THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM
PER INTERROGATA ET RESPONSA,

ad usum Examinandorum.

Auctore GASPARE JUENIN, *Congregationis Oratorii Gallicani Presbytero.*

DICATA

Illustrissimo, ac Reverendissimo Domino

CASIMIRO ROSSI
PATRITIO NEAPOLITANO

Archiepiscopo Tarentino.

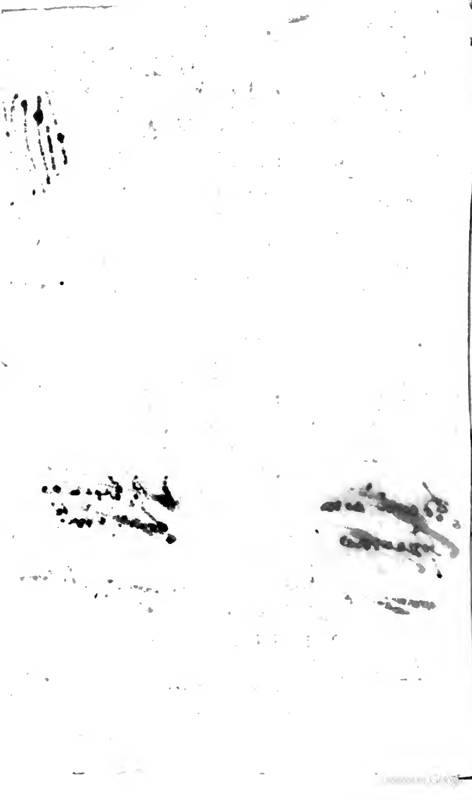

VENETIIS

Apud Joannem Coleti, Impensis Francisci Ricciardi.

M. DCC XXXXV.

Illm̃e, ac Rm̃e Domine.

Ongo ; ac laudabili eſt in more poſitum, inſtitutoque majorum, ut quicumque favorabilis tutelæ adoptio-

a 2 nem

nem exquireret, hanc non nisi humili, probatoque obsequiorum tributo demereretur. Hoc, quod omnibus in votis est, iis præsertim, qui literariis fœtibus tutelare veluti numen exoptant, non omnes non minus elapsæ, quam recentis ætatis experimento pari pro voto sortiri compertum est. Arduus enim ad majestatem, difficilis ad dignitatem, quæ humilia despicit, contingit accessus. Verùm, ut primùm Te noverim, cujus virtutem qui novere, mirari non desinunt, tantus fuit mei erga te animi motus, ut innumeris ejuratis adoptionibus, ad Te unum humiliter accessisse non dubitarim. Tantis enim Animi dotibus, humanitate tantà, tantàque in agendo lenitate illustraris, ut faciles ad Te aditus, sive privatorum, sive publicorum aperias, omnes benignis auribus, oculisque, & audias, & intuearis. Soli fermè similis, qui non modo altorum cacumina montium, verùm & profundas camporum valles suis illustrare fulgoribus non dedignatur. Hinc quis umquam erit, aut toto terrarum Orbe poterit esse, qui Te non diligat, non admiretur, non omni studio complectendum existimet, cum in Te uno majestatem cum

amo-

amore, dignitatemque cum humilitate conjunctam aſpiciat ? Quoad me, quidquid de cæteris ſit, facere nullo modo poſſum, quin officioſam cordis mei erga te neceſſitudinem non exhibeam, & quoniam ſatis, ſuperque mihi notum eſt, non minus Te ad grandia, quàm ad minima mites oculos intendere non dedignari, ideò Compendium hoc de Theologicis diſſertationibus Tibi libenter offerre non erubeſco : erubeſcerem, ſi quid offerrem, ſincero non proveniret ex animo, debito non adſcriberetur obſequio. Quis enim paveat, ubi tanta viget clementia ? Quis confundatur, ubi comitas tanta, tantus Amor, tanta cum Virtute triumphat ? Tuæ igitur erit benignitatis, ac ſapientiæ propemodùm ſingularis levidenſæ munuſculum obſervantiæ, benigno lumine inſpicere, eo libentiùs, quia Virtutis, & ſi eo licet Maximo exiguas thuris glebulas evaporari minimè diſplicet, exiguum debitæ ſignificationis, gratique animi monumentum Tibi placitum eſſe velis. De reliquo vivas diu, Paſtor bone, diu, rogo, vivas, & ad commune Tarentini gregis beneficium, & ad majus Virtutis incrementum, & in me famu-

mulum tuum tum honore meo, tum gaudio, quam habes authoritatem perpetuò exerceas.

Dominationis Tuæ Ill. ac Rev.

Humillimus, ac addictiss. famulus
Franciscus Ricciardi.

INDEX
TOMI PRIMI.

Ca-

Finis Indicis primi Tomi.

THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM
PER INTERROGATA, ET RESPONSA.

Ad usum Examinandorum.

PROOEMIUM.
De Essentia, Existentia, Objecto; & Proprietatibus Theologiæ.

1. *Quæstio.* QUID est Theologia?

Resp. Theologia sumpta secundùm nominis etymologiam, est *Sermo de Deo.* Sumpta verò secundùm naturam, est habitus mentis, quo cognoscuntur res divinæ, quæ ex revelatis, sive mediatè, sive immediatè deducuntur.

2. *Q.* Quodnam est objectum materiale Theologiæ?

R. Est Deus ipse, necnon res eæ quæ ad Deum aliquo modo referuntur. Nempe Theologia (ut fert ipsa nominis etymologia) agit de Deo, necnon de rebus quæ ad ipsum referuntur, vel tanquam effectus ad causam, ut Angeli, Homo, Universum hoc aspectabile, vel tanquam media ad finem, ut sunt actus humani: vel tanquam via, quæ est Christus Dominus, qua itur ad Patrem; vel tanquam instrumentum inanimatum, ut sunt Sacramenta novæ Legis,

quæ sanctificant hominem per gratiam quam significant & producunt.

3. Q. Quodnam est objectum formale Theologiæ?

R. Est Divinitas ipsa: quia Theologia in suo objecto materiali, quod est Deus, primò & per se Divinitatem, seu Dei existentiam, essentiam, attributa & personas contemplatur.

4. Q. Quodnam est medium, seu motivum, per quod Theologia contemplatur Divinitatem in Deo?

R. Est revelatio: & in hoc differt à scientiis merè naturalibus, ut est Metaphysica. Illa autem revelatio non est immediata, hæc enim est proprium medium, seu motivum Fidei; sed mediata; hoc est, conclusio quæ ex revelatione per argumentationem deducitur: & in hoc Theologia differt à Fide.

5. Q. Existitne Theologia?

R. Existit: scilicet existit disciplina quæ contemplatur conclusiones, quæ ex Fide, seu ex rebus revelatis per argumentationem deducuntur. Hujusmodi est ista propositio: *In dubiis ad salutem spectantibus semitam debemus eligere tutiorem*; colligitur enim ex hac alia, quæ est immediatè revelata, cùm in Scripturis contineatur: *Qui amat periculum peribit in illo.*

6. Q. Theologia ad quem mentis habitum reducitur?

R. Reducitur ad scientiam. Nam primò, certa est, cùm revelatione nitatur. Secundò, licèt non habeat evidentiam consequentis: hoc est, quamvis veritas quam infert ex Fide, non sit evidens; Theologia tamen habet evidentiam consequentiæ: id est, evidenter cognoscit, propositionem quam infert, necessariò sequi ex Fide. Hæc autem evidentia, seu evidentia consequentiæ, satis est ad scientiam propriè dictam, quæ tamen non sit communis & naturalis ordinis. Scilicet illa evidentia summam confert veritati, quæ ex Fide colligitur, certitudinem; quam ca-

tamen certitudinem non habent scientiæ quarum principia sunt ordinis naturalis, nisi per evidentiam consequentis, hoc est, propositionis deductæ ex suis præmissis.

7. *Q.* Theologia estne speculativa, vel practica?

R. Est speculativa simul & practica: Speculativa quidem, eo quòd sistat in contemplatione sui objecti primarii, quod est Deus: practica verò, cùm hominis voluntatem per morum & disciplinæ regulas quas tradit, dirigat ad Deum, ultimum creaturæ rationalis finem.

8. *Q.* Theologia estne subalternata intuitivæ Dei visioni, qua Beati in cœlis fruuntur?

R. Non est propriè subalternata intuitivæ Dei visioni. Ratio est, quia, ut aliqua scientia sit propriè subalternata, duæ conditiones requiruntur. Necesse est primò, ut habeat principia diversa à principiis quæ habet scientia subalternans. Secundò, ut illius objectum sit inferius & contractius objecto scientiæ subalternantis. Atqui neutra ex iis conditionibus reperitur in Theologia Viatorum respectu Theologiæ Beatorum. Scilicèt utraque Theologia, Viatorum nempe & Beatorum, habet pro principio divinam revelationem, obscuram quidem in terris respectu rei revelatæ, sed evidentem in cœlis: hic enim (ut Apostolus ait) videmus per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Utraque etiam habet objectum æquè extensum: quæcumque enim à Beatis clarè cognoscuntur in cœlis, possunt, si Deus revelaverit, à viatoribus per Theologiam cognosci: unde si hic non cognoscantur, per accidens est, defectu nimirùm revelationis divinæ.

9. *Q.* Theologia estne scientia ordinis naturalis?

R. Est scientia ordinis naturalis. Ratio est, quia per actum naturalem, ratiocinationem nimirùm acquiritur: hoc est, per actum, ad quem eliciendum opus non est gratia supernaturali. Nec obest, quòd ha-

habeat principium supernaturale, nempe Fidem: siquidem ordo in quo est, non sumitur ex principiis quibus utitur, sed ex modo, seu argumentatione qua utitur ad inferendas ex Fide conclusiones quas contemplatur.

10. *Q.* Theologia estne necessaria?

R. Scholastica, hoc est, quæ argumentatur ex regulis Logicæ, non est cuilibet homini ad salutem necessaria; quia Fides quæ per dilectionem operatur satis est ad consequendam salutem.

Non est quoque absolutè necessaria Ecclesiæ corpori; cùm Patres in Conciliis Fidem sine ea plerumque explicuerint. Præterea suam originem debet Petro Lombardo qui XII. sæculo Præsul erat Parisiensis.

Est tamen valdè utilis, cùm multùm conferat ad faciliorem rerum quæ ex Fide sequuntur, intelligentiam, necnon ad detegenda vana Novatorum sophismata.

Quòd tamen hæretici dialectica frequentiùs ad Fidem evertendam abuterentur, ideò priorum sæculorum Patres, eam, per accidens, & non per se, noxiam esse prædicarunt.

PARS

PARS PRIMA.

De Locis Theologicis.

Nota. PEr locos Theologicos intelliguntur fontes quidam ex quibus Theologia suas elicit conclusiones.

Ii verò Loci sunt decem præcipui: nimirùm Scriptura, Traditio, Concilia, Judicium Romani Pontificis, Ecclesiæ Catholicæ consensus, Judicia Episcoporum, Authoritas Patrum, Scholasticorum, Historiæ testimonium, Humana ratio.

CAPUT PRIMUM.

De Scriptura Sacra generatim.

1. *Quæst.* SCripturæ quæ dicuntur Sacræ, suntne libri veri, prout verum opponitur supposito?

R. Sunt libri veri: quia exaratæ sunt ab iis Scriptoribus, quibus tribuuntur, & iis circiter temporibus, quibus feruntur conscriptæ: nempe historia docemur & Judæos & Christianos quovis tempore & continuata serie, pro authoribus sacrorum Codicum agnovisse Scriptores illos quibus tribuuntur: via autem illa est maximè certa: nec enim alia ratione scimus res præteritas, quàm non intercepta traditione quæ illas ad nos usque perduxit.

2. *Q.* Libri, qui Bibliis continentur, suntne integri?

R. Integri sunt quoad partes substantiales. Siquidem libri veteris Testamenti, qui sunt in Canone Judæorum, depravati non fuerunt à Judæis ante Christum; nec enim eam eis depravationem Chri-

ſtus objecit: nec etiam poſt Chriſti tempora; tum quòd Judæi præ ſua in illos libros religione, id nunquam audere potuerint: tum etiam quòd præcipua de Chriſto vaticinia eodem modo in noſtris Codicibus legantur, quo in Judaicis: tum denique quòd Synagogæ per orbem univerſum diſperſæ de illa depravatione, ſi à Judæis Jeroſolymitanis tentata fuiſſet, minimè ſiluiſſent: *Anne* (inquit Auguſtinus lib. 15. de Civit. Dei, cap. 13.) *credibile eſt, ipſos Codicibus ſuis voluiſſe eripere veritatem, ut nobis eriperent auctoritatem, vel per totum orbem diſperſos potuiſſe in hoc conſpirare, nullo contradicente?*

Quæ mox pro integritate librorum veteris Teſtamenti prolata eſt ratio, valet quoque pro libris novi Teſtamenti. Nam 1. iidem ſunt apud omnes Eccleſias licèt communione diverſas. 2. Cùm per totum orbem ſtatim diſperſi fuerint, impoſſibilis fuiſſet, nullo reclamante, depravatio.

3. Q. Libri, qui Bibliis continentur, ſuntne authoritatis divinæ?

R. Sunt. Scilicet ab Authoribus ſcripti ſunt, qui ad eos conſcribendos divinitùs adjuti & miſſi ſunt; ſuam enim divinam miſſionem, & ſpeciale auxilium quo præventi ſunt, innumeris miraculis confirmarunt, de quorum veritate nullus niſi demens dubitare poteſt: cùm non intercepta ſerie ad nos uſque pervenerint.

4. Q. Quis eſt præcipuus Bibliorum Author?

R. Deus: *Ipſe* (inquit Gregorius Magnus Præf. in librum Job) *qui hæc ſcribendo dictavit, ipſe ſcripſit qui & illius operis inſpirator extitit*. Scilicet ſacrorum Scriptorum mentem, voluntatem & manum, multò perfectiùs quàm ſolent homines, qui quædam ſcribis dictitant, affecit.

5. Q. Authores ſacri ſcripſeruntne liberè?

R. Scripſerunt liberè: ſingulare nimirùm, extraordinarium & efficax auxilium, quo afflati & adjuti fue-

fuerunt, cum voluntatis libertate cohærere potuit.

6. Q. Quot libri continentur in Judæorum Canone, seu Catalogo?

R. Complectitur viginti duos libros: nempè nec plus nec minus nunc in eo reperiuntur: nec plures etiam nec pauciores recenset Josephus lib. 1. contra Apionem. Aliqui tamen ex Patribus plures quàm viginti duos numerant: sed id contigit, quod nonnullos ex iis quos Josephus recensuerat, in duas partes, quasi in duos libros subdiviserint.

7. Q. Quis fuit Author Canonis Judæorum?

R. Esdras, illius est Author, testibus Irenæo libro 3. cap. 25. Tertulliano in libro de habitu mulierum, Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, Theodoreto Præfat. in Psalmos. Eo verò sensu Esdras Canonis est Author, quod sacros Codices in unum corpus redegerit, quod habita collatione suorum Codicum cum pluribus aliis, correxerit quæ per amanuensium oscitantiam irrepserant.

8. Q. Quinam libri continentur in Canone Christianorum Catholicorum?

R. Hi recensentur in Concilio Tridentino sess. 4. libri Testamenti veteris, quinque scilicet Moysis, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus, & secundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ Salomonis, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel; duodecim Prophetæ minores, id est Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias; duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti novi, quatuor Evangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem; Actus Apostolorum, à Luca Evangelista con-

conſcripti; quatuordecim Epiſtolæ Pauli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri Apoſtoli duæ; Joannis Apoſtoli tres; Jacobi Apoſtoli una; Judæ Apoſtoli una; & Apocalypſis.

Ubi autem ſacra Synodus relatum numerum recenſuit, ſic loquitur: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.*

9. Q. Quam regulam ſervarunt Patres, ut Canonem adornarent?

R. Accuratè expenderunt traditionem Patrum qui præceſſerant: deindè, facto illo examine judicarunt, communem illorum Patrum traditionem ferre, libros illos omnes ab Apoſtolis, ac primitiva Eccleſia habitos fuiſſe pro canonicis. Vide Auguſtinum de eo argumento diſſerentem lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 8.

10. Q. Qua lingua libri canonici primum conſcripti ſunt?

R. Qui continentur in Canone Judæorum, Hebraicè omnes, uno excepto Daniele, qui Chaldaicè, conſcripti ſunt. Id nimirùm docet Hieronymus in Præfationibus in illos libros qui in Canone Judæorum continentur. Alli verò libri qui additi ſunt Canoni Judæorum aut Chaldaicè, aut Græcè, eodem Hieronymo teſte, ſcripti ſunt. Omnes verò libri novi Teſtamenti uno excepto Matthæi Evangelio quod Syriacè, ſed litteris Hebraicis Græcè (eodem Hieronymo teſte in Præfatione in Evangelia ad Damaſum) editi fuerunt.

11. Q. Quot fuerunt veteris Teſtamenti Verſiones Græcæ?

R. Va-

R. Variæ : inter quas principem locum obtinuit quæ à Septuaginta duobus Judæis, ab Eleazaro Pontifice missis ad Ptolomæum Ægypti Regem, qui eos à laudato Pontifice petierat ad exarandam versionem librorum, qui apud Judæis Sacri habebantur. Hac versione usa est olim, & nunc etiam utitur Ecclesia Græca : ea quoque usi sunt Apostoli, cùm vetus Testamentum in suis Epistolis ad gentes ad fidem conversas laudarunt.

12. Q. Quot fuerunt Latinæ Bibliorum versiones?

R. Exciterunt variæ. Inter eas verò præcipuum obtinet locum quæ *Vulgata Latina* dicitur, quave nunc utuntur Occidentales Catholici. Eam Concilium Tridentinum sess. 3. declaravit *Authenticam*; hoc est immunem à quolibet errore qui circà Fidem sit, aut mores. Eam tamen non prætulit fontibus Græcis aut Hebraicis, quia cum illis eam minimè contulit, sed tantùm prætulit ipsam variis versionibus Latinis quæ circumferebantur; *Ex omnibus*, inquit, *Latinis editionibus, quæ circumferuntur, quænam pro Authentica habenda sit*. Licèt illius correctioni adornandæ plures Romani Pontifices incubueint: non est tamen, etiam nunc ita mendis omnius expurgata, ut nulla supersint : sed ea menda nec dei, nec morum dogmatis obsunt : unde rejici non potest, cùm aut de Fide aut de moribus agitur.

13. Q. Unde versiones tum Græcæ, tum Latinæ suam habent authoritatem?

R. Non habent ex suis interpretibus : nempe hocce interpretes inter & vates est discrimen, quòd illis non autem isti, labi potuerint, ut docet Augustinus in Epistola 10. veteris editionis. Sed eam habent, & habuerunt olim ab authoritate Ecclesiæ, quæ eas originalibus Codicibus conformes in iis quæ ad fidem & mores spectant, judicavit.

14 Q. Suntne plures Scripturarum sensus?

R. Sunt plures; litteralis nimirum, mysticus, & accom-

accomodatitius. Primus est ille quem verba, sive propriè, sive metaphoricè sumpta, immediatè, significant. Alter est ille qui significatur per sensum litteralem. Tertius denique, qui nec Scripturæ verbis, nec sensu illorum litterali continetur, sed ad aliud aut à Theologo, aut à quovis alio applicatur.

15 Q. Unus Scripturæ locus habetne aliquando plures sensus litterales?

R. Habet. Sic hæc verba Geneseos. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, significant ad litteram, aut idem cum istis, *in principio temporis, & mundi*; aut idem cum his aliis, *ante omnia*.

16. Q. Quotuplex est Scripturarum mysticus sensus?

R. Triplex est, Allegoricus, Tropologicus, Anagogicus. Primus est ille, per quem res credendæ significantur: secundus, per quem res agendæ designantur: ultimus, per quem adumbrantur quæ speranda sunt. Triplex ille sensus reperitur in iis quæ Paulus in Epistola ad Galatas dicit de duobus Abrahami filiis, Isaaco & Ismaele. Mysticus sensus confert ad Fidem & mores adstruendos, cùm ad id ab aliquo Scriptore canonico adhibitus est.

17. Q. Quot conditiones requiruntur ut aliquis Scripturæ textus patiatur sensum accommodatitium?

R. Tres requiruntur. Necesse est 1. ut ad res pias applicetur: nec enim Scripturas ad faceta, aut prophana, & à fortiori ad turpia convertere licitum est. 2. Ut non anteponatur litterali aut mystico: scilicet id vetat Hieronymus in Epistola ad Paulinum. 3. Ut sensus falsus textui sacro non tribuatur.

18. Q. Accommodatitius sensus valetne ad probanda Fidei, aut morum dogmata?

R. Non valet, quia non est Spiritus sancti, sed hominis illum ad aliquid, propter quandam cum eo similitudinem, applicantis.

19. Q. Ad quem spectat tradere germanum Scri-

pturæ

pturæ sensum, cum dubius est?

R. Ad eos quos (ut ait Apostolus in actis) Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Scilicet 1. id muneris Deus ipse antiquæ legis Sacerdotibus commiserat: *Si difficile aliquid, atque ambiguum apud te judicium esse perspexeris*, (Deuteronomii 17.) *venies ad Sacerdotes Levitici generis, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus*. 2. Christus Matthæi decimo octavo jubet ut Ecclesia audiatur, eique Fideles auscultent: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. 3. Si non esset aliqua externa authoritas quæ lites quæ circa Fidem oriuntur, posset dirimere, hoc est, dubium Scripturarum sensum determinare, Deus non satis Electorum saluti consuluisset: tum quòd plures sint qui præ linguarum imperitia varios inter sese Scripturarum textus conferre non possunt, ut ex mutua illa collatione verum illarum sensum assequantur: tum etiam quod hominibus etiam peritis Diabolus sese in lucis Angelum transformando, ut in hæreticis patet, sæpius illudere solitus sit.

CAPUT II.

De singulis in specie Libris Canonicis.

1. *Quæst.* Quomodo dividuntur libri veteris Testamenti?

R. Dividuntur in Legales, Historicos, Sapientiales, & Propheticos.

Legales Legem continent Judæis per Moysen datam, suntque in Pentateucho; hoc est in quinque libris quos Moyses scripsit, Genesi nimirùm, Exodo, Numeris, Levitico, Deuteronomio.

Historici varios recensent eventus, qui à Moysis morte in Judaica Republica contigerunt: complectuntur verò libros Josue, Judicum, Ruth, quatuor Re-

Regum; duos Paralipomenon, Esdræ primum & secundum, Esther, Judith, duos Machabæorum.

Sapientiales, ii sunt in quibus morum regulæ traduntur: sunt autem Tobias, Job, Psalmi, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus.

Prophetici, ii sunt quibus futuri rerum eventus prædicuntur, iique præsertim qui ad Christum, & Ecclesiam Christianam pertinent. Ex Prophetis alii dicuntur Majores, quòd conscripti ab eis libri majus volumen efficiant; alii vero propter oppositam rationem, Minores. Illi, quatuor sunt tantùm, Isaias, Jeremias, Ezechiel & Daniel; Isti duodecim, Ozeas, Joel, Amos, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Sophonias, Habacuc, Aggæus, Zacharias, Malachias: Alium habent in Bibliis nostris ordinem, sed hunc servavimus, quòd ordinem temporis quo scripsere, contineat.

2. Q. Quæ tradi potest divisio librorum novi Testamenti?

R. Eadem, qua libri veteris Testamenti, ratione dividuntur. Alii enim sunt Legales, qui quatuor Evangeliis continentur; unus Historicus, Acta nimirùm Apostolorum; alii Sapientiales, Epistolæ scilicet canonicæ, unus Propheticus, Apocalypsis nempe Joannis.

3. Q. Quo tempore conscripta sunt quatuor Evangelia?

R. Matthæus omnium primus, æræ vulgaris 39. scripsit Evangelium, Hieronymo teste: idque Jerosolymis, ac Syriaco sermone quo utebantur Judæi. Id autem operis exarasse putatur ad Christianorum preces, qui præcipua Christi facta, traditasque ab eo Fidei, & morum regulas præ oculis habere cupierant.

Marcus eadem ferè, quæ jam Matthæus, litteris consignavit, sed contractiùs. Romæ scripsit anno Chri-

Christi 43. & quidem paulò antequam Roma Alexandriam à Petro mitteretur.

Lucas, Antiochia Syriæ oriundus, à Paulo ad Fidem conversus, ejusque individuus comes, anno Christi 56. scripsit Evangelium, prout ipsum ab eodem Paulo, cæterisque Apostolis audierat. Id autem eo consilio ipsum fecisse tradunt, ut comprimeret pseudo-Apostolorum ausum temerarium qui ut Pauli prædicationi obessent, aliter quàm ipse prædicabant.

Joannes, reversus ex exilio in quod deportatus fuerat imperante Domitiano, æræ vulgaris anno 96. Evangelium scripsit, ut hæreticos, Ebionem præsertim & Cerinthum, Christi Divinitatem negantes confutaret.

4. Q. Quid de Actis Apostolorum scitu necesse est?

R. Actus Apostolorum à Luca conscripti sunt. Continent historiam annorum ferè triginta: scilicet à morte Christi & æræ vulgaris 33. ad biennium illud quod in libera custodia Paulus Romæ consumpsit: Lucas in eo libro, Ecclesiæ Christianæ infantiam ob oculos ponit: describit illius in omnes ferè gentes propagationem per Apostolos, & præcipuè per Petrum & Paulum cujus comes fuit individuus.

5. Q. Quis est ordo temporis inter canonicas Epistolas?

R. Is est ordo. Prima Petri, æræ vulgaris anno 52. Romæ conscripta est ad advenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ & Bithyniæ. Altera ad eosdem data est paulò ante Petri mortem, æræ vulgaris anno 66. tota est sicut & prima in tradendis vitæ Christianæ præceptis.

Pauli ad Thessalonicenses epistolâ prior quæ, teste Chrysostomo, omnium Paulinarum Epistolarum est prima, scripta est æræ vulgaris anno 52. In ea Paulus, 1. laudat Thessalonicenses quod in tradita sibi Fide constantes essent. 2. Docet eos futuram corporum

rum resurrectionem, quam nonnulli pseudo-Apostoli negare ausi fuerant. 3. Tradit eis veram de extremo judicio doctrinam. 4. Plura subiungit Moralis Christianæ præcepta.

Ad Thessalonicenses secunda, eodem, quo prior, anno scripta est. Paulus in ea explicat 1. quæ in priore de die Judicii quasi instante dixerat, docetque, Christum non priùs venturum quàm Anti-Christus apparuerit. 2. Excommunicationem, nisi resipiscant, iis minatur, quos in prima Epistola tanquam otiosos & inquietos arguerat.

Ad Galatas Ephesо scripsit Paulus æræ nostræ anno 56. Docet Legalia à gentibus ad Fidem conversis servari non debere, contra quod quidam pseudo-Apostoli Galatis post sui ad ab illis discessum tradiderant.

Ad Corinthios prima, Ephesо scripta est, æræ vulgaris anno 57. in ea Epistola Paulus, 1. componit contentiones apud Corinthios ortas ex nimio erga Magistros studio. 2. Profert excommunicationis sententiam in Corinthium, quem Corinthii publico in incestu viventem toleraverant. 3. Eucharistiæ institutionem, requisitasve ad eam recipiendam dispositiones recenset. 4. Varia tradit tum disciplinæ, tum morum præcepta.

Ad Corinthios secunda, ex Macedonia labente vulgaris æræ anno 57. scripta est. Apostolus in ea. 1. Gratulatur Corinthiis de sincero erga seipsum studio. 2. Incestuoso pœnitenti communionem reddit. 3. Respondet pseudo-Apostolorum sibi invidentium obtrectationibus.

Quæ ad Romanos est Epistola, scripta est Corintho, anno Christi 57. Epistolæ occasioni fuit quæstio Judæos inter & Gentiles ad Fidem conversos orta. Contendebant illi, se per observationem Legis Mosaicæ venisse ad Christi Fidem, & consecutos fuisse justificationem; isti verò per Legis Moralis obser-

va-

vationem : Utrisque silentium Apostolus imponit, probans, & Judæos & Gentiles peccatis oneratos fuisse, cùm annuntiatum est eis Evangelium. Hincque concludit, justificationem, utrorumque respectu, fuisse gratuitum donum; ac proinde nec ex observatione Legis, nec ex operum meritis, sed ex Christi Fide proficisci: id autem ut probet, de altissimo prædestinationis & gratiæ mysterio fusè disserit.

Ad Philippenses; æræ nostro anno 62. Paulus Romæ scripsit ex primis suis vinculis, quæ (ut constat ex Actis 29. (biennio perdurarunt. 1. Gratias agit de subsidio sibi in vinculis per Epaphroditum à Philippensibus misso. 2. Hortatur eos, ut constantes sint in Fide, quam ab ipso audierant, nec obsequantur pseudo-Apostolis judaizantibus, quos vocat *canes & inimicos Crucis Christi*. 4. Tandem docet non ex Lege, sed ex Christi Fide veram justitiam proficisci.

Ad Philemonem eodem anno 62. Roma per Onesimum ejusdem Philemonis servum scripsit. Epistolæ occasionem dedit Onesimi furtum, cujus cùm pœnituisset, & postquam Romæ baptizatus fuisset, ab eodem Paulo cum hac Epistola ad herum suum Pauli discipulum remissus est.

Ad Ephesios, Roma ex vinculis quorum ter meminit, scripsit Paulus æræ nostræ anno 62. In ea Epistola tractat de justificatione, & hominis prædestinatione gratuita. 2. Ephesios hortatur ad unitatem spiritus. 3. docet, quarum rerum sibi invicem officia debeant vir & mulier; quid filii parentibus, & parentes filiis debeant.

Ad Colossenses eodem anno 62. scripsit Apostolus; 1. Colossenses deterret à Simonianis qui docebant, nos accessum habere ad Deum, non per Christum, sed per Angelos. 2. Docet, Judaicas & Philosophicas observationes à Christianis contemni debere.

3. Tan-

3. Tandem in tertio & quarto capite ejusdem Epistolæ totus est in tradendis vitæ Christianæ præceptis.

Ad Hebreos scripsit Paulus ex iisdem vinculis, æræ nostræ anno 62. sub finem biennii, quo Romæ primùm commoratus fuerat. In hac Epistola duo potissimùm agit. Docet enim 1. quantùm Christi Sacerdotium supra Leviticum emineat. 2. Hebræos consolatur, hortaturque ut sint perseverantes in Fide quæ est in Christum.

Ad Timotheum Paulus priorem Epistolam scripsit, cùm jam primis suis vinculis solutus iterum Orientem peragraret, æræ vulgaris anno 66. Explicat in ea fusè omnes omninò Episcopatus partes, Timotheique virtutes, quem consecraverat Ephesiorum Episcopum, mirificè commendat.

Ad eundem Timotheum secundam Apostolus ex suis secundis vinculis Roma scripsit paulò antequam martyrium subiret: ac proinde anno vulgaris æræ 66. Istius idem argumentum, ac præcedentis.

Ad Titum Epistola ejusdem est cum duobus præcedentibus argumenti. Nam 1. Titum, quem Cretensium Episcopum creaverat, admonet de Presbyteris & Episcopis ordinandis. 2. Acriter adversùs judaizantes insurgit. 3. Multa tradit morum præcepta. Scripta verò est Philippis, cùm Paulus post prima vincula Orientem peragraret æræ vulgaris anno 66.

Jacobi Epistolæ scopus est. 1. Ut Christianos ad modestiam erudiat; à vana confidentia revocet, & ad petendam à Deo sapientiam hortetur. 2. ut contra quosdam, qui tunc Ecclesiam vexabant, probet Fidem operibus destitutam nihil omninò ad salutem prodesse.

Judæ fratris Jacobi Alphæi Epistola, non argumento tantùm, sed etiam verbis secundæ Petri similis est.

Joannis prior Epistola scripta est, juxta veterum tra-

traditionem, ad Parthos. Explicatur in ea 1. Incarnationis veritas & œconomia. 2. Traduntur varia, quæ tum ad fidem, tum ad mores spectant documenta.

In Epistola secunda Joannes, 1. impugnat Basilidem, ejusque sectarios, qui tunc temporis docebant, Christum non fuisse verum hominem, sed phantasma; ac proinde eum verè nec aliquid aut egisse, aut passum fuisse. Gratulatur Electæ & natis ejus, quòd seductores illos non audiissent 3. Vetat omnes cum eis societatem, in iis etiam quæ ad vitam civilem spectant.

In tertia Epistola Joannes, 1. idem quòd in secunda, sibi proponit argumentum. 2. Gaium ad quem scripsit monet ne Diotrephen imitetur. Scriptæ verò putantur tres illæ Joannis Epistolæ anno vulgaris æræ 98.

6. *Q.* Qui de Apocalypsi dicendum est?

R. Apocalypseos liber scriptus est à Joanne in exilio quod passus est in insula Pathmos, citra æræ vulgaris annum 94. hincque patet scriptam eam fuisse ante ejusdem Joannis Evangelium, & tres illius Epistolas canonicas. Prædicit in eo libro Ecclesiæ persecutiones, multaque alia ad illam spectantia, sed tot ænigmatibus involuta, ut vix ab aliquo expositore quidquam certi ac clari traditum sit.

CAPUT III.

De Traditione.

1. *Quæst.* Quid est Traditio?

R. Est Dei verbum; aut ex ipsius Christi ore, aut ex sancti Spiritus inspiratione ab Apostolis exceptum, & viva voce, non autem scripto, Ecclesiis traditum.

2. *Q.* Ubinam reperitur Traditio?

 R. Non

R. Non reperitur in libris Canonicis ut sic, sed tantùm aut in Conciliis, aut in Partibus, aut in unanimi Ecclesiarum consensu: & in hoc differt à Dei verbo, quod Scriptura dicitur.

3. Q. Quotuplex est Traditio?

R. Dividitur in divinam & humanam. Prior, à Dei revelatione aut per Christum, aut per Spiritum sanctum Apostolis facta, originem suam ducit, versaturque circa Fidei aut morum regulas. Altera verò initium sumit ex Ecclesiæ authoritate, & est circa disciplinam & externos usus.

4. Q. Extiterunt tum in Lege naturæ, tum in Mosaicâ divinæ quædam Traditiones?

R. Extiterunt. Adamus nimirùm posteros suos docuit quæ ex Dei revelatione didicerat de Fidei in Mediatorem necessitate ad justificationem consequendam. Moyses quoque Judæis jussit ut filiis suis narrarent tum quæ ex ipso audierant, tum quæ oculis conspexerant. *Narrabis* (inquit Exodi cap. 13.) *filio tuo in illa die, dicens hoc est quod fecit Dominus.*

5. Q. Divina Traditio fuitne Ecclesiæ Christianæ pluribus annis absolutè necessaria?

R. Fuit, antequam Scripturæ novi Testamenti conscriberentur: non enim revelationes particulares quæ cuilibet Christiano fierent, neque Scriptura (cùm nondum extaret) poterant esse Fidei ac morum regula; Ergo sola Traditio.

6. Q. Divinæ Traditiones suntne, his etiam temporibus, Christianorum Ecclesiis necessariæ?

R. Sunt; & quidem 1. ad discernendos libros Canonicos ab apocryphis: nec enim in sacris Codicibus docetur quinam, & quot sint libri Canonici: *Ex traditione* (inquit Origines apud Eusebium hist. libro 6. cap. 18.) *didici de quatuor Evangeliis quod hæc sint*, &c. 2. Ut cognoscatur quinam ex pluribus sensibus qui Textibus sacris tribui possunt, verus sit ac germanus. 3. Ut credantur plura Fidei dogmata

mata, quæ nec implicitè quidem, in sacris Codicibus continentur, ut sunt quòd Deipara, etiam post partum, virginitatem servaverit; quòd valeat datum ab hæreticis Baptisma; necnon illud quod infantibus mox natis confertur. Hinc Apostolus Thessalonicenses monet, ut Traditionibus firmiter adhæreant: *Tenete* (inquit cap.2.) *Traditiones quas accepistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.*

Objicies 1. Moyses Deuteronomii 4. Paulus in Epistola ad Galatas, Christus Matthæi 15. prohibent Traditionum usum tum in Fide, tum in moribus.

Resp. Moysen prohibere tantùm Traditiones quæ sunt additio ad Dei verbum: *Non addetis*, inquit, *ad verbum quod ego præcipio vobis*: at divinæ Traditiones non sunt additiones humanæ ad Dei verbum, sed sunt ipsummet Dei verbum, licèt non scriptum in libris Canonicis. Paulus de Traditionibus quoque ad Dei verbum additis loquitur: nempè de Traditione conjungendi legalia cum Evangelio, quæ quidem contraria erat doctrinæ quam Paulus Galatas docuerat: *Sed*, inquit, *licèt nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. Tandem Christus non de divinis traditionibus loquitur, sed de Pharisaicis quæ adversæ erant Dei Legi: *Irritum*, inquit, *fecistis mandatum Dei, propter Traditionem vestram.*

Objicies 2. Patres (ut patet ex Augustino in libro 2. de Doctrina Christiana cap. 9.) passim docent omnes tum Fidei, tum morum regulas Scripturis contineri.

Resp. Iis in locis Patres loqui de iis tantùm Fidei mysteriis, quorum explicita cognitio est ad salutem necessaria; & de præceptis quæ in Decalogo continentur, quæque sunt communia morum principia: at non loquuntur de aliis omnibus mysteriis, nec de conclusionibus quæ ex Decalogo colligi debent.

7. Q. Traditio divina estne locus ex quo peti pos-

ſin argumenta quæ certo adſtruant & Fidei & morum dogmata ?

R. Eſt. Nam 1. eſt (ut ſuperiùs dictum fuit) Dei ipſius verbum. 2. Plures credimus articulos (ut mox fuit obſervatum) ſola nixi Traditione. 3. Patres & in Conciliis, & in ſuis operibus quovis ſæculo Traditione tanquam certiſſimo medio uſi ſunt ad adſtruenda tum Fidei tum morum dogmata. Id nimirùm videre eſt apud Irenæum lib. 3. adversùs hæreſes, cap. 4. apud Tertullianum qui totum de præſcriptionibus librum impendit, ut divinam Traditionibus authoritatem conciliet; apud Auguſtinum qui eo ſolùm medio utitur, ut libro 5. de Bap. cap. 23. probet valere datum ab hæreticis Baptiſma; apud Vincentium Lirinenſem qui toto libro quem *Commonitorium*, inſcripſit, demonſtrat Traditioni non minus firmiter quàm ſcripto Dei verbo inhærendum eſſe in iis quæ ad Fidem & mores ſpectant.

Obj. 1. Cyprianus rationem non habuit Traditionis quam illi Stephanus Papa pro dato ab hæreticis Baptiſmate objecerat. Traditio mutationis eſt obnoxia: ſcilicet ferebat duodecim priorum ſæculorum Traditio; ut Fideles omnes ſub utraque ſpecie reciperent Euchariſtiam; ab aliquibus tamen ſæculi deſiit uſus ille.

Reſp. ad 1. Cyprianum non divinam, ſed humanam tantùm judicaſſe (licèt falsò) Traditionem quam ei Papa Stephanus objecerat, ut patet ex ejuſdem Cypriani ad Pomponium Epiſtola, in quà vellicat Stephani de hæreticorum Baptiſmate doctrinam. Ad 2. uſus de Communione ſub utraque ſpecie pertinet ad Traditionem diſciplinæ, non autem ad Traditionem quæ juris ſit divini: Illa, non autem iſta, eſt obnoxia mutationi.

8. *Q*. Quibus regulis Traditio divina diſcerni poteſt ab humana ?

R. Traditio non eſt divina, 1. cùm illius initium repe-

reperitur aut in Conciliis, aut in aliquibus humanis statutis, ita Vincentius Lirinensis Commonitorii lib. 1. cap. 6. docet. 2. Doctrina quæ in una tantùm Ecclesia particulari reperitur, non est tradita, sed inventa. 3. E contra dogma quod universa Ecclesia amplectitur, non est humanitùs inventum, sed traditum divinitùs. Id nimitùm expressè docent Irenæus lib. 1. adversùs hæreses cap. 2. Tertullianus in libro de Præscriptionibus, Hieronymus adversùs Vigilantium scribens; Augustinus passim in suis contra Pelagianos operibus. Idem dicendum est de dogmate aliquo, quod in aliquo sæculo tota tenuerit Ecclesia, nec enim cum sit columna & firmamentum veritatis, errare potest in Fide, aut in moribus: *Id teneamus* (inquit Vincentius Lyrinensis in Commonitorio) *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*. In eundem sensum hæc ante Vincentium Tertullianus scripserat in libro de Præscriptionibus: *Quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.*

CAPUT IV.

De Conciliis generatim.

1. *Quæst.* Quid est Concilium?

R. Est Ecclesiæ Præsulum Conventus, in quo de rebus ad Ecclesiam spectantibus agitur; hoc est, aut de Fide, aut de moribus, aut de disciplina.

2. *Q.* Quot sunt Conciliorum genera?

R. Quatuor: Generalia nimirùm, quæ universam Ecclesiam repræsentant; Nationalia, quæ regni alicujus; Provincialia, quæ alicujus provinciæ; & Diœcesana, quæ cujusdam diœcesis particularis exhibent Ecclesiam.

3. *Q.* Quinam octo prima Concilia generalia convocarunt?

 R. Im-

R. Imperatores; sed non sine Romanorum Pontificum consensu: scilicet Patres expressè in eorundem Conciliorum actis testantur se ab Imperatoribus ad Concilium vocatos fuisse: *In nomine Domini nostri Jesu Christi* (verba sunt Calchedonensis Concilii, Actione 1.) *in Calchedonensi civitate facta est Synodus ex decreto piissimorum, & fidelissimorum Imperatorum Valentiniani & Marciani*.

4. Q. Quinam convocarunt Concilia generalia, quæ in Occidente post octavum (quod est quartum Constantinopolitanum) habita sunt?

R. Pontifices Romani: idque probant eorumdem Pontificum Bullæ quæ illorum Conciliorum editis actis præfixæ sunt.

5. Q. Ad quem, stricto jure, pertinet generalium Conciliorum convocatio?

R. Ad Pontifices Romanos. Ratio est, quia Pontifices Romani divinitùs singulis totius orbis Episcopis præpositi sunt; ad eos tanquam Christi Vicarios Ecclesiarum regimen spectat: illis igitur divinitùs datum est, ut Episcopos (cùm id Ecclesiæ utilitas exposcit) ad Synodos vocent: iisque potestate sibi à Christo tradita præcipiant, ut iis sese præsentes sistant.

Obj. Cur Romani Pontifices passi sunt, ut Imperatores octo prima Concilia Generalia convocaverint, si jus illud ad ipsos Romanos Pontifices, stricto jure pertineat?

R. Passi sunt quod Imperatores Episcopis alimenta & vehicula præberent; quod tunc Lex civilis vetaret, ne inconsultis Principibus, aliqua hominum saltem frequens, congregatio fieret. Prætereà non nisi ex Romanorum Pontificum aut petitione aut consilio Imperatores Synodos Episcoporum convocarunt: unde Ruffinus hist. lib. 3. cap. 1. scribit Nicænam primam à Constantino Magno, *ex sententia Sacerdotum* coactam fuisse.

6. Q.

6. *Q.* Quinam jure divino possint in Conciliis ferre suffragium?

R. Episcopi jure divino id juris habent: ii enim ad Concilia generalia coacti, jurisdictionem habent in omnes orbis Ecclesias: ii, Pastores sunt & Principes quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei. Hinc factum est, ut Episcopi soli in Conciliis generalibus quæ per quatuordecim prima sæcula aut in Oriente, aut in Occidente celebrata sunt, suffragium decisivum tulerint in iis quæ ad Fidem, aut mores, aut disciplinam pertinent.

Dices. In Concilio quòd ab Apostolis Jerosolymis celebratum est, Seniores qui erant homines laici tulerunt suffragium: *Convenerunt*, inquis, Lucas, *Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc.* Præterea causa Fidei & morum non minùs ad laicos fideles, quàm ad Episcopos pertinet, par igitur est, ut cùm de eâ agitur, suffragium ferant.

R. Ad 1. Seniores, de quibus Lucas, fuisse ex numero septuaginta duorum Discipulorum: septuaginta autem Discipuli non erant homines laici, sed Presbyteri, quos Apostoli Episcopos consecraverunt: unde licèt vox *Senior* in antiquo Testamēto nonnumquam pro Senioribus ætate sumatur: in novo tamen nunquam sumitur nisi pro Senioribus dignitate, Presbyteris nimirum aut Episcopis: hinc factum est ut Joannes licèt Apostolus, se Seniorem vocaverit *Senior Electæ*. Ad 2. dicendum est, non eodem modo ad laicos fideles, quoad Episcopos Fidei & morum causam pertinere: ad illos enim pertinet tanquam ad Discipulos qui audiant & obtemperent: ad illos verò tanquam ad Pastores, qui doceant ac præcipiant. Hinc factum est, ut ipsi Imperatores testati sint non licere sibi sese Ecclesiæ causis immiscere: *Illicitum est* (inquit Theodosius junior in Epistola ad Ephesinam Synodum) *eum qui non sit in ordine sanctissimorum Episcoporum Ecclesiasticis immisceri tractatibus.*

7. Q. Quinam humano jure possint in Conciliis ferre suffragium?

R. Abbates ac generales Ordinum Præpositi. A tampore nimirùm Concilii Basileensis Ecclesia illis hoc privilegium indulsit, ut suffragium in Conciliis ferrent.

8. Q. Quis debet generalibus Conciliis præesse?

R. Romani Pontifices vel per se, vel per legatos quibus partes suas commiserint. Nam 1. præfuerunt omnibus generalibus Conciliis quæ hucusque habita sunt, uno & altero exceptis, Secundo nimirum & Quinto, quæ ab eis posteà confirmata sunt. 2. Cùm Papa divinitùs in tota Ecclesia primatum habeat, par est igitur, ut congregationibus præsit, quæ (ut Concilia generalia) universam Ecclesiam repræsentant.

Obj. Leo II. hæc scribit ad Imperatorem Constantinum Pogonatum: *Sancta universalis Sexta Synodus, quam nutu Dei studiosè vestra clementia convocavit, & cui pro Dei ministerio præfuit.* Prætereà Imperatores in Conciliis plerùmque in honoratiore loco sedisse leguntur. Ergo, &c.

R. Textum ex Leone II. laudatum intelligi de præsidentia quæ unicè tenderet ad pacem inter Episcopos conciliandam; & ad curandum, ut omnia ordinatè & pacificè fierent; non autem ad ferendum suffragium in causis, quæ ad Fidem aut mores pertinerent: unde Constantinus Magnus (Eusebio teste in libro 4. de vita Constantini, cap. 24.) sic Nicænos Patres affatus est: *Vos quidem in iis quæ intra Ecclesiam; Ego verò in iis quæ extra geruntur, Episcopus à Deo sum constitutus.* Locus honoratior materialis Imperatoribus nonnunquam in Conciliis concessus, non arguit in eis jus suffragii, sed signum est honoris quem Episcopi Imperatoribus deferre voluerunt.

2. Q. Concilia generalia suntne infallibilia in definiendis fidei aut morum dogmatibus?

R. Sunt

℟. Sunt infallibilia, hoc est, errare non possunt. Ratio est 1. quia Apostoli definitionem primi Concilii (quod quidem forma fuit cæterorum) Spiritui sancto tribuerunt: *Visum est*:(inquiunt Actorum cap. 15.) *Spiritui sancto & nobis*.

2, Concilia generalia repræsentant universam Ecclesiam, quemadmodùm Comitia generalia totum regnum exhibent: Atqui Ecclesia in controversiis de Fide & moribus est omninò infallibilis: est enim ex Apostolo, columna & firmamentum veritatis: unde Christus Matthæi 8. jubet sub anathematis pœna, ut eam audiamus: eius quidem præcepti hanc rationem reddit, quòd ipse per Spiritus sancti inspirationem, & auxilium in medio eorum sit qui eamdem Ecclesiam repræsentant: Si inqnit, *duo vel tres* (ponet determinatum numerum pro indeterminato qui totam Ecclesiam repræsentet) *fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*.

3. Id etiam ostenditur ex Traditione, quà docemur, eos pro hæreticis habitos fuisse semper, qui editis per Concilia generalia definitionibus in rebus Fidei & morum, verè, & sincerè, tanquam articulis à Deo revelatis adhærere detrectarunt. Unde in eisdem Conciliis anathema eis dictum est semper.

Obj. 1. Scripturæ testantur, omnes omninò Pastores errare posse: *A Propheta usque ad Sacerdotem* (ait Jeremias cap. 6.) *cuncti faciunt dolum.*

Resp. Scripturam solitam esse *omnes* arguere, quamvis non omnee, sed plures tantùm sint mali. Sic licèt Apostolus ad Philippenses capite 2. dicat: *Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi*; posteà tamen asserit, nonnullos ex Christi charitate Evangelium annuntiare. Præterea non Pastorum meritis, sed authoritati annexa est infallibilitas.

Obj. 2. Concilium generale Judæorum erravit definiens, Christum Jesum non esse Messiam in Lege pro-

promissum : Ergo à pari Concilium generale Ecclesiæ Christianæ errare potest in definiendis morum aut Fidei controversiis, non enim Ecclesia Judaica minùs debuit esse infallibilis, quàm Ecclesia Christiana.

Resp. 1. Concilium Judaicum de quo agitur, non fuisse generale : neque enim ad illud vocati fuerunt Sacerdotes, qui in variis Judæorum provinciis, populorum fidelium regimini præpositi fuerant.

Resp. 2. Dato quòd illud Judæorum Concilium fuerit generale ; & concesso quòd erraverit in juris controversia omnium maxima, nego consequentiam. Ratio est, quia illud Concilium habitum est eo tempore, quo Synagoga desierat esse infallibilis : scilicet (quod maximè advertendum est) Synagogæ Judaicæ, ad tempus tantùm, hoc est, usque ad adventum Christi, infallibitas concessa fuerat.

Nec id mirum est : tunc enim Ecclesia Judaica desinere debebat, ut Christianæ daret locum. Tunc, hoc est, tempore quo Ecclesia Christiana cœpit in Christo, infallibilitas non erat Judæis necessaria ad judicandum, an Christus esset verè Messias in Lege promissus : quilibet enim licèt planè plebeius & litterarum expers, certò cognoscere poterat, Jesum Nazarenum esse Messiam à Prophetis prædictum & prænunciatum : quia id manifestò demonstrabant infinita ac evidentia miracula, quæ Christus in suæ missionis confirmationem operabatur.

Obj. 3. Ephesinum II. Concilium erravit in fide : nempe probavit Euthichetis de Christo impietatem, hoc est, definiit unam tantùm in Christo naturam, post unionem remansisse : Ergo, &c.

Resp. Concesso anteced. nego consequens : quippe desiit esse œcumenicum & liberum. Omnia nimirùm per summam vim, advocatis etiam militibus, qui Episcopis in eo Concilio sedentibus violentas manus inferrent, peracta sunt ; id verò contestati

sunt

sunt iidem Episcopi, cùm postea ad Calchedonense Concilium vocati fuere.

Obj. 4. Concilium Ariminense erravit circa Verbi Consubstantialitatem cum Deo Patre: de illo nimirùm Concilio hæc habet Hieronymus in suo adversùs Luciferianos Dialogo: *Tunc Nicenæ Fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totum orbis, & Arianum se esse miratus est.* &c.

Resp. Dist. ant. Nicænæ Fidei damnatio conclamata est apparenter & in specie, conc. ant. verè & realiter, neg. ant. Scilicet nihil definitum fuit in eo Concilio contra Verbi consubstantialitatem, sed hoc unum actum est, quòd consenserint Episcopi, ut vox ista, *Consubstantialem* eraderetur è Symbolo cui Patres Nicæni eam inseruerant: decepti verò fuerant ab Arianis, qui pollicebantur sese rem ipsam quæ verbo illo *Consubstantialem* significabatur amplexuros esse, *Putavimus*, inquiunt, soluto jam Concilio, apud Hieronymum, *sensum Arianorum congruere cum verbis*.

Obj. 5. Concilium generale VI. erravit, damnavit enim tanquam hæreticas Honorii Papæ Epistolas ad Sergium, licèt essent Catholicæ.

Respondet Bellarminus damnatas fuisse Honorii Epistolas, non quòd hæresim continerent Monothelitarum, sed quòd prohiberent usum vocabulorum unius, aut duplicis in Christo operationis: idque donec enucleatiùs quæstio de duplici in Christo voluntate explicaretur.

Obj. 6. Concilium Francofordiense, cui aderant Hadriani Papæ legati, erravit: nempe definiit idololatriæ favere Nicæni II. Concilii Decretum de imaginibus colendis: Ergo, &c.

Resp. 1. Concilium illud non fuisse generale; nullus enim ei adfuit, qui Orientalem Ecclesiam repræsentaret, nec quisquam ex Orientalibus ad ipsum vocatus est.

Resp.

Resp. 2. Concilium Francofordiense non damnasse legitimum cultum imaginum, sed idololatriam tantùm, quàm, malè intellectis vocabulis græcis Nicænæ Synodi, putaverat ab illo Concilio imaginibus assertam fuisse. Hinc factum est, ut Occidentales meliùs posteà intellecto sensu Nicæni secundi Concilii, illud pro œcumenico & Catholico semper habuerint.

Obj. 7. Potest fieri, ut in Conciliis generalibus sint plures Episcopi mundi dilectores: cur ergo fieri non poterit ut errent?

Resp. Id fieri, quòd Christus iis, qui Ecclesiam universalem repræsentarent, pollicitus sit Spiritum sanctum quoad lumen necessarium, ut veritas cognoscatur, & directionem & præsidium ut cognita doceatur: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

CAPUT V.

De Conciliis generalibus in specie.

I. *Quæst.* Quodnam est Concilium generale primum?

Resp. Est Nicænum I. quod quidem habitum est anno 325. Sylvestri Papæ temporibus. Definiit verò 1. contra Arrium, Verbum esse Deum, & ejusdem essentiæ cum Deo Patre. Ut autem Verbi divinitas exprimeretur vocabulo, quod Arrianorum cavillis non pateret, laudata Synodus inseruit Symbolo vocem, *Consubstantialem*. Definiit 2. contra Quartodecimanos, Pascha Christianum celebrari non debere Luna 14, Martii in quamcumque septimanæ diem incideret, quòd fiebat à Judæis, sed tantum die Dominica quæ occurreret post diem Lunæ 14. Martii. Definiit 3. inaniter ac sine causa conflatum fuisse in Ægypto adversùs Ecclesiam Alexandrinam schisma à Mele-

Meletio, quem Petrus Alexandrinus, quòd idolis sacrificasset, ex Episcopatu dejecerat. Tandem 4. ea in Synodo nec plùs nec minùs quàm viginti Canones ad disciplinam spectantes editi sunt. Arabici nimirum Canones, sic appellati quòd ex Græco in linguam Arabicam versi sint, non sunt Nicænæ Synodi, licèt illos ei nonnulli postremis hisce temporibus tribuerint: scilicet non reperiuntur in antiquis Concilii Nicæni exemplaribus: unde nusquam à Veteribus laudati sunt.

2. *Q.* Quodnam est Concilium generale Secundùm?

Resp. Est Constantinopolitanum: quod habitum est anno 381. Damasi Papæ temporibus. Asseruit verò divinitatem Spiritus Sancti adversùs Macedonium Constantinopolitanum Episcopum, qui eam apertè negaverat: edidit præterea Symbolum illud quòd intra Missarum solemnia decantatur, adjecitque totum articulum de Spiritu Sancto, de quo nihil statuerat Nicæna prima Synodus, utpote tota adversùs Arrium habita. Condidit præterea septem Canones, qui ad disciplinam pertinent.

Concilium istud, convocatione quidem non fuit generale: neque enim ad illud vocati sunt Occidentales Episcopi; sed posteà evasit generale per Occidentalium consensum: à quibus tamen dogma tantùm à Concilio definitum, non autem editi Canones probati sunt.

3. *Q.* Quodnam est Concilium generale Tertium?

Resp. Est Ephesinum 1. quòd anno 431. imperante Theodosio juniore, & Romæ sedente Cælestino Papa celebratum est. Definiit unam tantùm esse in Christo personam; ac Mariam esse verè Deiparam contra Nestorium Episcopum Constantinopolitanum, qui utrumque illud caput negaverat. Edidit præterea sex Canones, in quibus aut Nestoriani à suis sedibus deponuntur, aut à Nestorianis depositi restituuntur.

Illi

Illi Concilio non adfuerunt quidem Episcopi Patriarchatus Antiocheni; imò aliquandiu Authore Joanne Antiocheno, illud rejecerunt, quòd sensum Anathematismorum Cyrilli adversùs Nestorium, non intelligerent: sed posteà, eorumdem anathematismorum quos Ephesina Synodus probaverat, intellecto legitimo sensu, illud Concilium pro legitimo & œcumenico habuerunt; sicque ab omnibus ubique fidelibus habitum.

4. Q. Quodnam est Concilium œcumenicum Quartum?

Resp. Est Calchedonense, anno 451. celebratum, Imperante apud Orientales Martiano, & Romæ sedente Leone Magno. Definiit 1. contra Eutychetem Archimandritam, hoc est, Abbatem Constantinopolitanum, duas esse Christi naturas in una hypostasi, Verbi nimirùm convenientes. Definiit irritam ac impiam esse contrariam definitionem quæ in pseudo Synodo Ephesina secunda lata fuerat. 3. Ex Episcopatu dejecit Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, qui latrocinio Ephesino adversùs Flavianum Episcopum Constantinopolitanum pro errore Eutychetis iniquè præfuerat 4. Restitutæ sunt sedes Theodoreto & Ibæ Edesseno dejectis in latrocinio Ephesino, quòd Nestorio favisse visi fuissent; ille in suis anathematismis contra anathematismos Cyrilli; istè verò in sua ad Marim Persam Epistola. 5. Editi sunt quidam Canones ad disciplinam spectantes: quos & probavit posteà Ecclesia Romana, uno excepto vigesimo octavo, quo Præsuli Constantinopolitano primum post Episcopum Romanum locus (contra quòd statuerat Concilium Nicænum I.) concessus est.

5. Q. Quodnam est Concilium generale Quintum?

R. Est Constantinopolitanum secundum, quod quidem indictum est ab Imperatore Justiniano, anno 549. cuique centum & sexaginta quinque Episco-

pi

pi adfuerunt. In eo Concilio, intactis Theodoreti & Ibæ personis, quas Concilium Calchedonense admiserat, sub anathematis pœna damnati sunt qui defendere auderent tria famosa Capitula, Theodoreti nimirùm Anathematismos adversùs Cyrillum editos, Theodori Mopsuesteni opus adversùs Apollinarem, & Ibæ ad Marim Persam Epistolam. Scilicet judicarunt Quintæ Synodi Patres, tribus illis Capitulis contineri impiam Nestorii de duplici in Christo persona blasphemiam.

6. Q. Quodnam est Concilium generale Sextum?

R. Est Constantinopolitanum III. Cœpit verò die 7. Novembris anno 680. Agathonis Papæ tertio, tertio quoque Constantini Pogonati Imperatoris. Definiit contra Monothelitas, duas esse in Christo voluntates, & duas operationes; humanæ nimirùm naturæ unam, & alteram divinæ.

7. Q. Quodnam est Concilium generale Septimum?

R. Est Nicænum II. quod quidem habitum est anno 787. Imperante in Oriente Irene & filio ejus Constantino: Romæ verò sedente Hadriano Papa.

Definitum fuit in ea Synodo retineri debere tum Christi, tum Deiparæ, tum Angelorum, tum sanctorum virorum imagines; iis imaginibus deberi *honorariam adorationem*; eam autem adorationem non esse latriam quæ soli Deo debetur; non esse cultum qui ad figuras terminetur, sed qui referatur ad earum prototypa: *Non tamen* (inquit Actione 7.) *ad veram latriam quæ secundùm Fidem est, quæque solam naturam divinam decet, impertiendam: itaut istis sicuti figuræ, pretiosæ ac vivificæ Crucis, & sanctis Evangeliis & reliquis sacris monumentis, incensorum & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur.* Editi sunt posteà viginti duo Canones ad disciplinam spectantes, & in sedes suas restituti sunt Episcopi, quos Iconoma-

chi,

chi, hoc eſt, imaginum effractores, in ſuo Conciliabulo Conſtantinopoli habito ex eis dejecerant.

8. Q. Quodnam eſt Concilium œcumenicum Octavum?

R. Eſt Conſtantinopolitanum IV. quod quidem habitum eſt anno 869. Baſilio imperante Conſtantinopoli, & Hadriano II. Romæ ſedente.

9. Q. Quæ fuit cauſa celebrandi Concilium œcumenicum Octavum?

R. Celebratum eſt ad dejiciendum Photium ex ſede Conſtantinopolitana quam per vim invaſerat, & ad reſtituendum ſanctum virum Ignatium iniquè à Photio detruſum. Utrumque verò illud caput executioni mandatum eſt à ſacra Synodo, & pax Latinos inter & Græcos confirmata: tum editi ſunt varii Canones qui ad diſciplinam ſpectant.

10. Q. Quodnam Concilium eſt generale Nonum?

R. Eſt Lateranenſe I. quod Romæ anno 1123. Calliſto Papa II. & imperante in Germania Henrico V. celebratum eſt.

11. Q. Quæ fuit cauſa celebrandi Concilium Lateranenſe I?

R. Celebratum fuit duplici de cauſa. Scil. habitum eſt 1. ut Inveſtiturarum abrogatio, ſecundùm pacta inter Calliſtum & Henricum conventa, confirmaretur. Inveſtiturarum autem nomine intelliguntur jura quædam eligendi Præſules, confirmandi Electos, & mittendi eos in poſſeſſionem; quæ quidem jura Imperatores ſibi ſumpſerant 2. ut Palæſtina & Hiſpania ab infidelium tyrannide, qua tunc opprimebantur, liberari poſſent, 3. Tandem ut reſtitueretur collapſa in Eccleſiis diſciplina.

12. Q. Quis fuit exitus Concilii Lateranenſis I?

R. Henrico duo conceſſa ſunt. Primum, ut ſiſteret ſe præſentem electionibus quæ in illius Imperio fierent. Alterum, ut intrà imperii Henriciani limites,

Ele-

Electi *Regalia*, hoc est fructuum percipiendorum potestatem per Sceptri regii contractum acciperent.

13. *Q.* Quodnam est Concilium generale Decimum?

R. Est Lateranense II. quod anno 1139. habitum est sub Innocentio Papa II.

14. *Q.* Quotuplex fuit causa celebrandi Concilium Lateranense secundum?

R. Fuit triplex. Prima, ut conflatum à Petro Leonis schisma comprimeretur: altera ut damnarentur errores Petrobusianorum & Arnoldistarum: tertia, ut in integrum restitueretur collapsa Ecclesiæ disciplina.

15. *Q.* Quinam fuerunt errores Petri de Bruys ac eorum qui ab ipso dicti sunt Petrobusiani?

R. Docuerat 1. inutile esse ad salutem datum parvulis Baptisma. 2. Everti debere Templorum ædificia 3. Cruces confringi, non autem adorari debere. 4. Eucharistiam non continere realiter verum Christi corpus. 5. Mortuos nec Presbyterorum sacrificiis, nec Fidelium præcibus juvari. Arnoldus, à quo Arnoldistæ nomen traxere, in eosdem fermè errores in quos Petrus de Bruys, lapsus fuerat: *De Sacramento Altaris*, inquit Otho Frisingensis, *de Baptismo parvulorum, non sanè dicitur sensisse.*

16. *Q.* Quodnam est Concilium generale X.I.

R. Est Lateranense III. quod imperante in Germania Friderico I. & Romæ sedente Alexandro Papa III. anno 1179. habitum est.

17. *Q.* Quid causæ fuit celebrandi Concilium Lateranense tertium?

R. Triplex fuit. 1. Ut eligerentur media ad schisma deinceps vitandum. 2. Ut damnarentur Valdensium de Ecclesia & Sacramentis errores. 3. Ut reformarentur mores, usura, simonia, aliisque vitiis corrupti.

18. *Q.* Quodnam est Concilium generale Duodecimum?

R. Est Lateranense IV. quod anno 1215. sub Innocentio Papa III. celebratum est.

19. Q. Quid actum est in Concilio Lateranensi Quarto?

R. 1. Damnatus fuit liber Abbatis Joachimi, quo impugnarat Petrum Lombardum qui in Sententiis asseruerat, rem unam esse in Trinitate essentiam, nimirum, quæ nec generet, nec generetur. 2. De coercendis ac puniendis hæreticis nonnulla decreta sunt. 3. Amplissimæ indulgentiæ iis concessæ sunt qui adversùs Saracenos arma laturi essent. 4. Varii editi sunt Canones ad Ecclesiæ reformationem spectantes.

20. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum tertium?

R. Est Lugdunense primum, quod quidem anno Christi 1245. celebratum fuit, Innocentio Papa IV. & in Germania imperante Friderico II.

21. Q. Quid actum est in Concilio primo Lugdunensi?

R. Innocentius Papa IV. excommunicationis & depositionis sententiam protulit in Fridericum II. propter excessus varios, & scelera quæ idem Innocentius coram Concilio sigillatim recensuit. Exauctorationis verò decretum sic habet: *Sacro præsente Concilio, ad memoriam sempiternam*, &c. cùm è contra alia decreta sic inscripta sint: *Ex communi Concilii approbatione sancimus*, &c. Actum quoque fuit de mediis per quæ Saracenis, qui Jerosolymorum urbem expugnaverant, & Tartaris, qui in Hungariam irrepserant, obviam iretur.

22. Quodnam est Concilium generale Decimum quartum?

R. Est Lugdunense II. quòd habitum est anno 1274. Illi per seipsum præfuit Gregorius Papa X. Præter Patriarchas Constantinopolitanum & Antiochenum adfuere quingenti Episcopi: adfuerunt pariter

riter

riter Jacobus Aragoniæ Rex, Michaelis Palæologi Græcorum Imperatoris, Regum Franciæ, Germaniæ, Angliæ, Siciliæ, Tartariæ Oratores. Vocatus & fuerat ſanctus Thomas Aquinas, ſed obiit in itinere, verùm adfuit ſanctus Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem & Epiſcopum Albanenſem creavit.

23. Q. Quæ ſunt Acta præcipua Concilii Lugdunenſis ſecundi?

R. Statutum eſt 1. ut Decimæ bonorum Eccleſiaſticorum conferrentur ad ſubſidium Terræ ſanctæ, quam Saraceni oppreſſerant. 2. Pax inita eſt Latinos inter & Græcos, qui anteà ſchiſmate diviſi erant. 3. Probata eſt additio particulæ *filioque*, quæ à Latinis facta fuerat Symbolo, quo quidem cum ejuſmodi additione ter Græcè intra miſſarum ſolemnia decantatum eſt. 4. Græci & ſuarum Eccleſiarum & Michaelis Palæologi nomine, conceſſum divinitus Romanæ Sedi in ſingulas orbis Eccleſias Primatum profeſſi ſunt. 5. Promulgati ſunt varii Canones ad diſciplinam ſpectantes.

24. Q. Quodnam eſt Concilium generale Decimum quintum?

R. Eſt Viennenſe in Galliis habitum ſub Clemente Papa V. anno 1311. licet indictum eſſet anno 1307.

25. Q. Quænam acta ſunt in Viennenſi Concilio?

R. Multa. Nam. 1. Templariorum Ordo, *ſacro approbante Concilio*, extinctus eſt, eorumque bona Equitibus ſancti Joannis Jeroſolymitani tradita ſunt. 2. Promulgata fuit Clementina *de Summa Trinitate & Fide Catholica*, ubi damnantur errores Petri Olivi, qui aſſeruerat Chriſti adhuc viventis latus lancea fuiſſe perforatum; animam rationalem non eſſe formam corporis; Fidem & virtutes in Baptiſmate non infundi. 3. Promulgata eſt altera Clementina: *Ad noſtrum*, qua Beguardorum & Beguinorum errores damnati ſunt.

26. Q. Quodnam est Concilium generale decimum sextum?

R. Est Constantiense, quòd quidem cœpit anno 1415. absolutum est verò anno 1418.

27. Q. Quid causa fuit celebrandi Constantiense Concilium?

R. Triplex fuit. *Prima*, ad extinctionem Schismatis quo jam diu laborabat Ecclesia: nempe tres se pro veris Romanis Pontificibus jactabant, Joannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. Cuique nonnulla regna, nonnullæ provinciæ parebant: cuique pariter sui erant Cardinales. *Secunda*, ad stabiliendam Fidem adversùs Wicleffum, Joannem Hus & Hieronymum de Praga. *Tertia* ad universalis Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris reformationem.

28. Q. Quæ præcipua sunt Acta Concilii Constantiensis?

R. Plura. Nam 1. prolata est depositionis sententia adversùs Joannem Papam XXIII. tanquam in contumacem (se nimirùm subduxerat è Concilio) Schismatis fautorem, reum perjurii (sese enim dato sacramento obstrinxerat ad deponendum Pontificatum, si ita Concilio videretur) & conscium Simoniæ, pluriumque aliorum gravium criminum; eam autem sententiam idem Joannes postea ratam habuit ac confirmavit scripto. 2. Admissa est unanimi consensu Gregorii XII. cessio. 3. Petrus de Luna, Benedictus XIII. in sua obedientia nuncupatus dejectus est, & in eum tanquam in contumacem & schismatis fautorem prolata est excommunicationis sententia. 4. Damnati sunt quadraginta quinque articuli Fidei contrarii, quos Joannes Wicleffus, Presbyter Anglus protulerat in medium. 5. Damnati sunt quoque triginta alii articuli Joannis Hus. 6. Hieronymus de Praga tanquam fautor articulorum, tum Wicleffi, tum Joannis Hus, excommunicatione

mul-

mulctatus, traditus est sæculari brachio, cujus jussu vivus exustus est. 7. Electus est in summum Pontificem Martinus V. à quo in eodem Constantiensi Concilio plures Constitutiones promulgatæ sunt.

29. Q. Quodnam est Concilium generale decimum septimum?

R. Est Basileense convocatum à Martino Papa V quæ quidem convocatio ab Eugenio IV. qui Martino successit, confirmata est. Cœpit anno 1431. & desiit anno 1442.

30. Q. Quid causæ fuit celebrandi Concilium quod Basileense dicitur?

R. Triplex fuit. *Prima*, ad tentandam Bohemorum cum Ecclesia Catholica unionem: perdurabant nimirùm adhuc in Bohemia Joannis Wicleffi & Joannis Hus errores in Concilio Constantiensi solemniter damnati. *Secunda*, ad conciliandam pacem inter Christianos Principes, qui tunc Rempublicam Christianam bellis lacerabant. *Tertia* ad Cleri reformationem, quæ in Concilio Constantiensi tentata quidem, sed ad exitum perducta non fuerat.

31. Q. Quid actum est in Concilio Basileensi?

R. Plura fuerunt acta. 1. Concilii generalis potestas sessionibus 2. 3. 18. 29. & 33. explicata & confirmata fuit. 2. Probata sunt pacta Bohemos inter & Concilii legatos in Ægra oppido conventa. 3. Damnatus fuit libellus fratris Augustini de Roma, Archiepiscopi Nazareni, in quo præter cætera continebatur hæc propositio: *Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus, quotidie peccavit*, idque, quamvis, ut ait Concilium, idem Archiepiscopus diceret, se eam non intelligere de Christo capite, sed de membris ejus, quæ unà cum ipso unum Christum efficiunt. 4. Probata est consuetudo communicandi sub una tantùm panis specie. 5. Sessione 36. actum est de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis, declaratumque fuit, doctrinam qua immunis à peccato asseri-

feritur, amplectendam esse, tanquam *piam & consonam cultui Ecclesiastico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi & Scripturæ*. 6. Sessione 34. lata fuit depositionis sententia in Eugenium Papam IV. quòd post iteratas monitiones Concilii translationem ab ipso factam rescindere detrectasset & tandem probata est Amedæi Sabaudiæ Ducis electio in Papam, facta à Cardinalibus & aliis ad id specialiter à Concilio deputatis.

32. Q. Concilium Basileense estne œcumenicum?

R. Fuit œcumenicum usque ad sessionem 24. inclusivè: quoad cæteras verò non fuit œcumenicum. Scilicet Eugenius Papa IV. priores 24. sessiones habuit pro actis œcumenici Concilii, ut patet ex Bulla ab ipso promulgata 18. Kalendas Ianuarii, anno 1433. Verùm sessione 25. sanior Concilii pars judicavit valere translationem Concilii in urbem Florentiam, aut in alium Italiæ locum, quem Eugenius IV. elegisset. Ab eo tempore pauci Præsules remanserunt Basileæ, majorque ac sanior pars ad Eugenium accessit.

33. Q. Quodnam est Concilium generale decimum octavum?

R. Est Florentinum; quòd quidem Ferrariæ incepit die 9. Aprilis anno 1438. Præfuit illi Concilio Eugenius Papa IV.

34. Q. Quid actum fuit in Concilio Florentino?

R. Post multas collationes & disputationes Græcos inter & Latinos habitas promulgatum est, sacro approbante Concilio Eugenii de Fide decretum, quo quidem sancitum est, Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere. 2. Rectè particula *Filioque* additam fuisse Symbolo. 3. Valere consecrationem sive in azymo, sive in fermentato pane. 4. Animas piorum qui plenè pro peccatis in hac vita non satisfecerint, purgari in altera purgatoriis pœnis, antequam Dei visione fruantur. 5. Romanum Pontifi-

cem

cem jure divino habere primatum in tota Ecclesia : 6. Servari debere jura quæ Canones aliis Patriarchis concesserunt.

35. Q. Quid actum est Florentiæ post Græcorum discessum, & soluto jam Concilio?

R. Promulgatum est Florentiæ decretum Eugenii Papæ pro instructione Armenorum, qui quarto post Græcorum discessum mense Florentiam advenerant, ut cum Ecclesia Romana unionem ac societatem inirent.

36. Q. Quodnam est Concilium generale ultimum?

R. Est Tridentinum; quod quidem ab anno 1545. usque ad annum 1563. sub tribus Pontificibus Romanis, Paulo III. Julio III. & Pio IV. celebratum est.

37. Q. Quid causæ fuit celebrandi Tridentinum Concilium?

R. Duplex fuit. Coactum est scilicet. 1. ad stabiliendam Fidem contra Lutheri, Calvini ac aliorum hæreticorum, qui tunc grassabantur, errores. 2. Ad restituendam Ecclesiæ disciplinam, quam hæreses & bella plurimum labefactaverant.

38. Q. In quibus præsertim Fidei capitibus, Lutherus, Zuinglius & Calvinus erraverant?

R. In capitibus de Libris Canonicis, de Justificatione, de Sacramentis, de Indulgentiis, de pœnis purgatoriis, de invocatione Sanctorum. Ii verò errores proscripti sunt in Concilio Tridentino; quòd quidem 25. sessiones complectitur. Ubique receptum est illud Concilium in iis, quæ ad Fidem spectant, sed ubique nondum obtinuit quoad capitula, quæ pertinent ad reformationem. Sæpius in Galliis à Rege Christianissimo postularunt Cleri Gallicani generalia Comitia, ut Episcopis liceret ejusdem Concilii capita ad reformationem spectantia promulgare: sed nondum id eis concessum est; quibus autem

de causis, hic non est dicendi locus.

39. Q. Suntne præter enumerata, aliqua generalia Concilia?

R. Numerantur quidem & aliqua alia. Sed cùm in Galliis nec promulgata, nec recepta fuerint, ideò hic ea non duximus esse recensenda.

CAPUT VI.

De Ecclesia.

1. *Quæst.* Quomodò definitur Ecclesia?

R. Definitur *Cœtus Sanctorum*, hoc est hominum qui vocati sunt ad sanctitatem *sub uno capite Christo, & ejus in terris Vicario Romano Pontifice, Deo servientium.*

2. Q. Soli prædestinati suntne Ecclesiæ membra?

R. Non sunt: ad eam enim etiam pertinent homines reprobi, qui sub legitimis Pastoribus Fidem exteriùs profitentur.

3. Q. Quibus argumentis probari potest reprobos qui sub legitimis Pastoribus Fidem exteriùs profitentur, esse Ecclesiæ membra?

R. Probari potest. 1. ex Matthæi 3. cap. in quo Ecclesia comparatur areæ in qua sunt paleæ, quæ igne inextinguibili comburendæ sunt. 2. Ex Matthæi 22. cap. ubi eadem Ecclesia comparatur cum convivio, in quo erat qui ejectus fuit in tenebras exteriores. 3. Ex Matthæi 25. ubi Ecclesia comparatur decem virginibus, inter quas fuerunt quinque fatuæ, quibus sponsus dixit, *Nescio vos.*

Obj. 1. Augustinus sæpiùs asserit, reprobos ad Ecclesiam non pertinere: Ergo, &c.

R. Augustinum loqui iis in locis de Ecclesia sumpta quoad esse finale, hoc est, docet reprobos nunquam consecuturos esse finem ultimum propter quem instituta est Ecclesia, scil. visionem beatificam

tam in patria: sed non loquitur de Ecclesia secundùm esse materiale, quod habet in via, hoc est, quòd conjunctionem cum Christo aut per Fidem mortuam, aut per Fidem quæ per dilectionem, licet cum perseverantia minimè conjunctam, operatur. Hinc est quod idem Augustinus comparet Ecclesiam cum lilio quod est inter spinas, indeque concludat quod sicut spinæ inter quas est lilium, sunt in horto: ita etiam reprobi sint in Ecclesia, quæ in Cantico Canticorum horto cuidam comparatur.

Obj. 2. Ecclesia comparatur cum Arca Noe: Ergo quemadmodùm in Arca Noe non fuerunt nisi qui ab aquis diluvii salvati sunt; ita & in Ecclesia sunt ii tantùm, qui prædestinati sunt ad salutem æterno Dei decreto.

Resp. neg. cons. In hoc enim valet illa comparatio, quòd sicut extrà Arcam Noe nullus salvatus est ab aquis diluvii: ita nemo extrà Ecclesiam salutem æternam consecuturus sit, ita Augustinus lib. 5. de Bapt. cap. 18.

3. Q. Infideles suntne in Ecclesia?

R. Non sunt: foris enim eos esse testatur Paulus 1. ad Corinth. 5. *Quid enim*, ait, *mihi de iis, qui foris sunt, judicare?*

4. Q. Cathecumeni suntne in Ecclesia?

R. Non sunt. Nam 1. per solum Baptismum homines aggregantur Ecclesiæ, juxta illud Actorum 2. *Qui ergo receperunt verbum, baptizati sunt, & appositæ sunt in die illa circiter tria millia*: ubi vox hæc *apposita*, ingressum in Ecclesiam significat. 2. Patres semper distinxerunt fideles a cathecumenis: at soli fideles sunt in Ecclesia. 3. Cathecumenis non convenit tradita superiùs Ecclesiæ definitio.

Obj. 1. Cathecumeni, etiam in cathecumenatu morientes, salvari possunt. 2. Nonnumquam habent Ecclesiæ formam, charitatem nimirùm, per quam sanctificentur: Ergo sunt in Ecclesia.

R. Con-

R. Concesso antecedente, nego conseq. Ratio est, quia ut quis salvetur, non est necessè ut actu sit in Ecclesia, sed satis est, ut in ea sit per sincerum cordis desiderium; non satis est quoque ut habeat esse formale Ecclesiæ, sed requiritur præterea, ut habeat esse materiale, quod quidem positum est in eo quod quis Baptismum actu receperit.

5. Q. Soli homines justi qui sunt baptizati, suntne Ecclesiæ membra?

R. Non sunt. Nam 1. homines in statu peccati mortalis jacentes continentur in tradita superiùs Ecclesiæ definitione. 2. Impii possunt ejici ex Ecclesia, ut habetur Matthæi , & reverà Corinthius incestuosus, ut habetur ad Cor. cap. 5. ex ea ejectus est: Ergo in ea sunt, antequam ejiciantur. 3. Constans fuit semper traditio peccatores non dum excommunicatos esse in Ecclesia: id nimirùm docent Tertullianus, Cyprianus, & alii qui licèt rejicerent datum ab hæreticis Baptisma, admittebant tamen datum ab iniquis qui Fidem exteriùs profiterentur, quod censerent eos esse in Ecclesia, cum è contra hæretici in ea minimè sint.

Obj. 1. Qui sunt in statu peccati mortalis non pertinent ad Christum, cùm spiritum illius, hoc est, charitatem non habeant; juxta illud Apostoli, *Qui spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

R. Dist. ant. Non pertinent ad Christum quantùm ad esse formale, quod est charitas, conc. ant. quantùm ad esse materiale, quod est externa Fidei professio, nego antecedens. Solutio patet ex dictis superiùs.

Obj. 2. Paleæ non sunt panis partes: Ergo nec impii sunt partes Ecclesiæ, cùm Apostolus eos qui sunt in Ecclesia comparet cum pane, primæ ad Corinth. 10. *Unus panis & unum corpus multi sumus.*

R. Conc. ant. nego conseq. & dico in eo valere Pauli comparationem quòd sicut multa frumenti gra-

grana unum panem efficiunt : ita Baptiſmus ſocietatem unam ex multis hominibus conſtantem efficiat.

Obj. 3. Eccleſia ſancta eſt ; id nimirùm in Symbolo profitemur.

Reſp. Quoad plura membra, conc. quoad omnia nego. Nec mirum quod Eccleſia ſic appelletur cùm denominatio ex nobiliori parte ſumi debeat.

Obj. 4. Impii Diabolum habent pro patre, juxta illud Chriſti : *Vos ex patre Diabolo eſtis* : Ergo Eccleſiam pro matre habere non poſſunt.

R. Diſt. ant. quoad aliqua, ſeu quoad peccatum, conc. ant. quoad omnia, nego ant. Impii enim non a Diabolo, ſed à Chriſto Baptiſmum habent & quoad hoc, non autem quoad illud Eccleſiam habent pro matre ; per Baptiſmum enim tanquam ex Chriſti ſemine eos genuit.

4. Q. Infideles occulti, qui permanent exteriùs in Fide, ſuntne in Eccleſia ?

R. Sunt. Nam 1. Eccleſia in eos juriſdictionem habet. 2. Ab ea per excommunicationis decretum, ubi ſuam hæreſim prodiderint ejici poſſunt : Ergo ſunt in ea, donec ſuam hæreſim prodant.

Obj. 1. Nihil eſt in occultis infidelibus per quod uniantur Eccleſiæ. 2. Hæretici, licet occulti, ſunt ipſo facto excommunicati.

R. Ad 1. Infideles occultos uniri Eccleſiæ per Baptiſmum, & per externam quam legitimis Paſtoribus exhibent obedientiam. Ad 2. Sunt excommunicati *interiùs*, conc. ant. *exteriùs*, nego ant. Sola excommunicatio externa homines projicit ex Eccleſiæ ſinu : unde qui interiùs tantùm ſunt infideles, ſi Paſtores ſint, ſua non excidunt juriſdictione.

7. Q. Publici hæretici, manifeſti ſchiſmatici ſuntne in Eccleſia ?

R. Non ſunt. Ratio eſt 1. quia nullus Chriſtianus per ſexdecim prima ſæcula credidit homines de qui-

bus

bus agitur esse in Ecclesia. 2. Veteres, quoties verbum hoc *Ecclesia*, simpliciter ac sine addito protulerunt, semper intellexerunt societatem in qua non essent hæretici publici, aut Schismatici manifesti. Vide Irenæum lib.3.cap.4. Tertullianum in lib. de Præscriptionibus; Hieronymum sub finem dialogi adversùs Luciferianos; Canonem 9. Concilii Laodiceni; Canonem 6. primi Concilii Constantinop. quintam generalem Synodum actione tertia. 2. Patres veram Ecclesiam vocarunt Catholicam, hoc est, societatem ubique diffusam: at hujusmodi non sunt hæreticorum sectæ.

Obj. 1. Publici hæretici & manifesti schismatici in pluribus articulis conjuncti sunt cum Ecclesia: Ergo in ea sunt. 2. Hæretici per Baptismum, Ecclesiæ filios generant: Ergo sunt in Ecclesia, cùm vera Ecclesia (ùtpote sola Christi sponsa) Christo filios generare possit.

R. Ad 1. satis non esse conjunctionem cum Ecclesia in aliquibus articulis: requiritur enim conjunctio in omnibus articulis qui expressè ab Ecclesia definiti sunt. Ad 2. dist. ant. Hæresis Christo per Baptismum filios generat, tanquam Ecclesiæ ancilla: conc. ant. tanquam Christi sponsa, nego ant. In Baptismate quod habent hæretici, reperitur sacrum semen Christi qui sponsus est Ecclesiæ: unde cùm Baptismum parvulis conferunt societates hæreticæ, Christi semine quod in suo veluti utero exceperunt, non sibi, sed Ecclesiæ filios pariunt. Ita Augustinus in libro 1. de Bapt. cap. 15.

Obj. 2. Si hæretici non essent in Ecclesiæ corpore, explicari non posset quomodo Ecclesia sit ubique diffusa: scil. constat nullam particularem societatem, ne Romanam quidem, ubique esse diffusam.

R. 1. Ubique reperiri fideles qui Catholicam Fidem profitentur ac prætereà, hæreticorum infantes

bap-

baptizati, ad Ecclesiam pertinent tanquam quæ eos per Christi semen in ancillarum utero genuerit.

R. 2. Eo sensu vera Ecclesia est ubique diffusa, quòd licèt supponatur in omnibus Terræ provinciis non reperiri, semper sua amplitudine superet alias omnes societates Christianas seorsim sumptas: ita Augustinus libro 3. contra Cresconium cap. 66.

Obj. 3. Homines in Schismate constituti possunt consequi salutem æternam: Ergo sunt in Ecclesia.

Probatur ant. 1. Multi viri pii reperti sunt in Schismate decem Tribuum sub Jeroboamo. 2. Reperti sunt in Schismatibus, quæ sæpius lacerarunt Ecclesiæ vestem.

Resp. Dist. ant. Si Schismati non consentiant, conc. ant. si è contra consentiant, nego ant. Viri pii qui in Jeroboami Schismate reperti sunt, nusquam illi consensere. Qui vixerunt in Schismatibus quæ in Ecclesia Catholica contigerunt, nusquam adhæserunt Schismati, imò uniti erant Ecclesiæ, mediante legitimo Concilio, cui sese ex animo subjiciebant.

8. *Q*. Quænam certæ notæ sunt veræ Ecclesiæ;

R. Sunt quatuor præcipuæ, ad quas cæteræ reducuntur; Unitas nimirùm, Sanctitas, Catholicitas & Apostolicitas; hoc est, vera Ecclesia est una, sancta, catholica, apostolica.

9. *Q*. Unde probatur veram Ecclesiam esse Unam;

R. Ex Scriptura Joannis 10. vocatur unum ovile. Canticorum cap. 6. sub unius columbæ figura exhibetur: *Una est columba mea*. Ad Ephesios cap. 2. dicitur una domus, una ædificatio. Primæ ad Corint. 12. dicitur Unum Christi corpus.

Idem quoque probatur ex Patribus: ii enim Ecclesiam compararunt cum Arca Noe; cum domo in qua Agnus paschalis ab una familia comedi debebat: cum inconsutili veste Christi; cum domo Raab: Atqui non multiplex, sed una tantùm fuit Ar-

Arca Noe, una non multiplex domus in qua comedi debebat Agnus Paschalis; una & indivisa fuit Christi vestis, &c.

10. *Q.* Est ne momenti alicujus quæstio de Unitate Ecclesiæ; seu Doctrina qua asseritur Ecclesiam esse unam, estne scitu maximè necessaria?

R. Est: quia extra unam illam Ecclesiam nemo potest consequi salutem. Id enim docet 1. Hieronymus: *Quicumque*, ait Hieronymus epist. 17. *extrà hanc domum agnum comederit, profanus est*. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Docet 2. Augustinus, Enchiridii cap. 63. eum qui præter illam est, nec cum Deo esse. 3. Extrà unam illam Ecclesiam vera charitas non reperitur. Nec id mirum est: hæresis enim formalis, seu quæ est cum contumacia, varia crimina necessariò secum importat: voluntatem nimirùm rebellem in Ecclesiam, calumniæ crimen quod impingitur Ecclesiæ, cùm erroris insimulatur; furtum; hæretici enim ministerium usurpant quod soli Ecclesiæ proprium est; & tandem gravissimi scandali peccatum: scilicet hæretici aperta sua in Ecclesiam rebellione sunt offendiculo populis fidelibus; mirum igitur non est quòd nec hæretici, nec schismatici salutem, si in suis impiis cœtibus moriantur, consequi minimè possint.

11. *Q.* In quibus posita est Unitas Ecclesiæ?

R. In tribus, in Fide nimirùm, *Una Fides*, *unum Baptisma* in Sacramentis, unde si plus aut minùs admittantur, quàm admittit Ecclesia, non est unitas; & tandem in Pastoribus non quidem numero, sed missione, sed successione.

12. *Q.* Quodnam est centrum unitatis Ecclesiæ?

R. Sedes est Romana: ipsa enim jure divino primatum habet in omni Ecclesia: *Navigare autem*, inquit Cyprianus epist. 55. *ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exhorta est*, &c.

13. *Q.*

13. *Q.* Sedes Romana, & Ecclesia Romana suntne unum & idem?

R. Non sunt, propriè loquendo: nempe Sedes Romana est particularis illa Ecclesia, singularis illa Cathedra quæ à Petro Romæ constituta est: Ecclesia verò Romana, est non solùm Cathedra quæ à Petro Romæ constituta est, sed aliæ omnes particulares Ecclesiæ quæ per totum orbem diffusæ, cum illa Cathedra tanquam in qua sedeat primus visibilis Pastor, cui totius gregis dominici cura credita est, qui primatum habeat à Christo, à quo & habent quoque suam authoritatem alii Episcopi, sed Romano Pontifici subordinatam.

14. *Q.* Vera Ecclesia est ne Sancta?

R. Sancta est 1. vocatione: tota quippe vocatur ad sanctitatem. 2. Sanctitate professionis: quippe Fidem sanctam, hoc est integram, & sanctos mores, seu sanctas morum Regulas profitetur. 3. Interna justitia in pluribus membris, licèt non in omnibus: in multis enim est charitas illa, quæ, ut ait Apostolus, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Vide de eo argumento Augustinum in lib. 2. de moribus Ecclesiæ cap. 33.

Obj. Ecclesia identidem indiget reformatione: Ergo non est sancta.

R. Dist. ant. Quoad disciplinam quæ sæpiùs in non paucis languescit, conc. ant. in Fide & morum regulis quas profitetur, nego ant.

15. *Q.* Ecclesia vera, estne Catholica?

R. Est: sola nimirùm per totum est orbem diffusa unde Augustinus in lib. de vera religione cap. 7. sic loquitur: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est & Catholica nominatur.*

16. *Q.* Cuinam Ecclesiæ convenit Catholicæ nomen?

R. Ei tantùm cujus centrum est Petri Cathedra: ea enim

enim sola per totum orbem est diffusa: *Ecclesia Catholica appellatur quòd*, inquit Augustinus epist. 107.*per totum terrarum orbem diffundatur.*

Obj. Multæ sunt orbis provinciæ in quibus Ecclesia quæ cum Petri Cathedra communionem habet, minimè reperitur: nec enim est in Moscovia & in aliis regnis, ubi aut hæreses, aut schismata dominantur: Ergo non est ubique diffusa.

R. Dist. conseq. Physicè, conc. conseq. moraliter, neg: conseq. Scilicet Ecclesia, quæ cum Petri Cathedra communionem habet, præ Sectis omnibus eminet in præcipuis Europæ partibus, nec in aliqua ditione particulari est coartata sicut hæreticorum, aut schismatorum societates. Unde diffusior est qualibet secta seorsim sumpta: idque satis est, ut appelletur Catholica; nempe Irenæi & antiquorum Patrum temporibus id ei nominis jam conveniebat, quamvis multò pauciores quàm nunc essent provinciæ, in quibus emineret.

17. Q. Vera Ecclesia estne Apostolica?

R. Est: Et quidem 1. secundùm doctrinam: nihil enim credit quòd ab Apostolis non acceperit: nullas habet morum regulas, quas iidem Apostoli non tradiderint. 2. secundùm authoritatem: scilicet à Pastoribus regitur, qui non intercepta serie Apostolis successerunt.

18. Q. Sola Ecclesia quæ cum Petri Cathedra communicat, estne Apostolica?

R. Sola. Nam 1. ipsa est, quæ sola profitetur doctrinam quam Apostoli tradiderunt. Impossibile enim est ostendere eam passam fuisse aliquam in Fide aut morum regulis mutationem. 2. Sola est, quæ sit Apostolica secundùm authoritatem: sola etiam ab Apostolorum temporibus continuam & non interceptam successionem Pastorum habet, & habuit semper: cùm è contra aliarum Societatum ministri ostendere non possint quibus successerint: unde ipsa sola Romana

Ecclesia habet missionem ad docendum, ad conferenda Sacramenta: ad jurisdictionem exercendam: quam enim missionem sibi divinitùs extraordinariè concessam jactitant hæretici, fictitia est: tum quòd nulla sit divina missio, nisi quæ per successionem Apostolicam recipitur: tum quòd extraordinaria missio, si quæ foret, miraculis confirmari deberet, ut suam ipse Christus & Apostoli confirmarunt.

Obj. Apud Græcos Schismaticos remansit integritas ordinationis. Ergo & accepta quondam divinitùs ordinaria missio.

R. Conc. ant. dist. conseq. Quoad aliqua Pastoratus officia, conc. quoad omnia, nego. Nempe possunt Græci validè consecrare Corpus Christi, sed non possunt regere Ecclesiam Dei: avulsi nimirùm à capite, unde omnis unitas sacerdotalis exoritur, non possunt Christi fidelibus præesse.

19. Q. Vera Ecclesia estne Visibilis?

R. Est. Idque probatur 1. ex eo quòd quoties Scripturæ de Ecclesia mentionem faciunt, eam exhibeant tamquam visibilem quemdam cœtum: Actorum 28. Paulus gregem visibilem, utpote qui ab Episcopis cognosci possit, intelligit, cùm hæc habet: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Domum quoque quæ oculis pateat idem Paulus intelligit Ecclesiæ nomine, primæ ad Tim. 3. *Hæc tibi scribo, fili Timothee, ut scias quomodo operteat in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus, qui omnes ad unum, civitatem illam, quæ ex Evangelio est supra montem posita, Ecclesiam interpretati sunt: *Nulla est* (inquit Augustinus in libro 3. contra epistolam Parmeniani, cap. 5.) *securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, quæ supra montem constituta abscondi non potest.* 2. Ecclesia est hominum societas: at societas hominum visibilis est. Eccle-

ſiam audire jubemur, & ad eam redire, ſi per ſchiſma ab ea diſceſſerimus: at quomodo id exequi poterimus, ſi Eccleſia non ſit viſibilis?

Obj. 1. Apoſtolus ad Hebræos cap. 12. ſcribit Eccleſiam non eſſe montem tractabilem.

R. Apoſtolus eo in loco non de Eccleſia in terris militante, ſed de Eccleſia in cœlis triumphante loquitur; unde ſubdit: *Et multorum millium Angelorum frequentiam & ſpiritus juſtorum & perfectorum*.

Obj. 2. Lex nova & Eccleſia idem ſunt: at Lex nova non eſt viſibilis, cùm (ut patet ex Jeremiæ capite 31.) ſcripta ſit in hominum cordibus: *Dabo legem meam in cordibus eorum*: Ergo, &c.

R. Nego ant. Eccleſia enim eſt illa congregatio hominum, qui legem novam profitentur.

20. Q. Eccleſia eſtne Indefectibilis?

R. Eſt. Scilicet 1. eſt ſemen illud cui Deus benedixit, & cum quo (ut habetur Iſaiæ 6.) Deus fœdus iniit perpetuum. 2. eſt regnum illud, quòd (ut prædicitur Danielis cap. 2.) in æternum non diſſipabitur. 3. eſt (ut habetur Matthæi 3.) area in qua ad finem uſque ſæculorum triticum & paleæ reperientur. 4. Paſtores à Chriſto conſtituti non deficient *donec* (ut ait Apoſtolus ad Epheſios 4.) *occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis filii Dei*: ergo & viſibilis grex cui præerant Paſtores illi. 5. Auguſtinus totus eſt in ſuis adversùs Donatiſtas operibus, ut probet nec Eccleſiam unquam defeciſſe (quòd aſſerebant Donatiſtæ) nec deficere poſſe: idque probat ex his Chriſti verbis: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*.

Obj. 1. Eccleſia in ſolo Elia quondam remanſerat: *Derelictus ſum* (inquit 1. Regum 19.) *Ego ſolus*. Ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. dato quòd Eccleſia tota periiſſet in regno Iſrael, in quo erat Elias, non ſequitur

tur eam ubique periisse: erat enim integer Dei cultus in Regno Juda cui tunc Asa, & postea Josaphat, optimi Principes, præfuerunt. 2. Eliæ querenti, quòd in regno Israel solus Dei cultor remansisset; sic Deus ipse respondit: *Reliqui mihi septem millia virorum in Israel quorum genua non sunt incurvata ante Baal* 3. Quamvis daretur Ecclesiam in tota Judæorum Republica nonnunquam visibiliter periisse: idem tamen dici non deberet de Ecclesia Christiana: Ratio est, quia Deus Ecclesiæ Judaicæ perpetuam stabilitatem non promiserat, quam tamen Christianæ expresse pollicitus est.

Obj. 2. Apostolus secundæ ad Thessalonicenses 2. prædicit generalem apostasiam esse futuram in Ecclesia, anti-Christi tempore.

℟. Apostasiam illam futuram separationem à trunco: truncus igitur superstes erit. Hinc Christus ait quòd propter Electos, qui tunc supererunt, breviandi sint dies illi.

Obj. 3. Ecclesia Christiana defecit Arianorum tempore: *Tunc* (ait Hieronymus in dialogo adversùs Luciferianos) *Nicænæ Fidei damnatio conclamata est: ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.*

℟. Loqui Hieronymum de Concilio Ariminensi, quod quidem scandalo fuit Ecclesiæ, tum quòd consenserit ut vocabulum, *Omoousion* è Symbolo deleretur, tùm quòd cum Arianis communicasset. Sed id actum est pacis causa: Ariani nimirùm palam testabantur se amplexuros esse Nicænam Fidem, si vox illa, quæ, ut aiebant, in Scripturis non reperitur, eraderetur ex Symbolo: unde in specie tantùm, non autem re ipsa, conclamata est Nicænæ Fidei damnatio. 2. Dato (quòd tamen falsum est) Ariminense Concilium Arianæ hæresi patrocinatum esse; inde tamen non sequitur ubique tunc Ecclesiam periisse, scilicet tum in Oriente plures Ecclesiæ, &

in Occidente ferè omnes palàm profitebantur Nicænam Fidem.

21. Q. Ecclesia Catholica, hoc est cœtus Pastorum, quibus præest Romanus Pontifex, estne infallibilis?

R. Est infallibilis: & quidem 1. prout in Pastoribus ad Concilium generale congregatis, repræsentatur; nempe (ut superiùs dictum est) Concilia generalia sunt in Fidei & morum regulis definiendis omninò infallibilia. 2. Infallibilis est etiam in unanimi omnium particularium Ecclesiarum in unum dogma consensu: scilicet per orbem diffusa, non minùs quam in Conciliis generalibus est sponsa illa, de qua hæc habet Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhiberi Christo*; non minùs est domus Dei, quæ ex Apostolo *est columna & firmamentum veritatis*.

Hinc factum est ut dogma in quòd omnes Ecclesiæ unanimiter consentirent, non minùs habitum sit dogma Fidei, quam quòd in Conciliis generalibus definitum fuerat.

Hinc etiam factum est, ut illum unanimem Ecclesiarum consensum Patres quovis sæculo Novatoribus opposuerint: id nimirum videre est apud Eusebium historiæ lib. 4. cap. 7. Hieronymum in suo contra Vigilantium opere, Augustinum libro 4. ad Bonifacium cap. ult. & tandem Vincentium Lyrinensem in Commonitorio: *In ipsa* inquit, *Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*.

CAPUT VII.

De Romano Pontifice.

1. *Quæst.* Romanus Pontifex estne legitimus Petri successor?

R. Est

R. Est: cum habeat Cathedram in qua Petrus sedit, & mortuus est. Nam 1. nullus unquam Episcopus alius à Romano se Petri successorem prædicavit. 2. Tota traditio asseruit Pontificem Romanum esse Petri successorem: ita enim docent Tertullianus in libro de præscriptionibus cap. 36. Irenæus lib. 3. cap. 3. Cyprianus lib. 1. epist. 3. Epiphanius hæresi 27. Augustinus, qui libro 2. contra litteras Petiliani cap. 51. sic loquitur: *Cathedra tibi quid fecit Ecclesia Romana in qua Petrus sedit, & in qua nunc Anastasius sedet?*

2. Q. Ex eo quòd Romanus Pontifex sit legitimus Petri successor, colligiturne eum divinitùs habere primatum in omni Ecclesia?

R. Rectè colligitur: is enim qui succedit alteri, jura habet omnia, quæ habebat ille cui succedit: Atqui Petrus primatum divinitùs habuit in omni Ecclesia: *Tu es Petrus* (inquit Christus Matthæi 16. *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. 2. Petro non in agnos tantùm, hoc est in fideles, sed & in oves, hoc est in Pastores, qui fideles per Sacramenta tanquam fœtus Christo generant, Pastoratus à Christo creditus est: *Pasce* (ait Christus ipsum alloquens, Joannis cap. 21.) *agnos meos, pasce oves meas*.

Primatum illum Petro divinitùs concessum agnovit tota Traditio; hìc satis sit laudare Cyprianum in epistola ad Quintum; Leonem Magnum sermone de sua ad Pontificatum assumptione; Concilium Constantinopolitanum 1. can. 2. Concilium Calchedonense.

Hinc meritò in Concilio Constantiensi damnatus est hic Wicleffi articulus: *Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias*.

Hinc etiam meritò facta est hæc definitio in Concilio Florentino: *Definimus, sanctam Apostoli-*

cam Sedem & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere Primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium.

3. *Q.* Romani Pontificis de aliqua controversia judicium, estne Locus Theologicus?

R. Est. Cùm enim Romanus Pontifex (ut superiùs dictum fuit) primatum habeat in orbe universo, jus sibi divinitùs concessum habet, docendi eos omnes, quibus à Christo præpositus fuit, seu solvendi dubia quæ circa Scripturarum sensum nasci possunt; proponendi traditionem Patrum, præcipiendi ut ubique terrarum canones observentur: imò & per censuras, ipsam etiam excommunicationem, servatis servandis, compellendi singulos fideles, ipsos quoque præcipuarum Sedium Episcopos, ut sanam Fidem profiteantur, & ut ad Evangelii & Canonum normam suos mores componant. Jus de quo hactenùs, in Pontifice Romano quovis sæculo ubique gentium venerata est Ecclesia Catholica.

CAPUT VIII.

De Episcopis, Patribus & Scholasticis.

1. *Quæst.* Quisque Episcopus estne jure divino judex controversiarum, quæ circa Fidem aut mores oriuntur?

R. Est. Et quidem 1. in Conciliis, ut superiùs dictum est. 2. etiam extra Concilia, damnare nimirùm possunt falsam doctrinam, & veram probare, eos enim *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

2. *Q.* Judicium Episcoporum estne Locus Theologicus?

R. Est: *Neque enim* (ait Cyprianus epist. 55.) *aliunde hæreses obortæ sunt aut nata sunt schismata, quam*

quàm indè quod Sacerdoti Dei non obtemperatur. Irrefragabile tamen non est privatorum Episcoporum, nisi aliorum consensus accesserit, judicium: idque patet tum ex eo quòd à latis ab Episcopo privato sententiis ad Metropolitanum, & posteà ad Romanum Pontificem provocare liceat: tum ex eo quòd Episcopi privati aliquoties erraverint, ut in Cypriano circa Baptismum ab hæreticis datum; Macedonio, Nestorio, ac pluribus aliis videre est.

3. Q. Unius & alterius Patris de rebus Theologicis sententia, aliis de ea silentibus, efficitne firmum argumentum?

R. Non efficit: non enim satis est, ut certò judicetur articulum aliquem traditione contineri: ita censet Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 7. & epistola cxi.

4 Q. Plurium Patrum in unum dogma consensus, aliis ex altera parte reclamantibus, cujus generis præbet argumentum?

R. Probabile tantùm: efficit nimirum, ut sit probabile aliquem articulum esse à Deo revelatum. Cùm autem ille casus occurrit, Theologus expendere debet 1. quid antiquiores Patres de eo articulo docuerint. 2. quid de eo major Ecclesiarum pars doceat: si autem id assequi non possit, neutri parti certò adhærere debet, sed humiliter Ecclesiæ definitionem expectare?

5. Q. Unanimis Patrum in unum dogma consensus præbetne Theologo in iis, quæ ad Fidem aut mores spectant, certissimum argumentum?

R. Præbet: nam 1. ille unanimis consensus certissimum est divinæ Traditionis testimonium. 2. Concilium Tridentinum sess. 4. vetat, ne quis Scripturam audeat exponere contra unanimem Patrum consensum.

6. Q. Patres alioquin probatissimi, suntne æqualis authoritatis in Fidei aut morum controversiis?

 R. Non

R. Non sunt: quia Deus nonnullos Patres specialiter elegit, ut præ cæteris certas Fidei aut morum veritates adversus hæreticos & Novatores defenderent: sic Athanasius adversus Arium, Augustinus contra Pelagianos & Semipelagianos; Cyrillus Alexandrinus adversùs Nestorium, Leo Magnus contra Eutychetem, specialiter electi sunt. 2. Ecclesia nonnullorum Patrum scripta expressè probavit, declaravitque iis contineri fidem, quam Apostoli suis discipulis commendarunt. Ejus generis sunt libri, quos Augustinus contra Pelagianos & Semipelagianos de prædestinatione & gratia exaravit.

7. Q. Suntnè servandæ quædam cautiones in legendis, aut laudandis Patribus?

R. Servandæ sunt. 1. Si quis ex sanctis Patribus dogma defenderit quod posteà tanquam unanimi aliorum Patrum consensui contrarium rejectum fuerit ab Ecclesia, non ipsum Patrem, sed errorem, & quidem cum præfatione veniæ, confutare oportet, ita se gerit August. in lib. 6. de Baptismo, cap. 2. ubi Cypriani de hæreticorum Baptismo rejicit errorem.

2. Cavendum est Theologo, ne temerè aliquem ex Patribus aut Episcopis erroris insimulet: unde si quæ ambiguè dicta in illius libris legantur, exponenda sunt, & germana illius sententia eruenda ex aliis illius dictis, quæ aut præcedunt, aut subsequuntur. Ita docet Facundus Hermianensis libro 9. de tribus capitulis cap. 5.

3. Theologus plurium Patrum sententiam paucorum opinioni debet anteponere: ita ut quantùm fieri potest, sequatur semper universitatem, antiquitatem, consensionem. Regula est, quam Vincentius Lyrinensis tradit in Commonitorio.

4. Observare debet (quod & observavit Augustinus libro de dono perseverantiæ cap. 20.) Patres qui ante exortas hæreses scripserunt, plerumque simpliciùs

ciùs ac minùs cautè locutos fuisse, quàm qui post exortas hæreses: unde benignè accipienda sunt eorum dicta.

5. Aliqui ex sanctis Patribus in impugnandis hæresibus quæ suo tempore vexabant Ecclesiam, nonnunquam usi sunt terminis, qui in speciem quidem erroribus oppositis faverent, sed reverà & secundum sensum ab eis intentum ab oppositis illis erroribus omninò differrent. Sic qui tertio sæculo Sabellianos impugnarunt, aliquando visi sunt destruere personarum divinarum consubstantialitatem, quam tamen reipsa propugnabant.

6. Inter eos Patres qui in errorem ei oppositum quem impugnabant, declinare visi sunt, numerari non debet sanctus Augustinus, cùm de prædestinatione & gratia contra Pelagianos & Semipelagianos differit, ipse enim in lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3. expressè asserit, se cautè admodum & multa cum circumspectione locutum fuisse cùm duplex illud argumentum pertractavit.

8. Q. Habendane est ratio Scholasticorum, si qui sint, qui non solent res Theologicas ad Scripturarum aut Traditionis normam exigere?

R. Habenda non est: quia sola Scriptura & Traditio sunt fontes è quibus, ut ait concilium Tridentinum, hauriri debent argumenta ad adstruendam Fidem & regulandos mores.

9. Q. Cujus ponderis est argumentum, quod petitur ex authoritate Scholasticorum, qui solent suam doctrinam ad Scripturam & Traditionem exigere?

R. Distinguendum est. Si alii Scholastici dissentiant, non majoris est ponderis argumentum, quàm rationes quibus Scholastici, de quibus agitur, nituntur: unde expendendæ sunt & ponderandæ rationes quibus utuntur. Econtra si omnes Scholastici in unum dogma consentiant, maximi roboris est

est eorum authoritas: quia plusquam probabile testimonium est sic ferre Traditionem, juxta illud Tertulliani: Quod apud omnes unum est, non est erratum, sed traditum. Unde sententia ab iis omnibus probata, absque temeritate, rejici non potest.

10. Q. Quam rationem Theologus habere debet judiciorum, quibus Facultates Theologicæ quasdam propositiones aut approbant, aut rejiciunt?

R. Theologus diligenter attendere debet ad rationes, quibus nititur doctrinale judicium de quo est quæstio: quò enim eæ rationes majoris fuerint ponderis, eò etiam majoris momenti erit doctrinale judicium à Facultatibus Theologicis latum.

Præterea seclusо etiam examine rationum, quibus Facultatis Theologicæ judicium doctrinale fulcitur, in pretio apud Theologum esse debet judicium latum ab iis Facultatibus quæ sapientiæ & eruditionis fama commendantur, quæque solent Fidei ac morum quæstiones, non ad rationis per peccatum corruptæ momenta, sed ad Scripturæ & Traditionis normam expendere.

CAPUT IX.

De Historia humana, & Ratione naturali.

1. *Quæst.* COgnitio historiæ, sive Ecclesiasticæ, sive prophanæ, estne Theologo perutilis?

R. Perutilis est. Nam 1. doctrina temporum, seu chronologia multùm confert ad librorum sacrorum intelligentiam. 2. Cognitio historiæ sacræ juvat ad intelligendum doctrinam Patrum, Canonum sensum, Ecclesiasticorum Decretorum mentem: ipsa enim est quæ continet facta quæ Patribus ad scribendum, Conciliis ad ferendos Canones, Pontificibus ad condenda Decreta, occasioni fuerunt.

2. Q. Sunt-

1. Q. Suntne quædam regulæ quibus veræ historiæ à falsis dignosci possint?

R. Sunt. Et quidem 1. vera est, & minimè ficta historia, quæ asserit factum aliquod contigisse coram ingenti multitudine, quæ licèt illius interesset ostendere illa facta reverà non contigisse, ea tamen admisit tradiditque posteris tanquam certa 2. Historia, quæ factum aliquod enarrat multis post annis postquam accidisse scribitur, non meretur fidem. 3. Veritas factorum quæ secreto hoc est coram uno teste contigisse dicuntur, pendet ab illius hominis fide coram quo ejusmodi facta contigisse narrantur. Unde de iis factis non habetur certitudo, nisi in quantum est, eum hominem nec deceptum fuisse, nec voluisse cæteros decipere.

3. Q. Quodnam argumenti genus aliqui sive prophani, sive ecclesiastici Historici, qui non sunt è numero canonicorum Scriptorum, Theologo sufficiunt?

R. Multùm probabile, si alioquin illi Historici fide digni passim habeantur, narrentque factum cujus se fuisse testes oculatos, aut ab oculatis testibus accepisse, profitentur.

4. Q. Cujus generi, est argumentum quod petitur ex omnibus historicis, nullo contradicente, factum aliquod narrantibus.

R. Certum est: insipiens nimirum esset qui ejusmodi testibus fidem auderet detrahere. Sic nemo nisi stultus dubitare potest quin Nicænum I. Concilium temporeConstantini magni celebratum fuerit.

5. Q. Quid facto opus est ad judicandum an historicus aliquis sit fide dignus?

R. Expedendum est 1. an sit coætaneus rei quam enarrat: si enim multo post tempore vixerit, tantam fidem non meretur, quantam alii qui anteà vixissent. 2. An in rebus etiam non multùm intricatis nonnumquam deceptus sit, nempe qui in rebus facil-

cillimis labuntur, plerumque fidem non merentur in gravioribus 3. Utrum ipsius intersit facta sic extitisse, quemadmodum ab eo referuntur: scilicet qui Parti addictus est alicui, ea sæpè dicit quæ Parti illi, repugnante veritate, faveant.

6.Q. Ratio naturalis consuliturne utiliter à Theologo?

R. Consulitur; eò quod ratio data sit homini tanquam medium quo utatur ad comparandam veritatis cognitionem, juxta illud Psalmistæ, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

7.Q. In rebus Theologicis ratio naturalis habetne se se per modum principii?

R. Non sic se habet: unum enim est tantùm Theologiæ principium, divina scilicet revelatio quæ aut Scriptura, aut unanimi Patrum Traditione continetur: eo igitur tantùm sensu ratio naturalis ad Theologiam confert, quod ex principiis revelatis conclusiones eliciat, aut exponat motiva credibilitatis, quibus fit, ut prudenter judicetur, Scripturam & Traditionem esse Dei ipsiusmet verbum.

CAPUT X.

De censurarum notis quibus damnabiles propositiones affici possunt.

1.*Quæst.* Quot sunt notæ, quibus propositiones damnabiles affici possunt?

R. Septem in Concilio Constantiensi, sessione 8. recensentur: scil. inter Wicleffi articulos qui in ea sessione damnantur, alii dicuntur hæretici, alii erronei, alii scandalosi, alii blasphemi, alii piarum aurium offensivi, alii temerarii, alii seditiosi.

2.Q. Suntne quædam aliæ notæ propositionum, præter eas quæ in Concilio Constantiensi inuruntur Wicleffi articulis? R. Præ-

R. Præter notarum species quarum Concilium Constantiense meminit, est octava quæ reperitur in Bulla Pii Papæ V. adversùs Baii articulos: ait enim laudatus Pontifex quosdam ex iis articulis esse *suspectos.*

3. Q. Suntne aliæ notæ præter octo illas quæ in responsionibus ad duplicem priorem quæstionem recensentur?

R. Sunt aliæ quibus Pontifices maximi postremis hisce temporibus nonnunquam in suis decretis usi sunt. Alias enim propositiones dixerunt hæresi proximas, quasdam quæ sapiant hæresim, quasdam suspectas de hæresi, quasdam improbabiles, nonnullas malè sonantes, aliquas in praxi perniciosas, alias tandem damnabiles, alias inducentes in hæresim; quin & præter eas omnes quæ præcipuæ sunt, nihil prohibet alias admitti, & quædam reipsa leguntur in Censuris: quæ verò hic ponuntur, sunt quasi capitales, ad quas aliæ quæque possunt revocari.

4. Q. Quomodo definitur hæretica propositio?

R. Rectè definitur: Propositio quæ adversatur aut expresso Dei verbo, aut expressæ definitioni Ecclesiæ: hinc ista propositio: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, meritò tanquam hæretica, damnata fuit ab Innocentio X. & Alexandro VII. in suis contra Jansenium Constitutionibus, contradictoriè nimirùm opponitur huic expressæ Scripturarum sententiæ. *Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Hinc etiam hæc alia, *Baptismus qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non est verus Baptismus*, est hæretica; quia contraria est expressæ definitioni Ecclesiæ, in Concilio Tridentino sess. 7. Can. 12.

5. Q. Quid est propositio erronea?

R. Est ea quæ negat veritatem, quam communis sen-

ſenſus Eccleſiæ judicat eſſe mediatè revelatam, quamvis eadem Eccleſia id nondum expreſsè declaraverit. Hinc patet opinionem Cypriani de invaliditate Baptiſmatis ab hæreticis collati, erroneam fuiſſe, antequam Eccleſia definiiſſet eam repugnare veritati quæ continebatur verbo Dei non ſcripto, ſeu traditione, quæ docebat internas diſpoſitiones baptizantis non nocere validitati Baptiſmatis. Verùm poſt Eccleſiæ definitionem eſt formaliter hæretica.

6. Q. Quid eſt propoſitio ſcandaloſa?

R. Eſt ea, quæ per ſe nata eſt parere ſpiritualem proximi ruinam. Hujuſmodi eſt Wicleffi articulus 35. in Concilio Conſtantienſi damnatus: *Ingredientes religionem ſunt inhabiles ad obſervandum divina præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad regnum cælorum, niſi apoſtataverint ab eiſdem.* Per ſe nimirùm deterret ab ingreſſu religionis, & inducit ad apoſtaſiam eos etiam, qui (ut ait Gregorius Magnus ad Mauritium Imperatorem ſcribens) ſalvari non poſſunt, niſi militiæ regulari nomen dederint.

7. Q. Quid eſt propoſitio blaſphema?

R. Eſt ea quæ aliquod aut in Deum, aut in Sanctos convicium continet: id eſt, quæ Deo aut Sanctis aliquid tribuit quod eos dedecet, vel quæ ab eis detrahit perfectionem quæ eis debetur. Propter eam rationem hic articulus qui inter Wicleffi articulos à Concilio Conſtantienſi ſeſſione 8. damnatos num.6. legitur: *Deus debet obedire Diabolo*, non ſolùm erroneus eſt, ſed etiam blaſphemus: ſcilicet plurimùm detrahit ex infinita Dei potentia; multumque injurioſus eſt ſupremo rerum omnium Domino, cùm illum creaturæ nequiſſimæ ſubjiciat.

8. Q. Quid eſt propoſitio malè ſonans?

R. Eſt ea quæ, cùm duplicem habeat ſenſum, unum bonum & alium malum, abſolutè tamen & ſine diſtinctione profertur.

9. Q.

9. Q. Quid est propositio piarum aurium offensiva?

R. Est ea quæ ratione modi quo exprimitur, continet aliquid absonum, & erga subjectum de quo fertur, non satis honorificum. Hinc fit ut cavendum sit Theologo, cum de partu beatæ Mariæ Virginis loquitur, ne circumstantias explicet quæ exprimi non possunt, nisi terminis qui minimè deceant.

10. Q. Quid est propositio temeraria?

R. Est ea, quæ in materia Fidei, aut morum profertur absque Scripturæ aut traditionis authoritate. Hinc autem colligitur, hoc quorundam axioma, *Honor potior est quàm vita*, non solùm esse scandalosum & perniciosum, sed etiam temerarium: siquidem licèt sit tanti in moribus momenti; profertur à quibusdam recentioribus sine ullo aut Scripturæ aut Traditionis, aut Patrum testimonio.

11. Q. Quid est propositio seditiosa?

R. Est ea, quæ ex se apta est populos ad seditionem movere, hincq; patet eam tamquam speciem ad genus ad scandalosam posse reduci: nempe seditio contingere non potest absque spirituali multorum ruina,, & admissione plurium peccatorum lethalium.

12. Q. Quid est propositio suspecta de hæresi?

R. Est ea quæ probabiliter, non tamen certò, judicatur hæretica.

13. Q. Quid est propositio quæ sapit hæresim?

R. Est ea quæ multò majori cum probabilitate quàm de hæresi suspecta, hæretica judicatur, hincque patet propositionem suspectam de hæresi, & eam quæ hæresim sapit, à se invicem non differre, nisi secundùm magis & minùs.

14. Q. Quid est propositio hæresi proxima?

R. Est ea, quam major & sanior Doctorum pars ex Scriptura aut Traditione judicat esse hæreticam; licèt tamen non audeat absolutè ac sim-

ſimpliciter eam dicere hæreticam, quod aliqui non infimi nominis Theologi contendant ipſi cenſuram adeò gravem inuri non debere.

Ex iis quæ mox dicta ſunt, patet, propoſitionem hæreſi proximam idem eſſe omninò cum propoſitione ſuſpecta de hæreſi, & cum propoſitione ſapiente hæreſim: non enim aliud dicit quàm ſummam probabilitatem, quòd reverà ſit hæretica.

15. *Q.* Quid eſt propoſitio improbabilis?

R. Eſt ea, quæ nullo Scripturæ aut Traditionis teſtimonio, aut nulla Theologica ratione nititur. Hinc patet hanc notæ Theologicæ ſpeciem à propoſitione temeraria vix differre.

16. *Q.* Quomodo definitur propoſitio damnabilis?

R. Eſt ea, quæ prohiberi debet, abſtrahendo à ſpeciali cenſuræ nota, qua affici poteſt. Hinc colligere licet, propoſitionem damnabilem ſe habere per modum generis reſpectu omnium propoſitionum quibus aliqua cenſura debetur.

17. *Q.* Quas ob cauſas aliqua propoſitio dicitur damnabilis?

R. Dicitur damnabilis 1. quoties adeſt fundamentum ei inurendi aliquam ex cenſuris quarum ſpecies hucuſque relatæ ſunt: 2. cùm inurit cenſuram alteri propoſitioni, quæ licèt ſit falſa, non meretur tamen cenſuram. 3. cum oppoſitam propoſitionem licèt falſam, rejicit nimis injuriosè.

18. *Q.* Quid per adverbium *Reſpectivè* ſignificatur cum reperitur in decreto in quo dicitur has & illas propoſitiones eſſe *reſpectivè* hæreticas, erroneas, temerarias, ſcandaloſas, pernicioſas, blaſphemas, &c.

R. Ille loquendi modus, quem Summi Pontifices mutuati ſunt ex Concilio Conſtantienſi, ſignificat aliquam ex recenſitis notis afficere debere unamquamque ex propoſitionibus *disjunctivè*, ita ut nulla ſit, in quam cadere non debeat una ſaltem ex notis quæ in condemnationis decreto apponuntur.

PARS SECUNDA.

De Deo uno.

IN Deo prout Unus eſt, ſeu prout abſtrahit à multiplicitate perſonarum, conſiderari poſſunt Exiſtentia, Eſſentia & Attributa tum in genere, tum in ſpecie.

CAPUT PRIMUM.

De Dei Exiſtentia.

1. *Quæſt.* EXiſtentia Dei poteſtne demonſtrari à priori?

R. Non poteſt, quia demonſtratio à priori eſt ea quæ fit per cauſas: Atqui Deus nullam habet: cùm nihil ſit Deo prius.

Obj. Exiſtentia Dei rectè infertur ex illius eſſentia tanquam ex cauſa ſaltem virtuali: ſcilicet valet hoc argumentum: *Eſſentia dicit ens, quo nullum perfectius poteſt cogitari: Atqui ens ejuſmodi indudit exiſtentiam: alioquin poſſet cogitari aliquod ens illo perfectius; ens nimirum quod haberet exiſtentiam.*

Reſp. Negó ant. Ratio eſt quia, id ex quo aliud concluditur, debet eſſe ab eo, ſaltem per mentem diſtinctum, cùm præmiſſæ ſe habeant per modum cauſæ reſpectu concluſionis: at eſſentia Dei nullo modo ab illius exiſtentia diſtinguitur; cùm ens à ſe, ut eſt Deus, ſine exiſtentia concipi non poſſit. Hinc fit, ut hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, non ſit illatio, ſed explicatio iſtius, *Deus eſt ens à ſe.*

2. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari à poſteriori?

R. Poteſt; quia demonſtrari poteſt per effectus, creaturas nimirùm : ſi quidem creaturæ habent neceſſariam connexionem cum Deo: neque enim exiſterent, ſi Deus non exiſteret : unde demonſtrativum eſt hoc argumentum: *Creaturæ exiſtunt: Ergo Deus exiſtit.*

Obj. 1. Eſſentia Dei non poteſt demonſtrari, etiam à poſteriori : ergo nec illius exiſtentia cum qua eſt unum & idem.

Reſp. Diſt. ant. Quid & qualis ſit, conc. ant. quòd ſit ſeu exiſtat, nego ant. Hinc licèt demonſtrari non poſſit in quo poſita ſit eſſentia Solis, rectè ex Solis effectibus demonſtratur illius exiſtentia.

Obj. 2. Exiſtentia Dei eſt articulus Fidei : *Credo in Deum*: ergo non poteſt demonſtrari, cùm ſit de eſſentia articuli Fidei ut ſit obſcurus ; Fides enim eſt de obſcuris, cùm è contra ſcientia ſit de evidentibus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia exiſtentia Dei deſinit eſſe articulus Fidei in illo homine, qui de ea demonſtrationem habet. Neque enim (ut ſuo loco dicetur) de eodem poſſunt eſſe ſimul Fides, & ſcientia.

3. *Q.* Exiſtentia Dei poteſtne demonſtrari ex motu qui in rebus creatis reperitur?

R. Poteſt : ſic enim confici poteſt argumentum. Datur motus ſive ad ſubſtantiam, ſive ad qualitatem, ſive ad locum, ut experientia compertum eſt : Ergo datur quoque primum movens immobile : ſcilicet nulla res à ſe ipſa moveri poteſt : quidquid enim movetur ab alio movetur : non movetur quoque ab alia quæ ab alia & alia, in infinitum moveatur : deberet enim pertranſiri infinitus numerus cauſarum, antequam ad illam, quæ eſt proxima cauſa motus, deveniretur; at id dici non poteſt: ſcilicet infinitum minimè poteſt pertranſiri : at primum ens immobile eſt Deus : habet enim omnes omninò perfectiones, quia, ſi ei deeſſet aliqua, poſſe ad eam moveri : ſicque non eſſet ens omninò immobile : Ergo ſi exiſtit motus, exiſtit etiam & Deus.

4. Q.

4. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex ente contingenti & neceſſario?

R. Poteſt. Sicque conficitur ſyllogiſmus: Ens ſummè neceſſarium eſt Deus, qui eſt ens à ſe: Atqui exiſtit ens ſummè neceſſarium; exiſtunt enim entia contingentia; ſeu quæ potuerunt eſſe, aut non eſſe: Ergo exiſtit quoque ens ſummè neceſſarium, ſeu quod ita exiſtit, ut non potuerit non exiſtere, ſiquidem ſupponatur entia contingentia non exiſtere, & non eſſe ens ſummè neceſſarium à quo produci poſſint (ut revera ſupponi poteſt, cum ſit de contingentium natura ut poſſint eſſe, aut non eſſe) erunt omninò impoſſibilia, neque enim à ſe ipſis produci poterunt: cum nihilum non poſſit ſibi ipſi dare eſſe, neque etiam ab alia cauſa contingente; quippe ſupponitur, nullum ens contingens exiſtere; neque etiam ab aliqua cauſa neceſſaria, quia ut ſupponitur, nulla exiſteret, ac proinde contingentia eſſent impoſſibilia: igitur & Mundus ipſe cùm non aliud ſit, quàm compoſitum quoddam & aggregatum ex contingentibus.

5. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex Dei idea quæ ineſt humanæ menti?

R. Poteſt. & ſic proponitur argumentum. Ineſt hominibus idea Dei: ſæpe nimirùm cogitant de ente quod ſit ens à ſe, & quod ſit cauſa omnium aliorum entium: Atqui idea Dei quæ ineſt humanæ menti, ſupponit Dei exiſtentiam; ſolus enim Deus poteſt eſſe ejuſmodi ideæ cauſa, nempe ideam quæ objectum infinitum repræſentet, creatura cùm ſit finita, non poteſt ex ſeipſa haurire: Ergo neceſſe eſt, ut eam habeat ab ente infinito, ens autem infinitum non aliud eſt quàm Deus ipſe.

6. *Q.* Exiſtentia Dei poteſtne ex ſpecie, ordine & adminiſtratione Univerſi demonſtrari?

R. Poteſt: ea nimirùm Univerſi ſpecies, ille Mundi ordo, ea rerum adminiſtratio, non poſſunt eſſe ni-

si ab infinita potentia, à summa sapientia, à causa summè efficaci; illa autem infinita potentia, ea summa sapientia, ea causa summè efficax est Deus: Ergo Deus existit.

7. Q. Hæc propositio: *Deus existit*, estne per se nota?

R. Est. Ratio est, quia in illa propositione prædicatum ità immediatè est connexum cum subjecto, seu existentia cum Deo, ut nullum sit inter illa medium.

8. Q. Hæc propositio: *Deus existit*, estne per se nota quoad nos?

R. Est. Ratio est, quia sola terminorum penetratione indigemus, ut intelligamus prædicatum propositionis de qua agitur, convenire ejusdem propositionis subjecto: siquidem si probè noverimus quid vox illa, *Deus*, significet, sine ullo medio percipiemus existentiam Deo convenire: nempe Dei nomine intelligemus ens quo nullum perfectius cogitari potest, ac proinde & ens quod habet realem existentiam: si enim eam non haberet, aliud eo perfectius cogitari posset, ens nimirùm cui realis existentia conveniret.

Obj. 1. Hæc propositio, *Deus existit*, potest demonstrari: Ergo non est per se nota quoad nos.

Resp. Nego conseq. Potest enim fieri (ut revera in hac specie contingit) quod subjectum propositionis per se notæ quoad nos, habeat aliquos effectus: ac proinde ut illius existentia per eos demonstrari possit.

Obj. 2. Tam Deus concipi potest sine existentia quàm sine providentia, sine simplicitate & sine immensitate: Atqui Deus sine iis perfectionibus concipi potest, & revera sic fuit conceptus à quibusdam Philosophis & ab Antropomorphitis. Ergo, &c.

Resp. Nego maj. Ideò enim Deus sine providentia, sine simplicitate, sine immensitate concipi potest; quòd aliquis, licèt per errorem, existimare possit providentiam qua Deus sese ad rerum maxime vilium

lium curam demittat, simplicitatem per quam careat corpore, & immensitatem per quam loca etiam obscœna, repleat, veras non esse perfectiones; sed nemo potest id fingere de existentia, cùm omnibus omninò hominibus evidens sit, eam esse primam omnium perfectionum, aliarumque radicem & fundamentum.

9. Q. Dei existentja poteſtne invincibiliter & inculpatè ignorari?

Resp. Non potest. Nam 1. Apostolus ad Rom. 1. asserit Dei existentiam sic per creaturas manifestari, ut qui eam ignorent, non sint excusabiles: *Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut sint inexcusabiles, &c.* 2. Deus iis omnibus qui illius existentiam ignoraverint, summam pœnam minatur: *Effunde* (Verba sunt Psalmi 78.) *iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* 3. Patres asseruerunt Dei ignorantiam, in omnibus gravissimum esse scelus.: *Et hæc est* (inquit Tertullianus in Apologetico, cap. 17.) *summa delicti, nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt*

Obj. 1. Multi sunt apud Barbaros, qui ex creaturis Dei existentiam colligere non possunt, eaque impotentia oritur aut ex ingenii tarditate, aut ex prava educatione, aut ex eo quod hominum illorum mens tota sit sensibus immersa: Ergo in iis hominibus invincibilis est Dei ignorantia.

Resp. Nego ant. Ratio est quia nec ingenii tarditas, nec educatio prava, nec vita sensibus immersa, impedire possunt, ne mens eliciat operationes maximè faciles, ut est ea quæ requiritur, ut intellectus existentiam Dei ex creaturis colligat. *Resp.* 2. Dato ant. nego conseq. Ratio est, quia in eo casu ignorantia de qua agitur, esset voluntaria in causa, in vita nimirùm sensibus immersa: ac proinde non esset ab-

solutè invincibilis, & inculpabilis.

Obj. 2. Dei ignorantia viribus naturæ superari non potest: Ergo plerumque est invincibilis in iis in quibus reperitur: cùm non omnibus adsit auxilium quo possit superari.

Resp. 1. Nego ant. quia Dei cognitio ex creaturis, aut ex innata nobis illius idea, est actus maximè facilis: at actus maximè faciles, præsertim qui ex intellectu oriuntur, elici possunt naturæ viribus, etiam in statu naturæ lapsæ. *Resp.* 2. Dato ant. nego conseq. quia illud non dicitur absolutè ac simpliciter invincibile quod superari potest Dei auxilio, etiam quod non adsit in pœnam præcedentium facinorum ac flagitiorum, ut dicetur in Tractatu de Gratia.

10. *Q.* Suntne plures, an verò unus Deus tantùm?

R. Unus est tantùm: quia ens quo perfectius cogitari non potest, excludit æquale quia longe perfectius est non habere æqualem, quàm habere: *Duo ergo summa magna* (inquit Tertullianus libro 1. contra Marcionem cap. 3.) *quomodo consistent? cùm hoc sit summum magnum par non habere.*

Obj. Tres sunt in Divinitate personæ: Ergo & tres Dii.

Resp. Conc. ant. nego conseq. quia ad Deorum multiplicitatem satis non est multiplicitas personarum, sed prætereà requiritur naturæ in pluribus personis multiplicatio, at hæc in Deo non est, ut dicetur in Tractatu de Trinitate.

CAPUT II.

De Essentia Dei.

1. *Quæst.* Quid intelligitur per Dei essentiam?

R. Intelligitur ea perfectio, ex qua concipimus oriri ac fluere alias, sicut qualitates in creatis fluunt ex sententia.

2. Q.

2. Q. Quot sunt Theologorum circa Dei essentiam sententiæ?

R. Quatuor: *Prima*, quæ passim tribuitur Nominalibus, docet essentiam Dei positam esse in aggregatione, seu cumulo omnium perfectionum. *Secunda*, quæ est Scoti & ejus discipulorum, asserit constitutivum essentiæ divinæ esse infinitatem radicalem; hoc est, exigentiam omnium perfectionum. *Tertia*, cui subscribunt plures Thomistæ, docet essentiam Dei esse positam in intellectione. *Quarta* denique, vult eam esse positam in aseitate, seu in independentia; ita ut Deus sit Deus præcisè, quòd sit ens à se & independens à quolibet alio.

3. Q. Essentia Dei estne posita in aggregatione, seu cumulo omnium perfectionum?

R. Non est in eà aggregatione, aut in eo cumulo posita: Siquidem essentia alicujus rei est id quod primum in ea concipitur: at ejusmodi non sunt perfectiones in Deo: nempe ante perfectiones aliquid est in Deo, ex quo illæ perfectiones fluant: unde (ut aiunt Logici) non prædicantur *in quia* sed *in quale* tantùm.

Obj. Essentia actûs purissimi consistit in cumulo & aggregatione omnium perfectionum: si enim concipitur sine aliquâ particulari perfectione, erit in potentia ad ipsam; ac proinde non erit actus purissimus, quod est falsum.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Erit in potentia ad ipsam, & id orietur ex eminentia essentiæ divinæ, conc. ant. & non orietur ex eminentia; sed ex defectu essentiæ divinæ, nego ant. Quod Deus à nobis concipiatur sine attributis, quæ passim Dei perfectiones dicuntur; oritur ex eminentia divinæ essentiæ in eo posita, quòd essentia concipi debeat tanquam radix & fundamentum perfectionum, tanquam principium à quo perfectiones fluant secundùm nostrum concipiendi modum.

4. Q. Essentia Dei estne posita in infinitate radicali?

R. Non est posita in infinitate radicali: quia aliquid in Deo concipi debet prius infinitate radicali, seu exigentia omnium perfectionum: concipi nimirùm debet id quod est causa hujusmodi exigentiæ seu id ratione cujus Deus potius quam creatura, exigit habere omnes omninò perfectiones.

5. Q. Essentia Dei estne posita in intellectione actuali?

R. Non est posita in intellectione actuali: quia cùm intellectio actualis per modum operationis concipiatur, supponit essentiam jam præexistentem: Esse nimirùm præsupponitur operationi. 2. Ex essentia fluere debent omnes divinæ perfectiones: at non fluunt ex intellectione actuali: neque enim valet istud argumentum *Deus actu intelligit: ergo est bonus, ergo est immensus.*

Obj. Intellectio actualis est gradus perfectissimus substantiæ spiritualis, ergo in intellectione actuali posita est essentia divina.

R. Dist. ant. est gradus perfectissimus, accidentalis, conc. ant. essentialis nego ant. Neque enim est id quod primum in substantia spirituali concipitur, non est radix & fundamentum aliarum perfectionum quæ in eadem spirituali substantia concipiuntur.

6. Q. Essentia Dei estne posita in Aseitate; hoc est, constituiturne per ens à se?

R. Posita est in Aseitate: nam 1. est id primum quod in Deo concipitur: 2. est ita Deo propria, ut creaturæ communicari non possit: 3. est fundamentum & radix omnium quæ in Deo concipiuntur: ens enim quod à seipso habet *esse* seu *existere*, habet necessario ea omnia, quæ sunt ipso esse substantiali minora; hoc est, habet perfectiones quæ sunt modi ipsius esse substantialis: 4. Deus ipse suam essentiam per

Asei-

Aseitatem expressit: quærenti nimirùm Moysi *quis esset Deus*, ipse respondit; *Ego sum qui sum*: *sic dices filiis Israel*: *Qui est misit me ad vos*.

Obj. 1. Esse à se prædicatur de omnibus ac singulis Dei perfectionibus: siquidem veræ sunt istæ propositiones: *Bonitas est ens à se*, *Justitia est ens a se*: Ergo non potest Dei essentiam constituere: essentia enim non debet posse prædicari de iis, quæ ea sequuntur.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Bonitas est ens à se, implicitè, qui à parte rei est idem cum essentia divina, conc. ant. est ens à se explicitè, nego ant. quia nec bonitas, nec alia attributa in sua idea explicita significant ens à se, sed tantùm quandam perfectionem, quæ enti à se advenire concipitur.

Obj. 2. Esse à se vel constituit Dei essentiam prout est negatio esse ab alio tanquam à causa, vel prout est negatio esse ab alio tanquam à principio: atqui neutrum dici potest: siquidem 1. non esse ab alio tanquam à causa, non minùs convenit attributis quàm essentiæ Dei: 2. Non esse ab alio tanquam à principio non convenit Verbo, de quo tamen Dei essentia prædicatur, cùm verè sit Deus, utpote Patri consubstantialis.

R. Nego maj. Datur enim medium inter esse ab alio tanquam à causa, aut tanquam à principio; nempe inter utrumque, medium locum tenet esse ab alio tanquam à radice; hoc est, esse ab alio quod ex natura sua aliud exigat ac importet: hujusmodi verò est Aseitas; quamvis enim divinarum perfectionum nec causa sit, neç principium, cum eis non det esse: exigit tamen ut omnes omnino perfectiones in Deo reperiantur.

CA-

CAPUT III.

De Attributis generatim.

1. *Quæst.* Quomodò definitur Attributum?

R. Definitur, forma quædam absoluta quæ secundùm suum esse proprium existit in Deo; & ab illius essentia tamquam proprietas emanat.

2. *Q.* Estne aliqua distintio inter Dei essentiam & illius attributa?

R. Est aliqua: idea enim essentiæ non sufficit ideam attributorum, nec idea attributorum ideam essentiæ; scilicet essentia concipitur tanquam radix attributorum; & vicissim attributa concipiuntur tanquam proprietates essentiæ.

Obj. 1. Si quæ foret distinctio inter essentiam & attributa, in Deo esset compositio, saltem rationis: in eo enim esset distinctorum unio: sed hoc est absurdum; cum Deus sit ens ita simplex, ut nullum illo simplicius cogitari possit: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. In eo esset unio distinctorum quæ sese non excluderent, conc. ant. quæ sese excluderent, nego ant. Licèt essentia & attributa sine se invicem concipiantur, sese tamen etiam per mentem non excludunt; hoc est, intellectus ea non concipit tanquam partes sibi invicem oppositas: ac proinde illorum unio non efficit compositionem etiam mentalem: est enim de ratione compositi ut partes ex quibus constat, concipiantur tamquam partes sese invicem excludentes, seu tanquam sibi invicem opposita.

Obj. 2. Si intellectus concipiat essentiam sine attributis, errabit: ea enim aliter concipiet, quàm sint à parte rei: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ratio est, quia conceptus ille fieret

ret per simplicem abstractionem unius ab alio : at in simplici abstractione, nec veritas, nec mendacium locum habent, cùm in ea nihil affirmetur, aut negetur de objecto. Se habet simplex apprehensio sicut se habet visio : ergo sicut non est mendacium in visione quæ unam tantùm objecti partem intuetur: ita nec in abstractione simplici.

3. *Q.* Distinctio quæ reperitur inter essentiam & attributa Dei, estne distinctio realis?

R. Non est realis distinctio, alioquin enim in Deo foret compositio realis, unio nimirum rerum realiter distinctarum ;at in Deo non est realis compositio: cùm (ut suo loco dicetur) sit ens maximè simplex.

4. *Q.* Distinctio quæ reperitur inter essentiam divinam & attributa, estne distinctio formalis ex natura rei?

R. Non est formalis ex natura rei. Siquidem distinctio illa præcedit mentis operationem, ob idque à Scoto dicitur *ex natura rei*, & reperitur inter varias formas, seu perfectiones ejusdem objecti, ob idque ab eodem Scoto dicitur *formalis*, atqui ea distinctio non reperitur inter essentiam & attributa: nempe cùm præcedat mentis operationem, debet esse distinctio realis:at inter essentiam & attributa non est aliqua distinctio realis: ea enim distinctio efficeret realem compositionem in Deo, nempe unionem, si non rerum, saltem formarum, seu perfectionum quæ ab essentia, & à se invicem realiter distinguerentur.

5. *Q.* Distinctio quæ reperitur inter essentiam & attributa, estne distinctio rationis?

R. Est. Nempe illa distinctio (ut mox dictum fuit) non est realis, seu independens ab operatione mentis : ergo est distintio rationis.

6. *Q.* Distinctio quæ reperitue inter essentiam & attributa, estne distinctio rationis ratiocinantis, an verò distinctio rationis ratiocinatæ?

R. Est

R. Est distinctio rationis ratiocinatæ: nempe distinctio rationis ratiocinatæ est ea, quæ fit cum fundamento ex parte objecti; cum è contra distinctio rationis ratiocinantis fiat ex mero libito mentis, & sine ullo prorsùs fundamento ex parte objecti: Atqui distinctio quæ in Deo reperitur inter essentiam & attributa, fit cum fundamento ex parte objecti: cùm enim Deus sit infinitus, æquivalet multis entibus realiter distinctis: ac proinde præbet fundamentum intellectui, ut essentiam concipiat, perinde ac si ab attributis distingueretur, & attributa, perinde ac si distinguerentur ab essentia.

7. Q. Quid fides docet de natura distinctionis quæ in Deo reperitur inter illius essentiam & attributa?

R. Fidem docere, eam distinctionem non esse quasi inter rem & rem, seu quasi inter plures entitates: scilicet in Concilio, quod Remis contra Gilbertum Porretanum Episcopum Pictaviensem duodecimo sæculo celebratum est, damnata fuit hæc propositio: *Magnitudo qua magnus est Deus, bonitas qua bonus, sapientia qua sapiens, justitia qua justus, divinitas qua Deus est, non sunt Deus.*

Obj. 1. Essentia & attributa diversas habent definitiones: ergo & diversas naturas, cùm ea sit definitionis proprietas, ut rei naturam explicet.

R. Ad 1. conc. ant. nego conseq. Ad 2. dist. ant. Ut rei naturam vel varios illius respectus explicet, conc. conseq. naturam tantùm, nego ant. Unde cùm natura divina quæ infinita est, habeat plures respectus, mirum non est, quòd per varias definitiones explicetur.

Obj. 2. Attributa nec de se invicem, nec de essentia prædicari possunt, neque enim dici potest quòd in Deo misericordia sit justitia, alioquin dici quoque posset, Deum punire per misericordiam & parcere per justitiam; quod tamen dictu planè absurdum est.

Resp.

Resp. Attributa de se invicem prædicari, ac proinde admitti debere hanc propositionem: *Misericordia in Deo est justitia*: sed falsum est inde sequi quòd admittenda sit hæc alia: *Deus punit per misericordiam, & parcit per justitiam*: siquidem cùm hoc nomen, *justitia*, profertur, non intelligitur natura divina absolutè & in se sumpta, sed cum hoc addito, *prout castigat*. Sic etiam cùm hoc aliud attributum, *misericordia*, profertur; non intelligitur quoque natura absolutè sumpta, sed sub hoc respectu, *prout parcit*: Natura autem divina licèt sit realiter actu idem cum justitia & cum misericordia, non est tamen parcens prout est puniens: ac proinde dici non potest quòd Deus puniat per misericordiam, & parcat per justitiam.

Obj. 3. Essentia divina & relationes distinguuntur ante operationem mentis: ergo eadem ratione essentia & attributa distinguuntur: non enim est potior ratio de uno quàm de alio. Probatur ant. Ea distinguuntur ante operationem mentis, de quibus dicuntur contradictoria: de una enim & eadem redici non possunt contradictoria: Atqui contradictoria dicuntur de essentia Dei & de relatione: nempe essentia communicatur divinis personis, & tamen relationes seu personæ minimè communicantur: nimirum Pater qui Verbo suam propriam essentiam communicat, ei tamen non communicat paternitatem.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. De unà & eadem re dici non possunt duo contradictoria, si non sit virtualiter multiplex, conc. ant. si sit virtualiter multiplex, ut sunt in Deo essentiæ & relationes, quia propter infinitatem suam æquivalent pluribus rebus actu distinctis, nego ant. Vide illud argumentum fusiùs pertractatum inferiùs, ubi dicemus de Deo Trino.

CA-

CAPUT IV.

De Simplicitate Dei.

1. *Quæst.* Qua ratione potest explicari simplicitas Dei?

R. Per negationem compositionis: unde si quæratur quid sit Dei simplicitas, dicendum erit esse negationem compositionis.

2. Q. Quotuplex esse potest compositio in aliquo objecto?

R. Triplex, Physica, Metaphysica, & Logica. Prima, dicit unionem partium physicarum, materiæ nimirùm & formæ; Secunda, dicit unionem essentiæ cum existentia, aut suppositi, seu personæ cum natura; Tertia denique, dicit unionem generis cum differentia, quæ quidem sunt partes Logicæ.

3. Q. Compositio physica habetne locum in Deo?

R. Non habet 1. quia non constat ex materia & forma, cùm sit substantia merè spiritualis: *Spiritus est Deus* (inquit Christus ipse Joannis 4.) *& eos qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare*: 2. Non constat ex substantia & accidente; cum sit immutabilis.

Obj. 1. Scriptura Deo nonnunquam corporea membra tribuit; illi quoque (Job. cap. 2.) quantitatem adscribit; ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Tribuit metaphoricè, conc. ant. propriè, nego ant. hoc est, per membra quæ Scripturæ Deo tribuunt, intelligendæ sunt virtutes & operationes ad quas homines membris utuntur: sic brachium cùm Deo tribuitur, significat vires & potentiam: in eo enim hominis membro residet illius fortitudo.

Obj. 2. Tertullianus libro contra Praxeam cap. 7. videtur asserere Deum esse corpus: ergo &c.

R. 2.

R. 2. Dist. ant. prout corpus opponitur nihilo, conc. ant. prout opponitur spiritui, nego ant. 2. Distinguo iterum idem antecedens; prout corpus significat substantiam, & opponitur accidenti, conc. ant. prout est ens constans ex materia & forma, nego ant. Ita Tertullianum Augustinus interpretatur in libro de hæresibus, cap. 86.

4. Q. Compositio metaphysica habetne locum in Deo?

R. Non habet; quia in eo locum non habet compositio metaphysica, in qua partes metaphysicæ, essentia nimirum & existentia, ne per mentem quidem distinguntur: Atqui ne per mentem quidem in Deo distinguntur; essentia enim Dei concipi non potest sine existentia, scilicet (ut superiùs dictum est) existentia a se & independens, est formale constitutivum essentiæ Dei.

5. Q. Estne in Deo compositio Logica?

R. Non est: quia in Deo genus locum non habet; genus enim concipitur per modum potentiæ perfectibilis per differentiam; at in Deo concipi non potest ejusmodi potentia, repugnat enim actui purissimo, qualis est Deus, non tantùm à parte rei, sed etiam secundùm nostrum concipiendi modum; quia est actus quo perfectior cogitari non potest.

Obj. 1. Deus & creaturæ conveniunt genericè in ratione entis; ens enim non aliud dicit quàm esse extra nihilum: ergo, &c.

R. Nego ant. quia est de ratione generis, ut illius differentiæ sine eo concipi possint: sic rationale concipitur sine animali; at nec Deus, nec creatura concipi possunt sine ente; ergo ens non est genus respectu Dei & creaturarum.

Obj. 2. Substantia est genus respectu Dei & creaturarum, in eo enim conveniunt quod sint entia per se subsistentia, seu quæ non indigeant, ut indigent accidentia, subjecto in quo recipiantur. ergo, &c.

Resp.

Resp. Ad 1. nego ant. quia esse substantiale Dei concipi non potest sine existentia: nam (ut dictum est) existentia est de essentia Dei: unde substantia non significat idem in Deo quod in creaturis: in creaturis enim significat esse indifferens ad existendum, aut non existendum; in Deo è contra significat esse cui existentia est essentialis. Ad 2. dist. ant. Deus & creatura conveniunt æquivocè in eo quòd sint entia per se subsistentia, conc. ant. conveniunt univocè (quod tamen ad genus requiritur) nego ant. Nempe subsistere Dei & subsistere creaturarum non continentur sub una idea communi, quia subsistere quod abstrahat ab existentia, non est subsistere Dei, licèt sit subsistere creaturarum, quæ cùm sint entia contingentia, indifferentia sunt per se, ad existendum, & non existendum.

Obj. Deo non repugnat compositio mentalis ex essentia & attributis: ergo neque compositio ex genere & differentia.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia compositio mentalis ex essentia & attributis, non est compositio propriè dicta, quia essentia non concipitur tanquam potentia respectu attributorum; seu tanquam subjectum quod per attributa perficitur, sed tantùm sicut radix ex qua attributa nascuntur: è contra compositio ex genere & differentia, est compositio propriè dicta, quia genus essentialiter concipitur tanquam potentia quæ per differentiam perfici possit, quemadmodum in Physicis materia per formam perficitur.

6. *Q.* Deus potestne esse compositus extrinsecè?

R. Potest: quia compositio extrinseca, est ea per quam res uniri potest alteri, & sic unita tum ea totum aliquod efficere: Atqui Deus sic uniri potest, & sic de facto Verbum cum humana natura se conjunxit, ut ex utriusque unione quoddam substantiale compositum, Christus nimirùm resultet.

CA-

CAPUT V.

De Infinitate & Immutabilitate Dei.

1. *Quæst.* QUid eſt infinitum ? R. Id quod caret termino.

2. Q. Quot modis res aliqua poteſt eſſe infinita ? R. Tribus modis ; ſecundùm eſſentiam nimirùm, virtutem, & quantitatem.

3. Q. Deus eſtne infinitus ſecundùm eſſentiam ? R. Eſt. 1. quia alioquin cogitari poſſet ens Deo perfectius: illud nimirùm quòd ſecundùm eſſentiam foret infinitum. 2. Deus non eſſet actus puriſſimus: poſſit enim aliqua perfectio addi divinæ illius eſſentiæ : quia ex ſuppoſitione quod Deus non eſſet infinitus ſecundùm eſſentiam, illius eſſentia non haberet actu omnes perfectiones poſſibiles.

Obj. Eſſentia creaturarum non eſt infinita : ergo nec eſſentia Dei.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. 1. Ratio diſparitatis eſt, quia eſſentia Dei eſt eſſentia independens,& quæ, cùm ex ſe ipſa habeat exiſtere, habeat etiam ex ſe id quod minus eſt ipſo exiſtere, hoc eſt habet omnes exiſtendi modos, ac proinde omnes omninò perfectiones poſſibiles ; cùm perfectiones non aliud ſint quàm quidam exiſtendi modi.

4. Q. Deus eſtne infinitus ſecundùm Virtutem ? R. Eſt : ſcilicet infinitas ſecundùm virtutem non aliud eſt quàm omnipotentia, quæ haud dubiè (ut ſuo loco dicetur) convenit Deo.

Q. Deus eſtne infinitus quantitate ? R. Non eſt infinitus quantitate molis, quia cùm ſit ens omninò ſpirituale, non eſt extenſus in longum, latum & profundum : ſed eſt (ut mox dictum fuit) infinitus quantitate virtutis.

6. Q. Quid eſt immutabilitas ?

 R. Eſt

Resp. Ad 1. nego ant. quia esse substantiale Dei concipi non potest sine existentia: nam (ut dictum est) existentia est de essentia Dei: unde substantia non significat idem in Deo quod in creaturis: in creaturis enim significat esse indifferens ad existendum, aut non existendum; in Deo è contra significat esse cui existentia est essentialis. Ad 2. dist. ant. Deus & creatura conveniunt æquivocè in eo quòd sint entia per se subsistentia, conc. ant. conveniunt univocè (quod tamen ad genus requiritur) nego ant. Nempe subsistere Dei & subsistere creaturarum non continentur sub una idea communi, quia subsistere quod abstrahat ab existentia, non est subsistere Dei, licèt sit subsistere creaturarum, quæ cùm sint entia contingentia, indifferentia sunt per se, ad existendum, & non existendum.

Obj. Deo non repugnat compositio mentalis ex essentia & attributis: ergo neque compositio ex genere & differentia.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia compositio mentalis ex essentia & attributis, non est compositio propriè dicta, quia essentia non concipitur tanquam potentia respectu attributorum; seu tanquam subjectum quod per attributa perficitur, sed tantùm sicut radix ex qua attributa nascuntur: è contra compositio ex genere & differentia, est compositio propriè dicta, quia genus essentialiter concipitur tanquam potentia quæ per differentiam perfici possit, quemadmodum in Physicis materia per formam perficitur.

6. *Q.* Deus poteſtne esse compositus extrinsecè?

R. Potest: quia compositio extrinseca, est ea per quam res uniri potest alteri, & sic unita tum ea totum aliquod efficere: Atqui Deus sic uniri potest, & sic de facto Verbum cum humana natura se conjunxit, ut ex utriusque unione quoddam substantiale compositum, Christus nimirùm resultet.

CA-

CAPUT V.

De Infinitate & Immutabilitate Dei.

1. *Quæst.* Quid eſt infinitum?
R. Id quod caret termino.

2. *Q.* Quot modis res aliqua poteſt eſſe infinita?
R. Tribus modis; ſecundùm eſſentiam nimirùm, virtutem, & quantitatem.

3. *Q.* Deus eſtne infinitus ſecundùm eſſentiam?
R. Eſt. 1. quia alioquin cogitari poſſet ens Deo perfectius: illud nimirùm quòd ſecundùm eſſentiam foret infinitum. 2. Deus non eſſet actus puriſſimus: poſſit enim aliqua perfectio addi divinæ illius eſſentiæ: quia ex ſuppoſitione quod Deus non eſſet infinitus ſecundùm eſſentiam, illius eſſentia non haberet actu omnes perfectiones poſſibiles.

Obj. Eſſentia creaturarum non eſt infinita: ergo nec eſſentia Dei.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. 1. Ratio diſparitatis eſt, quia eſſentia Dei eſt eſſentia independens, & quæ, cùm ex ſe ipſa habeat exiſtere, habeat etiam ex ſe id quod minus eſt ipſo exiſtere, hoc eſt habet omnes exiſtendi modos, ac proinde omnes omninò perfectiones poſſibiles; cùm perfectiones non aliud ſint quàm quidam exiſtendi modi.

4. *Q.* Deus eſtne infinitus ſecundùm Virtutem?
R. Eſt: ſcilicet infinitas ſecundùm virtutem non aliud eſt quàm omnipotentia, quæ haud dubiè (ut ſuo loco dicetur) convenit Deo.

Q. Deus eſtne infinitus quantitate?
R. Non eſt infinitus quantitate molis, quia cùm ſit ens omninò ſpirituale, non eſt extenſus in longum, latum & profundum: ſed eſt (ut mox dictum fuit) infinitus quantitate virtutis.

6. *Q.* Quid eſt immutabilitas?

R. Est negatio mutationis: unde quærenti quid sit immutabile, respondere solemus, esse id quod mutari non potest, hoc est, quod non potest se aliter habere quàm haberet anteà.

7. Q. Quotuplex est mutabilitas?

R. Duplex; substantialis nimirùm, & accidentalis. Prior fit aut per accessum, aut per recessum formæ substantialis, ut cùm lignum mutatur in ignem: posterior è contra fit per accessum, aut recessum formæ accidentalis, ut cùm paries ex albo fit niger.

8. Q. Deus estne omninò immutabilis?

R. est. Id enim ipse testatur, Malachiæ cap. 3. *Ego Dominus, & non mutor*.

9. Q. Deus estne immutabilis secundùm substantiam?

R. Est: quia illius substantia desinere non potest; cùm necessariò, & non contingenter existat; esse enim Dei est essentialiter idem cum existere, hoc est existentia est essentialis substantiæ Dei.

10. Q. Deus estne immutabilis etiam accidentaliter?

R. Est; quia cùm omnes omninò perfectiones habeat, utpote infinitus, nullam potest aut amittere, aut acquirere.

Obj. 1. Deus ex non producent Mundum, factus est eum producens: ergo mutatus est.

R. Conc. ant. nego conseq. Quia Deus non factus est volens producere Mundum per actum aliquem novum, sed per actum quo ab æterno eum in tempore producere voluit. Ita Augustinus in lib. 2. de Civit. Dei cap. 17.

Obj. 2. Deus per Mundi productionem acquisivit dotem supremi rerum omnium domini, quem ab æterno non habuit: ergo mutatus est.

R. Dist. ant. Acquisivit extrinsecè, conc. ant. intrinsecè, nego ant. hoc est, Deus in tempore cœpit habere relationem ad res existentes, quam ab æterno

no non habuit: eam autem relationem acquisivit, non aliquid interiùs recipiendo, sed tantùm exteriùs agendo, ut cum sol lucem suam in angulum terræ diffundit, in quem anteà eam non diffundebat.

Obj. 3. Pœnitentia Deo tribuitur: *Pœnituit eum* (inquit Scriptura Genesis 6.) *quòd hominem fecisset in terra*: ergo est mutabilis.

R. Dist. ant. Pœnitentia metaphoricè sumpta, Deo tribuitur, conc. ant. quia Deus exteriùs se gessit, sicut solent homines, quos alicujus operis pœnitet: quemadmodùm enim isti destruunt suum opus: ita & Deus hominem quem creaverat, destruxit aquis diluvii: pœnitentia propriè sumpta, nego ant.

CAPUT VI.

De Visibilitate Dei.

1. *Quæst.* Quid est Dei visibilitas?

R. Est potentia passiva quam habet ut videatur, vel oculo corporeo, vel oculo mentis.

Q. Quotuplex est Dei cognitio?

R. Duplex, abstractiva & intuitiva. Prima est cognitio Dei in creaturis, de qua hæc habentur ad Rom. 1. *Invisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Secunda verò est cognitio Dei immediatè in se ipso: hinc fit ut hæc cognitio sit distincta & clara; illa è contra, sit confusa & obscura.

3. *Q.* Possibilitas intuitivæ Dei visionis potestne ex Scripturis demonstrari?

R. Potest: siquidem Matthæi 5. hæc habentur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Apostolus primæ ad Cor. 13. scribit nos Deum in cœlis clarè visuros esse: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tum autem facie ad faciem*.

Obj. Deus primæ ad Timoth. 6. non minùs dicitur invisibilis, quàm immortalis: *Regi sæculorum* im-

immortali, & invisibili, soli Deo honor & gloria?

R. Textus ille intelligitur de visibilitate, comprehensiva, non autem de visibilitate non comprehensiva: licèt intuitiva: vel de visione corporea, seu per oculos corporis, non autem de visione spirituali, quæ fit per oculos mentis.

4. *Q.* Possibilitas intuitivæ Dei visionis potestne demonstrari ex Traditione?

R. Potest. 1. Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 37. asserit futuram in cœlis Dei visionem, quam opponit visioni, qua Patriarchæ hic in terris fruiti sunt: ergo cùm ista fuerit abstractiva, illa è contra debet esse intuitiva. 2. Id expresse definitum fuit in Concilio Florentino in decreto unionis.

Obj. 1. S. Joannes Chrysostomus variis in locis & præsertim Orat. 3. *de incomprehensibili*, asserit Deum intuitivè à creatura non posse videri: ergo, &c.

R. Chrysostomus in iis locis loquitur de visione quæ sit comprehensiva, non autem de visione quæ non sit comprehensiva. Ratio est, qnia sanctus Doctor iis in locis agit adversùs Anomæos, qui comprehensivam Dei visionem sibi arrogabant, juxta illud Epiphanii hæresi 76. *Audacissimus ille* (de Aetio loquitur) *dicebat tam Deum novi, quàm meipsum: imò non tam novi meipsum, quam Deum.*

Obj. 2. Theodoretus in dialogo 1. qui *Immutabilis*, inscribitur, asserit Angelos ante incarnationem non vidisse Dei essentiam. Asserit iterum impossibilem esse & Angelis & hominibus divinæ naturæ contuitum, ergo, &c.

R. Ea loca non intelliguntur de visione per oculum mentis, sed de visione per oculum corporis. Ratio est, quia Theodoretus in laudato dialogo vult probare, Christo post unionem fuisse verum ac reale corpus: id autem hocce probat argumento: *Divina essentia, cùm sit spiritualis, oculo corporeo videri non potest: ergo cùm Christus oculo corporeo visus sit, aliquid*

quid aliud, præter divinam essentiam, verum scil. corpus, in eo fuit.

Obj. 3. Intellectus creatus nullam habet cum Deo proportionem; finiti enim ad infinitum nulla est proportio: ergo Deum videre non potest: siquidem propter eam rationem oculus non potest videre sonum, nec auris audire colorem.

R. Dist. ant. Nullam habet cum Deo proportionem entitatis, conc. ant. habitudinis, nego ant. Ista posita est in eo quod res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiæ; ac proinde cùm Deus contineatur intra verum, quod est objectum intellectus, meritò intellectus dicitur habere cum eo proportionem habitudinis, non habet proportionem entitatis: neque enim illa in ista fundatur.

5. *Q.* Fueruntne aliqui qui in terris positi divinam essentiam clarè & intuitivè viderint?

R. Non fuerunt. Nam 1. Deus Exodi 33. generatim asserit neminem in hac vita constitutum, visurum esse Dei essentiam: *Non videbit me homo & vivet.* 2. Joannes, Evangelii cap. 1. sine ulla exceptione scribit, neminem unquam vidisse Deum, *Deum nemo vidit unquam.* 3. Apostolus primæ ad Timot. 6. hæc, de Deo loquens, ait: *Quem nullus hominum vidit.*

Obj. 1. Deus Exodi 33. Moysi pollicitus est visionem omnis boni: *Ego ostendam omne bonum tibi.* 2. Ibidem dicitur quòd Dominus Moysi locutus sit *facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum* 3. Numerorum: 12. Deus in hoc opponit Prophetas Moysi: *Ore ad os loquar ei, & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt.* Ergo, &c.

Resp. Ad primum, eam omnis boni visionem non intelligi de visione intuitiva Dei; cùm eam Deus hisce verbis immediatè post excluserit: *Faciem autem meam videre non poteris*: intelligitur itaque tantùm de portentis quæ Deus per Moysem operaturus erat, ut Israelem ab Ægyptiaca servitute liberaret.

Ad secundum, verba illa *facie ad faciem*, eo loci non intelliguntur quoque de visione intuitiva: tum quòd certum sit eam Israelitis nusquam concessam fuisse, quamvis Deuteronomii 5. dicantur. Deum vidisse *facie ad faciem*: tùm quòd Stephanus Actorum 7. expressè asserat, quòd Deus ipse Moysi non apparuerit, sed Angelus, qui legati adinstar, ejus nomine loquebatur. Dicendum est igitur, verba illa *facie ad faciem*, eo in loco significare familiare colloquium, quod Deus cum Moyse per interpositam Angeli personam habere voluit.

Ad tertium. Eo sensu Deus ore ad os cum Moyse locutus est, quod non quidem per seipsum immediatè, sed per Angelum, suam in omnibus voluntatem ei manifestè aperuerit, cùm è contrà (ut ibidem dicitur) ænigmaticè tantùm & in somniis, Prophetis aliis eam declaraverit.

Obj. 2. Apostolus primæ ad Corint. 12. asserit, se raptum, fuisse ad tertium cœlum, audiisse arcana verba quæ non licet homini loqui: ergo, &c.

Resp. Eas Apostoli sententias intelligi de rerum arcanarum revelatione sibi facta in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat. Non intelligi verò de visione intuitiva ostenditur, tum ex eo quòd Apostolus non dicat *se vidisse*, *sed audiisse*: tùm etiam quòd scribat, se nescire an extasim illam in corpore, an extrà corpus passus fuerit.

6. *Q.* Sancti plenè purgati videntne Deum *statim* post mortem?

R. Vident. Nam 1. Apostolus secundæ ad Cor. 5 scribit, Sanctos post mortem, in cœlos habituros esse domum æternam & non manu factam: nullum autem tempus interponit inter mortem & possessionem æternæ illius habitationis.

2. Patres id asserunt. Ignatius in Epistola ad Romanos scribit, se per martyrium proficisci de Mundo ad Deum, de terris ad Patrem. Vera autem non

foret

foret illa sententia, si Sancti nonnisi post extremam judicii diem fruituri essent beatifica visione. Cyprianus in libro de exhortatione martyrii asserit, martyres statim post mortem cœlum conscendere, & statim oculos aperire, ut Deus & Christus videantur. Augustinus Tractatu. 124. in Joannem, docet Joannem statim post mortem consecutum fuisse quod Paulus hisce verbis concupierat: *Desiderium habeo dissolvi, & esse cum Christo.*

3. Concilia idem definierunt: Florentinum in decreto unionis docet Sanctos plenè purgatos, *in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum, Trinum Unum, sicuti est.* Tridentinum sess. 25. apertè supponit Sanctos de quibus agitur, statim post mortem frui visione beatifica: *illos* (inquit) *qui negant Sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes, invocandos esse, &c.*

Obj. 1. Apocalypseos cap. 6. Sancti dicuntur esse non in cœlis, sed sub altari. Draco (ut dicitur cap. 20.) per mille annos ligatur, ne sanctis qui mortui sunt, noceat. 3. Ibidem asseritur, quod Sancti per mille annos ante secundam mortem, hoc est, publicam reproborum condemnationem, cum Christo in terris regnaturi sint: ergo, &c.

Resp. Ad primum, altare cujus fit mentio, non aliud esse quàm cœlum ipsum: nempe Joannes cap. 67. scribit se Sanctos, quos cap. 6. dixerat esse sub altari, vidisse *stantes ante thronum & in conspectu agni.*

Ad secundum, Augustinus lib. 2. de Civit. Dei cap. 7. docet ejusmodi mille annis designari totum tempus quod à primo Christi adventu usque ad Antichristi tempora futurum est.

Ad tertium dicendum est, mille annos de quibus Joannes, complecti totum illud tempus, quod à primo Christi adventu fluere debet usque ad alterum. Eo autem tempore Sancti cum Christo regnabunt,

 aut

aut in cœlis per gratiam & gloriam, aut in terris per gratiam tantùm.

Obj. 2. Denarius cujus Matthæus cap. 20. meminit, nonnisi post diei finem operariis persolutus est. Idem Matthæus cap. 25. innuit Sanctos Deo fruituros esse tantum, cùm in extremo judicio prolata fuerit sententia: *Venite benedicti patris mei, possid. &c.* Apostolus ad Hebræos 11. asserit Sanctos veteris Testamenti statim post mortem fruitos non fuisse cœlesti beatitudine: *Non acceperunt* (inquit) *repromissionem*: ergo nec Sancti qui vixerunt tempore novi Testamenti.

℟. Ad primum, diei finem cujus apud Matthæum fit mentio, esse ultimum diem vitæ cujusque privati hominis, non autem diem extremi & publici judicii. Ad secundum Gregorius Magnus libro 35. Moralium, cap. 9. respondet, intelligi eum debere de beatitudine completa, quæ & animæ, & corpori post extremam tantùm judicii diem Sanctis rependetur. Ad tertium, negari debet paritas: scilicet Christus per suam ascensionem reseravit cœlorum aditum, qui hominibus ante Christum mortuis clausus fuerat.

Obj. 3. Multi ex sanctis Patribus docuerunt, Sanctos post resurrectionem, in terris cum Christo mille annis regnaturos esse, antequam intuitiva Dei visione in cœlis potiantur. Ita enim expressè asserunt Papias, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, & posteà Bernardus qui in Sermones 3. de omnibus Sanctis, scribit tres esse Sanctorum post mortem status: *Primum* (inquit) *in corpore incorruptibili; secundum sine corpore; tertium in beatitudine consumpta. Primum in tabernaculis; secundum in atriis; tertium in domo Dei*: Ergo, &c.

℟. Ad primum, majorem ac saniorem Patrum numerum primis Ecclesiæ sæculis contrarium docuisse. Ad secundum, dicendum est Bernardum metaphoricè locutum fuisse, ut varios beatitudinis

gra-

gradus explicaret: nempe sanctus Doctor censuit visionem beatificam minùs intensam esse in animabus separatis à corpore, quàm ubi cum eo iterum per resurrectionem conjunctæ fuerint.

Obj. 4. Joannes Papa XXII. docuit, animas Sanctorum non visuras esse Deum intuitivè ante diem universalis judicii: id nimirum testantur Ochamus, Adrianus VI. in quartum Sentent. & plures alii: ergo, &c.

R. Dist. ant. tanquam author privatus, conc. ant. tanquam Summus Pontifex, nego ant. Nam Benedictus Papa XI. in Bulla quæ incipit, *Benedictus Deus*, testatur quod cùm Joannes XXII. cui immediatè successit, pararet se ad conciliariter definiendam opinionem, quam privatus defenderat, morte præventus, vota sua ad optatum finem perducere non potuerit.

Obj. 5. Saltem non est de fide quod Sancti plenè purgati, statim post mortem Deum videant. Nam 1. unanimis non est ea de re traditio. 2. Sententia quæ id negat valdè distat à Millenariis quos Patres suis scriptis confutarunt.

R. Ad 1. articulum de quo agitur non fuisse articulum fidei ante definitionem quæ de eo facta est in Concilio Florentino, & posteà in Tridentino. Ad 2. dicendum est Papiæ, quorumdamque aliquorum veterum opinionem in hoc differre à doctrina hæreticorum Millenariorum, quòd isti post Cerinthum, Sanctos per mille annos in terris post resurrectionem regnaturos observationi legalium adstringerent, ac prætereà contenderent eos omni voluptatum carnalium genere explendos esse.

7. *Q*. Quot sunt principia intuitivæ Dei visionis?

R. Tria fingi possunt, scilicet species quæ Deum repræsentet; lumen gloriæ quo intellectus creatus corroboretur; & tandem oculus corporeus a quo ejusmodi visio eliciatur.

8. *Q*.

8. Q. Species, hoc est, idea, seu imago objecti; concurritne ad Dei visionem?

R. Non concurrit. Nam 1. cùm sit aliquid finitum perfectè Deum non repræsentat? cùm sit quidpiam creatum, non magis reddit intellectum proportionatum cum Deo, quàm per se ipsum sit intellectus. 3. impedit intimam ac immediatam animæ cum Dei conjunctionem, quæ tamen ad intuitivam visionem requiritur: hincque fit ut, etiam de potentia Dei absoluta, Deus intuitivè videri non possit in aliqua specie creata.

9. Q. Lumen gloriæ concurritne ad Dei visionem intuitivam?

R. Concurrit. Nam 1. in Concilio Viennensi Clemens Papa V. definit, illud de quo agitur lumen gloriæ requiri ad Deum ut in se est, videndum. 2. intellectus creatus nimis debilis est ut sustineat Dei, ut in se est, contuitum: ergo quemadmodum oculus corporeus ad videndum solem ut in se est, indiget auxilio quo corroboretur: ita & intellectus ad Deum intuitivè videndum. 3. luminis gloriæ concursus ad Dei visionem innui videtur Psalmo 35. ubi hæc habentur: *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.*

Obj. Explicari non potest qua ratione lumen gloriæ ad Dei visionem concurrat: ergo, &c.

Resp. Concurrit per modum habitus permanentis, & per modum causæ efficientis, seu extraordinarii concursus quo intellectus creatus adjuvatur & elevatur ad actum supernaturalem; hoc est, qui naturales illius vires superat, eliciendum.

10. Q. Deus potestne videri oculo corporeo?

R. Non potest. Nam, Scripturæ loca quæ docent Deum esse invisibilem, explicari debent de visibilitate quæ fiat oculo corporeo. 2. Quoties eædem Scripturæ de Dei visibilitate loquuntur, semper mentis, non autem corporis, visionem intelliguat.

3. Deus

3. Deus, cùm non sit coloratus, est extra objectum adæquatum oculi corporei: ergo oculus non magis ad Dei visionem potest elevari, quàm ad audiendum sonum; non enim Deus magis quàm sonus est objectum oculi corporei.

Obj. 1. Scripturæ textus, quibus asseritur, Moysem vidisse Deum *facie ad faciem*, intelligi debent de oculo corporeo: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. quantùm ad aliqua, conc. ant. quantùm ad omnia, neg. ant. Moyses vidit Deum oculo corporeo in Angelo qui (ut putatur) in humana specie cum Moyse locutus est: at divinam essentiam eodem oculo minimè vidit, sed nec videre potuit.

Obj. 2. Job hæc ait cap. 19. *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum*. Cap. 49. hæc etiam habet: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*: Ergo, &c.

Resp. ad 1. aliud esse videre Deum in carne; aliud verò per carnem. Illud, omnibus post resurrectionem concedetur: istud è contra non concedetur, nec concedi potest. Ad 2. dicendum est, oculum de quo Job loquitur, esse mentis, non autem corporis, oculum.

Obj. 3. Augustinus in libro 22. de civit. Dei, cap. 29. docere videtur, Deum in cœlis oculo corporeo videndum esse. Asserit enim 1. oculum corporeum magis perspicacem in cœlis fore, quàm sit in terra; 2. vim illius tunc extendendam esse ad res etiam omninò spirituales. 3. habiturum illum esse nonnihil quod reddat eum similem mentis oculo.

Resp. Eos, ac similes loquendi modos non sumi debere propriè, sed impropriè tantùm: hoc est, significant, mentem ad cœlorum pulchritudinem quam oculus corporeus intuebitur, statim contemplaturam esse Dei potentiam, sapientiam, aliaque attributa, quæ in cœlorum creatione, ornatu, & administratio-

tio-

tione refulgent. Nempè S. Augustinus ibidem asserit quòd oculus in cœlis eodem modo sit Deum visurus, quo nunc in terris ad conspectum hominum, videt illorum vitam. Quemadmodùm igitur oculus corporeus eo tantùm sensu videt hominum vitam, quòd humani corporis conspectus occasio sit animæ ad cogitandum de hominum vita; ita etiam conspectus rerum sensibilium, anima cum corpore post resurrectionem jam unita, movebit hominem, ut Dei mirabilia in iis rebus sensibilibus contempletur. Vide eundem Augustinum Epistola 6. quæ est ad Italicam, necnon Epist. 111. & 112. ubi argumentum de quo agitur, fusè pertractat.

Obj. 4. Ignis tartareus elevatur ad cruciandas damnatorum animas: aqua in baptismo elevatur ad producendam gratiam: ergo à pari oculus corporeus elevari potest ad intuitivam Dei visionem.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia intuitiva Dei visio est actus vitalis; non autem combustio animarum in inferis, aut productio gratiæ in baptismate: ut ad operationes vitales, non autem combustio animarum in inferis, aut productio gratiæ in baptismate: ut ad operationes vitales, non autem ad eas quæ non sunt hujusmodi, necesse est, ut sint intra objectum adæquatum potentiarum à quibus eliciuntur, eò quòd necesse sit ut potentiæ ad eas vitales operationes se se moveant.

11. *Q.* Quotuplex est objectum intuitivæ Dei visionis?

R. Duplex; primarium & secundarium. Prius, est illud quod per se & ratione sui videtur: Posterius è contra, est illud quod tantùm ratione alterius videtur.

12. *Q.* Quodnam, secundùm nostrum concipiendi modum, est primarium objectum intuitivæ Dei visionis?

R. Sunt Essentia divina, Attributa, & Relationes.

Scilicet videntur in Deo ratione sui, & quidem per unum & eundem actum: nam cùm sint idem actu cum essentia divina, necesse est, ut simul cum ea videantur.

Obj. 1. Attributa quæ sunt in Deo sunt infinita numero: ergo videri non possunt ab intellectu creato, cui virtus infinita communicari non potest.

Resp. Nego ant. Ratio est, quia quamvis intellectus noster Deum in varios conceptus dividat: unica tamen est realiter in Deo entitas, quæ tota quidem, cùm sit indivisibilis ac maximè simplex, sed modo finito, à mente creata videtur.

Obj. 2. Quædam sunt attributa quæ relationem dicunt ad creaturas, ut dignitas creatoris: sed ea saltem attributa non cognoscuntur eodem actu, quo essentia Dei cognoscitur: ergo, &c.

Resp. Conc. maj. dist. min. non cognoscuntur secundùm suum terminum, conc. min. Illi enim termini sunt infiniti, ut patet in omnipotentia quæ se se extendit ad omnes creaturas possibiles: non cognoscuntur secundùm suum esse absolutum, neg. min. sic enim sumpta, sunt unum & idem cum essentia divina.

13. *Q.* Essentia Dei potestne, saltem de potentia absoluta & extraordinaria, videri sine attributis sive absolutis, sive relativis?

R. Non potest. Nam 1. Christus Joannis cap. 14. ex visione Verbi concludit visionem Patris: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*: at ea ratio non valeret, si una persona posset sine alia videri. 2. Cum duo sunt unum & idem realiter cum tertio, non possunt sine se invicem videri, ubi tertium videtur: atqui relationes sunt idem cum essentia divina: ergo nec relationes sine se invicem, aut sine essentia, nec essentia sine relationibus videri possunt.

Obj. 1. Essentia Dei virtualiter distinguitur ab attributis tum absolutis, tum relativis: ergo sine eis

co-

cognosci potest: virtualis enim distinctio satis est ut unum sine alio terminet actum intellectus.

R. Ad 1. neg. conf. ad 2. dist. ant. Ut terminet actum intellectus abstrahentis, conc. ant. intuitivè videntis, nego ant. quia à parte rei essentia non est ab attributis separata: at intuitiva visio versatur circa objectum prout est à parte rei.

Obj. 2. Personæ in divinis à se invicem realiter distinguntur: ergo sine se invicem videri possunt.

R. Conc. ant. nego conseq. quia personæ licet inter se distinctæ, sunt unum & idem cum essentia divina, quæ à beatis primario videtur: unde hæc videri non potest, quin illæ simul cum ea videantur.

Obj. 3. Una persona potuit incarnari sine alia: neque enim Pater, & Spiritus sanctus incarnati sunt, sed solus filius: ergo pariter una persona potest à beatis videri sine alia.

R. Conc. ant. nego conf. ratio disparitatis est, quia unio non postulat, ut res quæ unitur, adæquatè conjungatur alteri, hoc est, secundum id totum quod est idem cum ipsa: unde Verbum potuit incarnari, quamvis id omne quod est idem cum essentia divina, humanitati conjunctum non fuerit, hoc est licèt unaquæque persona propriam suam subsistentiam humanitati non contulerit. E contra intuitiva visio postulat ut id omne simul & semel videatur, quod est realiter idem cum divina essentia, quæ (ut dictum fuit) est objectum primarium intuitivæ visionis.

14. *Q.* Quodnam est secundarium objectum intuitivæ Dei visionis?

R. Sunt creaturæ quæ cùm essentia divina tanquam in speculo repræsententur, à beatis videntur.

15. *Q.* Quænam creaturæ in Deo non videntur à beatis, quænam è contra videntur?

R. Beati non vident 1. *Omnes* creaturas quæ in aliqua temporis, præteriti, præsentis, aut futuri dif-

ferentia existunt, eo quod essentia divina non sit speculum necessarium ejusmodi creaturarum: tum etiam quòd cum tanta extensivè cognitio ad beatorum statum minimè pertineat, Deus illis eam non tribuit. Beati cognoscunt in Deo omnia singularia quæ spectant ad statum in quo, cùm in terris degerent, vixere. Hinc Gregorius Magnus lib. 12. Moral. cap. 17. scribit, beatos videre, amare, & curare de salute fratrum suorum in terris adhuc periclitantium.

Obj. S. Augustinus in lib. *de cura pro mortuis gerenda* scribit, mortuos ea omnia latere quæ hic in terris aguntur. Docet enim 1. eos rebus viventium non interesse. Docet 2. pro magno beneficio regi Josiæ (Paral. cap. 34.) promissum fuisse, quòd moriturus esset, ne videret mala quibus ejus regnum erat à Deo castigandum. Docet 3. illuc trahi debere hæc verba Psalmi 26. *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.*

R. Nego ant. ad cujus probationem dist. ant. Per conversationem, conc. ant. simpliciter & absolutè, nego ant. Asserit enim ibidem Augustinus mortuos posse res quæ hinc fiunt, cognoscere aut ex eorum relatione qui hinc ad illos transeunt; aut ab Angelis, aut ex peculiari Dei revelatione.

16. *Q.* Beati videntne in Deo omnes creaturas possibiles?

R. Non vident, quia alioquin comprehenderent Dei omnipotentiam: viderent enim eam tùm secundùm substantiam, tùm secundùm omnes terminos ad quos se se potest extendere; si autem comprehenderent omnipotentiam, comprehenderent & alia omnia attributa; non enim potior esset ratio de uno quàm de altero.

17. *Q.* Ubinam videntur creaturæ quæ à beatis videntur?

R. Videntur in Verbo, videntur & in se ipsis: Ver-

Verbum enim est speculum rerum omnium. Nempè Pater habet in Verbo, quod quidem ob id dicitur sapientia Patris., ideas rerum omnium sive existentium, sive possibilium. Eo principio nixus S. Augustinus duplicem in lib. 4. de Genesi ad litteram cap. 19. distinguit in beatis rerum creatarum cognitionem, matutinam nimirùm & vespertinam. Prior est cognitio creaturarum in verbo, in quo perfectè repræsentantur: altera, est earumdem creaturarum cognitio in se ipsis, quæ ob id est imperfectior, & (ut ait S. Doctor) est decoloratior, quia creaturæ minùs sunt in se ipsis perfectæ, quam sint in Verbo.

Obj. 1. Creaturæ non sunt similes Verbo: ergo in eo non repræsentantur: 2. cùm Verbum repræsentet creaturas omnes, non erit ratio cur una potiùs quàm alia in Verbo videatur. 3. ea creaturarum visio non esset intuitiva: esset enim in alio, nimirum in Verbo.

R. Ad 1. nego ant. nimirum creaturæ factæ sunt ad ideas quæ de iis in Verbo fuerunt semper. Ad 2. Una creatura potiùs in Verbo videtur quàm alia, quòd Deus adjuvet intellectum ad unius potiùs quàm ad alterius cognitionem. Ad 3. dist. Esset in alio in quo repræsentatur perfectè, conc. repræsentatur imperfectè, nego. Hic cognitionis modus repugnat quidem intuitivæ visioni, non autem ille.

18. *Q.* Quot sunt proprietates intuitivæ Dei visionis?

R. Duæ præcipuæ; incomprehensibilitas nimirùm, & inæqualitas.

19. *Q.* Beati comprehenduntne divinam essentiam?

R. Non comprehendunt: quia non cognoscunt omnia, ad quæ Dei virtus se se potest extendere: sunt enim numero infinita: ac proinde vim intellectus quæ finita est, omninò superant.

Obj. Beati vident totam Dei essentiam: ergo illam comprehendunt. *R.* Dist.

R. Dist. ant. vident totam & non totaliter, conc. ant. totam & totaliter nego ant. Ratio est, quia non vident omnes terminos ad quos divina essentia se potest extendere.

20. Q. Intuitiva Dei visio estne æqualis in omnibus beatis?

R. Non est æqualis. Nam 1. Christus Joannis 14. de sua domo cœlesti (Gregorio Magno teste lib. 4. Moral. cap. 31.) sic loquitur: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* 2. Primæ ad Corint. 15. Beati stellis comparantur: *Stella enim differt à stella in claritate.* 3. Lumen gloriæ, quod est principium intuitivæ Dei visionis, non est in omnibus beatis æquale, sed inæquale, pro meritorum nimirùm diversitate.

Obj. 1. Deus est infinitè simplex: ergo non potest inæqualiter videri. 2. Qui minùs perfectè Deum videret, minùs esset beatus, ac proinde alteriùs magis beati statum optaret; quod tamen paci, quæ est beatitudini essentialis, planè repugnat. 3. Matth. cap. 20. Paterfamilias æqualem mercedem operariis omnibus, licèt inæquali tempore laborassent, rependit: ergo Deus, quem ille Paterfamilias adumbravit, æqualem mercedem omnibus ac singulis beatis rependet.

R. Ad 1. nego conf. quia inæqualitas aut æqualitas visionis non petuntur ex objecto, sed ex majori, vel minori virtute potentiæ quæ circa illud objectum versatur, sic qui lincæos habet oculos, perfectiùs videt aliquod objectum, quàm qui communes tantùm. Ad 2. dicendum est, beatos omnes tantùm intuitivæ Dei visionis habere, quantùm capere possunt: unde cùm omnes planè sint exsaturati, aliorum perfectiorem statum non ambiunt. Ad. 3. dici potest cum Augustino Serm. 9. de verbis Domini cap. 2. denarium de quo parabola loquitur, non significare intuitivam Dei visionem, sed vitam æternam

quæ in omnibus beatis erit æqualis. Dici poteſt iterùm cum Gregorio Nazianzeno Oratione 40. eos qui extrema diei hora in vineam miſſi fuerant, ſuo fervore, ac ſua diligentia affecutos fuiſſe eorum merita, qui ſummo mane conducti, in vinea Patris-familias laboraverant.

CAPUT VII.

De Dei tum æternitate, tum immenſitate.

1. *Quæſt.* QUomodo definitur æternitas?

R. Definitur à Boetio: *Interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio*. Primò dicitur *poſseſſio*, quia eſt ſtabilis. 2. *Tota ſimul*, quia in æternitate non ſunt, ſicut in tempore, partes quæ ſibi invicem ſuccedant. 3. Dicitur, poſſeſſio *vitæ*, eo quòd non tantùm ad rei ſubſtantiam, ſed etiam ad illius operationem ſe ſe extendat. 4. Tandem dicitur *interminabilis*, quia æternitas nec initium habet, nec finem.

2. Q. Æternitas convenitne Deo?

R. Convenit. Nam 1. Deus ipſe ſic loquitur cap. 31. Deuteronomii: *Vivo ego in æternum*. Deus eſt ens quo melius cogitari non poteſt eſt ens à ſe, eſt ens infinitum: eſt ens immutabile. Sed enti quo melius, &c. æternitas (ut patet) convenit: ergò, &c.

3. Q. Æternitas eſtne ità Deo propria, ut nulli creaturæ communicari poſſit?

R. Eſt. Nam 1. Patres ex æternitate Verbi probarunt illius divinitatem adversùs Arianos. 2. Tertullianus aſſeruit contra Hermogenem, materiam non eſſe æternam, eò quòd æternitas Dei ſoli conveniat. 3. Creatura debet, ut exiſtat, educi ex nihilo: ergo nihilum præcedit eſſentialiter exiſtentiam creaturæ: at id quod ab aliquo præceditur, non eſt æternum: cùm æternitas non minùs initio, quàm fine careat.

4. Q. Quid eſt immenſitas?

R. Eſt

℟. Est virtus, seu perfectio, per quem ens aliquod potest esse in omnibus rebus, & in omnibus locis.

5. Q. Deus estne ubique substantialiter præsens?

℟. Est. Nam 1. id expresse Scriptura testatur: *Nunquid* (ait Deus ipse, Jeremiæ 23.) *Cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Psalm. 138. *Quò* (ait Psaltes regius) *à facie tua fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades*, ergo cùm Deus sit in cœlo substantialiter, sic etiam est in aliis locis. Actorum 17. Paulus hisce verbis: *Non longè est ab unoquoque nostrum*, substantialem Dei præsentiam significat: his autem aliis: *In ipso enim vivimus, movemur & sumus*, eam ex Dei operatione probat. 2. Idem quoque ratio demonstrat: siquidem Deus est ubique secundùm suam operationem: ergo etiam & secundùm substantiam: Dei enim operatio & substantia realiter à se invicem non distinguntur.

Obj. 1. Scriptura passim asserit, Deum in cœlis esse, non autem in terris: *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum*. 2. Augustinus libro 83. quæstionum scribit, Deum *nusquam* esse. Chrysostom. hom. 9. in Epist. ad Coloss. asserit, eum *nullibi* esse. 3. Absurdum est dictu, Deum esse substantialiter in damnatis, & locis maximè sordidis.

Resp. Ad 1. Scripturæ loca, de quibus agitur, intelligi de modo substantiæ, non autem de ipsa secundùm se substantia: hoc est, licèt Dei substantia sit in terris, eadem tamen ibi non operatur quæ in cœlis agit ac facit.

Ad 2. Laudati Patres intelligi debent aut de præsentia definitiva quæ convenit Angelis, hoc est per quam ens ita est in loco, ut non sit alibi: aut de præsentia circumscriptiva, quæ solis corporibus est propria.

Ad 3. Non est periculum ne Deus contrahat dam-

natorum malitiam, aut locorum sordes; quemadmodum enim lumen solis nulla ratione læditur sordidis locis: ita nec Dei sanctitas dæmonibus, quamvis in eis sit substantialiter præsens.

6. Q. Per quid Deus constituitur formaliter in loco?

R. Per solam operationem ad extrà. Et sanè 1. quoties Scripturæ de Dei in rebus præsentia loquuntur, semper eam exprimunt per Dei operationem ad extrà: *Non longè est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur & sumus*. 2. Patres asserunt ideò Deum esse ubique præsentem, quòd operetur ubique: *Cæterum*(inquit Tertullianus libro contra Praxeam cap.23.) *scimus, Deum etiam intra abyssos esse, & ubique consistere, sed vi & potestate*.

3. Se habet operatio in rebus spiritualibus sicut quantitas in corporeis: ergo quemadmodum corpora formaliter constituuntur in loco per quantitatem, seu per dimensionem: ita & spiritualia per suam operationem ad extrà.

Obj. 1. Deus est in loco per id per quod est immensus: sed non est immensus per operationem ad extrà: ergo, &c.

Resp. Nego maj. Ratio est, quia immensitas non consistit in actuali præsentia in rebus, sed tantùm in aptitudine, quam habet ut in illis existat: unde si immensitas non reducatur ad actum per operationem ad extrà, non reddet Deum substantialiter ubique præsentem.

Obj. 2. Priùs est rem esse in loco, quàm eam in illo operari: ergo Deus non constituitur in loco per operationem ad extrà.

Resp. Dist. ant. in rebus corporeis, conc. ant. in spiritualibus, nego ant. Ratio est, quia res corporeæ non agunt nisi mediante quantitate; ac proinde priùs est quantitatem esse in loco, quàm ut agens corporeum in eo loco operetur; è contra verò substan-

ſtantiæ ſpirituales agunt per ſe ipſas immediatè: unde loco extrinſeco per ſuam operationem conjunguntur, ipſique per eam conſtituuntur formaliter præſentes.

Obj. 3. Fieret in ea ſuppoſitione, ut Deus poſſet ubique non eſſe præſens: poteſt enim ſi velit, ubique non operari ad extrà: ergo, &c.

Reſp. Non eſſe præſens actu, conc. ant. aptitudine, nego ant. Id enim exigit divina illius immenſitas.

7. *Q.* Deus eſtne ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis?

R. Non eſt: quia illis non coexiſtit, cùm ſint mera errantis imaginationis figmenta, ut Auguſtinus lib. 7. Confeſſ. cap. 1. docet. 2. Deus non operatur in ſpatiis imaginariis: ergo eis non eſt ſubſtantialiter præſens: nempe (ut jam obſervatum eſt) operatio ad extrà eſt forma per quam res ſpiritualis formaliter in loco conſtituitur.

Obj. 1. Deus hoc Mundo non continetur: ergo eſt extrà ipſum; ac proinde in ſpatiis imaginariis.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Eſt extrà ipſum in potentia, quia extrà Mundum poteſt operari, conc. conſeq. actu & formaliter, nego conſeq.

Obj. 2. Si Deus operando extrà hunc Mundum, conſtitueretur actu extrà Mundum, non eſſet extrà Mundum niſi per ſui mutationem: acquireret nimirùm novam denominationem, loci nimirùm, quam priùs non habebat.

R. Diſt. ant. denominationem extrinſecam, conc. ant. intrinſecam nego ant. ſcilicet forma, ſeu operatio, per quam Deus denominaretur de novo præſens, non in ipſo Deo reciperetur, ſed in creatura quæ illius actionem terminaret.

8. *Q.* Quot modis Deus eſt ubique præſens?

R. Tribus: per eſſentiam nimirùm, per potentiam, per præſentiam. Nam 1. Dei ſubſtantia (ut ſuperiùs dictum fuit) eſt ubique. 2. Deus operatur

actu in quocumque loco reali, & potest operari in imaginario. 3. divinæ cognitioni nuda sunt omnia & aperta: ergo ubique adest per præsentiam.

9. Q. Deus estne, etiam aliis modis alicubi præsens?

R. Est: in justis nimirum est præsens per gratiam sanctificantem, & in humanitate Christi per hypostaticam unionem.

CAPUT VIII.

De Perfectione, Bonitate & Omnipotentia Dei.

1. *Quæst.* Quid est perfectio?

R. Est rei integritas: unde res perfecta dicitur, cùm integra est partibus & dotibus sibi debitis.

2. Q. Deus estne simpliciter & absolutè perfectus?

R. Est 1. quia in eo est plenitudo totius esse, cùm sit ens à se, & quo melius cogitari non potest. Igitur in eo quoque sunt omnes omninò perfectiones, perfectio enim, est aliqua ipsius esse participatio. 2. Deus est infinitus in omni genere: ergo omnes omninò continet modificationes entis; ac proinde & omnes perfectiones; quæ nihil aliud sunt quàm entis modificationes. 3. Deus totus est in actu, cùm sit actus purissimus: ergo omnem omninò actum includit: ergo & perfectiones omnes; perfectiones enim, cùm sint formæ quædam, non aliud quoque sunt, quàm actus varii ac diversi.

3. Q. Perfectiones quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis: alia enim est *simpliciter simplex*, alia *secundùm quid*. Prior est ea, quæ in suo conceptu non includit aliquem defectum, & quæ aliam nobiliorem perfectionem non excludit; hujus generis sunt sapientia, bonitas: posterior, est ea quæ aut aliquem defectum includit in suo concepto, aut ali-

quid

quid aliud perfectiùs excludit, hujusmodi sunt motus discursus, necnon omnes creaturarum differentiæ tùm specificæ, tùm numericæ.

4. *Q.* Quot modis aliqua perfectio potest in aliquo subjecto contineri?

R. Tribus: formaliter, eminenter, virtualiter. Ea continetur in subjecto *formaliter*, quæ in eo continetur secundùm propriam suam formam: sic rationale formaliter continetur in homine. Ea verò continetur *eminenter*, quæ est in aliquo subjecto, nobiliori modo, quàm si in eo esset secundùm propriam formam. Tandem ea est *virtualiter* in subjecto, quæ ipsa quidem non inest, sed inest alia illi æquivalens.

5. *Q.* Perfectiones *simpliciter simplices* quomodo continentur in Deo?

R. Formaliter: illarum enim entitas propria non dicit in suo conceptu defectum, nec excludit alium æquè nobilem existendi modum: hinc fit, quòd illæ perfectiones formaliter de Deo prædicentur.

6. *Q.* Perfectiones simplices *secundùm quid*, quomodo continentur in Deo?

R. Eminenter: nempe sunt in Deo nobiliori modo quàm in subjecto in quo sunt formaliter; hoc est secundùm propriam formam. Sic motus localis in Deo reperitur eminenter, quia reperitur secundùm id quod perfectionem dicit, nempe in variis locis operari. Vide Augustinum libro 1. de Trinitate capite 1.

7. *Q.* Deus simul cum creaturis conceptus, estne perfectior quam conceptus sine creaturis?

R. Non est perfectior: quia perfectiones creaturarum non augent numerum divinarum perfectionum: siquidem finitum in aliquo genere additum infinito in eodem genere, non facit majorem numerum; quia illud finitum continetur in infinito.

8. *Q.* Quid est bonitas?

R. Bonitas vel est physica, vel moralis. Prima, est

conformitas rei cum idea, quæ debet illius naturam constituere. Altera verò est conformitas voluntatis cum regulis morum.

9. Q. Bonitas sive physica, sive moralis, quotuplex est?

R. Duplex: bonitas per essentiam, & bonitas per participationem. Prima, est ea quæ rei per se convenit, & independenter ab alia causa extrinseca; secunda è contra, est ea quæ est dependens ab aliqua causa extrinseca.

10. Q. Deus estne bonus bonitate physica essentiali & independente?

R. Est: quia esse Dei, conforme est ideæ quæ debet constituere naturam divinam; esse nimirùm Dei, est esse quo melius ac perfectiùs cogitari non potest, est enim esse à se & independens à quocumque alio.

11. Q. Deus estne bonus bonitate morali?

R. Est: quia est infinitè sanctus: *Sancti estote* (inquit ipse in Scripturis) *quia ego sanctus sum*. Unde immunis est à quacumque peccati labe: imò est prorsùs impeccabilis; nempe potestas peccandi oritur in subjecto, ex eo quòd eductum sit ex nihilo, ut docet Augustinus lib. 1. contra Julianum cap. 1. at Deus cùm sit ens à se, non est eductus ex nihilo; ac proinde deficere minimè potest.

12. Q. Deus estne bonus bonitate relativa?

R. Est: quia est bonum quod creatæ voluntati maximè convenit; est enim ultimus finis, qui solus potest omnem creatæ voluntatis appetitum explere.

13. Q. Deus estne omnipotens?

R. Est, quia cum contineat omnes omninò perfectiones, necesse est ut omnipotentiam quoque, quæ maxima est perfectio, contineat.

Obj. 1. Deus nec mori, nec peccare potest. 2. facere non potest ut quæ præterita sunt, reverà non fuerint; ergo sunt nonnulla, quæ Deus non potest facere.

Resp.

Resp. Ad 1. posse mori, posse peccare, & posse deficere non sunt perfectiones: tantùm enim abest ut potestas deficiendi necessaria sit ad omnipotentiam, quin potius illam planè destruit. Ad 2. dist. ant. Deus facere non potest in sensu composito ut præterita, non fuerint, conc. ant. quia non potest facere ut verum sit falsum. In sensu diviso, nego ant. scilicet potuit non decernere futuritionem rerum præteritarum antequam acciderent.

Obj. 2. Deus ex quolibet non potest facere quodlibet: v. g. non potest facere ut lapis videat: ergo non est omnipotens.

Resp. Dist. ant. in sensu composito, conc. ant. quia non potest facere ut inanimatum quandiu inanimatum remanet, sit animatum, & eliciat viventis operationes: in sensu diviso, nego ant. quia potest mutare lapidem in animal vivens.

14. *Q.* Deus potestne facere alia ab iis quæ facit & vult facere?

R. Potest: quia Deus est omnino independens à qualibet creatura, à quolibet opere ad extrà: ergo ità creaturam producit, ut possit non producere: ita opus aliquod agit ad extrà, ut illud possit non agere. Patres eo principio nixi constanter asseruerunt Deum alia via quam per incarnationem Verbi potuisse homines à peccato liberare, ipsosque redimere.

Obj. Genesis 19. Deus hæc ait, alloquens Loth Abrahæ nepotem: *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*: ergo &c.

R. Dist. in sensu composito: quia nempe cùm Deus statuisset non operari, nisi Loth ingrederetur, non poterat conjungere operationem cum decreto non operandi: in sensu diviso, nego ant. quia potuerat aliud statuere & aliud velle, hoc est, potuerat statuere se opitulaturum esse Loth, etiamsi à Sodomitis non discederet.

15. *Q.* Deus potestne facere meliora iis quæ actu facit?

R. Po-

R. Potest: nempe Deus potest producere creaturas in infinitum perfectiores, quas actu producit.

Obj. 1. Augustinus in libro 4. de Genesi ad lit. cap. 16. sic loquitur: *Si bona facere posset Deus, nec faceret, magna esset invidentia*, ergo, &c.

R. Illam Augustini sententiam ex iis esse, quas sanctus Doctor lib. 2. Retract. cap. 24. fatetur non satis à se expensas fuisse.

Obj. 2. Patres non semel asseruerunt ea, quæ Deus actu facit, esse semper meliora. Ita Augustinus libro 19. contra Faustum cap. 1. Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 19. ergo, &c.

R. Dist. ant. secundùm modum, conc. ant. secundùm substantiam: nego ant. hoc est, cùm Deus sit sapientissimus, quæcumque facit, semper facit optimo modo: sed non facit semper optima, tùm quòd non conveniant ad finem, quem sibi proponit; tum etiam quòd nullum sit opus ad extrà, quod omittere non possit, cùm sit à quacumque re extrinseca prorsùs independens.

CAPUT IX.

De Scientia Dei.

§. I.

De Existentia & essentia divinæ Scientiæ.

1. *Quæst.* Estne scientia in Deo?

R. Est, & quidem simplex, certa & evidens; quia hujusmodi scientia est maxima perfectio; & Deus aliundè (ut superius probatum est) omnes omnino perfectiones habet. Undè Esther cap. 14. dicitur: *Domine qui habes omnium scientiam.*

2. *Q.* Scientia Dei estne per discursum?

R. Non est, quia discursus est imperfectio, tum quia dicit multiplicationem actuum, actum nimirùm

rùm per quem præmissæ cognoscuntur & actum per quem cognoscitur conclusio : tum etiam quia dicit progressum à noto ad ignotum .

Obj. Deus cognoscit effectus tanquam qui sequantur ex causa : ergo illius scientia est discursiva .

R. Conc. ant. quia Deus videt effectuum connexionem cum suis causis , sed nego conseq. tum quia effectus non minùs Deo noti sunt quàm illorum causæ : tum etiam quia non cognoscit causas & illarum effectus per actus distinctos , sed per simplicissimum intuitum .

3. *Q*. Quot modis Dei scientia differt à scientia, quæ reperitur in creaturis ?

R. Variis : Nam 1. scientia in Deo non est accidens : juxta illud Augustini epist. 102. *Non aliud est esse, aliud intelligere*. 2. Non est habitus qui sine actu esse possit , quia Deus (ut supra dictum est) est actus purissimus , ac proinde totus est semper in actu . 3. Non versatur tantùm circa esse, quod creaturæ in semetipsis habent ; sed etiam , & quidem præcipuè , circa esse quod habent in Dei sapientia , quæ rerum omnium est artifex. 4. Non habetur (ut dictum est) per discursum . 5. Non est præcisiva ; quia non attingit naturam sine differentiis , ut solent homines, sed simul & semel naturam & omnes illius differentias attingit . 6. Tandem est omninò immutabilis , cùm nec augeri , nec minui possit .

§. II.

De Objecto Scientiæ Dei.

1. *Quæst*. Quodnam est objectum divinæ scientiæ ?

R. Id omne quod potest cognosci : scilicet scientia Dei est cognitio tum intensivè , tum extensivè perfectissima .

2. *Q*.

2. Q. Deus cognoſcitne ſemetipſum?

R. Cognoſcit: tum quia cum ſit objectum maximè verum, maximè eſt cognoſcibilis: tum etiam, quia res omnes creatas in ſemetipſo cognoſcit: *Novit* (inquit Auguſtinus libro 15. de Trin. cap. 14.) *omnia Deus pater in ſe ipſo, novit in Filio: ſed in ſeipſo tanquam ſeipſum: in Filio tanquam verbum ſuum, quod eſt de his omnibus quæ ſunt in ſeipſo.*

3. Q. Cognitio, quam Deus habet de ſeipſo eſtne comprehenſiva?

R. Eſt! tum quòd cognoſcat res omnes ad quas illius omnipotentia ſeſe poteſt extendere; tum quòd cùm infinita ſit illius cognoſcendi virtus, tàm perfectè ſeipſum cognoſcat, quam cognoſcibilis eſt.

4. Q. Deus cognoſcitne entia rationis?

R. Cognoſcit; nempe cognoſcit id omne quod poteſt eſſe objectum creatæ cognitionis: at ens rationis cadit in creatam cognitionem.

Obj. Cognoſcere entia rationis, eſt illa facere, cùm non aliud eſſe habeant quàm in operatione cognoſcentis: atqui Deus non facit entia rationis.

R. Diſt. maj. Cognoſcere entia rationis per modum rerum poſſibilium, eſt illa facere, conc. maj. per modum rerum impoſſibilium, nego maj. Hoc, non autem illo modo Deus cognoſcit entia rationis; ac proinde ea minimè facit.

5. Q. Deus cognoſcitne mala pœnæ?

R. Cognoſcit, quia illorum eſt cauſa, juxta illud Amos. 3. *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus,*

6. Q. Deus novitne mala culpæ?

R. Novit: tum quòd mala culpæ, peccata nimirum, puniat, tùm etiam quòd ea fieri permittat ut ex iis bonum aliquod eliciat; juxta illud Auguſtini in Enchiridio ad Laurentium: *Melius judicavit de malis benè facere, quàm mala nulla eſse permittere.*

7. Q.

7. Q. Ubinam Deus videt mala culpæ, seu peccata?

R. Non videt in ipso peccato: quia peccatum, ut peccatum est, non habet esse positivum; est enim mera rectitudinis debitæ privatio: *Quid est* (inquit Augustinus in Enchiridio ad Laurentium) *aliud quod malum dicitur, nisi privatio boni?* Itaque dicendum est Deum cognoscere peccatum in forma, seu rectitudine, quæ est illi opposita.

8. Q. Deus cognoscitne omnes creaturas, sive possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia?

R. Cognoscit, quia rerum omnium ideas habet; nimirùm artifex ideas habet rerum omnium, quas aut facit aut facere potest: *Quoniam* (inquit Augustinus lib. 12. de Civit. Dei cap. 20.) *Deus non aliquid nesciens fecit; quod nec de quolibet homine artifice rectè dici potest. Porrò si sciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat.*

Obj. Hieronymus in 1. caput Habacuc sic loquitur: *Absurdum est, ab hoc Dei deducere majestatem, ut sciat, per momenta omnia, quot nascuntur culices, &c.*

Resp. Dist. ant. Absurdum est ut ea cognitionis specie quæ eandem providentiam & eundem amorem importet, quàm scientia quam Deus de hominibus habet, conc. ant. cognitione simpliciter sumpta, nego ant. Unde subdit idem Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem irrationabilium quàm rationabilium providentiam dicentes.*

9. Q. Deus cognoscitne distinctè futura omnia necessaria?

R. Cognoscit: quia distinctè videt necessariam connexionem quam ejusmodi futura habent cum suis causis; nempe distinctè comprehendit virtutem cau-

causarum; ac proinde & effectus ad quos illa virtus sese aut extendet actu, aut extendere potest.

10. Q. Deus cognoscitne futura omnia libera absoluta, seu quæ in aliqua temporis differentia fient à voluntate libera?

R. Cognoscit. Nempe Deus aut per seipsum immediatè, aut per Angelos, aut per Prophetas hujusmodi futura in Scriptura prædixit, ut sunt infidelitas Judæorum, negatio Petri, proditio Judæ, conversio gentium.Ettenim alioquin tolli deberet de medio Dei providentia, nec Deus esset, si quidpiam ex futuris eum lateret, juxta illud Augustini contra Ciceronem agentis: *Qui non est præscius futurorum, non est utiquè Deus*.

Obj. 1. Futura libera non habent determinatam veritatem; cùm sint indifferentia ad esse & ad non esse; ergo determinatè à Deo cognosci non possunt.

Resp. Dist. ant. Non habent determinatam veritatem pro præsenti tempore, conc. ant. nempe (ut supponitur) illorum causæ nondum existunt; pro tempore quo futura prævidentur, nego ant. tunc enim causæ ad ea sese determinabunt.

Obj. 2. Præscientia futurorum stare non potest cum eorum libertate: siquidem ex suppositione quòd prævideantur, necessariò erunt; si enim possent non esse, falli posset Dei præscientia: quod quidem dictu impium est.

Resp. Nego ant. ad cujus probationem, nego falli posse, etiam in eo casu, Dei præscientiam; quia cùm futura libera prævidentur, jam supponuntur futura: non enim ideò futura sunt, quia prævidentur, sed ideò prævidentur quia in priori instanti naturæ jam futura sunt: *Non enim* (inquit Hieronymus in caput 2. Ezechielis) *quia illa ventura cognoscit, necesse est facere quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus*.

11. Q.

11. Q. Deus cognoſcitne libera futura ſub conditione quæ nunquam ponetur, hoc eſt novitne ea quæ futura non ſunt, ſed quæ forent futura, ſi poneretur aliqua conditio?

R. Cognoſcit. Ea enim in Scripturis prædixit; ſcilicet 1. Reg. 23. Davidi quærenti an Ceilitæ eum prodituri eſsent, ſi in eorum urbe remaneret, Deus reſpondit, *tradent*: quod tamen non contigit, eò quod poſt illud reſponſum David ex urbe Ceila, non expectato Saulis adventu, diſceſserit. 2. Chriſtus Matthæi 11. prædixit Sidoniorum & Tyriorum futuram converſionem, ſi ipſe eadem apud illos miracula patraturus fuiſset, quæ apud Judæos patrarat: *Væ tibi* (inquit) *Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſsent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Obj. 1. Auguſtinus variis in locis Semipelagianos confutat, quòd docerent Deum eſse præſcium futurorum quæ nuſquam erant, quæ tamen revera forent ſi aliqua conditio poneretur, ergo, &c.

R. Diſt. ant. In ſenſu Semipelagianorum, conc. ant. abſolutè & ſimpliciter, nego ant. Pelagiani & Semipelagiani docebant futura de quibus agitur, nomine tantùm tenùs conditionatè prævideri, reipſa verò contendebant ea abſolutè prævideri: aſserebant enim, ad ea futura Deum exigere ſuam erga homines providentiam: unde docebant Deum ideò permittere ut quidam infantes ſine Baptiſmo morerentur, quòd prævidiſſet eos abuſuros fuiſſe Baptiſmate, ſi diutiùs vixiſſent.

Obj. 2. Conjecturalis tantùm, non verò certa eſt cognitio, quam Deus habet de rebus quæ non erunt, ſed futuræ eſſent, ſi poneretur aliqua conditio: unde dubitanter, & non certò in Scripturis prædicuntur: *Si forte* (inquit Deus Ezechielis 2.) *vel ipſi audiant.*

R. Diſt. ant. Dubitanter ex parte hominum, conc. ant.

ant. ex parte Dei, nego ant. hoc est, illa futura dubitanter prædicuntur, ut ex parte hominum, non autem ex parte Dei, rei futuræ incertitudo significetur. Prætereà illud adverbium *fortè*, adjectum est, *ut* (inquit, Hieronymus ad cap. 26. Jeremiæ) *denotaretur, id de quo agitur, non futurum esse necessariò, sed liberè ex parte creatæ voluntatis*.

§. III.

De Medio in quo Deus cognoscit futura.

1. *Quæst.* Quodnam est Medium, in quo Deus cognoscit futura libera ordinis naturalis, seu quæ fieri possunt sine gratiæ adjutorio.

R. Est certa voluntas. Ratio est, quia in eo tanquam in medio Deus ab æterno vidit futura de quibus agitur, quòd secundum nostrum concipiendi modum, est à Deo priùs cognitum, quodque est eorum causa: duæ nimirum illæ conditiones requiruntur, & satis sunt, ut res aliqua habere possit rationem Medii respectu alterius: atqui voluntas creata priùs, secundùm nostrum concipiendi modum, à Deo cognoscitur, quàm futura libera, de quibus est quæstio; & prætereà est illorum causa: ergo, &c.

Obj. 1. Voluntas creata non habet connexionem necessariam cum futuris liberis, quæ sunt ordinis naturalis: alioquin enim illa futura, non essent libera: ergo non possunt esse Medium in quo certò à Deo cognoscantur.

R. Dist. ant. sed habent infallibilem connexionem, cum voluntate creata, conc. ant. & non habent infallibilem connexionem cum voluntate creata, nego ant. Eam autem infallibilem, quamvis minimè necessariam, connexionem licèt creatus intellectus non attingat, attingit tamen divinus, eò quò perfectissimè comprehendat causæ contingentis tum na-

naturam, tum propenſionem, ac proindè certò novit ad quid ſe ſe determinatura ſit in his aut illis circumſtantiis poſita: nempè novit quid eam in his aut in illis circumſtantiis magis eam delectatura ſit: & conſequenter certò novit quid eveniet: verum eſt enim illud Auguſtini principium: *Quod nos magis delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt*, id eſt, infallibile.

Obj. 2. Deus videt futura de quibus agitur in decreto abſoluto de conferenda prædeterminatione phyſica; quæ, cùm per ſe ſit efficax, voluntatem determinatura ſit ad actus liberos ordinis naturalis: ergo non in voluntate creata. Ita recentiores omnes Thomiſtæ ratiocinantur.

R. Nego ant. ſcilicet creata voluntas (ut dicemus in tractatu de gratia) non indiget prædeterminatione phyſica ut ſe ſe ad actus ordinis naturalis determinet: ac proinde inutile eſt decretum abſolutum, latum ab æterno, de conferenda in tempore prædeterminatione phyſica.

Obj. 3. Deus videt futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate: ergo ea non videt in voluntate creata tanquam in medio priùs, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, cognito. Probatur ant. ex S. Patribus qui aſſerunt omnia æternitati realiter coexiſtere: & propterea, cùm æternitas ſit tota ſimul ac planè indiviſibilis, omnia omninò tempora complectitur, ac proinde & res quæ futuræ ſunt in aliqua temporis differentia.

Reſp. Ad 1. Nego ant. quia ſi futura realiter æternitati coexiſterent; jam non eſſent futura, ſed præſentia: quod tamen dictu abſurdum eſt, cùm eorum cauſæ nondum (ut ſupponitur) exiſtant.

Ad 2. Diſt. ant. Ex Patribus, omnia ſunt æternitati præſentia, cognitione, conc. ant. reali exiſtentia, nego ant. hoc eſt, omnia quidem æternitati coexiſtunt objectivè, quia Deus habet in ſua eſſen-

tia notiones seu ideas rerum omnium sive sint præteritæ, sive præsentes, sive futuræ: sed non sunt ipsi præsentia per coexistentiam veram & realem: *In Dei sapientia*(ait Augustinus in libro ad Orosium cap. 8.) *omnium faciendorum rationes esse potuerunt, non tamen facta*.

Ad 3. Dist. ant. Æternitas omnia quæ reverà existunt, complectitur, conc. ant. quæ non existunt revera, sed objectivè tantùm, nego ant. at futura de quibus agitur nondum sunt, ac proinde mirum non est, quòd æternitas ea actu non complectatur.

Addi potest quòd licèt æternitas realiter actu complecteretur omnia futura libera; non sequeretur tamen quòd Deus ea in æternitate tanquam *in medio* videret. Nempè priùs supponuntur futura, quam sint in æternitate: ideo enim illa futura potiùs quàm non futura, sunt in æternitate, quòd revera futura sint: ac proinde æternitas, quæ non est causa futuritionis illorum, non potest esse medium in quo à Deo prævideantur.

2. *Q*. Quodnam est medium in quo Deus ab æterno vidit Sanctorum Angelorum perseverantiam?

℟. Medium illud est Angelorum voluntas: nullum enim aliud medium fingi aut cogitari potest.

Obj. Deus vidit ab æterno futuram Sanctorum Angelorum perseverantiam in decreto absoluto de conferenda illis in tempore gratia per se efficaci, quæ eos ad perseverantiam physicè determinatura esset: ergo eam non vidit in creata Angelorum voluntate.

Resp. Nego ant. Ratio est, quia fictitium est illud decretum: scilicet falsum est quòd sanctis Angelis ad perseverandum necessarium fuerit, aut datum sit auxilium efficax quod eos ad perseverandum determinaret: satis enim fuit auxilium versatile, quod Augustinus passim in libro de correptione & gratia, vocat auxilium, non quidem *Quo*, perseveraverint,

sed

sed tamen *sine quo* perseverare non poterant. Vide quæ de duplici illo adjutorio dicentur inferiùs in tractatu de Deo authore gratiæ.

3. Q. Quodnam est Medium in quo Deus ad æterno vidit futura libera absoluta, quæ pertinent ad statum naturæ lapsæ, quæque sunt ordinis supernaturalis, hoc est quæ fieri non possunt sine gratiæ adjutorio?

R. Est decretum absolutum, latum ab æterno de conferenda in tempore gratia per se efficaci, quæ physicè voluntatem lapsam prædeterminatura est ad actus ordinis supernaturalis. Ratio est, quia illud decretum 1. est, secundùm nostrum concipiendi modum, prius à Deo cognitum, quàm futura de quibus agitur: 2. est illorum futurorum prima causa & quidem efficax neque enim homo lapsus aliquem actum vel minimum, hoc est, ipsam primam boni volitionem actu operatur, nisi ad illud physicè per gratiam per se efficacem prædeterminetur, ut dicetur in tractatu de Gratia; at non prædeterminatur in tempore, nisi ab æterno latum fuerit decretum de conferenda in tempore gratia per se efficaci: ergo, &c.

4. Q. Quodnam est Medium in quo Deus vidit ab æterno futura conditionata libera, quæ revera futura essent, si poneretur aliqua conditio, sed tamen quæ revera nusquam erunt, eò quòd illa conditio nusquàm ponenda sit?

R. Est essentia divina: quia futura de quibus agitur, sunt (ut mox dicetur) merè possibilia: atqui merè possibilia videntur in essentia divina: continet enim possibilium omnium ideas, notiones, rationes *in Deo incommutabiliter* (ut ait Augustinus libro 11. de Civ. Dei cap. 7.) *permanentes*.

§. IV.

De divisione scientiæ Dei.

1. *Quæst.* Quotuplex est in Deo scientia?

R. Unica tantùm realiter: scilicet ea omnia quæ sunt in Deo realiter, sunt idem cum essentia divina, quæ est unicus & simplicissimus actus: At verò scientia in Deo multiplex est secundùm nostrum concipiendi modum: intellectus enim humanus totuplicem in Deo scientiam distinguit, quot sunt objecta circa quæ versatur: sed multiplicia sunt illa objecta: ergo, &c.

2. Q. Quotuplex est objectum circa quod scientia Dei versatur?

R. Duplex tantum: possibile nimirùm, & existens in aliqua temporis differentia: quidquid enim concipitur ab intellectu, vel fuit, aut est, aut erit; vel nec fuit, nec erit aliquando. Si primum, est existens in aliqua temporis differentia: si verò secundum, est merè possibile.

3. Q. Quomodo vocantur scientiæ, quæ circa duplex illud objectum versantur?

R. Scientia quæ versatur circa ea, quæ existunt in aliqua temporis differentia, vocatur scientia *visionis*: quæ verò circa merè possibilia versatur, vocatur *simplicis intelligentiæ*: sic placuit scholasticis utramque illam scientiam & vocare & distinguere.

4. Q. Estne inter scientiam *visionis*, & scientiam *simplicis intelligentiæ*, tertia aliqua scientia quæ *Media* dicatur?

R. Circà eam quæstionem duplex est Scholasticorum sententia. Prima, quæ est Thomistarum omnium, docet inter duplicem allatam scientiam non esse tertiam, quæ *Media* dicitur. Altera, quam pro- pu-

pugnant discipuli Ludovicæ Molinæ, asserit è contra præter scientiam visionis, & scientiam simplicis intelligentiæ dari tertiam scientiam, quæ *Media* dicitur.

Q. Potestne ratione probari admitti non debere illam scientiam, quæ *Media* dicitur?

R. Potest. Siquidem Media, inter scientiam visionis & scientiam simplicis intelligentiæ, scientia admitti non debet, si non datur objectum aliquod medium inter objectum scientiæ visionis, & objectum scientiæ simplicis intelligentiæ: scilicet Dei scientia non multiplicatur nisi ratione multiplicis objecti circà quod versatur. Atqui non datur tertium illud objectum: siquidem objectum circà quod Dei scientia versatur, vel existit in aliqua temporis differentia, vel non existit; cùm inter existere & non existere non detur medium. Si primum, est res vel præterita, vel præsens, vel futura: si secundum, est res merè possibilis: ergo non datur tertium objectum inter objectum scientiæ visionis & objectum scientiæ simplicis intelligentiæ: illa enim habet pro objecto res omnes quæ existunt in aliqua temporis sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, differentia: ista verò versatur circà res merè possibiles.

Dices. Inter existens, & non existens datur aliquod objectum medium: illud nimirùm quod nec fuit, nec est, nec erit aliquando: sed futurum esset, si poneretur aliqua conditio; hujusmodi verò videtur esse Davidis per Ceilitas proditio, si in eorum urbe usque ad Saulis adventum remansisset.

Sed contra sic argui potest. Vel illa conditio aliquando ponetur, vel nusquàm ponetur. Si primùm, id quod pendet ab ea conditione, est aliquando futurum; ac proinde est objectum scientiæ visionis. Si secundum, est simpliciter possibile atque edeò est objectum simplicis intelligentiæ.

Obj. 1. Conversio Tyriorum & Sidoniorum, de qua

Christus loquitur Matthæi 11. Proditio Davidis per Ceilitas, cujus fit mentio 1. Reg. 23. non sunt merè possibiles: non enim dicitur, quod evenire potuissent, sed quòd reverà futuræ fuissent, si posita fuisset conditio: non sunt quoquè absolutè futuræ: ergo datur medium inter objectum scientiæ visionis, & objectum scientiæ simplicis intelligentiæ.

℟. ad 1. Conversionem & proditionem de quibus agitur, esse merè possibiles. Ad 2. Non est habenda ratio modi illius loquendi, quo in locis laudatis utitur Scriptura: nempe Deum humano modo loquentem inducit: solemus enim quæ merè possibilia sunt, asserere futura sub conditione quæ numquam ponetur. Confirmatur ex eo quòd si habenda foret ratio modi quo Scriptura nonnumquàm Deum inducit loquentem, dicendum esset Deum de aliquibus dubitare: nempè dubitanter loquens inducitur in Scripturis, ut patet ex Genesi cap. 4. ubi Deus sic Cainum alloquitur: *Ubi est Abel frater tuus?*

Obj. 2. Proditio Davidis per Ceilitas, & conversio Tyriorum plus habent actualitatis, quàm alter mundus possibilis: si enim non plùs haberent actualitatis, ut quid David Saulis adventum pertimuisset: cur in die judicii Corozaitæ, & Bethsaitæ graviùs quàm Tyrii, & Sidonii castigandi sunt?

℟. 1. Ideò David timuit, quia Deus ei non revelaverat, nùm Saul descensurus esset in urbem Ceilam; undè non perpendit Saulis adventum tamquàm merè possibilem, licèt in se ipso merè possibilis esset, sed tanquàm dubium: ac proinde sapienter sibi per discessum ex urbe Ceila consuluit. 2. Non ideò Tyrii & Sidonii mitiùs quàm Corozaitæ, & Betsaitæ excipientur in die judicii, quod istorum conversio magis futura fuerit, quàm res merè possibiles sed quod illi, in prava cordis dispositione magis obcæcati & indurati fuerint.

6. Q. Augustinus, impugnavitne vanum Semipela-

lagianorum de ſcientia Media uſum?

R. Impugnavit: ſcilicet Semipelagiani (Auguſtino teſte in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 13.) docebant, Deum quibuſdam parvulis ante mortem baptiſmum concedere & negare aliis; quibuſdam gentibus concedere Evangelii prædicationem, aliis vero negare, intuitu operum quæ nuſquàm futura erant, ſed futura fuiſſent, ſi poſita fuiſſet aliqua conditio: hoc eſt, contendebant ideò parvulis quibuſdam ante mortem non dari baptiſma, quod Deus prævidiſſet parvulos illos abuſuros fuiſſe baptiſmatis Sacramento, ſi ad maturam uſque ætatem vixiſſent; ideò nonnullis gentibus Evangelium non prædicari, quòd Deus præviderit eos licèt Evangelium prædicaretur, minimè convertendos eſſe. Quód quidem ſyſtema oſtendit Auguſtinus repugnare Evangelio dicenti, Tyrios & Sidonios convertendos fuiſſe, ſi prædicatum fuiſſet illis Evangelium, quod tamen nuſquàm illis annuntiatum eſt; repugnare & ei Sapientiæ effato, quo dicitur: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Repugnare & Apoſtolo, dicenti non de alio hominem judicandum eſſe, quàm de eo quod in ſuo corpore geſſerit ſive bonum ſive malum.

7. Q. Scientia media ſumpta etiam ſecundùm ſubſtantiam, cohæretne cum germanis ſancti Auguſtini principiis?

R. Non cohæret. Siquidem ſcientia media ſecundùm ſubſtantiam ſumpta, eſt (ex illius defenſoribus) ea per quam Deus, independenter à decreto abſoluto de determinanda per gratiam per ſe efficacem voluntate, prævidet actus ſupernaturalis ordinis ſub conditione quæ nuſquam ponenda eſt, futuros: atqui id non cohæret cum Auguſtini principiis: ergo ſcientia Media etiam ſecundùm ſubſtantiam ſumpta, &c. Major propoſitio continet ipſam ſcientiæ mediæ ideam. Itaque probatur minor. Auguſtinus do-

docuit, Deum non prævidere actus ſupernaturales lapſæ voluntatis, ſive abſolutè ſive conditionatè futuros, independenter à decreto abſoluto de determinanda per gratiam efficacem voluntate, ſi in his aut illis circumſtantiis, ponatur: ergo &c.

Antecedens in quo cardo difficultatis vertitur, oſtenditur ex hac celebri S. Doctoris ſententia in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap.10. *Prædeſtinatione quippè*(ac proinde abſoluto decreto) *ea*,Deus, *præſcivit,quæ fuerat ipſe facturus*. Præterea capite 9. ejuſdem libri de prædeſtinatione SS. ſolvens argumentum, quod, ut ſcribit Hilarius, adverſarii S.Auguſtini deſumpſerant ex ejuſdem Auguſtini libro de ſex quæſtionibus Paganorum, ubi aſſeruerat, tunc voluiſſe *hominibus apparere Chriſtum, quando ſciebat, qui in eum fuerant credituri*, docet, id quod objiciebatur, ibi à ſe dictum fuiſſe *ſine præjudicio latentis conſilii Dei, aliarumque cauſarum*; addit, latens illud conſilium non aliud eſſe, quàm æternam prædeſtinationem, ſeu abſolutum decretum de conferenda per gratiam efficacem fide gentibus, quibus Chriſtus apparíturus erat: *Utrum tantummodò eos præſciverit, an etiam prædeſtinarit Deus credituros, quærere ac differere tunc non putavi*. Tandem ſcientia media in eo poſita eſt, quòd antequàm Deus ferat abſolutum aliquod decretum de conferenda gratia, exploret ad quid creata voluntas ſe ſe determinatura eſſet, ſi in his aut illis circumſtantiis, in hoc vel illo cordis & mentis affectu, daretur auxilium gratiæ verſatilis: atqui dogma illud Auguſtinus impugnavit: id nimirum, non aliud eſt quàm voluntati creatæ primas partes dare in iis quæ ad ſalutem æternam pertinent, & diſcretionem operantis bonum à non operante refundere non in donum Dei, ſed in lapſæ naturæ vires: quod quidem ejuſdem Auguſtini principiis adverſatur, &c.

8. Q. Scientia Dei eſtne cauſa rerum?

R. Eſt

R. Eſt rerum cauſa directiva, quia ſuppeditat ideas, ad quas exactæ ſunt res quæ ex nihilo eductæ ſunt: juxta illud Pſal.103. *Omnia in ſapientia feciſti.*

9. Q. Quænam Dei ſcientia eſt cauſa rerum?

R. 1. Non eſt ſcientia viſionis; quia futuritio rerum præcedit ſcientiam viſionis: ideò enim Deus videt res futuras, quia jam futuræ ſunt, aut per abſolutum Dei decretum de earum futuritione, ſicut actus ſupernaturales creaturæ per peccatum lapſæ, vel per creatæ voluntatis determinationem, ſicut actus ordinis naturalis, imò & ſupernaturalis in ſtatu naturæ innocentis: in eo enim ſtatu nuſquàm aliquod decretum abſolutum latum eſt de bonis operibus; in eo ſtatu nuſquàm locum habuit gratiæ per ſe efficacis neceſſitas ad operandum bonum, ut dicetur inferiùs in tractatu de Gratia.

R. 2. Sola ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt cauſa rerum: ipſa enim eſt ſola quæ præcedit, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, rerum futuritionem; ipſa eſt quæ ſola dirigit Deum, ut ſua de rebus decreta ferat, quemadmodum idea artificis artificem ad ſuum opus dirigit.

CAPUT X.

De voluntate Dei.

1. *Quæſt.* Eſtne in Deo voluntas?

R. Eſt. Quia voluntas ſemper reperitur in ſubſtantia cui ineſt intelligendi facultas; unde Scripturæ non ſemel voluntatem Deo tribuunt: *Voluntati ejus* (ait Apoſtolus ad Rom.9.) *quis reſiſtit?*

2. Q. Quotuplex eſt à parte rei in Deo voluntas?

R. Unica, quia quicquid eſt in Deo, in eo eſt tanquam actus puriſſimus & ſimpliciſſimus. Neque enim in Deo eſt, aut poteſt eſſe compoſitio, ſeu plurium diſtinctorum unio.

3. Q. Vo-

3. Q. Voluntas Dei quomodo dividitur ratione modi, quo Deus vult res aliquas?

R. Dividitur in voluntatem *Signi*, & in voluntatem *Beneplaciti*: siquidem vel Deus impropriè tantùm & metaphoricè vult rem aliquam; vel propriè & (ut loquuntur) formaliter. Si primum, constituitur voluntas signi: si verò secundum, constituitur voluntas beneplaciti; unde quærenti quid sit voluntas signi, respondendum erit esse eam per quam Deus rem aliquam vult metaphoricè tantùm; quærenti verò quid sit voluntas beneplaciti, dicendum erit, esse eam per quam Deus propriè vult rem aliquam.

4. Q. Quot sunt species voluntatis signi?

R. Tot sunt quot sunt signa, quæ divinam Dei de re aliqua voluntatem indicant. Illa autem signa quinque passim numerantur; præceptum, consilium, prohibitio, permissio, operatio.

5. Q. Deus vultne voluntate beneplaciti ea omnia, quæ vult voluntate signi?

R. Non vult semper: nempè licet Abrahamo Isaaci occisionem præceperit; eam tamen non voluit voluntate beneplaciti, imò prohibuit posteà ne fieret. Verùm licèt Deus non velit semper voluntate beneplaciti id quod vult voluntate signi, vult tamen aliquid aliud voluntate beneplaciti, v.g. voluntate beneplaciti voluit, ut Abrahamus paratum exhiberet animum ad Isaaci occisionem.

6. Q. Quomòdo Dei voluntas dividitur ratione diversarum circumstantiarum, secundùm quas idem objectum potest considerari?

R. Dividitur in antecedentem, & consequentem. Prior, ex S. Thoma, est ea per quam Deus vult objectum aliquod in se ipso & absolutè consideratum. Altera, est ea per quam Deus vult objectum aliquod singulare, consideratum non tantùm in se, sed etiam cum omnibus circunstantiis particularibus.

7 Q. An-

7. Q. Antecedens & consequens Dei voluntas possunt ne aliquibus exemplis explicari?

R. Possunt, ut videre est in hisce verbis quibus S. Thomas utramque illam voluntatem explicat 1. part. q.19. art.6. ad 1. *Ad cujus* (divisionis voluntatis in antecedentem & consequentem) *intellectum, considerandum est, quòd unumquodque secundùm quod bonum est, sic est volitum à Deo: aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolutè consideratur, bonum vel malum; quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum, et hominem occidi est malum secundùm absolutam considerationem; sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, et malum est eum vivere; unde potest dici, quòd judex justus antecedenter vult hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus vult antecedenter hominum salutem, sed consequenter vult quosdam damnari secundùm exigentiam suæ justitiæ.* Vide quæ inferiùs dicentur.

8 Q. Voluntas antecedens estne *propriè* in Deo, an verò *metaphoricè* tantùm? Estne voluntas *signi* tantùm, an verò etiam *beneplaciti*?

R. Est propriè in Deo; & est voluntas beneplaciti. Ratio est 1. quia S.Thomas Lectione 1. in cap. 2. primæ Epistolæ Pauli ad Timotheum, antecedentem Dei voluntatem comparat cum voluntate quam mercator habet servandi merces, quas projicit in mare, ut seviente tempestate vitet naufragium: at ea mercatoris voluntas est *proprie et formaliter* in illo mercatore. 2. Deus vult formaliter & propriè id quod in se bonum est: atqui hujusmodi est objectum voluntatis antecedentis, ut ibidem docet mox laudatus S.Thomas.

Obj. S. Thomas docet Dei voluntatem antecedentem

tem dici potiùs debere velleitatem, quam simplicem voluntatem: *Unde*(inquit) *magis potest dici velleitas, quam simplex voluntas*: atqui velleitas non est propriè in Deo; ergo nec voluntas antecedens.

R. Disting. antecedens: debet magis dici *velleitas*, respectivè sumpta, hoc est, comparata cum voluntate consequente, quæ est efficax, conc. ant. Debet dici velleitas simpliciter & absolutè, nego ant. hincque sequitur voluntatem antecedentem quam Deus habet de salute omnium in individuo hominum in statu naturæ lapsæ, esse sinceram & vēram voluntatem, licèt inefficacem, ut fusè dicetur inferiùs.

9. *Q.* Dei voluntas impleturne semper?

R. Voluntas *signi* non semper impletur: quamvis enim Deus velit voluntate signi; hoc est, quamvis imperet, ut omnes eum super omnia diligant, id tamen non impletur. 2. Voluntas beneplaciti non semper quoque impletur; siquidem voluntas antecedens, quæ est voluntas beneplaciti, se habet in Deo, ex S. Thoma, sicut voluntas mercatoris respectu suarum mercium, quas seviente tempestate, vult conservare, quasque tamen ut vitet naufragium, projicit in mare. E' contrà consequens Dei voluntas semper impletur: de ea nimirùm intelligi debent hæc Dei ipsius apud Isaiam cap. 46. verba: *Omnis voluntas mea fiet*: necnon & illud Psalmi 123. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit.*

10. *Q.* De qua Dei voluntate intelliguntur hæc Apostoli verba 1. ad Timotheum 2. *Qui* (Deus) *vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire?*

R. Ex S. Thoma intelligitur de voluntate antecedente: quæ quidem (ut superiùs dictum fuit) est vera, & sincera voluntas beneplaciti. Licèt vi ejusmodi voluntatis omnibus hominibus præparentur media ad salutem sufficientia etiam in statu naturæ

la-

lapsæ: & licèt quoad præparationem illam sit efficax, suum tamen præcipuum finem & primarium, qui est omnium hominum salus, non assequitur: neque enim omnes homines æternam salutem consequntur, & in hoc, est voluntas inefficax.

11. Q. Voluntas Dei prædefiniitne absolutè ab æterno actus omnes supernaturales creaturæ rationalis per peccatum in Adamo lapsæ.

R. Prædefiniit, quia id Deus ab æterno prædefiniit absolutè, ad quod in tempore physicè prædeterminat: atqui creaturam rationalem per peccatum in Adamo lapsam prædeterminat ad omnes omninò actus ordinis supernaturalis: neque enim (ut fusè dicetur in nostro tractatu de Gratia) homo per peccatum Adami lapsus, quidquam boni, quod ordinis sit supernaturalis, aut incipit actu, aut perficit, nisi ad illud per gratiam ex se, seu ex sua natura efficacem determinetur: ergo, &c.

12. Q. Voluntas Dei prædefiniitne absolutè ab æterno perseverantiam sanctorum Angelorum?

R. Non prædefiniit: quia Angeli ad actu perseverandum non indiguerunt auxilio per se efficaci & prædeterminante: nempè satis eis fuit auxilium versatile, cujus efficacia penderet ex eorum voluntate: & reverà, Augustino teste in libro de correptione & gratia, illo solo auxilio adjuti, actu & de facto perseverarunt.

13. Q. Deus prædefiniitne, absolutè creatæ voluntatis per peccatum lapsæ actus liberos, qui sunt ordinis merè naturalis?

R. Non prædefinivit: quia creatura rationalis, etiam per peccatum Adami lapsa, non indiget divina prædeterminatione, ut actus liberos ordinis merè naturalis operetur. Unde actus illi non fuerunt ab æterno futuri vi decreti absoluti quod Deus de illorum futuritione tulerit, sed tantum vi prævisæ à Deo creatæ voluntatis electionis, ut suo loco dicetur.

14. Q. Vo-

14. Q. Voluntas Dei eſtne libera?

R. Eſt libera: quia libertas eſt perfectio: perfectiones autem omnes in Deo (ut ſuperius à nobis dictum eſt) reperiuntur. Unde ſcriptura Deum nobis exhibet tanquam maximè liberum. *Omnia* (inquit) *quæcumque voluit fecit.*

15. Q. Circa quæ objecta libertas propriè dicta convenit Deo?

R. Circa operationes omnes quæ ſunt ad extrà: ita enim Deus operatur ad extrà, ut poſſit non operari: ita v.g. creavit mundum, ut potuerit non creare; ita mundum redemit, ut potuerit eum non redimere. E contra propriè dicta libertas, quæ & à S.Th. *libertas arbitrii* dicitur, Deo non convenit circa illius operationes ad intrà: quia Deus neceſſariò, licèt non coactè, operatur ad intrà; neque enim Deus ita ſeipſum amat, ut poſſit non amare; non ita Pater Verbum generat, ut poſſit illud non generare. Hinc fit, ut licet circa res ad extrà electio propriè Deo tribuatur, non tribuitur tamen circa operationes ad intrà, neque enim ibi eſt electioni locus, ubi eſt neceſſitas. Nempe idea electionis eſſentialiter præſupponit in ſubjecto indifferentiam ad actum, ſeu poteſtatem eum eliciendi & non eliciendi.

16. Q. Quænam eſt forma per quam Deus conſtituitur liber?

R. Eſt ipſum Dei velle, non quidem prout ad Deum terminatur, quia ſic eſt omninò neceſſarium; ſed prout terminatur ad creaturas; ſic enim conſideratum ita habet creaturas pro termino, ut illas potuerit non habere.

CA-

CAPUT XI.

De Providentia.

1. *Quæst.* QUid eſt providentia?

R. Eſt ratio, ſeu idea, ſeu cognitio, præexiſtens in mente divina, per quam res creatæ in ſuum finem diriguntur. Hinc autem patet 1. providentiam in Deo eſſe quid practicum; 2. verſari eam non circa finem ultimum, ſed tantùm circa media quæ ad eum tendunt.

2. Q. Daturne providentia?

R. Datur. Nam 1. anima in ſeipſa ſentit ac experitur exiſtere providentiam; ſæpiùs enim, & quidem naturaliter (Tertulliano teſte) in has erumpit voces: *Deus videt omnia*: *Deo commendo*: *Deus reddet*: *Deus inter nos judicabit*. 2. Scripturis docemur, omnia Dei oculis patere; ſubjacere omnia divino illius regimini; ipſum de omnibus judicare, at ea eſſe non poſſunt ſine providentia: imò ipſamet ſunt Dei providentia.

3. Q. Creaturæ quæ neceſſariò operantur, ſubjacentne divinæ providentiæ?

R. Subjacent. Nam 1. mirabilis & conſtans ordo qui elucet in Univerſi partibus, nec eſſe, nec cogitari poteſt abſque ſuprema ſapientia, quæ illis præſit, eaſque gubernet. 2. Chriſtus Matthæi 6. aves & lilia, & humilia ac vilia quæque divinæ providentiæ ſubjicit.

4. Q. Creatura libera ſubjacetne providentiæ divinæ?

R. Subjacet. Nempe Scriptura teſtatur 1. creaturæ rationalis opera eſſe ſub Dei poteſtate: *Cor regis* (Proverbiorum 21.) *in manu Domini quocumque voluerit, inclinabit illud*. Teſtatur 2. actiones liberas Deo ſubjacere: *Non eſt* (Jeremiæ 12.) *hominis via*

ejus: nec viri ut dirigat gressus suos. Testatur 3. Deum de actionibus liberis judicaturum esse: *Reddet unicuique secundùm opera ejus* : ergo, &c.

5. Q. Peccata subjacentne Dei providentiæ?

R. Subjacent, etiam secundùm suum esse formale sumpta; in quantùm scilicet Deus permittit ut fiant: hoc est, non impedit ne fiant, ut bonum inde eliciat: *Neque enim* (ait Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 31.) *ullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeò esset omnipotens & bonus, ut benè faceret etiam de malo*.

Obj. 1. Multa casu fiunt & fortuitò. 2. Multa frustrà fiunt in rerum natura. 3. Impii ut plurimum agunt prosperè; pii è contra adversis premuntur: sed hæc cum providentiæ existentia stare non possunt: Ergo, &c.

R. Ad 1. dist. ant. Multa casu fiunt secundùm opinionem nostram, conc. ant. plerumque enim ignoramus finem ad quem ex intentione Dei diriguntur: secundùm rei veritatem, nego ant. Ad 2. dist. ant. Multa fiunt frustrà per respectum ad causas particulares, conc. ant. non rarò nimirum causæ particulares deficiunt per respectum ad provisorem generalem, nego ant. scilicet defectus causarum secundarum non accidunt nisi ex ordinatione provisoris generalis. Ad 3. conc. ant. nego conf. Ratio est, quia multæ sunt causæ, cur id Deus permittat: ita nimirum erga pios se gerit, 1. ut virtus variis probata casibus illustrior fiat. 2. ut pii hujusmodi miseriis cautiores fiant ac humiliores. 3. ut viri frugi doceantur, sæculum hoc tot asperium miseriis diligi non debere, sed alterum debere sollicitè ab eis desiderari, ad exemplum Apostoli: *Desiderium habens dissolvi & esse cum Christo*.

6. Q. Providentia assequiturne semper suum finem?

R. Assequitur, & quidem. 1. in causis necessariis quæ

quæ semper habent finem suæ naturæ, aut ordini Universi cujus sunt pars, convenientem. 2. in causis contingentibus: nempe quod deficiant aliquando aut non deficiant, est ex natura quam habent à Dei providentia.

7 Q. Providentia imponitne necessitatem rebus provisis?

R. Imponit aliquibus, necessariis nimirùm; non autem liberis; nam Deus, cùm sit provisor generalis, unicuique causæ secundùm naturam & conditionem illi propriam providet: ergo cùm causarum necessariarum natura exigat, ut necessariò agantur in suos fines, causarum verò liberarum conditio postulet, ut liberè in finem suum moveantur, Deus illas necessariò movet, istas verò liberè.

CAPUT XII.

De Prædestinatione.

§. I.

De natura & divisione Prædestinationis.

1. *Quæst.* Prædestinatio quomodo definitur?

R. Definitur *præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*. Ita Augustinus in libro de Dono perseverantiæ cap. 14.

2. Q. In Augustiniana prædestinationis definitione quid intelligitur nomine *præscientiæ*?

R. Intelligitur cognitio quam Deus habet tùm de ultimo fine ad quem creaturæ per prædestinationem eliguntur; tum etiam de efficacia & virtute mediorum quibus creaturas prædestinatas, ad ultimum finem perducit. Nec id mirum est, qui enim vult alicui finem, debet illum præcognoscere; nec non

media quibus comparari possit.

3. Q. Quid in Augustini definitione prædestinationis, intelligitur nomine *præparationis?*

R. Intelligitur absoluta & efficax voluntas quam Deus habuit ab æterno conferendi tum gratiam tum gloriam quibusdam creaturis rationalibus; hincque patet qua ratione prædestinatio à gratia differt: *Inter gratiam porrò* (ait Augustinus in libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 10.) *& prædestinationem hoc tantùm interest, quod prædestinatio est gratiæ* (hoc est, & hujus & alterius vitæ beneficiorum) *præparatio; gratia verò, jam ipsa donatio.*

4. Quid intelligitur nomine *beneficiorum* quorum sit mentio in definitione Augustini de prædestinatione.

R. Intelliguntur 1. omnia alteriùs vitæ bona ad quæ Deus homines per prædestinationem eligit. Intelliguntur 2. Auxilia gratiæ quibus Deus usurus est in tempore, ut electos ad alterius vitæ bona perducat.

5. Q. Quid intelligi debet per hanc vocem *liberantur* quæ in definitione prædestinationis continetur?

R. Intelligi debet effectus prædestinationis. 1. in altera vita, ubi prædestinatus erit cujuslibet expers miseriæ. 2. in hac vita, ubi jam per fidem, spem & charitatem incipit à jugo peccati liberari, sed non perfectè, quia remanet, etiam in justificatis hominibus concupiscentia quæ illos ad agonem usque ad peccatum excitat & provocat.

6. Q. Quid significatur hac voce *certissimè?*

R. Significantur vis & efficacia tum finis ad quem creatura à Deo eligitur, tum mediorum per quæ in hac vita liberatio electorum incipit.

7. Q. Quotuplex est prædestinatio, seu quomodo prædestinatio dividitur?

R. Duplex, quia duplex est terminus ad quem creatura

tura rationalis à Deo prædestinatur, gratia nimirùm & gloria; igitur prædestinatio duplex est, prædestinatio ad gratiam & prædestinatio ad gloriam.

8. Q. Prædestinatio ad gratiam estne gratuita; hoc est, Deus prædestinatne homines ad gratiam independenter à prævisis meritis, quæ creatura rationalis per solas naturæ vires comparaverit?

R. Est omninò gratuita. Ita quondam Ecclesia definiit contra Pelagianos qui docebant, gratiam secundùm merita dari. Ita quoque definiit contra Semipelagianos qui asserebant gratiam dari dependenter à prævisione fidei, cujus initium à nobis esset. Ita etiam docuit Clerus Gallicanus, cùm ad Comitia generalia anno 1700. coactus, declaravit Semipelagianismum instaurare, mutatis tantùm vocibus; propositionem qua asserebatur, Deum facienti quod in se est ex viribus naturæ, dare gratiam ex debito quodam, quod oriatur ex pacto quod inter Christum fidejussorem nostrum & Patrem æternum initum fuerit, ad conferendam gratiam iis, qui ex viribus naturæ benè moraliter se gesserint.

§. II.

De gratuitate Prædestinationis ad gloriam.

1. *Quæst.* Prædestinatio ad gloriam estne gratuita, hoc est, Deus prædestinavitne creaturas rationales ad æternam salutem independenter à prævisione meritorum, quæ etiam cum auxilio gratiæ in hac vita comparata fuerint?

R. Duplex est ea de re Scholasticorum sententia. Prima, est Ludovici Molinæ, qui docet prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam; scil. asserit Deum neminem ad æternam salutem prædestinasse, nisi post prævisa merita, quæ in hac vita cum auxilio gratiæ comparaverit. Altera est Thomistarum om-

nium, quibus placet prædestinationem ad gloriam esse omninò gratuitam; hoc est, docent Deum eos omnes qui salvandi sunt, ab æterno elegisse independenter à prævisione meritorum, quæ per auxilium gratiæ in hac vita comparaturi sunt.

2. Q. Gratuita prædestina tio ad gloriam potestne probari ex Evangelio Lucæ.

R. Potest: Christus Lucæ 12. sic loquitur: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Vox illa, *complacuit*, non obscurè innuit, voluntatem quam Pater habet dandi regnum cœleste, oriri ex mero illius beneplacito. Id quoque non obscurè innuit scopus quem Christus eo in loco sibi proponit; vult enim discipulos amovere à rerum temporalium cura ad eum verò finem, sic argumentatur à majori ad minus. Patri complacuit vobis gratuitò dare cœleste regnum: ergo à fortiori providebit vobis de rebus ad hujus vitæ sustentationem necessariis. Nec valeret illud argumentum, si prædestinatio ad gloriam non foret gratuita: imo discipuli inde conclusissent, se de rebus temporalibus sollicitè curare debere: sic enim ratiocinari potuissent: Quemadmodum Pater neminem eligit ad regnum cœleste, nisi post prævisa illius merita; ita nemini statuit de necessariis providere, nisi post prævisam hominum in iis comparandis diligentiam, sollicitè igitur homines de iis curare debent.

3. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari ex Evangelio Joannis?

R. Potest. Christus Joannis 6. ait electos sibi à Patre traditos fuisse; neminem ex iis qui sibi a Patre traditi sunt, periturum: *Hæc est voluntas Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam, sed resuscitem in novissimo die*. Si prædestinatio non sit gratuita, Pater salvandos non tradidit Christo, sed ipsimet salvandi, per opera pietatis prævisa, seipsos & Patri & Christo tradiderunt.

4. Q.

4. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam poteſtne probari ex Pauli Epiſtola ad Epheſios?

R. Poteſt. Epiſtolæ ad Epheſios cap. 1. Apoſtolus ſcribit, ſalvandos, fuiſſe à Deo electos, ut eſſent ſancti & immaculati: *Elegit nos in ipſo ante Mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus*. Aſſerit eos ad eam ſanctitatem electos fuiſſe, quòd ad gloriam electi ſint: *Secundum* (ait) *propoſitum voluntatis ſuæ*; hoc eſt, ut firmum ſtaret de gloria conferenda decretum: ergo ex Apoſtolo, prior eſt electio ad gloriam, quàm electio ad ſanctitatem; prædeſtinatio igitur ad gloriam eſt independens à prævisione ſanctitatis, ſeu meritorum.

5. Q. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex capite 9. Epiſtolæ ad Romanos.

R. Poteſt. Apoſtolum in exemplum prædeſtinationis profert Jacobo pro fratre ſuo Eſau electionem: ſed Jacob electio præ Eſau fuit omninò gratuita; hoc eſt, independens ab omni operum prævisione: *Cùm enim* (inquit Apoſtolus cap. 9.) *nondum nati fuiſſent; aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei*, Rebeccæ, *quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt; Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*.

6. Q. Prædeſtinatio gratuita poteſtne probari ex ſolutionibus ad objectiones quas Apoſtolus ſibi proponit cap. 9. Epiſtolæ ad Romanos?

R. Poteſt. Nam 1. ſibi objicit, ſequi ex gratuita illa electione locum in Deo habere crimen acceptionis perſonarum: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Ad illud argumentum non reſpondet non eſſe in Deo iniquitatem, eo quod opera præviderit, ſed confugit ad merum beneplacitum Dei, ex duobus indignis unum præ alio eligentis: *Abſit: Moyſi enim dicit: Miſerebor cujus miſereor, & miſericordiam præſtabo, cujus miſerebor*.

Objicit sibi 2. sequi ex hujsmodi electione quod Deus injustè conqueratur de non electis, cùm, renuente divina illius voluntate, salvari non possint, *Dicis itaque mihi: quid adhuc quæritur? voluntati enim ejus quis resistit?* Ut eam objectionem Paulus solvat, non respondet electionem præsupponere electorum merita, sed confirmat id quod, aliud argumentum solvens, jam responderat, nempè electionem oriri ex mero Dei beneplacito, sicut quod lutum fiat vas in honorem, id unicè petitur ex figuli beneplacito: *O homo tu qui es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit. Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

Objicit sibi 3. & quærit, cur Deus nonnullos potiùs quàm alios ad gratiam elegerit. Ad quæsitum illud non respondet, Deum quosdam præ aliis elegisse ex meritorum prævisione, sed solùm, ut suam gratuitam misericordiam in eis manifestam faceret: *Quod si* (inquit) *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum; ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam.*

7. *Q.* Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari ex cap. 11. Epistolæ Pauli ad Romanos?

R. Potest. Nam 1. Apostolus in eo loco non asserit, Deum ideò non repulisse Judæos quosdam ex æterna hæreditate, quod eorum pia præviderit opera, sed tantùm quod per suam prædestinationem eos præ aliis dilexerit: *Non repulit* (inquit) *plebem suam, quam* (præscientia dilectionis) *præscivit*. 2. Sub finem ejusdem undecimi capitis redit ad argumentum, quod sibi capite 9. solvendum proposuerat, cur scilicet Deus nonnullos elegerit, alios verò minimè elegerit. Tantùm autem abest, ut confugiat ad merito-

ritorum per gratiam prævisionem, quin potiùs recurrit ad impenetrabilia Dei judicia, asseritque se nescire, nec scire posse rationem, quæ Deum movit, ut gratuitò quosdam præ cæteris elegerit: O (inquit) *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

8. *Q.* Numquid dici potest ea quæ tum Lucæ 12. tum Joannis 6. tum ad Romanos 9. & 11. de prædestidestinatione dicuntur, intelligi dedere de prædestinatione ad fidem, non autem ad gloriam?

R. Non potest dici. Nam 1. in sententia quæ legitur apud Lucam, expressa mentio fit *regni*, non autem gratiæ: *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Apud Joannem agitur de iis quos nemo potest rapere de Christi manibus; at ii non sunt homines ad solam gratiam electi; illi enim sæpè per peccatum mortale rapiuntur è Christi manibus 3. Apostolus de eadem electione loquitur capite 9. & 11. Epistolæ ad Romanos, de qua antea locutus fuerat cap. 8. Atqui cap. 8. locutus fuerat de electione ad gloriam: ibi enim locutus fuerat de electione, quæ est secundùm propositum, propter quam omnia in bonum cooperantur; cujus executionem & scopum nulla creata potestas impedire valeat: at ea non conveniunt electioni quæ fit ad gratiam tantùm, ac proinde intelligi debent de prædestinatione ad gloriam.

9. *Q.* Quid de prædestinatione ad gloriam censuit Augustinus?

R. Credidit gratuitam. Nam sanctus Doctor doctrinam de gratuita prædestinatione ad gloriam, nomine Massiliensium sibi à Prospero & Hilario propositam, pro sua agnovit: *Hoc autem propositum* (verba sunt Semipelagianorum in Prosperi Epistola ad Augustinum) *vocationis Dei, quo vel ante Mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut se-*

secundùm quod placuit Creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati, &c. Cùm autem nusquam Augustinus scripserit, sibi eo in capite impositum fuisse à Semipelagianis, evidens est quod reipsa propugnaverit illud systema quod illi à Semipelagianis objectum fuerat.

Prætereà sanctus Augustinus in gratuitam prædestinationem, tanquam in rationem unicam divinæ in electos providentiæ, refert ea omnia quæ in electis operatur. Nam 1. in Epistola ad Sixtum docet, prædestinationem illam esse causam, cur parvulis quibusdam Baptisma paulò antè mortem conferatur. 2. In libro de correptione & gratia capite 9. eidem & non alteri causæ adscribit rationem, cur ex duobus justis uni præ alio detur singulare perseverantiæ donum. 3. Eodem cap. 9. libri de correptione & gratia tantùm abest, ut præparationem gloriæ tribuat meritorum prævisioni, quin è contra docet prævisionem meritorum supponere prædestinationem ad gloriam, ait enim, merita esse effectum prædestinationis ad gloriam.

Idem sanctus Doctor in libro de Prædestinatione Sanctorum, cap. 5. scribit idem ferri deberi judicium de hominum prædestinatione ad gratiam & gloriam, ac de prædestinatione humanitatis Christi ad unionem cum Verbo, ad sanctitatem, ad visionem intuitivam: atqui ex eodem Augustino planè gratuita fuit Christi humanitatis prædestinatio ad unionem cum Verbo; ad sanctitatem, ad visionem intuitivam: ergo, &c.

10. Q. Quid sanctus Thomas, & post eum insigniores Scholastici docuerunt de prædestinatione ad gloriam?

R. Docuerunt esse gratuitam. Sanctus Thomas non in merita prævisa, sed in solam Dei voluntatem refundit rationem, cur Deus aliquos præ aliis ad gloriam æternam eligat: *Sed quare* (inquit 1. p.

q. 23.

q. 23. art. 5. ad 3.) hoc elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem. Scotus in librum 1. Sent. dist.41. sic loquitur: *Ratio prædestinationis non in alio est quærenda, quàm in divina voluntate*. Tandem vix unus aut alter alicujus nominis Scholasticus ante finem sæculi 16. asseruit, prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam.

11. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari rationibus Theologicis?

R. Potest. Nam 1. qui vult ordinatè, prius vult dare finem, quàm media ad illum finem necessaria conferre: ergò priùs est secundùm nostrum concipiendi modum, Deum ad gloriam, quam ad gratiam prædestinare. 2. Inscrutabile est omninò mysterium prædestinationis ad gloriam: ergo non est ex meritorum prævisione: nihil enim, in ea suppositione facilius est, quàm reddere rationem, cur unus præ alio sit ad gloriam prædestinatus.

Obj. 1. Matthæi cap.25. Regnum cœleste dicitur paratum ex prævisione bonorum operum: sic enim Christus in extremo judicio loquetur: *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, esurivi enim & dedistis mihi manducare*: Ergo, &c.

Resp. Nego ant. seu nego Regnum dici paratum ex prævisione bonorum operum: nempè hæc propositio causalis, *esurivi enim*, &c. non refertur ad vocem, *paratum*, sed ad vocem, *possidete*: ita ut sensus sit, in mercedem bonorum operum possidete regnum, quod anteà gratuitò vobis paratum fuerat.

Confirmari potest responsum illud ex opposita sententia, quæ reprobis à Christo judice dicetur: *Discedite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus: esurivi enim & non dedistis mihi manducare*. Nempè in ea sententia, causalis hæc *Esurivi enim*, non refertur ad vocem *paratus*: ne-

que

que enim Diabolis paratus est ignis, quòd homines prævisi sint non facturi opera misericordiæ, sed refertur ad hanc aliam vocem *discedite*, seu reprobi igne damnantur, quod opera misericordiæ non exercuerint.

Ex his patet, colligi quidem ex textu Matthæi, gloriam in tempore conferri propter opera, sed non colligitur quod propter opera prævisa, ab æterno præparata sit in intentione divina.

Obj. 2. Scriptura passim æternam gloriam vocat mercedem, nonnumquàm bravium, aliquando coronam vitæ: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. in ordine executionis, conc. ant. in ordine intentionis, nego ant. hoc est, illi & similes alii modi loquendi significant, Deum in tempore propter bona opere conferre vitam æternam, ad quam ab æterno gratis prædestinavit: nempè Deus vult ut homo per bona opera mereatur cœleste regnum, ad quod eum elegit gratuitò.

Obj. 3. Præscientia præcedit prædestinationem: *Quos præscivit* (inquit Apostolus ad Rom. 8.) *et prædestinavit conformes fieri imagini filii sui*: ergo prædestinatio ad gloriam fit ex præscientia meritorum.

Resp. Dist. ant. præscientia seu præcognitio personarum quæ prædestinantur, conc. ant. neque enim Deus quemquam prædestinat, nisi eum, secundùm nostrum concipiendi modum, anteà distinctè noverit: præscientia meritorum, nego ant.

Resp. 2. Nomine præscientiæ intelligi prædilectionem, non autem meram præcognitionem: ita ut sensus sit, Deum eos prædestinasse tum ad gratiam, tum ad gloriam, quos gratuitò præ aliis dilexit. Eodem sensu nomen præscientiæ passim reperitur in Scripturis: *Non repulit Dominus* (ad Rom. 11.) *plebem suam quam præscivit*. Joannis 10. *Ego sum Pastor bonus, et cognosco oves meas*.

Obj. 4. Patres qui ante S. Augustinum vixere, docue-

cuerunt, prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam: ut videre est apud Irenæum lib.4. contra hæreses cap.38.Chrysostomum hom.15.in caput octavum Epistolæ ad Roman. Hieronymum in primum Malachiæ caput: ergo, &c.

Resp. Nego ant. nempè Patrum illorum textus intelligi possunt de prædestinatione in ordine executionis, non autem de prædestinatione in ordine intentionis; hoc est, de ipsa collatione gloriæ, non autem de illius præparatione. Nec mirum: cùm enim nondum exorta esset hæresis aliqua circa gratiæ œconomiam, Patres hoc unum habuerunt præ oculis, ut fideles ad pietatis praxim moverent, eisque vitam æternam tanquam pietatis mercedem in tempore conferendam, proponerent. Petitum est responsum illud ex Augustino, libro de prædestinatione Sanctorum cap.14.

Obj. 5. Homo non prædestinatur gratis ad justificationem: ergo nec ad gloriam.

Resp. Nego ant. scilicet Deus tum ad finem, tum ad media quæ ad illum comparandum necessaria sunt, gratuitò prædestinat. Licèt autem in executione quædam præparatio in adultis justificationem præcedat; in intentione tamen divina, priùs prædestinata fuit justificatio, quàm illa per actus fidei, & charitatis præparatio.

Obj. 6. Inter Augustinum & Semipelagianos solùm quæstio fuit de initio fidei, & de perseverantia usque in finem, quæ à Semipelagianis liberi arbitrii viribus committebantur; nusquàm verò fuit quæstio de prædestinatione ad gloriam: ergo ex Augustini scriptis contra Semipelagianos, colligi non potest gratuita ad gloriam prædestinatio.

Resp. Dist. ant. solùm quæstio fuit directè, conc. ant. indirectè, nego ant. Initio disputationis Augustinum inter & Semipelagianos quæstio quidem non fuit de gratuita prædestinatione ad gloriam; sed tamen

men orta est in progressu disputationis. Cùm enim Augustinus urgeretur à Semipelagianis, cur uni detur gratia fidei, alteri verò non detur: cur ex duobus justis uni detur perseverantiæ donum, alteri verò negetur; coactus est in libris de correptione & gratia, de prædestinatione SS. & de dono perseverantiæ, differere de gratuita prædestinatione ad gloriam, eamque afferere, ut primam discretionis causam unius ab alio, quam ab eo Semipelagiani petierant, aperiret.

Obj. 7. Doctrina de gratuita prædestinatione ad gloriam videtur esse idem cum Prædestinatianorum hæresi, quæ pluribus in conciliis (ut Gennadius, Hincmarus, & Sigebertus testantur) damnata est: ergo, &c.

Respondent Thomasinus, Cabassutius, aliique scriptores de Ecclesiastica historia optimè meriti, nusquam extitisse hæresim illam prædestinatianorum: addunt, dogmata quæ eis tribuuntur, ipsam esse Augustini doctrinam à Semipelagianis invidiosè & calumniosè S.Doctori objectam.

Respondemus nos, dato quod reverà extiterit Prædestinatianorum hæresis, non inde sequitur, quòd admitti non debeat gratuita prædestinatio ad gloriam. Scilicet ex ea non sequitur (quod volebant Prædestinatiani) Deum non minus ad malum culpæ, quàm ad malum pœnæ prædestinare, aut prædestinatione induci fatum, seu adstrui necessitatem quæ cum libertate non cohæreat.

Ambo illa Predestinatianorum capita damnavit Arausicana II. Synodus: ne scilicèt sibi gratuitam prædestinationem ad gloriam defendenti, imponerentur à Semipelagianis, quemadmodum anteà ab iisdem Semipelagianis Augustino imposita fuerant. *Hoc etiam* (ait laudata Synodus capitulo 25.) *secundùm fidem catholicam credimus, quod acceptà per baptismum gratià, omnes baptizati, Christo auxiliante et coope-*

cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possunt et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divinà potestate prædestinatos, non solùm non credimus, sed etiam, SI SUNT, *qui tantùm malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.*

Obj. 8. Predestinatio ad gloriam juvatur Sanctorum precibus; eò enim tendunt hæc verba Ecclesiæ in canone Missæ orantis: *In electorum tuorum grege nos jubeas numerari*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. juvatur quoad executionem, conc. ant. quoad præparationem, seu æternam Dei intentionem, nego ant. Solutio patet ex dictis superiùs.

Obj. 9. Si predestinatio esset gratuita, prædestinatus non posset damnari; proindeque non esset liber: quod tamen est falsum.

Resp. Dist. ant. non posset damnari *in sensu composito*, hoc est, prædestinatus non potest conjungere damnationem actualem cum prædestinatione, conc. ant. quia prædestinatio dicit ex parte Dei, voluntatem efficacem dandi gloriam, & cōferendi media quæ per se & infallibiliter ad gloriam perducet. Non potest damnari *in sensu diviso*; hoc est, conjungere possibilitatem damnationis, quæ tamen nusquam erit actu, cum prædestinatione ad gloriam nego ant. quia prædestinatus semper habet potentiam non perseverandi in justitia, nempè quandiu est in via, potest lethaliter peccare.

12. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam habuitne locum in Angelis, qui intuitiva Dei visione fruuntur?

Resp. Non habuit locum, tum quia in Angelis de quibus agitur, locum non habuit gratuita prædestinatio ad perseverantiam: scilicet (ut dicetur in tractatu de gratia) Angeli nonnisi post prævisum consensum quem gratiæ versatili, seu minimè efficaci, præbituri erant, ad perseverantiam prædestinati fuerunt

runt. tùm quia (ut docet Auguſtinus cap. 11. lib. de corrept. & gratia) æterna gloria nunquam Angelis tanquàm gratia, ſed ſolùm tanquam merces, præparata fuit: tum denique quia nullibi in operibus Auguſtini, Angeli ſancti dicuntur prædeſtinati, ſed præſciti tantùm.

Obj. 1. Deus hominem lapſum gratuitò prædeſtinavit ad gloriam: ergo ſic quoque prædeſtinavit Angelum.

Reſp. Nego conſeq. ſic enim Deus ſe geſſit (ut ait Auguſtinus in libro de corrept. & grat. cap. 17.) quòd in homine lapſo voluerit oſtendere, quid poſſit medicinalis per Chriſtum gratia; & in Angelis Sanctis quid innocens liberum arbitrium verſatili adjutum auxilio valuerit.

Obj. 2. Qui vult ordinatè, vult finem antequàm velit media: ergo Deus priùs ſecundùm noſtrum concipiendi modum, voluit Angelorum ſalutem, quàm præviderit conſenſum, quem erant gratiæ præbituri.

℟. Diſt. ant. ſi finem velit abſolutè, conc. ſi velit conditionatè tantùm: nego ant. hoc, non autem illo modo. Deus voluit ſalutem Angelorum: hoc eſt, voluit tantùm ex ſuppoſitione quòd uſuri eſſent verſatili gratià quà uti poterant, & quà reverà uſi ſunt ad perſeverandum.

§. III.

De effectibus & proprietatibus Prædeſtinationis.

1. *Quæſt.* Quinam eſt adæquatus effectus prædeſtinationis?

℟. Hominis liberatio, quæ quidem incipit, in hàc quidèm vita per gratiam, & conſummatur in alterà per gloriam.

2. *Q.* Quinam eſt inadæquatus prædeſtinationis effectus? ℟. Vo-

℟. Vocatio, & justificatio, quæ ambæ dantur ad executionem prædestinationis ad gloriam.

3. Q. Bona naturalis ordinis suntne prædestinationis effectus?

℟. Non sunt *per se*, quia electis & reprobis communia sunt, sed *per accidens* tantùm: quia Deus (ut ait Augustinus in libro de dono perseverantiæ cap. 4.) nonnunquàm eis utitur, ut prædestinatos perducat ad æternam gloriam.

4. Q. Mala naturæ, & mala pœnæ suntne in Electis effectus prædestinationis?

℟. Sunt; nonnumquam enim Deus (ut dicitur Sapientiæ 4.) utitur quorundam prænaturà morte, ut impediat, ne malitia mutet eorum intellectum; hoc est, ne ex justis fiant impii.

5. Q. Malum culpæ, seu peccatum, estne prædestinationis effectus?

℟. Non est: tùm quod effectus prædestinationis à Deo causetur; tum etiam quod homo per peccatum non liberetur: at ea per quæ homo, saltem imperfectè & indirectè non liberatur, non sunt effectus prædestinationis.

Obj. Augustinus libro 14. de civit. Dei cap. 13. docet, Deum nonnumquàm uti peccatis, ut electos suos perducat ad gloriam: ergo peccata nonnumquàm sunt effectus prædestinationis.

℟. Dist. ant. utitur tanquam occasione, conc. ant. tanquam medio, nego ant. Quod electus fiat magis humilis post suum peccatum, non oritur ex ipso peccato, sed ex Dei gratià quæ electo qui lapsus est, peccati fœditatem, & naturæ infirmitatem subjicit illius oculis.

6. Q. Permissio peccati estne in electis effectus prædestinationis?

℟. Est, quia ex Dei intentione confert ad prædestinationis executionem: ideò enim Deus peccata, per substractionem gratiæ per se efficacis, in electis per-

mit-

mittit, ut ad intuitum sui casus, & humiliores, & cautiores fiant.

Obj. 1. Permissio peccati non est Dei beneficium: 2. non ex Christi meritis. 3. sapiens medicus non permittit morbum, ut sanitatem posteà tribuat: ergo.

℟. Ad 1. & 2. Dist. ant. Non est Dei beneficium, non est ex Christi meritis in se considerata, ant. considerata prout subest intentioni divinæ; nego ant. Ad 3. dist. ant. Ut sanitatem priori æqualem tribuat, conc. ant. robustiorem priore, nego ant. *Nonne* (ait Bernardus Serm. 2. in enarratione Psal. 90.) *cooperatur nobis ille casus in bonum, unde & meliores efficimur et cautiores.*

7. *Q.* Quænam sunt prædestinationis proprietates?

℟. Tres sunt, certitudo, immutabilitas, prædestinatorum numerus.

8. *Q.* Prædestinatio estne certa in intentione divina?

℟. Est, quia Deus certo novit numerum electorum in genere, & præterea personas omnes particulares, quæ sunt ex electorum numero, juxta illud 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus qui sunt ejus.*

9. *Q.* Prædestinatio estne certa in executione?

℟. Est, quia electi omnes, nullo excepto, infallibiliter consequentur gloriam ad quam ab æterno sunt prædestinati: cum enim Dei voluntas sit potentissima, id omne fit, quod vult fieri: juxta illud Psalmi: *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit*: meritò igitur Christus Joann. 10. de prædestinatis sic loquitur: *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.*

10. *Q.* Prædestinatio estne immutabilis?

℟. Est, tum ex parte Dei prædestinantis, quia Deus

Deus prædestinans nunquam mutabit suum decretum de conferenda quibusdam hominibus gloria: tum etiam ex parte prædestinatorum: reverà enim quilibet ex eis consequetur finem ad quem est electus ab æterno.

Obj. 1. Moyses Exodi 32. supponit prædestinationem esse, ex parte Dei mutabilem, cùm sic eum alloquitur: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.*

R. Locum illum intelligi posse 1. de libro vitæ hujus temporalis: 2. de prædestinatione ad vitam æternam: si autem sic intelligatur, dicendum erit eam Moysis petitionem fuisse ex suppositione hujus conditionis, quam ipse Moyses impossibilem noverat si *fieri potest*. Unde sensus est: Si posses me delere ex libro prædestinationis, idque tutà conscientia optare possem, ego id rogarem, ut fratrum meorum saluti consulerem.

Obj. 2. Apostolus 1. ad Cor. 9. timet, ne ipse ex prædestinato fiat reprobus: *Ne fortè* (inquit) *cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.*

Resp. Textus ille non intelligitur de prædestinatione sumptà secundùm substantiam, seu pro decreto, quod Deus tulit de conferendà quibusdam hominibus glorià; sed de prædestinatione sumptà secundùm effectum, qui quidem non alius est, quàm donum perseverantiæ usque in finem.

11. *Q.* Unde petuntur & certitudo, & immutabilitas prædestinationis?

R. Petuntur ex Dei decreto absoluto & efficaci de conferenda quibusdam hominibus cœlesti gloria: unde prædestinatio non est certa tantùm certitudine eventus & præscientiæ, sed etiam certitudine causalitatis.

12. *Q.* Quantus est electorum hominùm numerus?

R. Quantus est numerus Angelorum qui lapsi sunt:

nempè constat ex Patribus, quòd Christus carnem induerit, ut Angelorum ruinæ resarcirentur. Ita Augustinus in libro 2. de civit. Dei cap.2.

CAPUT XIII.

De reprobatione.

1. *Quæst.* Quid est Reprobatio?

R. Est decretum de non præparandis & conferendis beneficiis, quibus quædam creaturæ rationales liberentur. Scilicet per eam definitionem reprobatio directè opponitur predestinationi; quæ quidem (ut superius dictum est) definitur, *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur.*

2. *Q.* Quotuplex est reprobatio?

R. Duplex; negativa nimirùm & positiva. Prior est mera non præparatio beneficiorum, quibus certæ rationales creaturæ liberentur: posteriore contra, est actus quo ab æterno nonnullis præparatur pœna tum damni, tum sensus.

3. *Q.* Positiva reprobatio, præsupponitne ex parte Dei prævisionem peccati in eo qui reprobatur?

R. Præsupponit: siquidem positiva reprobatio est maxima omnium pœna; at pœna, si justa sit, præsupponit culpam, juxta illud Augustini in libro 3. de lib. arbit. cap.18. *Omnis autem pœna, si justa est, peccati pœna est & supplicium nominatur.* Simile est & hoc ejusdem Patris axioma lib.11. de Genesi ad lit. cap.17. *Numquid ille prius ultor, quam iste peccator?*

4. *Q.* Reprobatio negativa, præsupponitne peccati prævisionem?

R. Duplex est ea de re sententia. Prima, quæ est Estii, & aliquorum Thomistarum, negat: altera verò quæ est Augustini & plurium aliorum Thomistarum, affirmat.

5. Q. Sententia Estii qui docet reprobationem negativam non præsupponere peccati prævisionem, sed pendere ex mero Dei beneplacito, poteftne Calvinifmi infimulari?

R. Non poteft: longè nimirum ab Estii doctrina diſtat Calvini de reprobatione ſyſtema. Nempe Calvinus docuit 1. Deum iudependenter à prævisione cujuslibet peccati, quoſdam Angelos & quoſdam homines abſoluto & æterno decreto damnaſſe tùm damni, tum ſenſus pœna: docuit 2. nec Angelos, nec homines reprobos à Deo fuiſſe creatos ad cœleſtem beatitudinem, ſed ad æternam damnationem: docuit 3. Deum, ut latum à ſe decretum exequatur, reprobis imponere neceſſitatem ut peccent, imò &.eos poſitivè ad peccatum impellere; ea expreſsè Calvinus tradit tum in caput 1. Epiſtolæ ad Rom. tum in libro 3. Inſtitut. cap. 22. §. 6. At ab iis omnibus longè diſtat Eſtii aliorumque ſententia, qui contendunt negativam reprobationem eſſe à cujuslibet peccati præviſione prorsùs independentem.

6. Q. Eſtne vera ſententia Eſtii contendentis Angelos reprobatos fuiſſe negativè independenter à præviſione peccati?

R. Non videtur vera: 1. quia prædeſtinatio Sanctorum Angelorum facta, non fuit independenter à præviſione perſeverantiæ, ut ſuperiùs dictum eſt: ergo nec aliorum reprobatio, etiam negativa, independenter à præviſione non perſeverantiæ: 2. Ideò reprobatio negativa ex Eſtio, facta fuiſſet independenter à præviſione non perſeverantiæ, quòd ex vi hujuſmodi reprobationis negativæ Deus ſtatuiſſet non conferre Angelis, qui ceciderunt, auxilium efficax ad perſeverantiam requiſitum: ſed illa ratio nulla eſt, quia Angeli apoſtatæ non indiguerunt auxilio, ex parte Dei efficaci, ad perſeverandum: ſed ſatis eis fuit auxilium verſatile: hoc enim uno ad-

adjuti, Angeli sancti actu perseverarunt.

7. *Q.* Quid Apostolus docuit de negativa hominis lapsi reprobatione?

R. Docuit factam non fuisse independenter à prævisione peccati: 1. quia præsupposuit odium Dei in creaturam, quæ non electa fuit, juxta illud Apostoli ad Rom. 9. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*; Deus verò in sua creatura nihil præter peccatum odisse potest: Nihil *odisti* (Sapientiæ 11.) *eorum quæ fecisti*: 2. quia Deus in non electione ad cœleste regnum, suam in non electos iram manifestat: juxta illud ejusdem Apostoli ad Rom. 9. *Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.*

Obj. 1. Apostolus eodem modo demeritorum prævisionem excludit à reprobatione, quo meritorum prævisionem excludit à prædestinatione: *Cùm* (inquit) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali....Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Excludit prævisionem demeritorum, quæ sumuntur ex peccatis actualibus, conc. ant. scilicet Apostolus loquitur de demeritis per proprios actus comparatis; utitur enim verbo *Egissent*: demeritorum, quæ sumuntur ex peccato originali, nego ant. Ita Augustinus Epistola 106. illum Apostoli locum interpretatur.

Obj. 2. Apostolus toto cap. 9. Epistolæ ad Romanos hominum reprobationem refundit in solam Dei voluntatem, nusquam verò in peccatum quod antè prævisum fuerit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Refundit in solam Dei voluntatem tanquam in *causam proximam*, conc. ant. nempè cur Deus ex hominibus æqualiter reis hunc eligat, illum verò non eligat, sola causa proxima

est

est absoluta Dei voluntas. Refundit tanquam in *causam remotam*, nego ant. scilicet ratio, cur Deus non eligat, est peccati saltem originalis prævisio.

Obj. 3. Apostolus Deum reprobantem comparat cum figulo, qui ex eodem luto facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ergo quemadmodum pendet ex sola figuli voluntate, quòd aliquod vas fiat in contumeliam; ita & ex sola Dei voluntate pendet, quòd quis, etiam negativè reprobetur.

Resp. Dist. ant. cum figulo qui ex eodem luto jam *corrupto* facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam conc. ant. ex eodem luto *minimè corrupto*, nego ant. hoc est, quemadmodum figulus ex luto corrupto facit pro libito aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, ità Deus ex hominum massa per Adami peccatum corrupta, pro libito alium prædestinat, alium verò reprobat. Ita Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 21. ratiocinatur.

8. *Q.* Quid sensit Augustinus de hominum reprobatione negativa?

R. Docuit non fuisse factam independenter a prævisione peccati.

Ratio est 1. quia eadem hoc in capite, est reprobationis, ac prædestinationis ratio: atqui Augustinus supposuit prædestinationem præsupponere peccati prævisionem: tum quòd dicat homines per prædestinationem liberari; libertas verò supponit miseriam pro termino, qui in scholis dicitur terminus *a quo*; tum quòd scribat prædestinationem præsupponere prævisionem adventus Christi: *Elegit nos in ipso* (Christo) *ante mundi constitutionem*, ait Apostolus.

Ratio est 2. quia Augustinus omnes effectus reprobationis explicuit per non liberationem a massa perditionis: ergo censuit reprobationem non fuisse factam independenter à prævisione massæ per pecca-

 tum

adjuti, Angeli sancti actu perseverarunt.

7. Q. Quid Apostolus docuit de negativa hominis lapsi reprobatione?

R. Docuit factam non fuisse independenter à prævisione peccati: 1. quia præsupposuit odium Dei in creaturam, quæ non electa fuit, juxta illud Apostoli ad Rom. 9. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*; Deus verò in sua creatura nihil præter peccatum odisse potest: Nihil *odisti* (Sapientiæ 11.) *eorum quæ fecisti*: 2. quia Deus in non electione ad cœleste regnum, suam in non electos iram manifestat: juxta illud ejusdem Apostoli ad Rom. 9. *Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.*

Obj. 1. Apostolus eodem modo demeritorum prævisionem excludit à reprobatione, quo meritorum prævisionem excludit à prædestinatione: *Cùm* (inquit) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali....Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Excludit prævisionem demeritorum, quæ sumuntur ex peccatis actualibus, conc. ant. scilicet Apostolus loquitur de demeritis per proprios actus comparatis; utitur enim verbo *Egissent*: demeritorum, quæ sumuntur ex peccato originali, nego ant. Ita Augustinus Epistola 106. illum Apostoli locum interpretatur.

Obj. 2. Apostolus toto cap. 9. Epistolæ ad Romanos hominum reprobationem refundit in solam Dei voluntatem, nusquam verò in peccatum quod antè prævisum fuerit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Refundit in solam Dei voluntatem tanquam in *causam proximam*, conc. ant. nempè cur Deus ex hominibus æqualiter reis hunc eligat, illum verò non eligat, sola causa proxima

est

est absoluta Dei voluntas. Refundit tanquam in *causam remotam*, nego ant. scilicet ratio, cur Deus non eligat, est peccati saltem originalis prævisio.

Obj. 3. Apostolus Deum reprobantem comparat cum figulo, qui ex eodem luto facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ergo quemadmodum pendet ex sola figuli voluntate, quòd aliquod vas fiat in contumeliam; ita & ex sola Dei voluntate pendet, quòd quis, etiam negativè reprobetur.

Resp. Dist. ant. cum figulo qui ex eodem luto jam *corrupto* facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam conc. ant. ex eodem luto *minimè corrupto*, nego ant. hoc est, quemadmodum figulus ex luto corrupto facit pro libito aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, ità Deus ex hominum massa per Adami peccatum corrupta, pro libito alium prædestinat, alium verò reprobat. Ita Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 21. ratiocinatur.

8. *Q.* Quid sensit Augustinus de hominum reprobatione negativa?

R. Docuit non fuisse factam independenter a prævisione peccati.

Ratio est 1. quia eadem hoc in capite, est reprobationis, ac prædestinationis ratio: atqui Augustinus supposuit prædestinationem præsupponere peccati prævisionem: tum quòd dicat homines per prædestinationem liberari; libertas verò supponit miseriam pro termino, qui in scholis dicitur terminus *a quo*; tum quòd scribat prædestinationem præsupponere prævisionem adventus Christi: *Elegit nos in ipso* (Christo) *ante mundi constitutionem*, ait Apostolus.

Ratio est 2. quia Augustinus omnes effectus reprobationis explicuit per non liberationem a massa perditionis: ergo censuit reprobationem non fuisse factam independenter à prævisione massæ per pecca-

tum corruptæ. Prob. tur ant. Tres ſunt effectus reprobationis negativæ, infidelitas in aliquibus, in juſtis non perſeverantia uſque in finem, & in omnibus non electio ad cœleſte regnum; at Auguſtinus in libro de correptione & gratia cap. 7. tres illos effectus refundit in non liberationem a maſſa perditionis.

Ratio eſt 3. quia ſanctus Auguſtinus Epiſtola 105. conceptis terminis aſſerit cauſam odii quo Deus ab æterno Eſau proſecutus eſt, ac proindè & cauſam reprobationis etiam negativæ, fuiſſe prævisionem peccati originalis: *Et quid* (ait) *oderat in Eſau antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum?*

Obj. Auguſtinus reprobationem explicans, confugit ad inſcrutabilia Dei judicia: ad ea tamen confugere non debuiſſet, ſed ad peccati prævisionem, ſi reverà illius cauſa fuerit.

R. Diſt. ant. explicans reprobationem comparativam, conc. ant. abſolutam, nego ant. Illius cauſa aperta eſt, peccatum nimirum, ſaltem originale, iſtius è contra, inſcrutabilis eſt omninò: neque enim hic in terris reddi poteſt ratio, cur ex duobus hominibus æqualiter per peccatum originale reis, hunc Deus eligere voluerit ad regnum cœleſte; illum verò eligere noluerit.

9. Q. Quid S. Thomas ſenſit de negativa hominum reprobatione?

R. Senſit pendere eam ex peccati prævisione. Scilicet 1. part. q. 23. art. 5. docet, Deum in prædeſtinatione ſuam manifeſtare miſericordiam: in reprobatione verò juſtitiam: at juſtitia quæ vindex ſit, locum in Deo non habet, niſi ex peccati prævisione: idem S. Doctor quæſt. 6. de veritate art. 2. ad 9. hæc ait: *Ratio autem reprobationis eſt peccatum originale, ut Auguſtinus dicit.* Vide Gonetum.

Obj. S. Thomas in 1. ad Annibal diſt. 41. quæſt. uni-

unica, art. 3. sic loquitur: *Nec requiritur ratio quare non dem alicui, cui dare non debeo*: quibus quidem ex verbis patet S. Doctori persuasum fuisse, nullam esse causam reprobationis, præter absolutam Dei voluntatem.

R. S. Thomas de reprobatione comparativa loquitur, non autem de absoluta, ut denotant hæc ejus verba: *Quare* HOS *elegit in gloriam* ILLOS *reprobavit*, &c.

10. Q. Poteſtne rationibus theologicis probari reprobationem, etiam negativam, non fuiſſe factam independenter a prævisione peccati?

R. Poteſt. Nam, ſuppoſito ſtatu in quo res ſunt, hominis ſcilicet ad ſtatum ſupernaturalem elevari, beatitudo cœleſtis non poteſt non præparari independenter a prævisione peccati: ſcilicet ea non præparatio foret maxima pœna, at pœna non niſi reo, aut actu infligi, aut præparari poteſt: *Sub Deo justo* (inquit Auguſtinus) *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, poteſt.*

11. Q. Quæ res ſunt effectus reprobationis?

R. Eæ omnes quæ conferunt, ut quis excidat ex fine ultimo: quemadmodum enim ea quæ conferunt, ut electi finem ultimum aſſequantur, ſunt effectus prædeſtinationis: ita etiam quæcumque conferunt, ut reprobi in æternum excidant ex eodem ultimo fine, ſunt effectus reprobationis.

12. Q. Permiſſio peccati originalis eſtne effectus reprobationis?

R. Non eſt: quia eſt illius cauſa motiva, ut S. Auguſtinus & S. Thomas ſuperiùs laudati docuerunt.

13. Q. Permiſſio peccati actualis fuitne in Angelis apoſtatis effectus reprobationis?

R. Non fuit, quia præceſſit, etiam in intentione divina, reprobationem Angelorum. Scilicet (ut ſuperiùs probatum eſt) Angeli non fuerunt à Deo re-

probati, nisi post prævisa eorum demerita.

14. Q. Permissio peccati actualis, quod nusquam debet remitti, estne in reprobis effectus reprobationis?

R. Est. Nam 1. permissio illa est à Deo. 2. Confert ad finem reprobationis. 3. id habet ex intentione divina, juxta illud S. Thomæ 1. part. quæst. 14. art. 3. *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam: ita etiam reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam.*

15. Q. Hominis reprobi derelictio per denegationem specialis doni perserverantiæ, estne reprobationis effectus?

R. Est. Scilicet ideò Deus justis quibusdam hominibus denegat speciale donum perseverantiæ usque in finem, quòd sint ex reproborum numero. Ita enim expresè docet Augustinus in libro de Dono perseverantiæ, capite 8.

16. Q. Excœcatio & induratio suntne in hominibus reprobis effectus reprobationis?

R. Sunt. Nempe ideò Deus quosdem, non quidem *impertiendo malitiam* (ait Augustinus in Epistola 105.) *se non impartiendo misericordiam*, excœcat & indurat, quòd sint ex reproborum numero.

17. Q. Ipsa peccata actualia, quoad malitiam sumpta, suntne effectus reprobationis?

R. Non sunt. Quia sic accepta, non possunt esse à Deo: effectus autem voluntatis reprobandi quosdam homines, debent esse à Deo.

18. Q. Præparatio pœnæ, tum damni, tum sensus, estne effectus reprobationis?

R. Est. Scilicet id expresè asseritur Matthæi 25. capite. Id quoque docet Concilium Valentinum, quòd in Galliis habitum est sub Lothario: *Fidenter fatemur* (inquit laudata Synodus) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem reproborum ad mortem.*

20 Q.

20. Q. Reproborum numerus eſtne certus?

R. Eſt Deo certus, non verò nobis viatoribus: nemo enim viator (ut Concilium Tridentinum definiit ſeſſ. 6. cap. 12.) certò ſcit, an ſit è prædeſtinatorum numero; & an habiturus ſit magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum.

21. Reproborum numerus eſtne multò major numero prædeſtinatorum?

R. Eſt: quia (ut habetur Lucæ 13.) multi ſunt vocati, pauci verò electi. Vel (ut habetur Matthæi 7.) pauci ſunt, qui viam arctam inveniunt quæ ducit ad vitam.

22. Q. Cur Deus permittere voluit ut major eſſet reproborum quàm electorum numerus?

Reſpondet Auguſtinus libro 2. contra Julianum: *Quare ſint iſti plures, quàm illi, conſilium Dei velle noſſe multorum eſt; noſſe autem vel pauciſſimorum hominum.*

23. Q. Quinam ſunt fructus quos exiguus electorum numerum percipere poteſt ex ingenti reproborum numero?

R. Primò, reprobi electis operam ſuam conferunt ad ea, quæ mortali huic vitæ ſuſtentandæ neceſſaria ſunt: idque (ut ait Auguſtinus in Pſalmum 104.) Deus providit, ne electi in terrenis bonis quærendis nimis anxiè ſolliciti ſint.

2. Reproborum rejectione & maledictione, electi docentur, quid poſſit hominis lapſi liberum arbitrium fractis ſuis viribus relictum. Ita Auguſtinus Epiſtola 106.

3. Docentur electi quid ſibi fuiſſet debitum, niſi Deus eorum miſertus fuiſſet. Ita idem S. Doctor, Enchiridii cap. 95.

4. Perutili timore concutiuntur: *Quòd* (ait Auguſtinus lib. 1. qu. 2. ad Semplicianum) *vaſa eos reprobos facit perditionis, ad uſum aliorum correctionis facit.*

5. Tan-

5. Tandem electi ex bello nusquam intercepto quo à reprobis vexantur, manifesti fiunt: *Deus* (inquit Augustinus in Epistola 141.) *etiam malis eorum* (reproborum) *benè utitur, non solùm ad justitiam suam, quæ eis digna in finem retribuet, sed etiam ad exercitationem & profectum Sanctorum suorum, ut ex ipsa etiam malorum perversitate boni proficiant, & probentur & manifestentur, sicut Apostolus ait: oportet hæreses esse, ut probati, manifesti fiant inter vos.*

PARS TERTIA.

De Deo Trino.

Nota 1. Sanctissimæ Trinitatis mysterium in eo positum est, quod una divina essentia in tribus personis realiter à se invicem distinctis subsistat.

Nota 2. Ea omnia quæ ad Augustissimum Trinitatis mysterium pertinent, reducuntur ad multiplicitatem personarum; ad unitatem essentiæ in singulis personis, ad processiones, ad relationes, ad personas tum in genere, tum in specie consideratas.

CAPUT PRIMUM.

De personarum in divinis multiplicitate.

1. *Quæst.* Quinam negarunt olim & nunc etiam negant, personarum in divinis distinctionem & multiplicitatem?

R. Sabellius, in Libia tertio sæculo natus; nunc Judæi omnes, & Sociniani, apud quos hoc axioma est palmarium: Nihil est credendum quod creata ratio non capiat.

2. Q. Multiplicitas personarum in divinis, potestne ex antiquo Testamento demonstrari?

R. Potest. Genesis 1. plures personæ de homine creando quasi inter se consultantes inducuntur: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

Genesis 19. non una sed plures personæ dicuntur in Sodomitas igne cœlesti animadvertisse: *Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem, à Domino de cælo*: in quo quidem textu *Do-*

minus à Domino, hoc eſt, Pater à filio, quoad perſonam diſtinguitur, licèt non diſtinguatur quoad operationem: *Pluit ſuper Sodomam & Gomorram*.

Tanti roboris adversùs Sabellianos viſus eſt locus ille, ut Concilium Sirmii contra Photinum habitum, anathema dixerit iis, qui negare auderent eo adſtrui diſtinctionem Patris à Filio.

3. *Q.* Multiplicitas perſonarum poteſtne ex novo Teſtamento demonſtrari.

℟. Poteſt. Joannis cap. 1. Verbum diſtinguitur à Deo Patre, nempè dicitur fuiſſe *apud* Deum: una autem perſona non dicitur eſſe apud ſemetipſam: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*.

Joannis 14. apertè Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſeu Paracletus diſtinguntur: *Non creditis* (inquit Chriſtus) *quia ego*, Filius, *in Patre, & Pater in me eſt .... Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*.

In Chriſti baptiſmate, Matthæi cap. 3. fit expreſſa mentio trium perſonarum. 1. Pater de cœlis loquitur: *Hic eſt* (inquit) *Filius meus dilectus*: 2. Filius baptizatur: *Hic eſt Filius meus*. 3. Spiritus ſanctus viſus eſt in columbæ ſpecie: *Vidit Spiritum Dei deſcendentem*, &c.

Eadem trium perſonarum exiſtentia & diſtinctio expreſsè continentur primæ Joannis cap. 5. *Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*.

Obj. 1. Verſiculus capitis 5. primæ Epiſtolæ Joannis, non eſt ipſiuſmet Joannis, ſed multis ſæculis poſt Evangeliſtæ mortem illius textui inſertus eſt. Siquidem nec Dionyſius Alexandrinus qui Sabellium impugnavit, nec Athanaſius, nec Auguſtinus, nec alii qui adversùs Arianos egerunt, uſi ſunt eo verſiculo, quamvis & trinitatem perſonarum, & unitatem naturæ *& hi tres unum ſunt* apertè contineat: ergo, &c.

℟. Ad

℟. Ad 1. nego ant. Ad 2. Patres illos non laudasse versiculum illum adversùs Arianos, tum quòd integra non essent exemplaria quibus usi sunt: tum etiam fortè quod Ariani potuissent, licèt immeritò, contendere eo non demonstrari consubstantialitatem Verbi: nempe cavillari potuissent asserendo verba ista: *Hi tres unum sunt*, intelligi de unitate testimonii, non autem de unitate naturæ, ita ut esset unum Patris, Filii, & Spiritus sancti de eadem re testimonium. Quod quidem Arianorum responsum (ut inferiùs dicetur) planè falsum est.

Obj. 2. Versiculus de quo agitur, in nullis quinque primorum sæculorum exemplaribus, sive Græcis, sive Latinis reperiebatur: ergo suppositititius est.

℟. Nego ant. Nam 1. legebatur in Codicibus quibus tertio sæculo usus est Cyprianus; eum enim sanctus Martir laudat in libro de unitate Ecclesiæ: *De Patre*, (inquit), *& Filio & Spiritu sancto scriptum est: & hi tres unum sunt*. 2. Post quartum sæculum, Fulgentius in libro contra decem objectiones Arianorum: Idacius Clarus contra Varimadum; Victor Uticensis Episcopus in libro de VVandalica persecutione; Eugenius Carthaginensis Episcopus in fidei confessione, quam suo & aliorum Africanorum Præsulum nomine obtulit Hunnerico VVandalorum regi, versiculum de quo est quæstio, tanquam germanum Scripturæ textum laudaverunt.

Obj. 3. Versiculus de quo agitur reperitur tantùm in recentioribus Codicibus, & quidem paucissimis: ergo non est genuinus.

℟. Nego ant. Scilicet 1. Stephanus Robertus fidem facit ex sedecim octogintorum & amplius annorum Exemplaribus Græcis ab Italia, Gallia, Hispania petitis, solummodò esse septem in quibus versiculus ille desideratur. 2. Constat lectum eum fuisse in Exemplaribus Latinis quibus Cyprianus tertio sæculo, & Africani Præsules quinto utebantur. 3. Jam

re-

reperitur in omnibus recentioribus Codicibus sive Græcis, sive Latinis.

Obj. 4. Nulla alia potest proferri ratio, quòd in omnibus antiquioribus Codicibus versiculus ille non legatur, quàm quod genuinus non sit: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Id nimirùm contigit ex oscitantia & incuria amanuensium: oscitantibus nimirùm facilis est omissio verborum, quæ secundò eadem, ac consequenter leguntur: qui enim à principio scribebant græca quædam novi Testamenti Exemplaria, postquam posuerunt in membranis: *Quia tres sunt qui testimonium dant*, ad exemplar quod præ oculis habebant, recurrentes, facile priora cum posterioribus sociare potuerunt, relictis omnibus intermediis; cumque sequi debuissent: *In cœlo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt*, consequenter scripserunt: *In terra Spiritus, aqua & sanguis, & hi tres unum sunt*.

4. *Q.* Personarum in divinis multiplicitas potestne ex Præscriptione demonstrari?

R. Potest. Ubi primùm enim Sabellius eam multiplicitatem negavit, ubique statim oppugnatus est. In Ægypto nimirùm adversùs eum insurrexit Dionysius Alexandrinus, ut fidem facit Eusebius historiæ libro 7. cap. 6. In Occidente Xistus, Romanus Pontifex, ad quem Dionysius suum contra Sabellianos opus miserat, ejusdem Dionysii scripta probavit: nec aliæ orbis Ecclesiæ quidquam reclamarunt: ergo tunc ac proinde & anteà persuasum erat toti Ecclesiæ Catholicæ, tres esse in sanctissima Trinitate personas.

Earundem personarum expressè quoque meminerunt Justinus in Dialogo cum Tryphone; Irenæus libro 3. adversus hæreses, Tertullianus qui in libro adversùs Praxeam cap. 31. apertè docet, hoc esse Christianos inter & Judæos discrimen, quod illi Trinitatem in Divinis apertè profiteantur, non autem

isti;

isti: *Caeterùm* (ait) *Judaicæ Fidei ista res, sic unum Deum credere, ut Filium Dei adnumerare nolis, & post Filium, Spiritum. Quid enim erit inter nos & illos, nisi differentia ista?*

Obj. 1. Scripturæ asserunt Deum esse solum: *Hæc est autem vita æterna* (inquit Christus Joannis 17.) *ut cognoscant te* SOLUM *Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Deum esse solum solitudine naturæ, conc. ant. solitudine personæ, nego ant. nempe sic disponi quoad sensum debet sententia ex Joanne laudata: *Hæc est autem vita æterna, ut te, & quem misisti Jesum Christum, agnoscant solum Deum verum.*

Obj. 2. Deus Abraham, qui solus est verus Deus, in Scripturis opponitur pluribus personis, Filio præsertim: *Deus Abraham* (inquit Petrus Actorum 3.) *glorificavit Filium suum Jesum.*

Resp. Dist. ant. glorificavit Filium suum ut homo est, conc. ant. ut est Verbum, nego ant. Scilicet Deus Abraham glorificavit Filium suum suscitando eum à mortuis.

Obj. 3. Mysterium Trinitatis opponitur recepto huic apud Philosophos axiomati: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Nempe si admittatur distinctio personarum, Pater, Filius, & Spiritus sanctus erunt idem cum natura divina, & tamen non erunt idem inter se, cùm à se invicem realiter distinguantur.

Resp. Nego ant. Quia illud axioma intelligitur tantùm, cum tertium est singulare & incommunicabile; non autem cum est commune & communicabile, ut est essentia in Divinis: sic quamvis Petrus & Paulus sint idem cum natura humana, non sunt tamen idem inter se, quia natura humana est communis & communicabilis; in Petro nimirum & Paulo reperitur.

Obj. 4.

Obj. 4. Primi Christiani non crediderunt pluralitatem personarum in Divinis : si enim illa credidissent, Gentiles ex ea desumpsissent argumentum pro Deorum pluralitate ; aut saltem objecissent philosophicas difficultates, quæ ex ea personarum pluralitate sequntur : ergo, &c.

℟. 1. Nego maj. Potuit enim mysterium illud latere Gentiles, quemadmodùm latuit eos Symbolum; quod tamen à catechumenis omnibus memoriter reddebatur, antequam Baptismum reciperent.

℟. 2. Nego min. Nam 1. Justinus in prima sua Apologia solvit difficultates aliquas, quas Philosophi gentiles movebant adversùs Trinitatis mysterium. 2. Tertullianus in libro contra Praxeam respondet argumentis quibus idem Praxeas ex mysterio Trinitatis conabatur Deorum pluralitatem adstruere. 3. Celsus gentilis totus est, apud Origenem libro contra Celsum, ut probet ex Trinitate sequi eandem Deorum pluralitatem. 4. Apud Lucianum in Dialogo qui *Philopatris* inscribitur, gentilis quidam sic irridet Christianum à quo mysterium Trinitatis docebatur ; *non intelligo quid dicat* : *Unum tria, tria unum*.

CAPUT II.

De Verbi Divinitate.

Nota. ARius ineunte sæculo quarto apertè Verbi divinitatem impugnavit, blasphemavitque ipsum esse creaturam, quam Deus ante alia omnia entia eduxisset ex nihilo ; & per quam tanquam per instrumentum quæcumque facta sunt, condidisset.

1. Q. Divinitas Verbi poteſtne ex primo capite Evangelii Joannis demonstrari ?

℟. Potest. Eo nimirum in loco, 1. per has voces: (*In*

(*In principio*; hoc est ante omnia) *erat Verbum*, æternitas Verbo tribuitur. Eadem æternitas ei adscribitur per hæc alia verba: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: demonstrant enim Verbum non esse factum. 3. De eo quoque apertè divinitas prædicatur: *Et Deus erat Verbum*. Sic verò habet integer textus: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.*

2. *Q.* Divinitas Verbi poteftne demonstrari ex 5. capite primæ Joannis Epistolæ?

R. Potest: scilicet in eo capite eadem quæ Patri convenit natura, de Verbo prædicatur per vocem; *Unum*: Unum enim in neutro genere naturam significat: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.*

Obj. Versu 8: voces istæ: *Hi tres*, spiritus, aqua & sanguis *unum sunt*, non intelliguntur de unitate naturæ: ergo neque hæ voces versiculi septimi: *Et hi tres unum sunt.*

R. Conc. ant. nego conseq. quia hæ voces, versiculi 8. *hi tres unum sunt*, corruptè irrepserunt in Vulgatam nostram: scilicet in Exemplaribus Græcis (Estio teste) leguntur cum appositione præpositionis, IN, hoc modo: *hi tres unum sunt*: unde is est laudatæ sententiæ sensus, *in unum de Christo testimonium referuntur* hoc est, eandem de ipso rem confirmant, humanitatis nimirùm à verbo assumptæ veritatem.

3. *Q.* Verbi divinitas poteftne ex Psalmo 2. demonstrari?

R. Potest: scilicet eo in Psalmo Deus Pater Verbum vocat Filium à se genitum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*: atqui vera generatio non fit, nisi, per communicationem substantiæ generantis.

Q. Verbi divinitas poteftne demonstrari ex iis

 Scri-

Scripturæ locis, in quibus Dei nomen Christo tribuitur?

R. Potest. Nam 1. Thomas Apostolus post resurrectionem sic Christum alloquitur: *Dominus meus, & Deus meus*: quæ quidem verba, non sunt dicta per modum exclamationis, quæ ad Deum Patrem referatur, nam ante ea, hæc alia leguntur: *Respondit Thomas, & dixit ei* (Christo nimirùm cum quo loquebatur) *Dominus meus, & Deus meus.*

2. Actorum 20. Sanguis Christi dicitur sanguis Dei: *Attendite vobis* (ait Paulus) *& universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.*

3. Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 9. Christum vocat Deum: *Quorum Patres* (inquit) *& ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.*

Nec audiendi sunt qui reponunt, vocem illam *Deus*, in textum irrepsisse. Nam 1. textus cum eadem voce *Deus*, à Tertulliano in libro de Trinitate, & ab aliis antiquioribus legitur. 2. Textum illum laudat Cyprianus libro 2. contra Judæos, ut probet quod capite sexto probandum sibi proposuerat, nempè (ut fert superscriptio ejusdem capitis) *quòd Deus Christus*: ac proinde quamvis vox *Deus* desit in citatione quam adhibet ad probandum quod sibi proposuerat, necessariò subintelligitur. 3. Soli Deo convenit quæ Apostolus dicit de Christo: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.*

4. Petrus Christum vocat Filium Dei: *Tu es* (inquit Matthæi 16.) *Christus filius Dei vivi*: ubi vox illa *vivi*; significat non adoptivam, sed naturalem filiationem, viventium enim tantùm est generare sibi simile in natura. Unde in mercedem tam sublimis confessionis Petrus Ecclesiæ claves accepit à Christo: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & tibi dabo claves regni cælorum.* Con-

Confirmatur illud argumentum ex aliis locis, in quibus nomina quæ conjunguntur huic voci, *Filius*, quam Petrus Christo tribuit, demonstrant Petri verba intelligi non posse de filio adoptivo. Scilicet Joannis 3. Christus dicitur, *Filius Unigenitus*. Ad Rom. 8. *Filius proprius.* Ad Hebræos 1. dicitur filius per oppositionem ad Angelos, qui haud dubiè filii sunt adoptivi: *Ad quem enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Joannis 19. Christus coram Judæis accusatus est, quòd se Dei filium prædicasset: *Nos* (inquiunt Judæi) *legem habemus, & secundùm legem nostram debet mori; quia filium Dei se fecit*: quæ quidem verba clarè indicant, Judæis persuasum fuisse Christum non adoptivum, sed naturalem Dei filium se fecisse; alioquin enim crimini id ei non vertissent, cùm ipsi (ut habetur Joannis 8.) nomine filiorum Dei gloriarentur: *Unum patrem habemus Deum.* Prætereà alibi dicunt, Christum se fecisse æqualem Deo: *Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.*

5. Q. Verbi divinitas potestne demonstrari ex iis Scripturæ locis, in quibus Dei attributa de Christo prædicantur?

R. Potest: de eo enim tantùm essentialia Deo attributa prædicari possunt, qui verè, & substantialiter sit Deus. Operæ autem pretium est, ut hic exscribantur Scripturæ textus qui Dei attributa de Christo prædicant.

Ad Romanos 16. Æternitas Deo soli tribuitur: *Secundùm præceptum æterni Dei*: at eadem æternitas tribuitur quoque Christo: Joannis 8. Christus ipse sic loquitur: *Antequam Abraham fieret, ego sum*: quæ quidem verba intelliguntur de existentia reali, non autem quæ fuerit tantùm in typo: alioquin Christus non rectè respondisset ad hanc Judæorum objectionem: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?*

Omnipotentia Christo quoque tribuitur ; hæc enim Joannes de Christo loquens habet Apocalyp.4. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.* Illi quoque tribuitur cognitio motuum cordis: *Domine tu omnia nosti* (inquit Petrus Christum alloquens) *tu scis quia amo te.* Eandem virtutem (quæ Dei caracter est) sibi ipsi Christus adscribit Apocal.2. *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes, & corda.*

Apocalypseos 1. Christus seipsum vocat rerum omnium principium, & finem : *Ego sum Alpha, & Omega, principium, & finis, dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.* Idem legitur cap.22. versu 13. *Ego sum Alpha, & Omega, primus & novissimus, principium & finis.* Ne quis autem alteri quàm Christo verba illa tribuat, obstant quæ ibidem post aliquot versus sequuntur, *Ego Jesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis.*

6. Q. Divinitas Verbi poteſtne demonstrari ex iis Scripturæ locis, in quibus opera quædam Christo tribuuntur ?

R. Potest. Ea nimirùm opera sunt Deo ita propria, ut ab eo qui Deus non sit, prodire minimè possint.

1. Nemini dubium est quin rerum creatio Deo propria sit ; at creatio Christo tribuitur : *Unus Deus Pater* (inquit Apostolus primæ ad Corinth.) *ex quo omnia. Unus Dominus Jesus Christus per quem omnia.* Ad Hæbræos 1: *Per quem fecit omnia.* Ibidem sic idem Apostolus Christum alloquitur ; *Et tu in principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.*

2. Conservatio rerum creatarum Christo convenit. Ad Hebræos 1. *Qui portat omnia verbo virtutis suæ.* Ad Coloss. 1. *Omnia in ipso constant.* Joannis 5. ipse Christus rerum & creationem & conservationem tribuit sibi : *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius*

lius similiter facit, Pater usque modò operatur, & ego operor.

3. Miracula tribuuntur quoque Christo: *Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* Ad ipsiusmet Christi invocationem Apostoli patrarunt miracula, quæ in Actis leguntur: *in nomine Jesu Nazareni* (ait Petrus Actorum 3.) *surge & ambula.*

4. Scripturæ, cultum latriæ, seu adorationem Christo deberi testantur: *Et procidentes* (ait Matthæus cap. 1. de Magis loquens) *adoraverunt eum.* Paulus ad Hebræos 1. scribit, Angelis præceptum fuisse, ut Christo cultum adorationis exhiberent: *Et cùm iterùm introducit primogenitum suum in orbem terræ dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei.*

7. Q. Divinitas Christi potestne demonstrari ex locis quæ docent, eum esse æqualem Patri?

R. Potest: quia Deus in antiquo Testamento non semel prohibuit, ne quis ipsi creaturam aliquam auderet coæquare: *Quis* (ait ipse apud Isaïam cap. 44.) *similis mei.* Eam tamen æqualitatem cum Deo Patre novum Testamentum tribuit Christo.

Primò, Joannis 5. hæc habentur: *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solùm solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.*

Nec in hoc Judæi imponebant Christo. Nam 1. æqualitatem illam (quæ si Christus non esset verè Deus, maxima fuisset blasphemia) Christus non negavit, imò hocce argumento confirmavit: *Quæcumque ille* (Pater) *fecerit, hoc & Filius similiter facit... Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat, sic & Filius quos vult, vivificat.* 2. Æqualitatem illam Joannis 10. confirmat argumento, quod vocant à minori ad majus: *Quem Pater* (per unionem cum Verbo) *sanctificavit, vos dicitis quia blasphemat: quia dixi Filius Dei sum.* 3. Paulò ante mortem ipsi sibi eandem æqualitatem asseruit: *Rursùm*

sùm (verba ſunt Matthæi cap. 14.) *Summus Sacerdos interrogavit eum , & dixit ei, tu es Chriſtus Filius Dei benedicti ?* *Jeſus autem dixit illi : ego ſum* . Illud verò Chriſti reſponſum Judæi de vera ac naturali filiatione , ac proinde de reali & vera , non autem metaphorica æqualitate interpetrati ſunt , ob id enim contenderunt Chriſtum eſſe reum blaſphemiæ : *Audiſti blaſphemiam : quid vobis videtur ?* ob id eum morte damnarunt : *qui omnes condemnaverunt eum eſſe reum mortis* .

2. Paulus poſt Chriſti mortem eandem ipſi æqualitatem cum Patre tribuit ; ſed iis terminis qui demonſtrant æqualitatem illam de ſubſtantiali ac reali intelligi debere : *Hoc enim*(ait ad Philippenſes 2.) *ſentite in vobis , quod in Chriſto Jeſu : qui cùm in forma Dei eſſet , non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo* .

In eam autem Apoſtoli ſententiam obſervare eſt. 1. proferri eam ab homine, cui perſpecta erant Scripturæ loca, quibus Deus ipſe vetuerat , ne quis creaturam Deo coequaret : *Quis ſimilis mei* . 2. Sententiæ Author noverat, Chriſtum apud Judæos audiiſſe tanquam blaſphemum quòd ſe Deo æqualem feciſſet . *Æqualem ſe faciens Deo ?* 3. Prævidere poterat ac debebat , eum loquendi modum , ſi Chriſtus verè Deus non ſit, pluribus fore ſcandalo; ut quondam Judæis fuerat. 4. Non ſimpliciter æqualitatem Chriſto tribuit, ſed conteſtatur , juſtè id fieri ; hoc eſt, Chriſtum non rem alienam , ſed propriam vindicaſſe ſibi, dum ſeipſum dixit æqualem Deo : *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*. 5. Rationem reddit cur æqualitas illa Chriſto debita ſit ; aſſeritque repeti debere ex eo quod Chriſtus habeat Dei formam : *Qui cùm in forma Dei eſſet* . 6. Tandem ideò de illa æqualitate loquitur , ut Verbi per incarnationem factam exinanitionem commendet , ſeu ut oſtendat quantùm ſeipſum depreſſerit , cum noſtri cauſa in ſinu

Vir-

Virginis carnem induit: *Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.*

Obj. 1. Verbum, seu Sapientia opus est à Deo creatum: *Ab initio* (ait Sapientia ipsa Ecclesiastici 24.) *& ante sæcula creata sum*: ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Opus à Deo creatum creatione impropriè dicta, seu sumpta pro simplici productione, quæ non fit ex nihilo, conc. ant. nempe cum ea creationis specie ibidem æternitas conjugitur *ab æterno ordinata sum*. Creatione propriè dicta, seu quæ fit eductio ex nihilo, nego ant.

R. 2. Dist. ant. Sapientia ut incarnata, seu prout est homo, est opus à Deo creatum, conc. ant. Sapientia, ut Verbum est, nego ant. *Caro* (inquit Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 7.) *Dominum agnoscit Divinitas Patrem.*

Obj. 2. Deus Pater, Verbo tanquam instrumento usus est ad rerum creationem: *Omnia* (inquit Joannes cap. 1.) *per ipsum facta sunt*: & (ut ait Apostolus ad Hebræos 1.) *per quem fecit & sæcula*: ergo, &c.

R. Nego ant. Nimirum in iis locis præpositio *per* significat causam principalem, quia anteà Joannes dixerat, Verbum esse Deum, & Apostolus ipsi æternitatem quæ Deo soli propria est, tribuerat.

R. 2. Nego iterùm ant. quia præpositio *per*, iis in locis significat causam exemplarem non autem instrumentalem, hoc est, Deus Pater ad Verbi, seu Sapientiæ ideas, exegit rerum omnium creationem. Ita Augustinus & post eum multi Patres locum de quo agitur, interpetrantur.

Obj. 3. Cùm Judæi vellent lapidare Christum, quòd se Dei filium appellasset, respondit ipse, se non alio sensu Deum esse, quàm ii qui in dignitate politica constituti jus aliis dicunt: sic enim blasphemiam sibi à Judæis impactam confutavit Joannis

nis c. p. 10. *Responderunt ei Judæi : de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cùm sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Jesus. Nonne scriptum est in lege vestra: Quia ego dixi : Dii estis vos. Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura : quem Pater sanctificavit, & misit in Mundum, vos dicitis : quia blasphemas, quia dixi : Filius Dei sum* : ergo, &c.

R. Nego ant. Ratio est, quia ea quæ objecta sunt ex capite 10. Joannis, non sunt explicatio locorum, in quibus Christum se Deum, & Dei filium vocaverat : scilicet sunt argumentum quod vocant à minori ad majus, quoque tantùm abest, ut Christus naturalem suam filiationem infirmaverit, quin potiùs confirmaverit invictissimè : illius autem argumenti is est genuinus sensus : Ii, quibus Deus nonnihil suæ authoritatis in terris concessit, in Scripturis Dei dicuntur : *Ego dixi : Dii estis vos* : ergo, non jam *appellativo* nomine (quod pluribus commune est, quodque participatam divinitatem metaphoricè significat,) sed *proprio* nomine (quod singulare est & consequenter totam, essentialem & veram divinitatem significat.) Deus appellari debet homo ille quem Pater sanctificavit per divinæ suæ essentiæ in persona Verbi realem communicationem.

Obj. 4. Quod Christus sit Deus, Scriptura non asserit *explicitè*: quod tamen asserere debuisset, cùm articulus de divinitate Christi, sit ad salutem necessarius. Non asserit quoque etiam *implicitè*: Siquidem Scripturæ loca ex quibus Christi divinitas infertur, facilè solvi possunt.

Et sanè 1. *Dei* nomen quod nonnumquam Christo tribuitur, est nomen *appellativum*, quod in sacris Codicibus aliis à Deo entibus tribuitur, ut cùm Moyses dicitur Deus Pharaonis : *Constituit te Deum Pharaonis*.

2. Dei

2. Dei attributa quæ Christo aliquoties adscribi videntur, sunt attributa per quandam participationem, sicut dignitas Regis, quæ (licèt in Scripturis Deo tribuatur) sæpiùs etiam hominibus conceditur.

3. Opera Dei dicuntur quidem à Christo fieri, sed virtute, quæ ipsi, sicut & Apostolis à Deo communicata sit, juxta illud Joannis 5. *Non potest Filius à se facere quidquam*; necnon & istud Matthæi 28. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*: ergo, &c.

℟. Ad 1. nego ant. Expressè nimirum (ut superiùs probatum est) Christi divinitas in Scripturis reperitur.

Ad 2. Dicendum est, nomen istud *Deus*, prolatum cum additione, seu restrictione, nonnunquam quidem tribui creaturis, ut cùm Moyses dicitur *Deus Pharaonis*, sed absolutè, simpliciter, & sine additione prolatum, nusquam in Scripturis nisi soli Deo vero tribuitur.

Ad 3. Dicendum est, falsum esse quòd Dei attributa, quæ Christo in Scripturis tribuuntur, aliquando tribuantur creaturis. Ubinam enim legitur creaturam aliquam dici, & appellari æternam, omnipotentem, æqualem Deo; Ubinam attributa, quæ in veteri Testamento dicuntur de Deo vero tanquam characteres, qui eum à creaturis distinguunt, alicui aut Angelo, aut homini concessa leguntur? Ubinam legitur creaturas scire quid sit in homine; scrutari renes & corda; eas operari quæcumque Deus operatur; eas cœlos & terram creasse; portare eas omnia verbo virtutis suæ, quemadmodùm in novo Testamento palàm & apertè de Christo ea omnia asseruntur.

Ad 4. Dicendum est, Filium recepisse, & nunc etiam recipere *esse* suum à Patre: cùm (ut inferiùs dicetur) à Patre procedat: at recipiendo *esse*, recipit scien-

ſcientiam, omnipotentiam, æqualitatem, & alia attributa; cùm (ut conſtat ex Tractatu de Deo Uno) in Deo eſſe, attributa, operari, ſint unum & idem. Ex eo igitur quòd Chriſtus à Patre eſſe, attributa, & operari receperit, & nunc etiam per æternam generationem recipiat, inferri non poteſt quòd in illo eſſe, attributa, operari, ſint (ſicut in creaturis) aliquid participatum: ac proinde inferri non debet, eum non eſſe propriè ac ſubſtantialiter Deum.

Obj. 5. Scripturæ loca quæ Chriſto, *Dei* nomen, attributa, & operari tribuunt, metaphoricè tantùm accipienda ſunt: ſi enim ſumerentur ad litteram, Scripturæ loquendi modus eſſet aut præter, aut contra rationem, quod quidem eſt falſum: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Falſum eſſe, quòd Scriptura metaphoricè ſumi debeat, quoties id ſignificatur per ſenſum litteralem, quod eſt præter creatæ mentis captum. Ratio eſt, quia potentia Dei eſt infinita; è contra finitus eſt humanæ mentis captus; & proinde multò plura Deus poteſt operari, quàm ratio, etiam quæ per peccatum corrupta non fuiſſet, concipere poſſit.

Præterea ſi id tantùm (ut volunt Sociniani) credi debeat quod ratio concipit, ſequitur revelationem exigi debere ad rationis normam, non e contra rationis normam ad revelationis certitudinem & infallibilitatem, ſeu ad authoritatem Dei revelantis. Sequitur iterùm Paulum hæc immerito ſcripſiſſe primæ ad Corinth. 1. *Nam quia in Dei ſapientia non cognovit Mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes.*

Ad 2. Dicendum eſt, falſum eſſe quod loca, quæ Chriſto divinitatem tribuunt, ſi ad litteram ſumantur pugnent contra rectam rationem: neque enim quidquam aut ex eſſentia divina, aut ex illius attributis detrahunt, aut eis labem inferunt vel minimam, ut hujuſce libri parte ſecunda fusè probatum eſt.

8. Q. Verbi divinitas poteſtne ex Traditione Patrum Græcorum demonſtrari ?

R. Poteſt : & quidem unanimi traditione Patrum qui floruerunt ante Nicænum I. Concilium, in quo Verbi divinitas contra Arium expreſsè definita fuit.

1. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Epheſios, dicit Chriſtum *in carne Deum*, *& in morte veram vitam*.

2. Polycarpus Joannis Apoſtoli diſcipulus in oratione quam paulò ante mortem fudit, Chriſtum (ut teſtatur Euſebius hiſt. lib. 4. cap. 15.) unà cum Patre glorificari; hoc eſt, ipſi eandem, quam Patri, gloriam tribuit : *Per quem*, Chriſtum *tibi* Patri; *cum ipſo in Spiritu ſancto gloria nunc, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

3. Juſtinus Martyr in Apologia quæ ſecunda dicitur, ſcribit Filium eſſe Deum, idque probat ex eo quòd Verbum ſit Dei primogenitum : *Filium*, inquit, *eſse Patri univerſorum, qui, quòd Verbum Dei primogenitum ſit, Deus etiam exiſtit.* In Dialogo cum Tryphone, aſſerit Filium non per diſpertitionem eſſentiæ à Patre generari, Virtutem eſſe quæ gignitur à Patre, tanquam ignis ab altero igne. In jam laudata Apologia ſecunda ſcribit, Chriſtianos falsò à gentilibus tanquam Atheos traduci, cùm Deum Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unà ſimul colant, & adorent : *Verum etiam ipſum, & qui ab eo venit, Filium & Spiritum ſanctum, & adoramus cum ratione & veritate venerantes.*

4. Irenæus in libro 3. adversùs hæreſes cap. 6. ſcribit, ſolum Deum verum in Scripturis definitivè nominari Deum, additque, ob id Verbum eſſe Deum: *Niſi*, inquit, *qui dominatur omnium, Deum Patrem & Filium.*

5. Clemens Alexandrinus, initio admonitionis ad Græcos non minùs Verbo, quàm Patri omnia ſubjicit : non minùs quàm Patri adſcribit immenſitatem : *Unus quidem eſt univerſorum Pater. Unum*

est etiam Verbum universorum. Et Spiritus sanctus unus, qui & ipse est ubique. Ibidem cap. 8. Verbum dicit esse unum cum Patre Deum: *Nihilominus habet Deus, sed, neque Verbum: utrumque enim unum est, nempe Deus.*

6. Origenes libro 3. contra Celsum probat Christum esse Deum, quòd sit Patris verbum: *Sciant ipsi criminatores hunc Jesum, quem ab initio Deum, Dei que Filium esse credimus, ipsum esse Verbum, ipsam Veritatem, ipsam Sapientiam.*

7. Dionysius Alexandrinus in Epistolà ad Dionysium Romanum Pontificem Christum dicit Patri *consubstantialem*: negatque, se, cùm adversùs Sabellium scripsit, quidquam dixisse quod Verbi divinitati labem inferret, iis in locis in quibus personarum distinctionem ex professo stabilierat.

8. Patres Concilii Antiocheni, quod tertio sæculo contra Paulum Samosatenum habitum est, apertè definiunt, Christum, cujus divinitatem negaverat Samosatenus, *esse & Verbum, Virtutemque Dei ante sæcula existentem, non sola præscientia, sed substantia & subsistentia Deum.*

Obj. 1. Justinus Martyr in Apologia secunda scribit Christianos Filium Dei in *secundo loco habentes cum ratione venerari*. At is qui est in secundo loco; non est Deus.

Resp. Dist. min. Secundo loco ratione originis, conc. min. ratione dignitatis, nego min. Scilicet Justinus eo in loco probat, plures in divinis esse personas: quod posteà negarunt Sabelliani.

Obj. 2. Justinus in Dialogo cum Tryphone, de Filio dicit, quòd sit *administer Dei, universorum creatoris*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Administer *impropriè*, conc. ant. *propriè*, nego ant. Christus est administer impropriè, quia & esse, & operandi virtutem accipit à Patre, non est verò minister propriè, quia non ita agit nomine Pa-

Patris, ut virtus per quam agit, non sit eadem cum virtute Patris: scilicet, ex eodem Justino, accipit esse à Patre sicut ignis accipit esse ab alio igne.

Obj. 3. Justinus in Dialogo cum Tryphone negat universorum Deum apparuisse Patriarchis, & tamen ibidem asserit, Filium eis se videndum præbuisse. Ibidem quoque docet, Deum esse Filio *causam ut sit*: ergo, &c.

Resp. Ad 1. Dist. ant. Et per Deum universorum intelligit solam personam Patris, conc. ant. Deum simpliciter, nego ant. Ratio est, quia per has voces, *Deum universorum*, Scriptores secundi & tertii sæculi per quendam loquendi modum, quem Theologi vocant *per appropriationem*, intellexerunt Deum Patrem, quemadmodùm & nos eum intelligimus in primo Symboli articulo, ubi dicimus: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Resp. Ad 2. dist. ant. Et nomine causæ Justinus intellexit causam impropriè sumptam; hoc est, pro eo omni à quo ens aliquod recipit esse, sive dependenter, sive independenter, conc. ant. intellexit causam propriè sumptam, seu principium à quo esse recipitur dependenter, nego ant. Nec id mirum est, cùm (ut videre est in Concilio Florentino, in definitione Fidei) Græci dicant Patrem esse *causam* Filii, licèt Latini non eo nomine, sed isto, *principium*, utantur.

Obj. 4. Irenæus libro 3. adversùs hæreses cap. 8. scribit 1. Deum Patrem præcepisse Filio, ut Mundum conderet. 2. Filium vocat *ministrum* Patris 3. Contendit, Filium latuisse extremam judicii diem: ergo, &c.

R. Ad 1. vocem *præcepisse* sumi impropriè; hoc est, pro impulsu, quem Filiùs cum aliis suis attributis accepit à Patre, non autem pro præcepto propriè sumpto, quod sit domini ad subditum.

Ad 2. Dist. ant. Ministrum connaturalem & internum,

num, ac proindè qui sit ejusdem cum Patre substantiæ, conc. ant. ministrum non connaturalem & extraneum nego ant. Scilicet Irenæus inde sumit argumentum, ut probet Deum, Angelorum ministerio non indiguisse, ut Mundum conderet.

Ad 3. dist. ant. latuit Filium ut est homo per incarnationem, conc. ant. ut est Verbum, nego ant. Scilicet Irenæus de eo Filio loquitur, qui (ut ait ibidem) nos exteriùs docuit.

Obj. 5. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 7. scribit Filium *servire* voluntati Patris; ipsum esse primò creatam Sapientiam: ergo, &c.

R. Ad 1. Clementem loqui de Filio ut homo est: nempe de eo loquitur, prout est Mundi Salvator, & promovet hominum salutem: quo sanè sensu servit voluntati Patris, qui vult hominem fieri salvum.

Obj. 6. Origenes libro 6. contra Celsum scribit 1. Patrem esse primarium Mundi opificem, Filium verò proximum, seu secundum. 2. in lib. 8. contra eundem Celsum docet, Patrem & Filium esse duos *hypostasi*; hoc est natura, unum verò *concordia*. 3. Ibidem asserit, Verbum non esse universorum Deum. 4. Ibidem contendit Filium, ut filius est, esse minorem Patre, juxta illud Christi in Evangelio Joan. 14. *Pater major me est.*

R. Ad 1. dist. ant. ratione originis, conc. ant. ratione essentiæ, aut dignitatis, neg. ant. Ad 2. Jam Origenis tempore usus apud Orientales invaluerat, ut hypostasis, non pro natura, sed pro persona sumeretur. Addendum est unitatem concordiæ de qua idem Origenes loquitur, non excludere unitatem essentiæ. Ad 3. Veteres per hæc verba, *universorum Deum*, solam Patris personam, per appropriationem, intelligebant. Ad 4. Filius est minor Patre ratione originis, quia ab eo recipit esse: unde Pater dicitur fons totiùs divinitatis; sed non est minor ratione essentiæ. Ita hunc Evangelii textum: *Pater*

major

major me est, Athanasius Oratione 2. contra Arianos, interpetratur.

Obj. 7. Dionysius Alexandrinus scribens adversùs Sabellium, asseruit Deum Patrem se habere ad Filium, sicut se habet agricola ad vitem, sicut fabricator navis ad scapham: ergo quemadmodùm agricola naturà & substantià differt à vite quam colit; & fabricator navis à scapha, ita Pater natura & substantia differt a Filio.

R. Nego conseq. Non enim quoad omnia adhibitæ sunt à Dionysio similitudines illæ, sed quoad unum tantùm, nempe quoad scopum quem sibi sanctus Præsul proposuerat; ostendendi nimirùm contra Sabellium, personam Patris à persona Filii realiter distingui: cùm Pater sit principium Filii, quemadmodùm fabricator navis(remotis tamen imperfectionibus) est artifex scaphæ, & ab ea realiter distinguitur.

9. *Q*. Verbi divinitas potestne demonstrari ex traditione Patrum Latinorum, qui vixerunt ante primum Concilium Nicænum?

R. Potest. Tertullianus in Apologetico cap. 21. expressè docet 1. Dei filium vocari Deum: 2. eum esse unius cum Patre substantiæ: 3. utrumque ex eo colligi, quòd ex Patre genitus sit: *Hunc* (inquit) *ex Deo prolatum dicimus, & prolatione generatum, & idcircò Filium Dei, & Deum dictum, ex unitate substantiæ*.

Dionysius Pontifex Romanus probavit literas, quas ad eum dederat Dionysius Alexandrinus, in quibus Christum(ut superiùs dictum est) Patri Consubstantialem asseruerat.

Cyprianus in libro 2. Testimoniorum adversùs Judæos ad Quirinum, totus est ut probet è Scripturis Christum esse Deum: unde ei omnia tribuit, quæ soli Deo vero conveniunt.

Obj. Plura sunt in Tertulliano, quæ adversantur divi-

divinitati Verbi. Nam 1. in libro contra Hermogenem cap. 3. scribit Deum non fuisse semper Patrem: *Non tamen* (inquit) *ideò Pater semper, quia Deus semper* 2. In libro adversùs Praxeam cap. 6. docet Sermonem, seu Verbum, seu Sophiam, à Patre procedere per quandam separationem: *Et hinc* (ait de Sophia loquens) *adsistentem eam ipsa separatione cognoscit*: Ergo, &c.

Resp. Ad 1. dist. ant. Tertullianus scribit Patrem non semper fuisse Patrem extrinsecè, conc. ant. intrinsecè, nego ant. Nimirùm Tertullianus eo loci respondet argumento Hermogenis contendentis materiam esse æternam, quòd alioquin sequeretur Deum non fuisse semper Patrem, rerum scilicet extra se positarum.

Ad 2. Tertullianus non loquitur de separatione propriè dicta, per quam scilicet Filius sit à Patre separatus, quemadmodùm res externæ, quæ ab eo creatæ sunt; sed loquitur de separatione impropriè dictâ, quæ nihil aliud est, quàm Filii à Patre missio, seu impulsus ad opera externa, quæ (ut ait Evangelium) per Verbum facta sunt. Nempè idem author in libro contra Valentinianos cap. 8. sic loquitur: *Filius in Patre semper, & nunquam separatus à Patre.*

10. Q. Verbi divinitas potestne demonstrari traditione Patrum qui ab ineunte sæculo quarto hucusque floruerunt?

℟. Potest. Concilium Nicænum 1. quod anno 325. habitum est, apertè definiit, Verbum esse Deum, quod quidem negaverat Arius: *Deum*, inquit, *de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero*. Addit, ipsum esse ejusdem substantiæ cum Patre: *Genitum non factum, consubstantialem Patri*. Damnat insuper eos qui cum Ario asserebant, ipsum æternum non esse, dicentes: *Erat quando non erat, & priusquàm nasceretur, non erat*. Patres

qui

qui post laudatum Concilium floruerunt. Nicænæ Synodi de Verbo fidem ubique ad Socinianos usque semper amplexi sunt.

Obj. 1. Synodus Antiochena contrà Paulum Samosatenum tertiò sæculo celebrata, damnavit vocem *homousion*, seu *consubstantialem*, qua posteà usi sunt Nicæni Patres: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Damnaverat quantùm ad abusum, conc. ant. in se & absolutè sumptam, nego ant. Paulus Samosatenus ex voce, *consubstantialem*, sumebat argumentum, ut probaret personas in divinis non esse realiter distinctas: unde meritò vox illa quoad usum illum rejecta fuit a Patribus Antiochenæ Synodi?

Obj. 2. Vox *homousi*. in Scripturis non reperitur: ergo adhiberi non debuit a Patribus Concilii Nicæni I.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Nimirùm Ecclesia, ut impediat hæreticorum cavillationes, potest adhibere, imò & præscribere usum vocum, quæ licèt quoad syllabas in Scripturis non legantur, in eis tamen quoad sensum continentur.

Obj. 3. Eusebius Cæsariensis ante & post Nicænum I. Concilium negavit Verbi divinitatem: ergo ea de re non fuit unanimis Patrum consensus.

Resp. Ea omnia quæ Eusebius scripsit, tum in libris Præparationis Evangelicæ, tum in libro quarto de Demonstratione Evangelica, tum libro 1. hist. cap. 7. benignè in sensum catholicum explicari possunt, verùm subdola Nicænæ Fidei explicatio quam ad suos Cæsarienses misit, probat illum Arianismo laborasse: eo enim sensu exponit, *Verbum esse genitum ex substantia Patris*, quod Pater ipsum ita genuerit, ut retenta portione propriæ substantiæ, aliam ei tradiderit. Præterea nihil est in illa Eusebii explicatione, quod cum impio Arii dogmate conciliari non possit. Nempe contendit vocem, *con-*

substantiale, non aliud significare, quam quod dixerat significari per has voces, *Verbum esse genitum ex substantia Patris*; seu productum non fuisse per divisionem & separationem unius partis substantiæ divinæ ab altera, ita ut una remanserit in Patre, alia verò data fuerit Filio. Addit Concilium ideò tantùm damnasse has Arii voc s, *Erat quando non erat*: *Ex non extantibus factus est*; quod peregrinæ essent, seu quod in Scripturis minimè reperiantur.

Obj. 3. Osius Cordubensis subscripsit secundæ formulæ fidei quam Ariani Sirmii promulgaverant, quæque puro Arianismo scatet: ergo post Concilium Nicænum unanimis non fuit de Verbi divinitate Patrum traditio.

℟. Dato ant. nego conseq. Nempe Osius (ut Athanasius testatur in Epistola ad Solitarios) paulò ante mortem recantavit quod Sirmii exul, & ærumnis ab Arianis oppressus probaverat.

*Obj.*4. Liberius Papa subscripsit secundæ formulæ Sirmiensi: ergo, &c.

℟. Nego ant. Scilicet (teste Sozomeno historiæ lib. 4. cap. 15.) subscripsit tantùm primæ Arianorum formulæ: in qua vox *homoousion*, non continebatur quidem, sed (Hilario teste in libro de Synodis) nihil erat quod in sensum catholicum explicari non posset.

CAPUT III.

De Spiritus Sancti Divinitate.

Nota. Nicænum primum Concilium siluit de Spiritus Sancti divinitate, quod eam, apertè saltem, Arius contra quem convenerat, non impugnasset. Verùm ii qui posteà Semiariani dicti sunt, eam negarunt, & inter eos præcipuè Macedonius, qui ob eam blasphemiam in Concilio I. Con-

Constantinopolitano damnatus est.

1. Q. Divinitas Spiritus Sancti potestne ex Scripturis demonstrari?

R. Potest & quidem: 1. ex iis locis in quibus Dei nomen per oppositionem ad creaturas Spiritui Sancto tribuitur: *Non es mentitus hominibus*, (inquit Petrus, Actorum 5. de Anania, quem dixerat mentitum fuisse Spiritui Sancto) *sed Deo.*

2. Textus veteris Testamenti, in quibus Deus dicitur locutus, in novo non semel explicantur de Spiritu Sancto. Hæc verba *Audite audientes, & nolite intelligere*, quæ Isaiæ 6. Deo exercituum tribuuntur. Paulus ad Hebræos 3. dicit à Spiritu Sancto prolata. Psalmo 105. hæc habentur: *Tentaverunt Deum in inaquoso*: at Deus ille quem Judæi tentarunt, ad Hebræos 13. vocatur Spiritus Sanctus. Ubi Apostolus primæ ad Cor. 12. fideles, vocavit Dei Templum: *Nescitis quia Templum Dei estis vos*, paulò post eos vocat Templum Spiritus Sancti: *An nescitis, quoniam membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti.*

3. Omnes qui Deo proprii sunt caracteres, in Scripturis tribuuntur Spiritui Sancto: & quidem 1. Processio: *Qui* (inquit Christus Joannis 6. de Spiritu sancto loquens) *à Patre procedit*. 2. Æqualiter & eodem modo cum aliis personis invocatur in baptismatis formula: *Baptizantes eos* (ait Christus ipse) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. 3. Scrutatur hominum corda, primæ ad Corinth. 2. 4. Author est gratiæ qua sanctificamur: *Charitas Dei* (inquit Apostolus ad Romanos 5.) *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. 5. Non minùs ipsi, quàm aliis divinis personis tribuitur peccatorum remissio: *Accipite* (inquit Christus Joannis 20., *Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. 6. Adscribuntur illi constitutio, vocatio, & missio ministrorum. *Attendite vobis* (Actorum 20) *et universo gregi, in quo vos*

Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. 7. Agabus Actorum 21. suam prophetiam in Spiritum sanctum tanquam in illius authorem refundit: *Haec dicit Spiritus sanctus.*

Obj. 1. Ad Romanos 8. Spiritus Sanctus gemere dicitur: *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* 2. A seipso non loquitur, ut habetur Joannis 6. ergo, &c.

R. Ad 1. dist. ant. Dicitur gemere impropriè, quia scilicet (ut exponit Augustinus Epist. 105.) nos facit gemere per gratiam, qua nos movet, conc. ant. Propriè, quasi ipse gemat, nego ant.

Ad 2. dist. A seipso non loquitur, per sapientiam quam ab aliis personis non receperit, conc. ant. quam receperit, nego ant. *Ab illo audiet* (inquit Augustinus Tractatu 99. in Ioannem) *à quo procedit.*

2. *Q.* Spiritus sancti divinitas poteltne ex traditione demonstrari?

R. Potest: Nam. Tertullianus in libro de Pudicitia disertè profitetur, *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.* In libro adversùs Praxeam cap. 13. ubi appellavit Patrem, Filium & Spiritum sanctum, sic loquitur: *Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & Deus unusquisque.*

2. Cyprianus in libro de Unitate Ecclesiæ, hæc habet cap. 4. *De Patre, Filio & Spiritu sancto scriptum est* (primæ Joannis 5.) *hi tres unum sunt.* Iis Patribus adjungi debent ii omnes, quos superiùs laudavimus pro divinitate Verbi: expresè enim meminerunt & Verbi, & Spiritus sancti simul.

3. Ubi Macedonius Spiritus sancti divinitatem impugnare cœpit, statim ab Ecclesia Catholica damnatus est. Scilicet Concilium Constantinopolitanum I. quod est Generale secundum, Symbolo addidit integrum de divinitate sancti Spiritus articulum: *Et in Spiritum sanctum, &c.* Illud verò Concilium,

lium, quoad fidei definitionem, omnes ubique gentium Ecclesiæ amplexæ sunt.

Obj. Concilium Constantinopolitanum I. Spiritui sancto Dei nomen non tribuit, quemadmodùm Nicænum I. Verbum expressè Deum nominavit, Deumque esse asseruit: ergo, &c.

R. Concilium Constantinop. definiit 1. Spiritum sanctum adorari unà cum Patre & Filio. 2. Definiit. Fideles non minùs in Spiritum sanctum, quàm in alias personas credere. 3. In Epistola Synodica quæ est ad Damasum, expressè eandem quam Patri & Filio divinitatem, & consubstantialitatem tribuit Spiritui sancto.

3. *Q.* Mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod quidem in eo positum est, ut una & indivisibilis essentia in tribus Personis realiter à se invicem distinctis, Patre, Filio & Spiritu sancto subsistat, potestne cognosci?

R. Potest per revelationem quæ in Scriptura & Traditione continetur: non potest verò sola ratione naturali: nec enim per se aliquam tanti mysterii ideam habet; nec aliquod illius vestigium quod omninò simile sit, in rebus creatis reperitur.

CAPUT IV.

De Processionibus divinis.

1. Quæst. Quid est processio?

R. Est emanatio, seu origo unius ab alio: sic fluvius dicitur procedere à fonte, quòd ab eo emanet, ac oriatur.

2. *Q.* Quotuplex est processio?

R. Duplex: transiens, & immanens. Prior, est ea, quæ habet pro termino rem positam extra potentiam quæ operatur. Altera è contrà, est ea cujus ef-

bectus in ipsa potentia recipitur: hujusmodi est processio visionis ab oculo.

3. Q. Estne aliqua transiens processio in Deo?

R. Est: siquidem Deus extrà se operatus est, cùm creaturas eduxit ex nihilo.

4. Q. Suntne in Deo processiones immanentes?

R. Sunt: scilicet una Persona emanat, seu suam originem ab alia trahit. Juxta illud Christi, Joannis. 8. *Ego ex Deo processi, & veni.* necnon & illud ejusdem Christi, Joannis 16. *Spiritus qui à Patre procedit.*

Obj. 1. Processio supponit priùs & posteriùs: at priùs & posteriùs & locum in Deo non habent, cùm omnes & singulæ personæ sint coæternæ & coexistentes.

Resp. Dist. min. Priùs & posteriùs ratione temporis, conc. min. ratione originis, nego min. Illud cum æternitate non cohæret; secus verò istud, ut patet in lumine quod quidem foret æternum, si Sol à quo oritur, extitisset ab æterno.

Obj. 2. Processiones Deo repugnant; Deus enim est ens à se: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Deus est ens à se, hoc est, non habet causam à qua pendeat, quia sic esse ab alio, arguit imperfectionem, conc. ant. hoc est, non habet principium à quo procedat, nego ant. quia sic esse ab alio, dicit receptionem ejusdem esse, quod in producente reperitur, ac proindè receptionem esse omninò independentis, si illud esse in principio producente (ut in divinis contingit) sit omninò independens.

Obj. 3. Esse divinarum Personarum, non potest esse receptum: quia si hoc esset, una persona daret, & alia reciperet: at id dici non potest, alioquin enim una persona foret alia perfectior: cùm, ex Scriptura, Act. 20. *Beatius sit magis dare, quàm accipere*: ergo, &c.

Resp.

Resp. Dist. Beatius est magis dare, quàm recipere in creatis, conc. ant. quia receptio in creatis fit cum recipientis dependentia ab eo à quo recipitur: in divinis, nego ant. Scilicet persona quæ dat esse alteri, non aliud esse tribuit, quàm proprium suum esse, ac proinde esse independens, cùm illud esse in persona dante, sit esse omninò independens.

5. *Q.* Quotuplex est in divinis processio immanens?

R. Duplex; activa scilicet & passiva. Prior, est actus quo datur esse alicui personæ: Altera, est receptio esse quod datur per activam processionem.

6. *Q.* Quot sunt in divinis processiones activæ?

R. Duæ tantùm: intellectio nimirùm & volitio: quia per solos duos illos actus esse divinum personis communicatur, Verbo quidem per intellectionem, seu cognitionem, Spiritui verò sancto per volitionem, seu amorem.

Obj. 1. Una processio continet aliam, cum in genere processionis sit infinita, & infinitum in uno genere contineat omnia, quæ ad illud genus reducuntur: ergo una tantùm, non autem multiplex est in divinis processio.

R. Conc. ant. dist. conseq. Ergo est una tantùm actu processio, conc. ant. est una tantùm virtualiter, nego ant. Ratio est, quia processio multiplicatur virtualiter ratione termini, qui producitur: ac proinde cùm duplex in divinis terminus, Filius nimirùm & Spiritus sanctus, producatur, duplex quoque est virtualiter processio, licèt sit una tantùm realiter & actu.

Obj. 2. Ex potentia & bonitate non resultat aliqua processio: ergo neque resultare debet aliqua ex intellectu, & voluntate.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est 1. quia actio potentiæ habet pro termino rem quæ extrà Deum est, creaturam nimirùm; processio verò habet terminos

minos qui non ſunt extrà Deum, Filium ſcilicet & Spiritum ſanctum. 2. Bonitas in ſui idea non includit aliquam actionem : è contrà verò proceſſio activa eam includit.

7. Q. Quot ſunt in divinis proceſſiones paſſivæ?

R. Duæ tantùm : quia duæ ſunt tantùm receptiones eſſe divini,quod perſonis communicatur, ſcilicet receptio à Filio, & receptio à Spiritu ſancto : à duabus enim illis perſonis tantùm eſſe divinum recipitur: ſiquidem Pater, cùm ſit fons & origo totius divinitatis, à nullo alio principio recipit eſſe quod habet.

8. Q. Quomodo vocatur proceſſio Verbi à Patre?

R. Vocatur generatio, juxta illud Scripturæ *Iſai.* 53. de Verbo loquentis: *Generationem ejus quis enarrabit?* necnon juxta illud Symboli Nicæni,*Genitum non factum.*

9. Q. Cur proceſſio Verbi à Patre dicitur generatio?

R. 1.Quia habet pro termino filiationem;juxtà illud Scripturæ Pſ.2.*Filius meus es tu,ego hodie genui te.* 2. quia illi proceſſioni convenit idea generationis : ſic enim generatio definitur : *Proceſſio viventis à vivente in ſimilitudinem naturæ.*

10. Q. Quænam ſequntur ex illa generationis idea, quæ convenit proceſſioni Verbi à Patre?

R.Sequitur 1.Verbum non eſſe aliquid exterius factum à Patre,quæ enim exteriora ſunt, dicuntur fieri, non autem generari: *Genitum*, (ait Concilium Nicænum 1.) *non factum.*

Sequitur 2. Verbum eſse de Patris ſubſtantia : nempè eſsentiale eſt genito, ut fiat ex ſubſtantia generantis: *Non eſt* (ait Auguſtinus libro 3. contra: Maximinum cap.14.) *degener ab uno Deo Patre Deus unicus Filius.*

Sequitur 3. Verbum eſse omninò ſimile Patri: eſt enim de eſsentia generationis, ut genitum ſit ſimile ge-

generanti, ut patet in igne qui ab alio igne generatur.

Sequitur 4. Verbum esse Filium per communicationem divinæ naturæ, siquidem generatio est processio viventis à vivente tamquam à principio *conjuncto*: at generans non conjungitur genito, nisi per suæ naturæ communicationem.

Sequitur 5. Verbum esse Dei Filium per communicationem totius naturæ: nempè, cùm natura divina sit indivisibilis; oportet, si communicetur, ut tota communicetur.

Sequitur 6. Verbum esse *Omoousion*, hoc est, Consubstantiale Patri: quia cùm verè sit genitum à Patre, necesse est, ut sit ejusdem cum eo substantiæ.

Sequitur 7. Verbum esse verè ac substantialiter Deum; inest nimirùm illi verè & propriè Dei natura.

11. *Q.* Quænam est specialis ratio, cur terminus processionis Verbi à Patre dicatur Filius?

R. Specialis ea ratio est, quòd Verbum à Patre procedat vi actionis intellectus: *Cur Verbum dicitur?* (quæstio est quam sibi proponit Basilius hom. in initium Evangelii Joannis) *ut ostendatur* (responsio est ejusdem Patris) *ex mente processisse*. Ea autem est vis actionis intellectus, ut efformet imaginem objecti, quod ab eo cognoscitur: ergo Pater æternus qui se ipsum perfectè cognoscit, perfectam sui imaginem efformat: ea verò imago dicitur Verbum; illud Verbum dicitur Filius, quia vi actionis per quam producitur, recipit naturam quæ cùm sit eadem, perfectè similis est naturæ, quæ inest principio à quo producitur: Augustini est illud argumentum: scilicet Epistola 49. disertè scribit: *Christum dici Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & ideò Filium quia Verbum, nec Verbum dictum atque transactum, sed apud incommutabilem Patrem incommutabile ipsum, atque incorruptibiliter manens*.

Obj.

Obj. 1. Esse quod per actum intellectus recipitur, non est esse verum & reale, sed fictum tantùm & intentionale: ergo Verbum à Patre vi actionis intellectivæ non recipit esse verum per quod realiter filius esse possit.

Resp. Dist. ant. In creatis, conc. ant. in divinis, nego ant. Ratio disparitatis est, quia intellectus divinus, non verò creatus, est omninò perfectus in ratione intellectus: ergo necesse est ut exprimat efformetque perfectam imaginem objecti de quo cogitat. Cùm autem id non sit imago perfecta, quod habet esse tantùm fictum & intentionale, oportet quòd esse imaginis, quæ exprimitur à Patre, habeat esse verum & reale.

Obj. 2. Intellectio & volitio in divinis sunt omninò idem: ergo tam dici potest Verbum procedere per volitionem Patris, quàm per illius intellectionem.

Resp. Dist. ant. Sunt omninò idem actu, conc. ant. virtualiter, nego ant. hincque sequitur actionem quæ unica est, actu æquivalere multis actionibus realiter distinctis, ac proinde producere duos terminos realiter distinctos, unum quidem, prout est intellectio: alium verò, prout est volitio.

12. *Q.* Quænam est specialis ratio propter quam processio Spiritus sancti non dicitur generatio, ac proinde nec ipse Spiritus sanctus dicatur Filius?

R. Est, quòd Spiritus sanctus vi actionis per quam producitur, non recipiat esse simile Patri & Filio, à quibus procedit: scilicet procedit ab utroque per actum voluntatis: & ideò vocatur charitas, Donum, Amor Patris, & Filii: actus autem voluntatis non efficit, ut objectum quod amat, sit amanti simile; imò efficit potiùs, ut amans reddatur ei simile: unde tritum est apud Augustinum axioma: Talis est animus, quale est objectum quod amat, cœlestis quidem, si objectum sit cœleste, terrenus è contra, si flu-

xæ ac labentis naturæ rebus per affectum inhæreat?

Obj. 1. Spiritus sanctus est perfecta imago Patris & Filii: eandem enim quàm ille, naturam habet: ergo tàm debet dici Filius quàm secunda persona.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia Spiritus sanctus non est, sicut Verbum, perfecta imago vi actionis per quam à Patre & Filio producitur: sed tantùm ex eo quòd natura divina sit realiter idem cum amore, seu cum impulsu, per quem suum esse recipit. Hincque colligitur. 1. Spiritum sanctum non accipere immediatè esse Patris & Filii, sed mediatè tantùm, nimirum mediante impulsu, cum quo esse Patris & Filii sunt unum & idem. Colligitur 2. quòd licèt Spiritus sanctus sit Deus, non procedat tamen formaliter ut Deus, quia non procedit per actionem, quæ per se & immediatè naturam divinam communicet. Ita Thomistæ omnes.

Obj. 2. Voluntas ex se tendit ad unionem objecti amati cum persona amante: ergo quemadmodum intellectus per se efficit similitudinem objecti de quo cogitat, ita & voluntas.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia similitudo, si sit perfecta, ut est in divinis, est unitas per identitatem naturæ; unio verò, remanens in linea unionis, est tantùm unitas per identitatem affectus.

13. Q. Quomodo Spiritus sancti processio, quæ generatio dici non potest, vocari debet?

R. Vocatur processio simpliciter: idque juxta illud Evangelii Joann. 15. *Spiritus qui à Patre procedit*. Si verò ulteriùs quæratur, quare illa processio dicatur processio simpliciter, & sine additione speciei processionis, dicendum erit, sic appellari penuria terminorum: hoc est, licèt processionis nomen absolutè & simpliciter prolatum, per se genericè sumatur; cùm tamen de Spiritu sancto dicitur, sumitur speci-

ficè

ficè, seu pro certa processionis specie, quam defe-ctu terminorum qui proprii sint, nomine generico cogimur exprimere.

14. *Q.* Quomodo definitur principium divinarum processionum?

R. Definitur, id quod dat esse divinis personis; seu à quo divinæ personæ oriuntur. Sic ignis est principium alterius ignis, quia dat esse alteri igni; sic fons est principium fluvii, quia fluvius oritur à fonte.

15. *Q.* Quotuplex est principium divinarum processionum?

R. Duplex: ùnum quod vocatur principium *Quod*, & alterum quod appellatur principium *Quo*. Principium *quod*, est suppositum, seu hypostasis, seu persona cui ultimè operatio tribuitur: tritum est enim Axioma: *Actiones sunt suppositorum*. Principium *quo*, est virtus per quam principium *quod* operatur: sic calor est principium *quo* per quod ignis calefacit.

16. *Q.* Quotuplex est principium *quo* divinarum processionum?

R. Duplex, proximum & remotum. Primum, est illud per quod suppositum immediatè operatur: alterum verò, est illud per quod operatur tantùm mediatè. Sic manus pictoris est picturæ principium *quo* remotum: penicillus verò principium *quo* proximum.

17. *Q.* Admittine debet in divinis duplex principium divinarum operationem *quod* & *quo*?

R. Admitti debet: scilicet admitti debent & persona quæ producit, & virtus per quam producit. Sic Pater est principium *quod* Filii, & intellectio est ejusdem principium *quo*.

18. *Q.* Quodnam est principium *quo* proximum, divinarum processionum?

R. Sunt intellectio, & volitio, quia sunt virtus per

per quam Pater, vel Pater & Filius, immediatè operantur: intellectione nimirùm Pater immediatè producit Filium; volitione verò Pater & Filius producunt Spiritum sanctum.

Obj. Principium *quo* proximum non debet esse commune omnibus personis, quia alioquin omnes & singulæ producerent: atqui intellectio & volitio sunt communes omnibus personis Sanctissimæ Trinitatis: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Principium *quo* sumptum relativè, conc. maj. sumptum absolutè, nego maj. Intellectio & volitio absolutè sumptæ non sunt principium *quo* proximum divinarum processionum, sed tantum sumptæ relativè, hoc est prout sunt intellectio & volitio personæ Patris, aut Patris & Filii simul.

19. *Q.* Quodnam est principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Essentia divina: tum quia principium *quo* proximum, intellectio nimirùm & volitio, in essentia divina continentur: tum etiam quia termini divinarum processionum, Filius & Spiritus sanctus assimilantur in essentia & natura personis producentibus.

Obj. Essentia divina nec generat, nec generatur. *Et illa res* (inquit Concilium Lateranense IV.) *nec est generans, neque genita, nec procedens*: ergo essentia divina non est principium *quo* remotum divinarum processionum: principium enim *quo* debet generare, vel producere.

R. Dist. ant. Essentia divina nec generat, nec generatur tamquam principium *quo*, conc. ant. tamquam principium *quo*, nego ant. Joachimus Abbas, contra quem lata est definitio Concilii Lateranensis, contendebat essentiam esse quid distinctum tribus personis: indeque concluserat essentiam generare tamquam principium *quod*. Confirmatur ex eo quod ubi Concilium asseruit, essentiam non genera-

re

re, afferat esse personas quæ generant, & quidem (ut superiùs dictum est)tamquam principium QUOD: *Sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit.*

20. *Q.* Relationes, hoc est, Paternitas, Filiatio,& Spiratio activa, suntne principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Non sunt: quia non sunt virtus per quam genitum, aut productum, assimilentur generanti aut producenti: neque enim Filius assimilatur Patri in ratione Paternitatis, neque Spiritus sanctus assimilatur Patri aut Filio in ratione Paternitatis aut Filiationis: cùm Filius non sit Pater; nec Spiritus sanctus Pater, aut Filius.

Obj. Principium productivum divinarum processionum debet esse aliquid distinctum ab illarum terminis: neque enim principium, & illius terminus possunt esse unum & idem: atqui solæ relationes in divinis distinguntur à termino processionum: cùm absoluta omnibus sint personis communia: ergo &c.

R. Dist. maj. Principium *quod*, debet esse aliquid distinctum à termino, conc. maj. principium *quo* nego maj. Ratio est quia termini in divinis perfectè personis producentibus assimilantur principio *quo* remoto, seu essentiæ, ut superiùs probatum est: ergo non debent esse aliquid realiter distinctum à principio *quo* remoto. E contra non assimilantur principio *quod*, ac proinde ab eo debent esse realiter distincti: & revera sic se res habet: nam Filius non assimilatur Patri in ratione paternitatis, sed tantùm in ratione essentiæ & naturæ. Hinc patet formam per quam Pater constituitur Pater, non esse principium *quo* remotum filiationis.

21. *Q.* Essentia divina, considerata prout abstracta à personis, estne principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Non est; sed tantùm prout in obliquo connotat

tat paternitatem & filiationem. Ratio est quia essentia in abstracto sumpta, ex Concilio Lateranensi quarto, nec generat, nec generatur.

22. Q. Processiones in divinis suntne voluntariæ?

R. 1. Omnes processiones in divinis sunt voluntariæ voluntate concomitante: tum quia placent divinis personis: tum quia non fiunt ab invitis: *Si quis dixerit* (inquit Concilium Sirmiense apud Hilarium) *nolente Patre natum Dei Filium, anathema sit:*

R. 2. Processio Verbi à Patre non est voluntaria voluntate antecedente, quia voluntas non se habet in generatione Filii tamquam principium producens, sed solus intellectus.

Obj. Ex Augustino libro 15. de Trinitate, cap. 20. Verbum dicitur, *Concilium de Concilio, & voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dicitur voluntas de voluntate, tamquam ex causa materiali, conc. ant. tamquam à causa productiva, nego ant. Id quod objicitur, dicitur ab Augustino contra Arianos qui docebant Verbum esse ex nihilo tanquam ex causa materiali: cùm è contra Catholici docerent illud esse de Patris substantia.

R. 3. Productio Spiritus sancti est voluntaria voluntate antecedente: quia voluntas est verè principium *quo* productivum Spiritus sancti: nempè producitur per amorem, qui est actus divinæ voluntatis.

Obj. Quod est voluntarium voluntate antecedente est liberum: at dici non potest Spiritum sanctum liberè produci à Patre & Filio: ergo, &c.

R. Dist. maj. Si sit à voluntate antecedente eligente, conc. maj. non eligente, nego maj. Hoc autem, non illo modo, productio Spiritus sancti est à voluntate antecedente, nempè est ab ea tanquam à principio naturali, quod necessariò dat illi esse, non autem

tem tanquam à principio quod possit dare; aut non dare esse.

CAPUT V.

De Divinis Relationibus.

1.*Quæst.* Quid est Relatio?

R. Est habitudo unius ad aliud: sic sic inter fontem & fluvium est relatio, quia fons dicit habitudinem, seu respectum ad fluvium qui ex illo oritur, & similiter fluvius ad fontem.

2. *Q.* Quotuplex est Relatio?

R. Duplex, Rationis nimirùm, & Realis. Prior est ea quæ non existit nisi per operationem mentis, quæ efficit habitudinem unius ad aliud. Posterior è contrà, est ea quæ existit independenter ab operatione mentis, seu quæ existit, etiamsi nemo de illa cogitet.

3. *Q.* Suntne Relationes in Divinis?

R. Sunt: quia in Divinis existunt habitudines, seu respectus unius personæ ad aliam.

4. *Q.* Relationes in divinis suntne reales?

R. Sunt: tum quia habitudines quas personæ divinæ dicunt ad se invicem, existunt independenter ab operatione intellectus creati: tum etiam quia datur realiter in divinis id quod personas realiter multiplicat: sed relationes realiter multiplicant personas: *In relativis* (Inquit Concilium Toletanum XI.) *personarum nominibus, Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrumque refertur. Quæ cùm relativè tres personæ dicantur, una tamen naturalis substantia creditur.*

Obj. 1. Relationes reddunt terminos à se invicem dependentes; quod tamen de divinis personis dici non potest: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dependentes, per modum simpli-

cis

cis termini, quia important mutuam terminorum coexistentiam, conc. ant. per modum causæ, aut effectus, nego ant.

Obj. 2. Relationes reales præsupponunt terminos à se invicem realiter distinctos: at dici non potest de divinis, quia relationes in divinis sunt causa distinctionis quæ inter eorum terminos, seu personas reperitur: neque enim Pater & Filius ratione alicujus formæ absolutæ distinguuntur: ergo, &c.

R. Dist. ant. In creatis, conc.ant.in divinis, nego ant. Ratio est, quia relationes in creatis sunt accidentia; proindeque præsupponunt objectum cui inhæreant, & terminos in quibus sit fundamentum mutuæ relationis: è contrà verò in divinis relationes non sunt formæ distinctæ realiter ab essentia divina, neque illarum termini, seu personæ sunt aliud à divina essentia: & consequenter non est necesse ut præsupponatur subjectum priùs existens, aut termini qui præexistant.

Obj. 3. Relatio est ordo unius ad aliud: atqui in Deo non est hujusmodi ordo: nempè (ut Concilium Lateranense IV. definiit,) personæ licèt sint à se invicem distinctæ, non sunt aliud, & aliud: ergo, &c.

Resp. Vox hæc *Aliud* in definitione relationis posita, sumitur aut adjectivè, aut substantivè, pro ratione terminorum inter quos reperitur: unde cum in divinis sint tantùm alius & alius, non autem aliud & aliud, vox, *aliud* sumitur adjectivè, non verò substantivè, hoc est non significat naturam, sed personam.

5. *Q*. Quot sunt relationes reales in divinis?

R. Quatuor: paternitas scilicet, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva: quia nec plùs nec minùs sunt, quàm quatuor illæ formæ, per quas personæ ad se invicem referantur, & una dicat ordinem ad aliam.

Obj. Si essent quatuor relationes in Deo, foret

N quа-

quaternitas: esset enim spiratio activa ultra tres personas: sed in Deo non est quaternitas, ut definiit Concilium Lateranense IV. ergo, &c.

Resp. Nego maj. quia spiratio activa, quæ non aliud est, quàm actus voluntatis per quem producitur Spiritus sanctus (qui quidem dicitur spiratio passiva) non distinguitur realiter actu à Patre & Filio: ac proinde quaternitatem non constituit.

6. Q. Relationes in divinis distinguuntur ne realiter à se invicem?

R. Distinguuntur, quia sunt formæ per quas personæ à se invicem realiter distinguntur: at propter quod unumquodque tale, & illud magis.

7. Q. Quæ distinctio reperitur inter essentiam divinam & relationes?

R. Non reperitur 1. distinctio realis actualis, qualis est inter rem & rem: eam enim distinctionis speciem damnavit Rhemense Concilium contra Gilbertum Porretanum: *Credimus* (inquit) *nullas omninò res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates sive unitates dicantur, adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint Deus.*

Non reperitur 2. distinctio Scotistica, seu distinctio quæ ex una parte dicitur realis, quia (ut vult Scotus) est independens ab operatione mentis; & ex alia dicitur formalis, quòd reperiatur inter varias formas, seu respectus sub quibus Deus potest considerari. Scilicet (ut agentes de attributis in communi, diximus) ea distinctio Scotistica coincidere videtur in distinctionem Gilberti Porretani, & aliundè est omninò fictitia.

Non satis est tamen 3. mera distinctio rationis quæ fit sine fundamento in re: tum quòd (ut de attributis differentes contrà Nominales ostendimus) coincidere videatur in distinctionem, quam satis non esse Basilius adversus Eunomium ostendit: tum etiam quòd posita illa sola distinctione, explicari non possit,

sit; quomodò essentia Patris quæ est idem cum paternitate, communicetur Filio, eadem paternitate minimè communicata.

Dicendum est igitur 4. requiri & satis esse distinctionem virtualem, seu (ut loquuntur Thomistæ) distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ actu merè mentalis est, fundamentaliter verò est realis, eo sensu quòd in objecto sit aliquid, illius nimirùm eminentia, quæ efficit, ut pluribus rebus actu distinctis objectum ipsum æquivaleat. Hincque patet 1. de ipso secundùm essentiam & relationes accepto, dici posse duo contradictoria; si tamen contradictoria sint, quæ de eodem, sed non secundùm idem prædicantur. Patet 2. quòd licèt essentia & relationes sint de mutuo conceptu reali, illa tamen sine istis, & istæ sine illa cum fundamento in re concipi possunt. Vide quæ hujusce operis parte 2. diximus agentes de distinctione attributorum ab essentia divina.

8. *Q.* Relationes divinæ suntne perfectiones?

R. Sunt: & quidem 1. si considerentur secundùm esse IN, quia sic acceptæ sunt idem cum subjecto, seu essentia divina in qua, secundùm nostrùm concipiendi modum, recipiuntur: sunt 2. perfectiones, si considerentur secundùm esse AD, seu præcisè prout sunt respectus, seu ordo unius ad alium: tum quia sic acceptæ constituunt in divinis personas, quæ haud dubiè sunt perfectiones: non enim personæ per aliquid absolutum constituuntur, cùm ea quæ in divinis sunt absoluta, toti Trinitati communia sint: tum etiam quòd essentia divina in Patre v. g. per relationem ad Filium perficiatur, juxta illud Cyrilli lib. 2. Thesauri cap. 1. *Non potest esse perfecta divinitas, nisi Filium habeat.*

Obj. Sequeretur 1. Trinitatem simul sumptam, esse perfectiorem singulis personis seorsim sumptis: cum Trinitas simul sumpta plures perfectiones,

quàm una tantùm persona, contineat. Sequeretur 2. unam personam non habere omnes omninò perfectiones; nempè Pater non habet filiationem. 3. tres essent res in Trinitate, tres nimirum reales perfectiones relativæ.

Resp. Ad 1. nego ant. quia singulæ personæ habent essentiam divinam, cum qua relationes omnes sunt unum & idem à parte rei: unde Augustinus libro 6. de Trinitate cap.8. docet: *Tantùm esse solum Patrem, vel solum Filium, vel solum Spiritum sanctum, quantùm tres personæ simul sumptæ.*

Ad 2. Una persona non habet quidem actu omnes omninò perfectiones relativas; sed habet eminenter: tum quia habet essentiam divinam; tum etiam quòd perfectiones relativæ non sint (ut loquuntur Scholastici) perfectiones simpliciter simplices, hoc est non sunt meliores ipsæ quàm non ipsæ: unde paternitas non est melior filiatione, nec filiatio paternitate.

Ad 3. Tres admitti debent res relativæ in Trinitate, non autem tres res absolutæ. Nimirùm damnatus est Sabellius, quòd tres res relativas non admiserit; Arius verò, quòd asseruerit esse in divinis tres res absolutas. Ita Augustinus libro 7. de Trinitate cap.4. ratiocinatur.

9. *Q.* Suntne in Deo tres existentiæ relativæ, quemadmodùm sunt tres relationes?

R. Non sunt; Scilicet nec Scriptura, nec Patres ejusmodi existentiæ relativæ meminerunt; imò quoties de existentia divinarum personarum locuti sunt, semper rem absolutam expresserunt; *Ego* (ait Deus ipse) *sum qui sum.*

Obj. In Deo sunt tres res relativæ: ergo etiam & tres existentiæ relativæ: nempè res quælibet cujuscumque sit generis, existentiam sibi convenientem habere debet.

Resp. Nego conseq. quia multiplex esse relativum, dicit tantùm plures terminos: plures verò termini eadem

eadem existentia in divinis existunt. Unde singulæ relationes sunt extra causas per existentiam alienam, essentiæ nimirùm, & cùm producuntur, ut filiatio & spiratio passiva, terminus productionis est existentia communis, ac proinde absoluta, non autem relativa.

10. *Q*. In essentia divina antè relationes concepta estne aliqua subsistentia absoluta?

R. Non est: quia subsistentia est certus quidam existendi modus essentiæ, jam in suo esse constitutæ adveniens: atqui modus ille admitti non debet in essentia divina ante relationes concepta: quia ex Patribus, nihil aliud, quam relationes advenire essentiæ divinæ concipitur: unde iidem Patres negarunt in divinis esse unum subsistentem antè relationes: *Non unus est subsistens* (ait Concilium Sirmiense) *sed una substantia non differens*.

Obj. 1. Agatho Papa in Epistola quæ legitur in VI. Synodo, actione 4. sic loquitur: *Confitemur trium subsistentiarum, sive personarum unam subsistentiam*. 2. hæc etiam habet Augustinus libro 7. de Trinitate cap. 4. *Omnis res ad se ipsam subsistit, quantò magis Deus*. ergo, &c.

R. *Ad* 1. Agatho nomine *subsistentiæ* intelligit *substantiam* seu dicere voluit, in tribus personis non multiplicem, sed unam esse tantùm substantiam. Nec id mirum est: iis enim temporibus Patres non rarò subsistentiam pro substantia sumpserunt, ut videre est apud Augustinum lib. 7. de Trinitate cap. 4.

Ad 2. Augustini dictum intelligi debet eo sensu, quod quælibet res absoluta, si in se ipsa consideretur, non dicat ordinem ad aliud, ut dicit res relativa: *Sicut etiam* (ait ibidem Augustinus) *ab eo quod est esse, appellatur essentia, ita ab eo, quod est subsistere, dicitur substantia*.

Obj. 2. Essentia sine relationibus concepta, operatur; creat nimirùm, intelligit, & vult: ergo est

suppositum aliquod absolutum, cum ut fert tritum axioma, actiones sint suppositorum.

℟. *ad* 1. Conc. ant. nego conseq. ad cujus probationem dico, valere illud axioma in causis quæ suppositum habent, seu subsistentiam: non autem in iis quæ non habent, ut reverà in statu de quo hìc agitur, non habet essentia divina.

CAPUT VI.

De personis Divinis generatim.

1. *Quæst.* Quid est persona in genere? ℟. Est substantia spiritualis quæ certo modo existit: seu certus existendi modus, quo res spiritualis ita existit, ut sit incommunicabilis alteri. Sic Pater est persona, quia ita existit, ut ratione paternitatis filio communicari non possit.

2. Q. Quibus nominibus usi sunt Patres Latini, ut personas Divinas exprimerent?

℟. Usi sunt 1. nomine *substantiæ*, ut docet Augustinus libro 7. de Trinit. cap. 4. sed tunc substantiæ nomen opposuerunt essentiæ. Usi sunt 2. nomine *subsistentiæ*, ut videre est apud Ambrosium cap. 2. in Apostolicum Symbolum. Usi sunt 3. nomine *personæ*; nempè sic loquitur Hieronymus in Epistola ad Damasum Papam: *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres personas subsistentes perfectas, æquales, coæternas.*

3. Q. Quo tempore Latini Patres uti cœperunt nomine *personæ*, ut relationes exprimerent?

℟. Tunc primùm adhibitum est, cum prodiit hæresis Sabelliana: ita Facundus Hermianensis lib. 1. pag. 19.

4. Q. Quibus nominibus usi sunt Græci Patres, ut esse relativum quod est in divinis, exprimerent?

℟. Usi

R. Usi sunt frequentiùs *hypostasis* nomine. Ita Dionysius Alexandrinus in responsione ad propositionem quartam Pauli Samosateni, qui cum Sabellio personas in divinis confundebat. Ita etiam Alexandrina Synodus quæ sub Osio celebrata est anno 319.

5. Q. Quo tempore Latini admiserunt pro persona vocem *hypostasis*, quam Græci passim adhibebant?

R. Ab anno 362. tunc nimirùm sub Athanasio habita est Alexandrina Synodus, in qua Latini cum Græcis eo in capite concordiam inierunt; existimaverant enim anteà, hypostasim significare substantiam; sed ubi intellexerunt, Græcos per eam vocem non aliud intelligere, quam ipsi per personam, lis, Athanasio authore, composita est. Posteà tamen Hieronymus timens, ne venenum sub ea voce lateret, hæc ad Damasum Papam scripsit: *Aut si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus: sed mihi credite, venenum sub melle latet.*

6. Q. Personæ in divinis constituunturne per aliquid absolutum, an verò per aliquid relativum?

R. Per aliquid relativum: quia constituuntur per id quod numerum facit in divinis: sed id est relativum, non autem absolutum: *Hoc solo* (inquit Augustinus tractatu 39. in Joannem) *numerum insinuant, quòd ad invicem sunt, non quòd ad se sunt.*

Obj. 1. Ex Augustino libro 7. de Trinitate cap. 6. *Non aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omninò idem*: Atqui Deus constituitur in esse per aliquid absolutum, ergo & in persona.

Resp. Dist. maj. non aliud a parte rei, conc. ant. nimirùm essentia Dei, & personæ divinæ a parte rei non distinguntur. Secundùm nostrum concipiendi modum, quo in Deo unum sine alio concipimus cum fundamento in re, nego maj.

Obj. 2. Ex Augustino libro 7. de Trinitate cap. 6.

persona Patris non aliud, quàm ipse pater est: ad se quippe dicitur persona, non ad Filium vel Spiritum sanctum. Prætereà, ex eodem Augustino personæ non dicuntur sicut tres amici, tres propinqui: ergo, &c.

Resp. ad 1. Dist. ant. Pater ad se dicitur persona, sumendo personam indirectè & in obliquo, conc. ant. Sumendo directè & in recto, nego ant. hoc est dicitur ad se, prout est idem cum essentia Patris non verò prout est præcisè persona. Ad 2. Totum esse vicini, amici, est ad aliud: non autem totum esse personæ divinæ, quia est idem cum aliquo absoluto, nimirùm cum essentia divina.

7. *Q.* Quot sunt proprietates personarum divinarum?

R. Sunt quatuor, Appropriatio, Circumincessio, Notio, & Missio.

8. *Q.* Quid in Divinis est Appropriatio?

R. Est modus loquendi, quo quædam attributa, quædam operationes, licet a parte rei singulis personis communes, uni tamen potiùs quam alteri tribuuntur. Is autem loquendi modus fundatur frequentiùs in modo quo personæ ab aliis procedunt.

9. *Q.* Quid est Circumincessio in divinis?

R. Est mutua personarum inhabitatio, seu est proprietas, per quam personæ sunt invicem in se ipsis: juxta illud Christi in Evangelio Joan. 10. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est.* Nec id mirum est; cum singulæ tres personæ eandem omninò essentiam habeant, sintque realiter idem cum ipsa: ac proinde nullatenus ab invicem separari possunt.

10. *Q.* Quid in divinis est Notio?

R. Est nomen quo character alicui personæ proprius exprimitur: sic paternitas est Notio, quia est nomen quo exprimitur character primæ personæ ita proprius, ut alteri minimè conveniat: hinc verò sequitur nomina Notionalia semper aliquid relativum

tivum significare: ea enim quæ sunt absoluta, toti Trinitati communia sunt.

11. Q. Quot sunt Notiones in divinis?

R. Nec plus nec minùs sunt quàm quinque: innascibilitas nimirum, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva.

Ratio est, quia ii soli characteres relativi ex divinis processionibus oriuntur: nam tria tantum in divinis processionibus considerari possunt, principium, terminus, negatio tum principii, tum termini: nempè Pater, cui convenit, nec habet principium a quo producatur, nec est terminus alicujus productionis.

Ratio principii constituit paternitatem & spirationem activam, quia Pater est principium à quo Filius oritur; Pater & Filius sunt principium à quo Spiritus sanctus producitur. Tandem terminus vel est respectu generationis, & sic constituit filiationem, vel spirationis activæ, & sic constituit spirationem passivam, seu personam quæ à Patre & Filio spiratur.

12. Q. Quid est Missio in divinis?

R. Est processio unius personæ ab alia in ordine ad aliquem effectum ad extrà, de novo producendum. Hinc Christus Joannis 8. missus dicitur: *Sed ego, & qui misit me Pater*. Sic etiam Spiritus sanctus dicitur mittendus à Christo Joan. 16. *Si autem abiero mittam ad vos*. Hinc patet missionem passivam non convenire Patri, quia ab alia persona non procedit.

CAPUT VII.

De personis Divinis in particulari.

1. *Quæst.* Quænam sunt nomina quæ primæ personæ specialiter conveniunt?

R. Sunt ista: *Principium*, *Auctor*, *Radix*, *Fons*, *Ca-*

Caput, *Pater*, *Ingenitus*, *Prima Persona*. Dicitur 1. *Principium*, quia aliæ personæ ab ea suum esse accipiunt. Dicitur 2. *Auctor*, quià aliis communicat proprium suum esse, seu propriam suam existentiam. Dicitur 3. *Radix* quia ex ea cæteræ personæ tamquam rami à radice oriuntur. 4. Propter eandem rationem dicitur *Fons*, *Origo*, *Caput*. Dicitur 5. *Pater*, quia producit per viam generationis Verbum. Dicitur 6. *Ingenitus*, quia caret omni prorsus principio, à nulla enim alia persona suam trahit originem. Tandem 7. dicitur *Prima Persona*, quia nullam aliam originem priorem supponit.

2. *Q.* Prima persona poteſtne dici *initium* & *Causa* aliarum?

R. 1. Dici non potest *initium*, quia vox, *initium* in suo conceptu proprio significat prioritatem temporis, quæ in divinis nulli personæ respectu aliarum convenit: 2. A Græcis vocatur *Causa*, ut patet ex Concilio Florentino, sed impropriè tantum, quia causa propriè sumpta, importat dependentiam termini qui à causa producitur.

3. *Q.* Quænam sunt nomina secundæ personæ Santissimæ Trinitatis propria?

R. Vocatur 1. *Verbum*, quia Verbum, seu imago objecti, est terminus intellectionis per quam Secunda Persona à Patre producitur. Vocatur 2. *Filius*, quia est terminus actionis quæ propriè est generatio. Vocatur 3. *Sapientia* juxta illud Apostoli de Christo loquentis primæ ad Corinth. 1. *Virtus, & Dei sapientia.* Sed observandum est, nomen illud (cùm aliquid absolutum significet) non tribui Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, nisi per appropriationem. Vocatur 4. *Imago* Patris: *Qui est* (ait Apostolus ad Colossenses 1.) *imago Dei invisibilis*. Illud verò nomen non est absolutum sed relativum: *Quid autem absurdius* (inquit Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 1.) *quàm imaginem ad se dici*. Sid idem S. Doctor loquitur

tur lib. 15. cap. 13. *Relativè dicitur Filius, relativè dicitur Verbum & Imago.*

4. *Q.* Quænam sunt nomina quæ Tertiæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis propria sunt?

R. Sunt, *Spiritus sanctus, Donum, Amor.* Primum nomen reperitur in forma baptismatis Matthæi 28. nec non pluribus aliis in locis. Alterius Christus ipse meminit Joannis 4. *Si scires donum Dei.* Tertium recenset Augustinus lib. 15. de Trinitate cap. 7. Ea verò nomina relativè, ac consequenter propriè de Tertia Persona dicuntur, quia exprimunt voluntatis actum, per quem Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit.

5. *Q.* Spiritus sanctus proceditne à Filio?

R. Procedit. Nam 1. mittitur à Filio: *Quem ego* (ait Christus Joannis 15.) *mittam vobis à Patre.* 2. Accipit esse à Filio: *Quia* (Joannis 6.) *de meo accipiet.* 3. Non ob aliud dicitur Spiritus Jesu: *Misit Deus* (ad Galatas 4.) *Spiritum Filii sui.* 4. Id ipsum asserit Epiphanius: *Filius* (inquit in Ancorato num. 72.) *à quo* (Spiritus) *procedit, & à quo accipit* 5. *Ex utroque* (ait Cyrillus Alexandrinus in libro de lapsu & conversione hominis) *profluit.* 5. Tertullianus libro contra Praxeam hæc ait: *Tertius est Spiritus à Deo & Filio.* 6. Sic etiam Augustinus in libro 4. de Trinit. *Nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus & à Filio non procedat: neque frustrà idem Spiritus, & Patris & Filii Spiritus dicitur.* 7. Articulus de quo agitur, definitus fuit in pluribus Conciliis generalibus, quibus aderant & Græci; Lateranensi nimirùm IV. Secundo Lugdunensi, & Florentino in definitione fidei quæ anno 1439. probantibus etiam Græcis, solemniter promulgata est.

6. *Q.* Processio sancti Spiritus potestne rationibus theologicis demonstrari?

R. Potest. Nam 1. Filio convenit actio, seu actus voluntatis, per quem Spiritus sanctus producitur, juxtà

juxtà illud Christi in Evangelio Joan. c. 16. v. 15. *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt.* Spiritus sanctus à Filio realiter distinguitur: at in divinis distinctio realis non petitur nisi ex processione: *Hoc solo* (inquit Augustinus tractatu 30. in Joannem) *numerum insinuant, quod ad invicem sunt, non quod ad se sunt.*

Obj. 1. Scripturæ, cùm loquuntur de eo à quo Spiritus sanctus procedit, solius Patris meminerunt: ergo, &c.

℟. 1. Nego ant. idque patet ex locis superiùs laudatis. 2. Ideò plerùmque solius Patris Scripturæ meminerunt, quod sit (ait Augustinus tractatu 99. in Joannem) aliarum personarum caput, fons, & origo.

Obj. 2. Patres Græci passim asserunt, Spiritum sanctum à Patre *Per* Filium procedere: ergo non crediderunt, eum *Ex* Filio procedere.

℟. Conc. ant. nego conseq. Scilicet Patres Græci asseruerunt, Spiritum *ex Patre* procedere, quod Pater sit (ut dictum est) aliarum personarum fons & origo: & ideò dixerunt PER Filium procedere, quod Filius eum producat per actionem à Patre cum sua essentia receptam.

7. Q. Si Spiritus sanctus per impossibile à Filio non procederet, essetne adhuc ab eo personaliter distinctus?

℟. Non distingueretur. Ita S. Thomas. Nempè non esset fundamentum distinctionis: quia sola processio unius personæ ab alia, est distinctionis fundamentum.

Obj. 1. In suppositione de qua agitur, adhuc Spiritus sanctus alia via, quam Filius à Patre procederet, nimirùm per actum voluntatis: cùm è contra Filius per actus intellectus procedat: ergo, &c.

℟. Conc. ant. nego conseq. quia unus & idem terminus diversis ac variis modis produci potest, Adamus v. g. qui per creationem à Deo productus

est,

est, potuit ab alio homine per generationem produci.

Obj. 2. Spiritus sanctus adhuc Filio opponeretur: quia esset terminus à Filio disparatus: sicut duo fratres qui ab eodem Patre nascuntur: ergo adhuc à Filio distingueretur.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est quia terminus disparatus in divinis non excludit alium, si ipsi relativè non opponatur: quia includit omnes omninò perfectiones quæ sibi invicem relativè non opponuntur: ac proinde Filius contineret id totum quod esset in Spiritu sancto.

Obj. 3. Spiritus sanctus in suppositione de qua agitur, foret persona distinta à persona Filii: quia ipsa persona Filii esset distincta à persona Spiritus sancti; terminaret nempè actum intellectus per quem Pater Filium generat: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Terminaret imperfectè actum intellectus, conc. ant. perfectè, nego ant. quia terminus generationis perfectè non terminat generationem, nisi fiat imago perfecta generantis: at Filius non sic fieret imago Patris: nec enim in virtute spirandi similis esset.

Obj. 4. Si per impossibile Spiritus sanctus à solo Filio procederet, adhuc esset à Patre distinctus: ergo à pari, si à solo patre procederet, esset distinctus à Filio.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia in ea suppositione Pater, saltem mediatè daret esse Spiritui sancto: scilicet Filius non produceret Spiritum sanctum nisi per virtutem acceptam à Patre; ac proinde inter Spiritum & Patrem adhuc reperiretur oppositio relativa: at idem dici non posset, si solus Pater Spiritum sanctum produceret, hoc est, inter Filium, & Spiritum sanctum nulla foret oppositio relativa; ac proinde nec aliqua realis distinctio.

8. Q.

8. Q. Particula *filioque* fuitne jure inserta Symbolo?

R. Jura inserta fuit. 1. quia continet necessariam ac veram hujusce textus Scripturæ, *Qui ex Patre procedit*, expositionem: scilicet, cùm nonnulli contenderent textum illum excludere Filium ab activa spiratione, opus fuit ut contrarium fideles in Symbolo docerentur. 2. Ecclesia potest integrum Symbolum condere: ergo à fortiori jam condito particulam necessariam potest inserere. 3. Nicænum I. Concilium potuit inserere Symbolo vocem *homoousion*: ergo & alia Concilia potuerunt inserere particulam *filioque*. 4. Fides de processione sancti Spiritus à Filio distinguit catholicos ab hæreticis, ergo potuit inseri Symbolo.

Obj. 1. Ephesinum Concilium quod est Generale III. expresè prohibuit, ne quis aliam à Nicæna fidei formulam conscriberet; ergo, &c.

Resp. 1. Prohibitio illa intelligitur de compositione Symboli, quæ adornetur à viris privatis, non autem quæ fiat authoritate Ecclesiæ. 2. Dici potest eam prohibitionem intelligi de formula, quæ in additione aut detractione contingeret, efficeretque ut doctrina Symbolo Niceno contraria proponeretur credenda.

9. Q. Quandonam, & à quibus particula *Filioque* inserta fuit Symbolo?

R. 1. Hispaniarum Ecclesiæ labente sexto sæculo, particulam de qua agitur inseruerunt Symbolo; scilicet Toletanum III. Concilium, quod habitum est anno 589. Constantinopolitanum Symbolum cum ea additione recitavit: *Credimus & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre & Filio procedentem.*

R. 2. Concilium Aquisgranense, quod Gallorum, & Germanorum Episcopi anno 809. celebrarunt, additionem de qua est quæstio, probavit, misitque

que Legatós ad Leonem Papam III. ut additionem confirmaret, juberetque ut Romæ intra Missarum solemnia Symbolum cum eadem additione caneretur.

R. 3. Ea additio licèt primum à Leone III. rejecta, non multò post probata est à Romanis Pontificibus, scilicet desinente sæculo IX. hoc est, Nicolai Papæ I. temporibus Occidentales publicis scriptis Photium impugnarunt, quòd Ecclesiæ Romanæ tanquam summo crimini additionem de qua est quæstio, verteret, ut videre est apud Ratramnum libro 2. quem circà annum 858. pro Ecclesia Romana contra Photium, eique adhærentes Græcos conscripsit.

PARS QUARTA

De Deo Creatore.

Nota. DEus qui in se Unus est, ac Trinus, per Creationem ex se ipso aliqua ratione exiit: inter res autem quæ ab eo per creationem emanarunt, sunt. 1. Aspectabile hoc Universum. 2. Angeli. 3. Primus homo. De iis igitur in hac quarta hujusce Compendii Theologici parte differendum est.

CAPUT PRIMUM.

De Universi Creatione.

1. *Quæst.* QUæ sunt opera primæ diei creationis hujus Universi?

R. Sunt Cœlum, Terra, Lux, & divisio lucis à tenebris, scilicet Moyses Geneseos cap. 1. scribit ea primo die à Deo facta fuisse.

2. Q. Quodnam fuit opus secundæ diei?

R. Non

R. Non aliud quam firmamentum: *Dixit quoque Deus* (ait Moyses Genes. 1. loquens de die secunda) *fiat firmamentum*. Trita verò est apud recentiores opinio, hìc firmamenti nomine intelligi immensum illud aeris spatium, quod à terris ad empyreum usque protenditur, & in quo sidera tanquam pisces in mari, posteà collocata sunt, suosque stato tempore circulos agunt.

3. Q. Quid Deus egit die tertia?

R. Aquas in unum locum congregari jussit: Terra aquarum mole liberata apparuit, cœpitque recepta divinitùs fœcunditate, germinare, ut habetur Geneseos cap. 2. Locus autem in quo aquæ congregatæ fuerunt, fuit concavitas Terræ, in qua sunt maria, nec non subterranei meatus in quibus sunt fontes & flumina.

4. Q. Quodnam est opus quartæ & quintæ diei?

R. Deus die quarta (Geneseos cap. 1.) solem, Lunam & Stellas effinxit; die verò quinta, pisces, & volucres ex aquis produxit.

5. Q. Quod est opus diei sextæ?

R. Animalia omnia quæ in terra à Deo producta aut reptant, aut saltitant, aut ambulant. Quæ autem ex putri materia nascuntur, ut pulices, ranæ, mures non sunt immediatè producta à Deo, sed tantùm mediatè, in putri nimirum materia, ex qua deinceps per calorem genita sunt. Idem quoque dici debet de animalibus heterogeneis, ut sunt muli, & leopardi: creatis enim animalium illorum duplicis speciei parentibus, mediatè creata censentur. Tandem homo eadem sexta die creatus est, qui Mundum tanquam paratum sibi palatium incoleret, dominareturque iis omnibus, quæ antequam produceretur, creata fuerant.

6. Q. Sex illi dies, quos Scriptura testatur Deum impendisse ad rerum omnium productionem suntne dies veri, qui viginti quatuor horis constarent, an ve-

rò metaphorici & figurati tantùm.

℞. Fuerunt dies veri, non autem metaphorici: Ratio est 1. quia res quæ sex illis diebus productæ sunt, res sunt reales & veræ: ergo & dies, cùm Scriptura de iis diebus eodem modo loquatur, ac de rebus quæ inter spatium illud productæ sunt. 2. Ex Augustino libro 1. de Civitate Dei cap. 7. Scriptura figuratè non est sumenda, cùm nec scelus, nec flagitium jubere videtur; seu cùm ad id nulla cogit necessitas. 3. Diebus de quibus agitur, succedit (ut Exodi cap. 20. dicitur) die septima cessatio ab omni opere: at verè non successisset illis diebus, si metaphorici tantùm fuissent. Augustinus tamen contrarium docuit in libro 1. de Civit. Dei cap. 7. Sed S. Doctori alii Patres non conveniunt.

7. Q. Dies fuitne prior nocte? an è contra nox diem præcessit?

℞. Probabilior videtur opinio quæ asserit noctem præcessisse. Ratio est 1. quia cœlum & terra facta sunt ante creationem lucis: ergo nox diem præcessit. 2. Tempore Regis Mosaicæ dies à vespera (quæ per Synecdochen pro nocte sumitur) incipiebant, ut patet ex Levitici cap. 23. ubi Deus jubet, ut à vesperà ad vesperam Sabbata celebrentur; at id, quod præceptum esse videtur, quòd Deus Sabbatum die ab omni cessavit opere, inchoaverit à nocte quæ septimam diem immediatè præcessit. 3. Sententia est Hieronymi in Jonæ caput secundum.

8. Q. Qua anni tempestate conditus est Mundus, hoc est, in quo Zodiaci signo Sol à Deo primùm constitutus est?

℞. Theodoretus putat conditum fuisse verno tempore; alii verò, autumno: tum quia ea anni parte fructus maturi sunt, & ad cibum apti: tum etiam quia ante Moysem autumnus anni civilis initium vocatur Exodi cap. 23. & 24. & exitus æstatis dicitur anni finis.

Q Nec

Nec est quòd quis opponat praxim Judæorum, qui annum sacrum à mense Nisan, seu æquinoctio verno incipiebant. Nempè constat, id à Moyse primùm constitutum fuisse, cùm annus anteà ab autumno duceret initium.

CAPUT II.

De Angelis.

§. I.

De Angelorum Existentia, Natura, & Creatione.

Nota. Angelorum nomine intelligimus substantias, quarum species inter Deum & homines media sit; seu quæ Deo sit inferior, & superior homine.

1. Q. Existuntne Angeli?

R. Existunt: Angelorum enim tum antiquum, tum novum Testamentum non semel meminerunt.

2. Q. Angeli suntne substantiæ cujuslibet corporis expertes?

R. Sunt. Nam 1. Scriptura Angelos vocat *Spiritus*? Ad Hebræos 1. *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus?* ad Ephesios 16. *Non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem, sed adversùs spiritualia nequitiæ in cœlestibus*: quibus quidem locis vox *Spiritus*, opponitur substantiæ quæ corporea sit.

2. Id Patres docuerunt. Ignatius in Epistola ad Trallianos, Angelos vocat *incorporeas naturas*. Gregorius Nyssenus in libro 12. contra Eunomium, vocat eos *incorpoream creaturam*. Eusebius Cæsariensis libro 4. Demonstrationis Evangelicæ cap. 1. Chrysostomus hom. 22. in Genesim, necnon Theodoretus quæstione 20. in Genesim, eadem ratione loquuntur.

Eo-

Eorum Patrum sententiam tanquàm veram supposuit Concilium Lateranense IV. sic enim loquitur cap. 1. de fide Catholica: *Creator omnium qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit naturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam*, &c.

Obj. 1. De Angelis malis intelliguntur hæc Genesis 6. verba: *videntes Filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*: tum quòd plures ex codicibus Septuaginta interpretum, loco *Filii Dei*, legant *Angeli*: tum etiam quod in libro Enoch, quem Judas Apostolus in sua Epistola Canonica laudavit, ii Filii Dei vocentur *Angeli*: tum denique quod plures è Patribus ita senserint.

Resp. Nomine *Filii Dei* in laudato textu intelliguntur Fili Seth, nimirùm propter animum in pietate anteà constantem, & per *filias hominum* intelliguntur filiæ, quæ ex Caina progenie flagitiis corrupta prodierant. Nec obstant codices in objectione laudati: ii enim eo in capite non sunt sinceri. Non obstat quoque liber Enoch: scilicet Judas Apostolus non eo in capite, sed in altero quod profert, librum illum, alioquin apocryphum, probat. Nec obstant etiam aliqui Patres: iis enim major aliorum pars contradixit.

Obj. 2. In Concilio Nicæno II. definitum fuit Angelos pingi posse: *Quoniam* (ait in Actione 5. laudatæ Synodi Joannes Thessalonicensis) *circumscripti sunt*, ergo, &c.

Resp. Concilium quoad unum caput, nempè quoad illud quo asserebatur Angelos pingi posse, probasse Joannis dictum: sed non quoad aliud: scilicet quoad rationem qua idem Joannes dictum suum confirmarat. *Quoniam circumscripti sunt.*

Obj. 3. Angeli sub sensibili specie hominibus visi sunt: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Et illa species erat aliena, conc. ant. & erat propria, nego ant. Angeli nimirùm illi hominibus sub humana specie apparuerunt; & sæpe etiam sub illa specie Dei nomine locuti sunt, ut (inquiunt plures ex Græcis Patribus) homines ad fidem Incarnationis disponerent.

3. *Q.* Ante Concilium Lateranense IV. eratne de fide Catholica, quòd Angeli sint substantiæ cujuslibet corporis expertes?

R. Non erat, tum quia unanimis non erat ea de re Patrum doctrina: tum etiam quia ipse etiam Augustinus libro 2. de Trinitate cap. 7. ætherea corpora Angelis, (sed dubitanter) tribuit: tum etiam quia Bernardus libro 5. de consideratione cap. 4. inter opiniones rejicit quæstionem de Angelorum corpore: *Unde* (inquit) *si quis inter opinabilia magis id ponendum esse censuerit, non contendo.*

Cùm Lateranense Concilium IV. ex professo quæstionem de Angelorum corpore non tractaverit. Estius censet, eam ad fidem Catholicam non pertinere: licèt (ait) temerarium sit Angelis corpus adscribere. Unum enim (addit) propositum erat Concilio, damnare nimirùm Albigenses, qui sicut anteà Manichæi, contendebant Deum non esse substantiarum omnium authorem.

4. *Q.* Angeli differuntne specie?

R. 1. Quæstio de qua agitur ad fidem non pertinet: *Quid inter se differant* (inquit Augustinus in libro ad Orosium contra Priscillianistas) *nescio, nec sanè ignorantia periclitari me puto.*

R. Probabilior est sententia quæ docet, Angelos omnes ejusdem esse speciei: tum quòd Basilius libro 9. contrà Eunomium scribat eos non magis a se differre, quam stella ab alia stella differt; tum etiàm quod Cyrillus Alexandrinus libro 2. in Joannem, expresse asserat *ejusdem omnes esse speciei.*

Obj.

Obj. 1. Differentia inter Angelos petitur ex eorum forma: non enim, cum sint corporis expertes, peti potest à materia: sed differentia quæ petitur ex forma, est specifica: ideo enim homo differt à bruto, quod penes formam, quæ est anima rationalis, ab eo differat.

R. Angelorum differentia à se invicem, nec ex forma, nec ex materia petitur, sed ex qualitatibus accidentalibus, aut ex eorum individuatione: unde Michael à Raphaele physicè non differt, nisi quod idem non sit cum illo individuum.

Obj. 2. Angeli non possunt differre solùm numero, seu individuo: quia non est in eis principium individuationis, seu multiplicationis intra eandem speciem: nempe principium individuationis, seu multiplicationis intra eandem speciem, est materia sigillata (ut Thomistæ quidem loquuntur) seu affecta quantitate.

R. Nego quod principium multiplicationis sit sola materia quæ sigillata sit quantitate: est enim prætereà Dei voluntas, quæ similem essendi & existendi modum pluribus intra eandem speciem entibus communicare potest pro libito: hinc fit ut si duæ animæ rationales existerent post propriorum corporum annihilationem, solo individuo, non verò specie differrent.

5. *Q.* Quinam est author Angelicæ substantiæ?

R. Deus solus: qui (ut ait Concilium Lateranense IV.) simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.

Obj. Moyses nullam in Genesi facit mentionem de Angelorum creatione, licèt expresse recenseat aliarum omnium rerum factam à Deo productionem: ergo, &c.

R. 1. Conc. ant. nego conseq. Ideò enim Moyses recensuit rerum visibilium creationem, ut Judæis

eriperetur idolatriæ periculum: Judæi enim propendebant in cultum rerum, quæ sub sensus cadunt, non autem ad cultum earum, quæ cum spirituales sint, sensus fugiunt: unde cùm à Deo vero defecerunt, nusquam aliud in Scripturis coluisse leguntur, quàm quod visibile esset: in eoque Gentilium inter quos vixerunt in Ægypto, mores imitati sunt.

R. Moysem non obscurè innuisse, Angelos à Deo fuisse creatos: nempè iis locis ubi eorum meminit, de iis non loquitur, nisi tamquam de ministris ac nuntiis Dei illius, cui Geneseos cap. 1. rerum omnium productionem adscripserat.

6. Q. Quo tempore creati fuerunt Angeli?

R. Creati non fuerunt ante visibile hoc Universum: idque colligitur 1. ex his Geneseos verbis: *In principio* (hoc est, ut Augustinus interpretatur, ante omnia) *creavit Deus Cœlum & terram*: igitur ante cœlum & terram nulla existebat creatura. Colligitur 2. ex his aliis, Exodi 10. *Sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt*: igitur ante sex illos dies nihil existebat ex iis, quæ sunt in cœlo, aut in terra; ac proinde nec ipsi etiam Angeli, qui in cœlis sunt.

7. Q. Propositio qua affirmatur Angelos ante hoc Universum creatos non fuisse, estne propositio quæ ad fidem Catholicam pertineat?

R. Non pertinet. Nam 1. unanimis ea de re non fuit Patrum traditio: *Ad primum ergo dicendum* (inquit S. Thomas 1.part.q.61.art.4.) *quòd Hieronymus loquatur secundùm sententiam Doctorum Græcorum, qui omnes hoc concorditer sentiunt, quod Angeli sunt ante mundum corporeum creati.* 2. Nulli ex iis Patribus qui ante Concilium Lateranense IV. floruerunt, quæstionem de qua agitur, ad fidem Catholicam retulerunt: imò expresse (ut patet ex Augustino lib. unico de Genesi ad litteram cap.3.) inter opiniones dubias collocarunt. 3. Post Con-

Concilium Lateranense IV. hæc habet S. Thomas 1. part.q.61. art. 3. in corp. *Non est igitur probabile, quod Deus creaturam Angelicam seorsim antè omnes alias creaturas creaverit: quamvis contrarium non sit reputandum erroneum.* 4. Estius hæc habet de sensu Concilii Lateranensis in quo asseritur, Deum simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam: *Verùm laudati Patres id non proposuerunt tamquam fidei articulum, sed tantùm tamquàm probabiliorem opinionem.*

8. Q. Quo in statu creati fuerunt Angeli?

R. Creati sunt 1. beati beatitudine naturali, quæ scilicet omnem miseriam excluderet: *Diabolus & Angeli ejus* (inquit Augustinus in libro de corrept. & grat. cap. 10.) *beati erant antequam caderent.* Creati sunt. 2. in statu gratiæ sanctificantis: *Quia* (ut ait Augustinus libro 12. de Civit. Dei) *sine bona voluntate* (quæ quidem non aliud est, quàm charitas) *nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.* 3. Primo suæ creationis instanti acceperunt gratiam actualem, non qua perseverarent, seu quæ ipsos ad perseverandum determinaret, sed qua perseverare poterant, hoc est, qua ad perseverandum uti poterant. *Si autem* (inquit Augustinus in libro de corrept. & gratia cap.2.) *hoc adjutorium Angelo vel homini, cum primùm facti sunt, defuisset, non utique sua culpa cecidissent.*

Obj. Angeli sancti, dum adhuc erant in via, non erant certi, quod Deus eis daturus esset donum quo indigebant ad perseverandum, & quod acceperunt posteà: ergo tunc immunes non erant à qualibet miseria: nimirùm incertitudo de perseverantia finali non levis est miseria.

R. Antecedens est de non supponente: nempè supponit SS. Angelos indiguisse ad actu perseverandum dono aliquo, quod eos ad perseverandum determinaret, quod falsum est: ipsis enim satis erat liberum ar-

arbitrium cum auxilio versatili, & cum solo eo auxilio cuius determinatio subiacebat eorum voluntati, reipsa perseverarunt, ut passim Augustinus docet in libris de correp. & gratia, de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ.

Obj. 2. Augustinus asserit, Deum in Angelis ostendere voluisse quid sine Dei gratia posset liberum creaturæ innocentis arbitrium: *Credimus* (ait in libro de correpț.& gratia cap. 10.) *Deum sic ordinasse Angelorum & hominum voluntatem, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratiæ beneficium, justitiaque judicium*: ergo gratia actualis S. Angelis data non fuit statim post eorum creationem.

R. Dist. ant. Quid absque gratia *per se efficaci* posset Angelorum arbitrium, conc. ant. absque gratia *ex se non efficaci*, nego ant. *Tale quippe erat* (ait Augustinus lib. de correp. & gratia cap. 11.) *adjutorium, quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet.*

§. II.

De Angelorum proprietatibus.

1. *Quæst.* Quænam sunt Angelorum proprietates? R. Cognitio, Amor, Locus, Motus, Locutio, Missio.

2. Q. Quænam sunt res quas Angeli naturaliter cognoscunt?

R. Cognoscunt res omnes necessarias, quæ sunt ordinis naturalis: cum iis enim proportionem habent, & aliunde perfectè norunt modos omnes, qui cum causis necessariam habent connexionem.

3. Q. Angeli cognoscuntne naturaliter occultas cordium cogitationes, & futura libera?

R. Non cognoscunt, saltem certò. Earum enim re-

rerum cognitio tamquam Deo soli proprius character in Scripturis laudatur: *Ego Dominus* (ait Deus ipse Jeremiæ 17.) *scrutans cor, & probans renes*. Apud Isaiam cap. 14. hæc habentur: *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.*

4. Q. Estne Amor in Angelis?

R. Est: scilicet se habet Amor in creatura rationali, sicut pondus in corpore: *Amor meus* (inquit Augustinus) *pondus meum: eò feror, quocumque feror:* ergo sicut in quolibet corpore est pondus; ita & in qualibet libera voluntate est amor. Qui autem amor in Angelis dominatur, est amor in Deum, cùm sit amor rectè ordinatus; & aliunde ordo postulet, ut Deus præ creaturis diligatur.

5. Q. Amor Dei ut authoris naturæ fuitne naturalis in Angelis viatoribus?

R. Naturalis fuit ex parte objecti: hoc est, habuit objectum quod non erat, eo saltem in capite, ordinis supernaturalis: non fuit verò naturalis quoad principium, quia elicitus non fuit sine illo gratiæ auxilio, quod S. Augustinus vocat adjutorium *sine quo*.

6. Q. Angelorum amor estne naturaliter immutabilis, hoc est Angelus potestne mutare voluntatem?

R. Potest: Nam 1. rationes propter quas Angelus eligit aliquod objectum, quod poterat non eligere, remanent in intellectu, etiam eius electione facta: ergo eum movere possunt ad non amandum idem objectum, quemadmodum eum ante electionem ad ipsum non eligendum determinare poterant. 2. Patres, cùm agunt de dæmonum voluntate perseverante in peccati amore, ejusmodi amorem eorum naturæ à Deo desertæ tribuunt; cùm verò agunt de SS. constante virtutis amore, eum quoque non adscribunt immutabili ex natura eorum voluntati, sed divini auxilii viribus efficacissimis: *Ut magna* (inquit

quit Augustinus in libro de corrept. & gratia cap. 10.) *per Spiritum sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulteriùs omninò non possent, & hoc de se certissimè nossent.*

7. Q. Angeli suntne in loco?

R. Sunt, quia in eo operantur. Triplex est autem Angelorum locus: nonnulli sunt in inferis, alii in cœlo, alii verò in aere: juxta illud Apostoli ad Ephesios 2. *Secundùm principem potestatis aeris huius.*

8. Q. Quomodo Angeli sunt in loco?

R. Non sunt *circumscriptivè*: quia, cùm non habeant corpora, non respondent quantitati, seu extensioni spatii in quo existunt: sed sunt *definitivè*: ita enim aliquo in loco existunt, ut eorum substantia non sit alibi.

9. Q. Quænam est forma, per quam Angeli sunt in loco?

R. Non est eorum essentia: eorum nimirùm essentia, est per se indifferens ad existendum alicubi: unde abstrahit ab omni loco. Dicendum est igitur probabiliorem esse sententiam Doctoris Angelici contendentis Angelos *formaliter* constitui in loco per operationem ad extrà. Ratio est quia Spiritus (ut diximus agentes de Dei immensitate) non per aliam formam sunt in loco, quàm per contactum loci: ille autem contactus non est contactus quantitatis, cùm Angeli sint illius expertes: ergo est contactus virtutis; ac proinde actionis ad extrà. Hincque sequitur Angelum non esse *formaliter* in eo loco, ubi nihil extrinsecum operatur.

10. Q. Angeli moventurne localiter?

R. Moventur: nempè Scripturæ tribuunt eis ascensum ad cœlos, & ex eis descensum: ascensus autem & descensus præbent ideam motûs localis, per quem tamen variis partibus spatii non respondeant, ut dictum est superiùs.

11. Q. Angeli colloquunturne inter se?

R. Col-

℟. Colloquntur juxta illud Isaiæ 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum*. Præterea sanctam quamdam societatem inter se invicem efficiunt; societas autem non est, nisi per mutuam idearum manifestationem: quæ quidem oritur ex eo quòd Deus, ad nutum Angeli, illius ideam aperiat ei ad quem ab Angelo dirigitur.

12. Q. Angelis convenit ne aliqua Missio?

℟. Convenit: quia ex Dei imperio aliquos effectus ad extrà producunt: unde Exodi. 33. sic Deus Moysi loquitur: *Mittam præcursorem tuum, Angelum.* Mittuntur verò ex omnibus Ordinibus & Hierarchiis juxta illud Apostoli ad Hebræos 1. *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.*

13. Q. Quilibet homo habetne Angelum custodem?

℟. 1. Quilibet fidelis habet. In illud enim de parvulis Matthæi 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est*, Chrysostomus sic loquitur: *Hic manifestum est, quia omnes sancti Angelos habeant.* Hæc etiam Basilius scribit in Psalm. 48. *Cuilibet fidelium est Angelus assistens*. Articulus tamen ille ad fidem Catholicam non pertinet: quia nullibi expressè definitus fuit ab Ecclesia. Id autem non impedit, quin temeritatis notam incurrat is qui eundem articulum negare ausus sit: quia (inquit Estius) Scripturæ valdè consentaneus est, & Patrum sententiis maximè celebratus.

℟. 2. Probabilis est opinio, quæ cuilibet homini etiam infideli custodem Angelum adscribit. Nam ita censet Hieronymus in Matthæi caput 8. *Magna* (inquit) *dignatio animarum, ut unaquæque habeat ab ortu suæ nativitatis, in custodiam sui, Angelum deputatum*. 2. Idem innuit Bernardus lib. 5. de Considerat. cap. 4. *Putamus* (ait) *Angelos dici, qui singulis hominibus dati creduntur*. Reprobis tamen-

men hominibus propter ipsos præcisè, non datur Angelus custos, sed præcipuè propter electos, quibus reproborum opera ad hujus vitæ sustentationem necessaria sunt: *Propter eos* (inquit Apostolus) *qui hæreditatem capiunt salutis.*

R. 3. Non est improbabile cuique Regno, Provinciæ, imò & Civitati deputatum esse Angelum custodem. Nam 1. Danielis 10. fit mentio Angeli qui præerat Regno Persarum, & alterius qui præerat Regno Græcorum. 2. Theodoretus quæstione tertia in Genesim sic loquitur: *Cuique genti Angelum præesse, affirmat Scriptura.*

14. Q. Quilibet homo habetne Angelum malum, a quo, aut ad peccatum provocetur, aut a quo in naturæ, fortunæque rebus detrimentum nonnunquam patiatur?

R. Non habet: nam 1. reprobi suæ concupiscentiæ pondere libenter dæmoni serviunt, nec opus est, ut adsit semper Diabolus qui ad peccatum eos provocet. 2. Omnes dæmones maximè proclives sunt, ut electis noceant: frustrà igitur deputatus fuisset cui id commissum esset officii. 3. Licet Origenes, Cassianus, & post illos authores Magister Sententiarum, cuique homini Angelum malum assistere docuerint; alii tamen Patres contrarium asseruere.

15. Q. Angeli sancti merueruntne aliquid?

R. Meruerunt augumentum gratiæ sanctificantis, & præterea vitam æternam: *Angeli sancti* (inquit Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 12.) *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium* (adjutum auxilio versatili) *steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit, semper se in illa mansuros.*

16. Q. Ignorantia mentis, & passio cordis fueruntne

suntne origo primi peccati Angelorum?

R. Non fuerunt, quia locum non habuerunt in Angelis ante peccatum: sunt enim miseriæ quæ nonnisi peccatoribus inflictæ sunt: cum sub Deo justo (ait Augustinus) nemo sit miser, nisi mereatur. Dicendum est igitur, Angelorum voluntatem fuisse unicam peccati in quod lapsi sunt, originem, juxtà illud Augustini: *Cadentibus aliis per liberum arbitrium*, &c.

17. Q. Quodnam est in specie primum Angelorum peccatum?

R. Superbia: siquidem 1. *in ipsa* (ait Spiritus Sanctus Tobiæ 4.) *initium sumpsit omnis perditio*. 2. Primum Angelorum peccatum fuit inordinatus amor propriæ excellentiæ; hæc enim (ait Angelus nequam Isaiæ 14. sub figura Regis Babyloniorum), *Ascendam in cœlum & ero similis Altissimo*. Atqui inordinatus amor propriæ excellentiæ est superbia: ergo, &c.

18. Q. Quinam sunt Angelorum effectus externi?

R. 1. Nonnumquam in corporibus assumptis hominibus apparent. 2. Applicando activa passivis dœmones (Augustino teste lib. 15. de Civit. Dei cap. 23.) possunt producere animalia, quæ sine generatione strictè sumpta, ex aliis corporibus nascuntur, ut sunt ranæ, muscæ, mures, vermes. 3. Si à Deo non impediantur, possunt hominum sensibus illudere, excitare tempestates in aere, nocere fructibus: hincque colligitur, quàm piè se gerat Ecclesia, cum adhibitis precibus, aerem, flumina, terræ fructus benedicit. Diaboli tamen patrare non possunt vera miracula, quia Deus permittere non potest, ut vera miracula fiant in erroris alicujus confirmationem.

Obj. 1. Exod. 7. Malefici Pharaonis verterunt virgas suas in dracones, & aquam in sanguinem eduxeruntque, sicut Moyses, ranas ex fluviis.

R. 1.

R. 1. Mutationes illæ non fuerunt reales, sed apparentes tantùm, nimirùm dæmones tunc arte sua hominum sensibus illuserunt. Ita docet Tertullianus lib. de anima cap. 17. R. 2. Dato quod illæ mutationes fuerint veræ ac reales, ut docet Augustinus quæstione 21. in Exodum, non superarunt naturales dæmonis vires: quia (ut scribit idem August. lib. 3. de Trinitate cap. 83.) passivis applicando activa, Diabolus potest corpora quædam immutare, quæ per generationem strictè sumptam, non producuntur.

Obj. 2. Ex capite 46. Ecclesiastici, Samuel per Pythonissæ incantationes, Sauli Regi, post mortem apparuit & locutus est: ergo, &c.

R. Ea Samuelis suscitatio fuit apparens tantùm, non autem vera. Ita docet Augustinus libro 2. ad Simplicianum cap. 3. Prætereà dici potest cum eodem Augustino illud miraculum opera Diaboli patratum non fuisse, sed potiùs una Dei virtute: idque factum est in pœnam sceleris, cujus Saul Pythonissam adeundo, reum se constituit.

19. Q. Quot sunt Angelorum Ordines?

R. Novem, scilicet sunt Seraphini, Cherubini, Archangeli, Angeli, Principatus, Virtutes, Potestates Throni, & Dominationes. Septem meminit Paulus in suis Epistolis, quibus conjungendi sunt Seraphini, & Cherubini, quos Isaias, & Daniel recensent.

20. Q. Quot sunt Hierarchiæ Angelorum?

R. Tres à Dionysio recensentur in libro de cœlesti Hierarchia cap. 6. In primam Hierarchiam refert Seraphinos, Cherubinos, Thronos: In alteram, Dominationes, Virtutes, Potestates: in tertiam denique, Principatus, Archangelos, Angelos.

21. Q. Quid Dionysius Hierarchiæ nomine intellexit?

R. Non aliud quàm certum Angelorum numerum, qui sibi invicem, ac uni tamquam principi in ordine ad cœlestes actiones subordinantur; hoc est, sibi

sibi invicem in scientia, potestate & actione subjiciuntur.

CAPUT III.

De primo Homine.

Nota. IN Adamo qui hominum primus est, perpendi possunt illius creatio, vires quas accepit à creatore, & tandem peccatum cujus per inobedientiam factus est reus.

1. *Q.* Quænam sunt hominis partes?

R. Corpus & anima: utriusque nimirùm Scriptura meminit Geneseos cap. 2.

2. *Q.* Cur Deus ex limo effinxit primi hominis corpus?

R. Ut (inquit Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram, cap. 7.) hominis immortalitas non naturæ, sed gratiæ tribueretur.

3. *Q.* Cur Scriptura loquens de homine, dicit, Deum formasse illius corpus ex limo, animam verò inspirasse in faciem ejus.

R. Ut (ait Augustinus lib. 7. de Genesi ad litteram, cap. 18.) doceremur corpus ex præsupposita materia eductum fuisse, animam verò ex nihilo fuisse creatam.

4. *Q.* Quandonam Eva, quæ prima est mulier, producta fuit?

R. Immediatè post Adami formationem Eva producta fuit: *Masculum* (inquit Moyses Genesis 1.) *& fœminam fecit illos*. Nec obstat, quòd Geneseos 2. mulieris formatio posteà recenseatur: quæ enim ibi de Eva dicuntur, sunt explicatio eorum quæ generatim tantùm capite 1. jam dicta fuerant.

5. *Q.* Ex qua materia formatum fuit Evæ corpus?

R. Factum fuit 1. de viro suo Adamo; 2. de viro dor-

dormiente: 3. de latere viri: 4. de costa ejus. 5. pro costa ex Adami corpore detracta, substituta fuit caro. Eæ nimirùm circumstantiæ recensentur Genesis 2. easque explicat Augustinus libro 12. de Civitate Dei cap. 33. necnon tractatu 9. in Ioannem, ubi sic loquitur: *Dormit Adam ut fiat Eva; moritur Christus, ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eva de latere; mortuo Christo lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur Ecclesia.*

6. Q. Adamus, & Eva ubinam creati sunt?

R. Extrà Paradisum voluptatis; sed in eum non multò post translati sunt, Genesis 2. tum ut illum colerent *per agriculturam* (inquit Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 10.) *non laboriosam, sed delitiosam*: tum etiam, ut illum custodirent *sibi ipsi*, (ait idem S. Doctor) *ne aliquid admitterent, quare inde mererentur expelli*. Si quis verò quærat in qua Orbis Regione constitutus esset, Paradisus voluptatis, respondendum erit illud Augustini libro 8. de Genesi ad litteram cap. 8. *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis.*

7. Q. Adamus creatusne fuit in statu gratiæ sanctificantis?

R. Creatus fuit: *Erat* (inquit Augustinus) *simul condens naturam, & largiens gratiam.* Confirmatur ex Scriptura quæ sic loquitur Eccle. c. 7. *Fecit Deus hominem rectum*, hincque sic ratiocinatur Augustinus libro 4. de Civitate Dei cap. 11. *Ac per hoc voluntatis bonæ: non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas est opus Dei*: quid verò sit bona voluntas, idem S. Doctor aperit in libro de gratia Christi cap. 1. *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo.*

8. Q. Quænam fuerunt dotes intellectus Adami innocentis?

R. Naturalis rerum omnium scientia ei à Deo infusa

fusa fuit : tum quòd Adamus rebus nomen convenitns imposuerit; tum quòd constitutus fuerit princeps, qui rebus omnibus præsideret.

9. Q. Error habuitne locum in Adamo innocente?

R. Non habuit : quia error est miseria, ac proinde peccati est pœna : unde Augustinus in lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. meritò sic loquitur : *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.*

Obj. 1. Prima mulier adhuc innocens, decepta fuit : *Serpens* (inquit ipsa, Genesis cap. 3.) *decepit me, & comedi* : ergo, &c.

R. Nego ant. scilicet (Augustino teste libro 12. de Genesi ad litteram cap. 3.) errorem illum præcesserat non quidem peccatum operis, sed cordis, internæ nimirùm elationis.

Obj. 2. Adam ideo de fructu vetito comedit : quia credidit his Serpentis verbis : *Eritis sicut dii scientes bonum & malum* : ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. *Adam* (ait Apostolus 1. ad Tim. 2.) *non est seductus; mulier autem seducta est.* 2. Adam nec Serpenti, nec Evæ credidit, sed (ut ait Augustinus in libro 14. de Civitate Dei) sola sociali necessitudine, uxoris adhæsit desiderio.

10. Q. Quænam fuerunt dotes voluntatis hominis innocentis?

R. Primò, in ea locum non habuerunt passiones quæ respiciunt malum pœnæ : timor nimirùm, & dolor : *Quid enim* (ait Augustinus libro 14. de Civitate Dei. cap. 10.) *timere poterant primi homines in tantorum affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec ulla mala valetudo, nec dolor : quandoquidem nihil inerat, quod carnem, animumve hominis feliciter viventis offendere?* Aliæ verò passiones quæ sunt ad bonum, amor scilicet & gaudium, desiderium boni absentis, sed habendi suo

 tem-

tempore, inerant hominis innocentis voluntati: sed ita tamen, ut rationem nec prævenirent, nec perturbarent.

10. *Q*. Aliquis concupiscentiæ, hoc est, propensionis ad malum, motus habuitne locum in primis parentibus innocentibus?

R. Non habuit locum: tum quia ille motus esse non potuisset aut sine peccato, aut sine bello; tum etiam quia id olim contra Pelagianos Ecclesia Catholica definiit: tum denique quod Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. expressè declaraverit concupiscentiam *ex peccato esse, & ad peccatum inclinare.*

11. *Q.* Quænam fuerunt dotes corporis hominis innocentis?

R. 1. Immortalitas: mors enim est pœna peccati; *Per unum hominem* (ait Apostolus ad Romanos 5.) *peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*. Hinc meritò Palæstina Synodus damnavit hanc Pelagii propositionem: *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret moriturus esset.*

Obj. 1. Augustinus in libro 1. de peccatorum meritis cap. 3. scribit, Adamum ante peccatum fuisse mortalem: ergo, &c.

R. Dist. ant. fuisse mortalem; hoc est mori potuisse conc. ant. mori debuisse, nego ant. *Poterat mori* (ait Augustinus libro 1. contra Julianum operis imperfecti) *poterat namque peccare*; undè inter hominem innocentem, & hominem reum, discrimen est quod ille poterat mori, hic verò mori debeat; discrimen ab homine beato, quod beatus etiam nec possit mori; *Prima immortalitas* (ait Augustinus libro de corrept. & gratia cap. 12.) *erat posse non mori: Novissima*, beatorum, *erit multò major non posse mori.*

Obj. 2. Consequuisset tandem hominis innocentis cor-

corpus: ergo tandem defeciſſet.

R. Nego ant. & conſeq. Aderat nimirùm cibus in arbore vitæ, per quem Adamus corpus proprium in juventutis flore ac robore conſervaturus fuiſſet: *Habebat* (inquit Auguſtinus in libro 1. de peccatorum meritis) *quantùm exiſtimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem.*

12. *Q.* Si primi parentes in innocentia ſtetiſſent, genuiſſentne liberos?

R. Genuiſſent: ſed ſine libidine; quia actus conjugalis libido, cùm uſum rationis præveniat, eumque tunc penitùs abſorbeat, magna eſt miſeria, ac proinde ante peccatum locum non habuit.

13. *Q.* Adamus innocens potuitne peccare?

R. Potuit, cùm (Scriptura teſte) reipſa peccaverit; nec mirum, cùm enim eductus fuiſſet ex nihilo, in nihilum per peccatum relabi poterat; poſſent & ob eandem rationem beati, niſi id in eis Dei ſingulare beneficium impediret: juxta illud Auguſtini libro 3. contra Maximinum cap. 12. *Cuicumque creaturæ rationali præſtatur, ut peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ.*

15. *Q.* Cur Deus per ſuam gratiam primum hominem non reddidit impeccabilem?

R. Quòd docuerit, ut homo mereretur impeccabilitatem tanquam meritorum ſuorum præmium: nec par fuit ut tempora prævenirentur, ſeu, ut quod pro pleniſſima beatitudine ſervabatur, homini concederetur in prima ſui inſtitutione.

16. *Q.* Cur homo talis factus non eſt, qui licèt peccare poſſet reipſa tamen & actu, peccare nollet?

R. Id factum eſt, quod auxilium, QUO, ægræ tantùm ac infirmæ naturæ non autem ſanæ ac integræ conveniret: ſeu naturæ innocenti & ſanæ ſatis erat auxilium SINE QUO poterat non peccare, nec opus erat ei auxilio quo reipſa peccare nollet. Ita ratioci-

natur Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 12.

17. Q. Cur Deus primum hominem fecit, quem sciebat peccaturum?

R. Augustinus libro 11. de Genesi ad litteram cap. 4. id refert ad inscrutabilia Dei judicia. Dici tamen potest præterea, Dei præscientiam non debuisse obscurare illius tùm sapientiam, tùm bonitatem quæ in Verbi incarnatione maximè commendatæ sunt.

18. Q. Quodnam in specie fuit primum Adami & Evæ peccatum?

R. Superbia: independentiâ nimirùm, si foret possibilis: unde Augustinus in Psalmum 118. sic loquitur: *Primi homines per serpentem decepti, & dejecti non fuissent, nisi plusquam acceperant, habere, & plusquam facti fuerant, esse voluissent.*

Obj. Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 2. docet, inordinatum uxoris amorem præcessisse Adami inobedientiam: ergo & quodlibet aliud peccatum.

R. Augustinus loquitur de inobedientia externa, non autem de interna: *Nisi autem* (ait idem sanctus Doctor libro 15. de Civit. Dei cap. 13.) *ad sibi placendum averteretur à superiori immutabili bono, non Dei mandato, uxoris præponeret voluntatem.*

19. Q. Quibus gradibus Eva cecidit?

R. 1. In Eva præcessit suggestio serpentis; *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* 2. Eva serpentis promissionem volvit animo, ad eamque spontè delectata est. 3. Appetiit id in quo præter ordinem rectum, sibi complacuerat, similitudinem nimirùm cum Deo, si foret possibilis. 4. Eam mentis elationem subsecuta est deceptio: verum enim id credidit quod serpens promiserat, scil. se, si fructum vetitum ederet, fore sui juris. Ita enim Augustinus libro 11. de Genesi ad lit. cap. 30. expressè docet. 5. Mu-

Mulier confideravit lignum fcientiæ boni & mali, viditque bonum ad efcam, & decorum afpectu.6.Porrexit Adamo fructum de quo guftaverat.

20. *Q.* Quibus gradibus Adamus cecidit?

R. 1. Ab Eva audiit ferpentis promiffum: *Eritis ficut Dii, fcientes bonum & malum.*2. Appetiit cum Deo fimilitudinem,faltem conditionatè,fi nimirùm foret pofsibilis. 3. Licèt non crederet (ficut mulier crediderat) fe per efum vetiti fructus, tantum bonum confecuturum effe; ex eo tamen deguftavit, ne contriftaret uxorem,ratus fuam inobedientiam non fore mortalem, fi folo ftudio indulgendi uxori fuæ Dei præceptum infringeret.Ita ratiocinatur Auguftinus lib.14. de Civit.Dei cap.11. Nonnulli alii Patres contendunt, Adamum in iis omnibus fuiffe feductum, in quibus Eva feducta fuerat: Apoftolum verò in eo fenfu dicere, eum non fuiffe feductum, quòd aut primus, aut à ferpente feductus non fuerit.

21. *Q.* Adami peccatum fuitne gravifsimum?

R. Fuit. Idque patet 1.ex fine quem appetiit, feu ut effet fui juris & omninò independens. 2. Ex præcepti facilitate 3. Ex bono ex quo per peccatum excidit.4. Ex gravitate fupplicii, quo Deus in Adami peccatum animadvertit. 5. Ex Dei contemptu qui in ea tranfgrefsione reperitur. Ita Auguftinus libro 14. de Civit.Dei cap.15.

22. *Q.* Quænam funt pœnæ peccati in quod Adamus innocens incidit?

R. Prima, fuit carnis adversùs fpiritum concupifcentia: 2. Fuga & elongatio a Deo: 3. Servitus fub peccato: 4. Impotentia operandi bonum fupernaturale, nifi intellectus cæcitati, & voluntatis infirmitati gratia Chrifti medeatur: 5. Ejectio à beatitudine ad hujus vitæ miferias: 6. Mors utraque, prima fcilicet & fecunda. Prima mòrs (ait Auguftinus animam nolentem pellit ex corpore: fecunda

verò mors, animam nolentem tenet in corpore; scilicet damnati mortem invocabunt, & mors ab eis fugiet.

PARS QUINTA

De Deo Incarnato.

Nota. DEi Incarnati nomine intelligitur Compositum quod resultat ex unione naturæ divinæ cum humana, in persona Verbi: illud verò Compositum vocatur Christus, Actio per quam illa unio facta fuit, dicitur *Incarnatio*, quia Dei incarnati mysterium, per carnem manifestum fuit. In eo verò mysterio perpendi possunt Possibilitas, Existentia, Necessitas, Motivum, Essentia, & tandem Terminus, qui ex eodem mysterio resultat.

CAPUT PRIMUM.

De Possibilitate Incarnationis.

1. *Quæst.* POssibilitas Incarnationis potestne ratione naturali contra Gentiles demonstrari?

R. Non potest: id enim nec à priori, nec à posteriori potest fieri, scilicet Incarnatio nec causam, nec effectum habet in rebus naturalibus, quibus demonstrari possit.

2. *Q.* Gentiles possuntne demonstrare Incarnationem esse impossibilem?

R. Non possunt: quia probare non possunt Incarnationem involvere contradictionem aliquam.

Obj. 1. Impossibile est, ut Deus mutetur: id tamen

men foret possibile, si Incarnatio esset possibilis: Deus enim aliquid de novo possit acquirere, humanam nimirùm naturam, & realem novam denominationem, scilicet ex non homine, realiter denominaretur homo.

℟. Ad 1. Dist. ant. Deus posset aliquid de novo acquirere per sui communicationem, Verbi nimirùm personæ, quàm humanæ naturæ communicaret conc. ant. Per rei alicujus receptionem in se tanquam in subjecto, nego ant. Ad 2. dist. pariter ant. Deus ex non unito, fieret unitus per formam quæ reciperetur in termino unionis, scilicet in humana natura, conc. ant. per formam quæ in Deo tanquam in subjecto reciperetur, nego ant.

Obj. 2. Natura humana non potest propria subsistentia spoliari; quia subsistentia est realiter idem cum humana natura: ergo nec potest uniri personæ Verbi: quia res eadem non potest duplicem habere subsistentiam, seu personam.

℟. Dist. ant. Subsistentia est idem cum humana natura sumpta prout dicit negationem communicabilitatis; hoc est reduplicativè prout est incommunicabilis, seu prout est sui juris, conc. ant. cum natura humana in se & absolutè sumpta, nego ant. At natura humana non uniretur Verbo prout dicit negationem communicationis, hoc est, prout esset sui juris: siquidem per suam cum Verbo unionem desineret esse proprii juris, & inciperet esse juris ipsiusmet Verbi: cùm enim duæ res uniuntur (ut patet in corpore & anima) inferior sit juris causæ superioris: ab eo nimirum & movetur, & regitur, & dignitatem accipit. Vide quæ dicentur inferiùs de persona Christi.

Obj. 3. Supposita possibilitate Incarnationis, Deus posset esse mortalis simul & immortalis; una numero persona posset diversas operationes habere: sed hæc implicant contradictionem: ergo, &c.

R. Dist. min. Sed hæc implicant contradictionem, si considerentur sub eodem respectu, conc. min. si sub diverso, nego min. Deus foret immortalis sub ratione naturæ divinæ, & mortalis ratione humanæ naturæ, cui se conjungeret. Dist. pariter aliam minoris partem: una persona quæ non existit in duabus naturis, non potest habere operationes specie diversas, conc. min. quæ existeret in duabus naturis, nego min.

Obj. 4. Si incarnatio foret possibilis, Deus conciperetur in potentia ad unionem cum natura humana: sed id implicat, cùm Deus sit actus purissimus; hoc est, actus expers cujuslibet potentiæ.

R. Dist. min. Deus expers est cujuslibet potentiæ passivæ, quia non potest aliquid in se tanquam in subjecto recipere, conc. min. potentiæ activæ; hoc est, potentiæ aut agendi aut supplendi effectum alicujus causæ, nego min. In Incarnatione Deus nihil recipit, sed tantùm supplet effectum humanæ subsistentiæ, in quantùm eam reddit alteri causæ incommunicabilem, efficiendo ut sit juris Verbi divini.

Obj. 5. Incarnatio superat captum creatæ mentis: ergo non est possibilis.

R. Conc. ant. nego conseq. Scilicet ipsa ratione docemur, Deum, cum sit infinitæ virtutis, multò plura posse, quàm mens creata, ut pote finita, comprehendere valeat.

3. Q. Mens creata poteſtne, seclusa revelatione, suspicari Incarnationem esse possibilem?

R. Non potest: quia incarnatio est omninò supernaturalis, sive secundùm substantiam, sive secundùm modum consideretur: cùm nihil Incarnatione sive secundùm substantiam, sive secundùm modum accepta majus excogitari posſit.

Obj. 1. Angelus comprehendit humanam naturam: ergo potest cognoscere modos omnes quibus subsistere potest, ac proinde & modum existendi per Verbi personam. Resp.

Resp. Dist. conseq. Modos omnes naturales, conc. conseq. supernaturales nego conseq. Ad id enim necesse esset, ut Angelus ipsam divinam omnipotentiam comprehenderet; hoc est, ut conciperet modos omnes posibiles, quibus Deus ergà creaturam sese gerere potest.

Obj. 2. Angelus potest naturaliter cognoscere id omne quod non involuit contradictionem: ergo & posibilitatem Incarnationis.

Resp. Dist. ant. Si sit ordinis naturalis, conc. ant. si supernaturalis, nego ant. At Incarnatio est hujus, non autem alterius generis.

Obj. 3. Angelus potest naturaliter cognoscere, prius posse existere sine posteriori: ergo potest naturaliter cognoscere naturam humanam posse existere sine propria subsistentia, cùm hæc illa posterior sit.

Resp. 1. Dist. ant. Si posterius non sit ita arctè conjunctum cum priori, ut subsistentia creata est conjuncta cum humana natura, conc. ant. si sit ita arctè conjunctum, nego ant. 2. Dato ant. nego conseq. quia Angelus non posset, etiam in ea suppositione, suspicari Deum posse se ita deprimere, ut suppleat subsistentiæ creatæ effectum, cùm id Deus non potuerit, quin (ut ait Apostolus) seipsum exinanierit.

Obj. 4. Ab Angelo naturaliter solvi possunt argumenta, quæ moveri possunt contra possibilitatem Incarnationis: ergo naturaliter potest saltem suspicari eam esse possibilem.

Resp. Dist. ant. Si Incarnatio priùs venerit in Angeli mentem, conc. ant. si non venerit, nego ant. At in eam venire non potest, nisi per revelationem.

Obj. 5. Incarnatio est evidenter credibilis: ergo naturaliter cognosci potest illius possibilitas.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia evidentia credibilitatis petitur ex argumentis, quæ demonstrant esse revelatam: possibilitas è contra ex causis illius intrinsecis. Illa, seu argumenta quæ demon-

monstrant Incarnationem esse à Deo revelatam; patent omnium oculis; istæ verò, seu mysterii causæ intrinsecæ, cùm sint omninò supernaturales, latent, seclusa revelatione, quamlibet creatam mentem.

CAPUT II.

De Existentia Incarnationis.

1. *Quæst.* Existentia Incarnationis potestne contra Gentiles demonstrari? hoc est, potestne demonstrari, Verbum reverà carnem induisse?

R. Potest: tùm quia demonstrari potest vera miracula fuisse patrata ad confirmandam existentiam Incarnationis, ea nimirùm quæ in libris novi Testamenti continentur, quorum librorum authoritatem divinam demonstrant Theologi, agentes de authoritate Canonicorum librorum: tum quia fides de Incarnationis mysterio, licèt multas in specie, hoc est, apparentes contradictiones involvat, totum intrà paucos annos sola imperitorum & rusticorum hominum (ut erant Apostoli) prædicatione totum Orbem subjugavit.

2. *Q.* Existentia Incarnationis potestne contra Judæos demonstrari?

R. Potest; scilicet adversùs illos demonstrari potest Messiam in lege promissum venisse, ac proinde Deum actu fuisse incarnatum: Messias enim (ut supponitur ex dicendis) est Deus incarnatus.

3. *Q.* Existentia Incarnationis potestne demonstrari ex prophetia Jacob, quæ Genesis capite 49. legitur?

R. Potest; Nimirùm in illa prophetia dicitur quòd venturus sit Messias, ubi sceptrum desierit esse in Juda: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*; atqui jamdiù sceptrum, seu principatus, seu regi-

regimen politicum desiit esse in Juda, sive quoad actum, sive quoad jus, tum ratione præscriptionis, tum quòd, eversâ per Titum Jerosolyma, nulla servata sit Tribuum distinctio, nec servari potuerit, cùm tabulæ in quas relata erat genealogiarum accurata distinctio, unà cum Templo concrematæ fuerint.

Obj. Nimis probat argumentum quod pro adventu Messiæ jam completo, petitur ex prophetia Jacob Genesis 49. Scilicet probat. 1. Messiam jam venisse tempore Captivitatis Babylonicæ: tunc enim sceptrum desiit in Juda: probat 2. saltem post Captivitatem Babylonicam Messiam debuisse venire: ab eo siquidem tempore ad Herodem usque Assamonæi, qui erant ex Tribu Levi, utpote Summi Sacerdotes, præfuerunt politico Judæorum regimini: ergo, &c.

Respond. Nonnulli, per Prophetæ verba, *de Juda*, non intelligi Tribum Juda, prout ab aliis distinguitur; sed per synecdochen, totam intelligi Judaicam gentem: ita ut sensus sit, venturum esse Messiam circà illud tempus quo regimen gentis ad extraneos transferetur: hincque colligunt nasci debuisse Christum Herodis tempore, qui erat alienigena. Addunt aut spatium 70. annorum quibus Babylonica Captivitas perduravit, exiguum esse tempus, quod proinde numerari non debeat; aut stante etiam Captivitates, Judæos Judæi, ex concessione Regum Babyloniorum, præfuisse, iisque dixisse jus, ut ex Susannæ historia apertè demonstratur.

Respondent alii, per hoc prophetiæ verbum, *Sceptrum*, non intelligi actuale regimen, sed jus ad illud divina ordinatione contrà quam non valet humana præscriptio, Tribui Juda concessum: quod quidem jus perduravit donec acta publica, in quibus distinctio Tribuum & familiarum accuratè servabatur, in excidio Jerosolimitano cum Templi exustione combusta sunt. Addunt, verba hæc, *donec veniat qui mittendus est*, non significare tunc tantùm venturum

rum esse Messiam, cùm Tribus Juda suo ad regimen jure exciderit, sed significare venturum eum esse circa illud tempus, quo Tribus Juda suo jure spoliari debebit.

4. *Q.* Existentia Incarnationis poteſtne demonſtrari ex nono capite prophetiæ Danielis?

R. Poteſt: ſiquidem demonſtrari poteſt ultimam ex ſeptuaginta hebdomadibus, intra quas Daniel prædixit venturum eſſe Meſſiam, reverà elapſam eſſe; quia contingerunt ea omnia, quæ Propheta prædixerat ventura eſſe poſt elapſam hebdomadam ultimam: nempe & urbs Jeroſolymitana, & Templum diruta ſunt à Veſpaſiano & Tito Romanis Imperatoribus, ſacrificia quoque defuerunt omninò, cùm ex legis præſcripto in uno Templo quod Jeroſolymis erectum erat, ea liceret offerre: *In dimidio hebdomadis* (ſunt prophetiæ verba) *deficiet hoſtia & ſacrificium; & erit in Templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.*

Obj. 1. Dici non poteſt an Danielis hebdomadæ ſint hebdomadæ menſium, an annorum, an jubilæorum, an ſæculorum, an decenniorum. 2. Dici quoque non poteſt quandonam hebdomadæ illæ, ſeu ſub quo Perſarum rege, cœperint: volunt enim aliqui ducere eas initium à Cyro, alii à Dario; nonnulli ab Artaxerſe Longimano: alii denique ab Artaxerſe Memorioſo: ergo ex prophetia Danielis certò colligi non poteſt veniſſe Meſſiam.

Reſp. Dato antecedente (quod tamen falſum eſt) nego conſeq. Difficultates enim quæ in antecedente recenſentur, impertinentes ſunt ad quæſtionem hanc: an Meſſias reipſa venerit; nempè certum eſt ultimam ex hebdomadis, de quibus Propheta loquitur, & intra quas prædixerat venturum eſſe Meſſiam, reverà & actu elapſam fuiſſe.

5. *Q.* Meſſias qui venit, eſtne Jeſus Nazarenus?

R. Eſt; tum quia Prophetiæ quæ erant de Meſſia, in

in Jesu Nazareno, & non alio completæ sunt omnes; tum etiam quia Jesus Nazarenus certis ac evidentibus miraculis comprobavit se esse (ut dixerat) Messiam illum quem Prophetæ venturum prædicarant.

6. Q. Incarnatio Verbi debuitne fieri statim post Adami lapsum?

R. Non debuit: qui par fuit ut homines per præcedentia oracula disponerentur ad fidem mysterii, quod est creditu difficillimum: par quoque fuit ut homines multo tempore suam ad bonum agendum imbecillitatem experirentur: indeque cogerentur expectare Messiam à quo vires ad operandum bonum acciperent.

7. Q. Incarnatio peractane fuit convenienti tempore?

R. Peracta fuit: scilicet eo tempore quo Verbum unitum est carni, expletæ erant Prophetiæ quæ Messiæ adventum prænuntiarant. Nimirum 1. sexagesima nona hebdomada postquam Messias (ex Danielis cap. 9.) nasciturus erat, expleta erat omninò, cum Christus in lucem prodiit. 2. Jam ab aliquot annis ablatum fuerat sceptrum à Tribu Juda, aut saltem imminebat tempus, circa quod Tribus Juda spolianda erat dato sibi divinitùs ad sceptrum jure. 3. Romanum Imperium, hoc est, quartum illud regnum quod ex Danielis 2. cap. tria priora, Caldaicum nempè, Persicum, & Græcum, domare debebat ac conterere, & cui regnum Messiæ, ex eodem Propheta, immediatè succedere debebat, aut saltem intra quod Messias ex eodem Propheta nasciturus erat, jam à multis annis eminebat in Orbe, cùm Verbum caro factum est: ergo Incarnatio convenienti tempore peracta fuit.

8. Q. Angeli sancti cognoveruntne existentiam Incarnationis; hoc est, cognoveruntne ante Christi mortem peractum fuisse Incarnationis mysterium?

R. Cognoverunt. Nam 1. Gabriel Archangelus illud

illud Mariæ nuntiavit Luc. 1. *Ecce concipies & paries filium*. 2. Pastores ipsum docti sunt ab Angelis. 3. Evangelia fidem faciunt, sanctos Angelos Christo dum viveret, sæpiùs ministrasse.

9. Q. Angeli apostatæ cognoveruntne certò ante Christi mortem, peractum fuisse mysterium Incarnationis?

R. Non cognoverunt certò. Nam 1. non cognoverunt Christum ex Virgine natum fuisse: ideò enim, ne id scirent, Christus ex desponsata nasci voluit. 2. Si id scivissent, nusquam authores fuissent Judæis, ut Jesum agerent in crucem: quippe ex Prophetarum oraculis noverant, se per Messiæ mortem spoliandos esse suo in homines imperio.

Obj. Ex Evangeliis constat 1. Jesum Nazarenum à Diabolis sæpè vocatum fuisse Dei Filium. Constat. 2. Diabolos non semel à Christo prohibitos fuisse, ne illum palàm confiterentur. 3. De Diabolis hæc habentur Lucæ 1. *Sciebant ipsum esse Christum*: ergo cognoverunt peractum Incarnationis mysterium.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Cognoverunt cognitione dubia, conc. conseq. cognitione certà, nego conf. Scilicet erant argumenta quibus in eam suspicionem adducerentur: unde meritò sic Hieronymus allatos ex Evangelio textus loquitur: *Dæmones suspicari magis Filium Dei, quàm nosse intelligendi sunt*.

CAPUT III.

De Necessitate Incarnationis.

Nota. Necessitas duplex est, stricta nimirùm & lata. Prima dicitur de eo quod aliter esse non potest: altera autem de eo quod non convenit aliter esse, quamvis simpliciter loquendo, aliter esse possit. Necessitas stricta subdividitur in absolutam,

quæ

quæ nimirum est independens à quacumque suppositione, seu conditione; & in hypotheticam, quæ præsupponit aliquam conditionem.

1. Q. Incarnatio fuitne simpliciter & absolutè necessaria?

R. Non fuit; quia Verbum potuit non incarnari; Deus enim, cum ex se sit perfectè beatus, est prorsùs liber ac indifferens circa opera quæ sunt ad extrà, ut est Incarnatio.

Obj. 1. Deus sibi vult necessariò bonum perfectissimum: ergo & Incarnationem.

R. Dist. ant. bonum intrinsecum, ut sunt attributa divina, conc. ant. extrinsecum, nego ant. istius, non autem illius generis est Incarnatio: quia ad Dei beatitudinem nihil omninò confert.

Obj. 2. Ex Augustino libro 1. contra Adversarium legis & Prophet. capite 14. Deus vult necessariò bonum, etiam extrinsecum, quod melius est: ergo & incarnationem; cùm melior sit, quam non Incarnatio.

R. Dist. ant. melius bonum, hoc est, quod malitia & imprudentia vacuum sit, conc. ant. melius alio sensu, nego ant. Augustinus eo loco arguit Manichæos, qui contendebant unum esse Deum, qui malorum author esset; alterum verò, bonorum.

Obj. 3. Patres Concilii Francofordiensis sic loquntur: *Credimus Deum omnia velle, quæ meliora sunt*; ergo, &c.

R. Dist. ant. quæ meliora sunt comparativè; hoc est, aptiora ad finem, quem Deus sibi proponit, conc. anc. quæ meliora sunt absolutè, nego ant.

2. Q. Incarnatio fuitne absolutè necessaria, saltem supposito peccato?

R. Non fuit; quia Scriptura non necessitati, sed charitati, etiam supposito peccato, Incarnationem adscribit: *Sic Deus* (inquit Joannis 4.) *dilexit Mundum, ut Filium suum Unigenitum daret.*

Obj. Si supposito peccato, Deus non fuisset incarnatus,

hiatus; aut ars Diaboli qui hominem rapuerat, prævaluisset arti divinæ, per quam homo ad beatitudinem conditus fuerat; aut peccatum remansisset impunitum: sed hæc absurda sunt, ergo, &c.

R. Nego ant. In perpetua nimirum hominis rei damnatione eluxisset Dei justitia; & in condonatione peccati minimè per pœnas castigati misericordia commendata fuisset.

3. Q. Incarnatio fuitne simpliciter necessaria ex suppositione decreti liberandi homines per imperfectam redemptionem?

R. Non fuit: quia in ea suppositione, mera creatura potuisset imperfectè pro peccato satisfacere, nimirùm per actus elicitos ex gratiæ auxilio, quod quidem Deus illi gratuitò concessisset: neque enim ad imperfectam satisfactionem requiritur æqualitas inter personam satisfacientem & personam læsam.

Obj. Patres non semel asserunt, uno Dei incarnati sanguine hominem redimi potuisse, ergo, &c.

R. Dist. ant. Supposito decreto de redemptione per satisfactionem perfectam, conc. ant. per imperfectam, nego ant.

4. Q. Incarnatio fuitne absolutè necessaria ex suppositione decreti de hominis redemptione per condignam ac perfectam satisfactionem?

R. Fuit qui ad perfectam & condignam satisfactionem requiritur, ut inter personam læsam & personam satisfacientem sit æqualitas perfecta: quemadmodùm enim gravitas offensæ petitur ex dignitate personæ lesæ, ita & meritum satisfactionis desumitur ex dignitate personæ satisfacientis: atqui sine Incarnatione non fuisset æqualitas inter personam satisfacientem & personam læsam: nimirùm Persona læsa est Deus ipse infinitæ sanctitatis, & aliundè quæcumque creatura, semper est finitæ sanctitatis: ergo necessaria fuit satisfactio per Deum incarna-

carnatum; solus enim Deus Deo æqualis est.

Obj. 1. Malitia peccati non est infinita: ergo creatura simplex potest pro ea satisfacere. Probatur ant. Si esset infinita, id oriretur ex eo quòd læderet personam infinitam: atqui illa ratio nulla est; alioquin enim infinita esset peccati venialis malitia; quod est absurdum.

Resp. Ad 1. dato & non concesso antecedente, nego conseq. quia etiamsi malitia peccati supponatur finita, tam gravis tamen est in peccato mortali, ut creaturæ simplicis satisfactio ei minimè possit æquari, quia ad satisfactionem condignam & æqualem satis non est, debitum, quod physicè æquale sit, reddere; sed prætereà requiritur proportio inter personam satisfacientem & personam læsam; neque enim rusticus, quantumcumque se deprimat, potest condignè satisfacere pro alapa quam Principi impegisset.

Obj. 2. Homo justus adjutus gratia posset vitam æternam de condigno mereri: ergo potest quoque condignè satisfacere.

Resp. Conc. ant. nego conseq. quia ad meritum non attenditur dignitas personæ, modò per gratiam habitualem sanctificata sit, sed solum illius opus; si enim rustico & nobili præmium proponatur, non minùs rustico, quàm nobili debebitur, si præscriptum opus adimpleverit; è contra in satisfactione præter proportionem operis cum injuria illata, requiritur proportio personæ satisfacientis cum persona læsa.

Obj. 3. Homo justus condignè satisfacit pro pœna temporali debita peccato jam quoad culpam dimisso; ergo satisfacere quoque potest pro illata Deo injuria.

Resp. Conc. ant. nego conseq., quia satisfactio pro pœna temporali, in hoc rerum statu fit præsertim ex Christi meritis: è contra satisfactio in casu de

quo est quæstio, fieret independenter à meritis personæ infinitæ.

5. Q. Incarnatio fuitne necessaria necessitate latè sumpta, hoc est, necessitate quæ dicitur necessitas Convenientiæ?

R. Fuit; quia maximè conveniens fuit, ut homo redimeretur per perfectam justitiam: at res ita evenit per Incarnationem; nimirùm satisfactio quæ a Christo fuit exhibita, propter dignitatem infinitam satisfacientis, æqualis est injuriæ quæ per Adami peccatum illata fuerat infinitæ personæ.

Obj. Redemptio quæ per meram peccati condonationem facta fuisset, magis commendasset Dei misericordiam, quàm quæ facta fuit per justitiam; ergo, &c.

R. Dist. ant. magis commendasset Dei misericordiam in Christi humanitatem, conc. ant. in reliquum humanum genus, nego ant. Scilicet Deus in Christum sæviendo, maxime sese misericordem & liberalem erga homines præbuit: *Sic enim* (ait Scriptura Joan. 4.) *Deus dilexit Mundum, ut Filium suum Unigenitum daret.*

6. Q. Præcipua Dei attributa commendanturne in Verbi Incarnatione?

R. Commendantur. Et quidem 1. Dei charitas qui proprio suo Filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. 2. Sapientia: quia Deus contraria contrariis curavit, maximam scilicet superbiam, Unigeniti sui exinanitione. 3. Omnipotentia; quia eadem vis ad refingendum opus requiritur, quæ ad illud primò faciendum adhibita fuit; ergò cùm in hominis creatione maximè enituerit Dei potentia, ita & in ejus redemptione. 4. Justitia: par pari nimirùm redditum est infinitæ dignitatis pretium pro injuria infinitæ malitiæ. Justitia enituit per incarnationem non solùm Dei respectu, sed etiam respectu Diaboli, scilicet Diabolus per Incarnatio-

nem

nem & satisfactionem Verbi meritò excidit jure, quod per peccatum in hominem acquisierat; tum quia victus est in carne quam in Adamo vicerat; tum quia manus per Judæos inferens Christo innocenti, transiliit limites datæ sibi in solum hominem reum potestatis: *Per injustitiam plus petendi* (ait Leo Magnus serm. 2. in Nativitate Domini) *totius debiti summa vacuatur*.

Obj. 1. Diabolus æquum jus non habebat in hominem reum: ergo superatus non fuit ex justitia: justitia nimirùm non habet locum, nisi eorum respectu qui jus justum habent in rem qua spoliantur.

Resp. Nego ant. licèt enim jus Dæmonis in hominem lapsum injustè comparatum fuerit, jus tamen æquum erat. Ita docet Augustinus in libro 3. de libero Arbitrio cap. 10. ubi scribit Dæmonem *jure æquissimo*, totum sibi genus humanum vindicasse: Ita etiam Bernardus Epist. 190. ubi sic loquitur: *Sciendum est, quòd omnes Doctores nostri post Apostolos, in hoc conveniunt, quòd Diabolus dominium & potestatem habebat super hominem, & justè eum possidebat, ideò scilicet, quòd homo ex libertate arbitrii, quam habebat, sponte Diabolo consensit.*

Obj. 2. Furto jus æquum non acquiritur, 2. Creatura seipsam, cùm essentialiter Dei sit, alteri tradere non potuit, ergo, &c.

Resp. Ad 1. Dist. ant. per furtum jus æquum non acquiritur, invito rei quæ rapitur, domino, conc. ant. consentiente rei domino, nego ant. Deus in pœnam defectionis, hominem lapsum Diaboli dominio dimisit. Ad 2. Dist. ant. creatura seipsam tradere non potuit, Deo contradicente, & permittente, nego ant.

CAPUT IV.

De Motivo Incarnationis.

Nota. MOtivum est id quod operantem movet ad agendum: duobus verò modis operans ad agendum movetur, vel clientem meritis, vel fine, quem sibi proponit.

1. *Q.* Humanitas Christi meruitne suam cum Verbo unionem?

R. Non meruit: quia humanitas Christi ne brevissimo quidem instanti extitit ante suam cum Verbo unionem; at operans non meretur antequam aliquo modo existat.

Obj. Psalmus 44. unionem Verbi cum humana natura refundit in ejusdem humanitatis charitatem: *Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*; ergo, &c.

Resp. 1. Plures Patres eam oleo lætitiæ unctionem explicarunt de resurrectionis gloria, quam Deus humanitate Christi rependit tanquam præteritorum meritorum mercedem. 2. Patres alii qui textum illum de Incarnatione interpretati sunt, præpositionem *propterea* sumpserunt pro causa finali, non autem pro causa meritoria: unde hunc Psalmo sensum adscripsere: *Dilexisti justitiam, nec mirum: ad hoc enim te Deus tuus unxerat, hoc est, cum Verbo unierat.*

2. *Q.* Veteres Patriarchæ meruerunte Incarnationem sumptam secundùm substantiam?

R. Non meruerunt: quia Incarnatio Verbi, post hominis lapsum, cuilibet hominum merito præsupponitur: nullum enim in homine lapso potest unquam esse meritum, nisi ex fide Incarnationis aut futuræ, aut jam peractæ.

Obj.

Obj. Patriarchæ veteres crediderunt se posse mereri, meritò saltem impetrationis, Incarnationem, eam enim enixè petierunt: *Mitte* (inquiunt in Scripturis) *quem missurus es.*

R. Dist. ant. eam petierunt quoad accelerationem temporis, conc. ant. quoad substantiam nego antecedens.

3. *Q.* Patriarchæ meruerunt ne Incarnationem non quidem secundùm substantiam, sed secundùm hanc circumstantiam, quòd Christus ex eorum gente nasceretur?

R. Non meruerunt: quia Christus præsupponi debuit ut futurus, ad hoc ut Patriarchæ ex fide in eum quidquam mereri possent: at Christus ut futurus, præsupponitur futurus ex his aut illis parentibus determinatè, ergo, &c.

Obj. Geneseos 22. Deus Messiam Abrahamo promisit in remunerationem obedientiæ, quam illi exhibuerat: *Quia obedisti voci meæ, benedicentur in semine tuo omnes gentes.*

R. Dist. ant. Deus Messiam Abrahamo impropriè promisit, conc. ant. promisit propriè, nego ant. hoc est, Abrahamus sua obedientia meruit, ut Deus suum de Messia ex illius semine nascituro decretum confirmaret.

4. *Q.* Beata Virgo meruitne aliquo modo, ut esset Dei mater?

R. Nullo modo meruit: quia jam futura erat Dei mater, antequam concipiatur quidquam mereri potuisse: scilicet mereri non potuit; nisi ex meritis Christi futuri, ac proinde de matre nascituri.

Obj. Ecclesia canit, quod Beata Virgo Dominum omnium portare meruerit: ergo, &c.

R. Dist. ant. quod meruerit metaphoricè, conc. ant. propriè, nego ant. Sensus est quod Beata Virgo, quantùm creatura potest, idonea facta est, ut Dei mater esset.

5. Q. Estne de fide, quod Incarnatio facta sit ad liberandum hominem?

R. Est: id enim expressè asseritur in Scripturis: *Venit* (inquit Christus ipse Matthæi 18.) *Filius hominis salvare quod perierat.*

Obj. Christus non liberavit homines, in eis enim magna remanet ad malum propensio: ergo ad eos liberandos non venit.

R. Dist. ant. quantùm ad radicem ex qua peccata nascuntur, conc. ant. concupiscentia enim in homine ad extremum usque agonem remanet; ita tamen, ut cum auxilio gratiæ superari possit; non liberavit quantùm ad peccati culpam, nego ant.

6. Q. Si homo non peccasset, verbum fuissetne incarnatum?

R. Non fuisset incarnatum. Nam 1. nullibi aut Scriptura, aut Traditio asserunt, quod Verbum fuisset incarnatum, si homo non peccasset: ergo id gratis asseritur à Scotistis. 2. Contrarium, implicitè saltem, affirmat Scriptura: nempe quoties de motivo Incarnationis loquitur, non aliud assignat, quàm peccatum delendum: unde Christum exhibet semper aut tanquam Legislatorem, aut Pastorem qui ovem errantem quæsierit, aut tanquam medicum qui consuluerit hominum saluti. 3. Eadem Scriptura ex eo Dei in homines charitatem commendat, quod propter eos incarnatus sit: *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, convivificavit nos in Christo* Jesu, *Ephes.* 2. at plurimùm minuitur illa Dei in homines charitas, si asseratur, quod venturus fuisset, etiamsi propter nos non venisset 4. Patres expressè docent, Christum, homine non peccante, non fuisse venturum: *Si* (inquit Irenæus lib. 15. adversùs hæreses, cap. 4.) *non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* Sic etiam loquitur Aug. serm. 6. de verbis Apostoli: *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere.* Sic etiam

Leo

Leo Magnus serm. 3. de Pentec. *Si enim homo in sua naturæ honore mansisset: Creator mundi creatura non fieret.*

9. Q. Textus Scripturæ & Patrum in quibus asseritur, quòd Christus, homine non peccante, non fuisset venturus, possuntne explicari de solo adventu in carne passibili, ut Scotistæ fingunt?

R. Non possunt 1. quia Patres numquam asseruerunt Christum, homine non peccante, venturum fuisse in carne impassibili, ut Scotistæ docent. 2. Si ita explicari possent ii textus, falsò Patres absolutè asseruissent Christum, homine non peccante, non esse venturum: quando enim sunt duo motiva æquè præcipua, absolutè dici non potest, rem non esse futuram, si propter unum, licèt non propter aliud, futura sit.

Obj. 1. Deus voluit Messiæ futuritionem, antequàm decerneret hominis futuritionem: juxta illud de Christo, Proverbiorum 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio*: ergo, &c.

Resp. Ea Proverbiorum verba intelligi de Christo, non ut homo est, sed ut est Verbum Patris. 2. Intelligi quoque posse de Christo, ut homo est, sed in ea suppositione dicendum erit, voces istas, *antequam quidquam faceret*, intelligi de rebus quæ ad hominis salutem, non autem ad naturam pertinent: hoc est Deus Christi futuritionem decrevit, antequàm de hominis lapsi reparatione, quæ est veluti secunda creatio, quidquam decerneret.

Obj. 2. Christus in Epistola ad Coloss. cap. 1. dicitur *Primogenitus omnis creaturæ*: ergo fuit futurus ante omnem creaturam.

Resp. 1. Dist. ant. prout est Deus, conc. ant. nempè addit Apostolus: *Quoniam in ipso condita sunt universa*: quæ quidem verba idem significant, ac ista alia Joannis cap. 1. *Omnia per ipsum*, Verbum, *facta sunt.*

Resp. 2. Dicitur, etiam ut est homo, primogenitus dignitate, conc.ant. futuritione, nego ant. 3. Est primogenitus futuritione in iis quæ pertinent ad hominis naturam, nego ant. Unde Paulus subiicit: *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum.*

Obj. 3. Christi futuritio decreta fuit, antequam decerneretur, quòd ex semine David nasceretur: *Qui* (inquit Apostolus ad Rom.) *factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis*: at si Christi futuritio decreta fuit, antequàm decerneretur, quòd ex semine David nasceretur, decreta fuit independenter à futuritione peccati: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dici 1. potest cum Patribus Græcis, vocem illam *Prædestinatus*, idem esse ac *manifestatus*: unde unus sensus erit, Christi divinitatem fuisse in virtute resurrectionis manifestatam. Dici potest 2. vocem *Prædestinatus*, sumi pro prædestinatione propriè sumpta; in ea verò suppositione pronomen *Qui*, intelligitur de Christo prout homo est: sic enim acceptus, ab æterno prædestinatus fuit ad divinam filiationem per futuram cum Verbo unionem.

Obj. 4. Apostolus in Epistola ad Hebræos, asserit Deum per Christum fecisse sæcula: *Per quem fecit & sæcula*: ergo futurus fuit ante sæcula. Nec dici potest eum textum intelligi de Christo, ut Verbum est, siquidem intelligi debet de Filio, per quem Apostolus paulò ante dixerat, Deum novissimè nobis locutum fuisse: ergo, &c.

Resp. Apostolum in Epistola ad Hebræos loqui de Christo, modò ut Deus est, modò verò ut homo. Mirum igitur non est, quod dicat Deum nobis novis-

vissimè locutum fuisse in Filio carne vestito, & quod per eundem Filium, sed carne non vestitum, sæcula fecerit.

Obj. 5. Christus ex Apostolo, est hominum & Angelorum caput: sed caput morale futurum est ante illius membra: ergo & Christus futurus fuit ante Adamum & Angelos: ac proinde, Adamo non peccante, venturus fuisset.

R. Dist. maj. Christus est Angelorum caput dignitate, conc. maj. influxu, nego maj. Hoc est, gratia nec Adamo innocenti, nec Angelis data est ex meritis Christi futuri: ac proinde ex Apostoli loco non colligitur, quod ab æterno futurus fuerit ante Adami innocentis & Angelorum futuritionem.

Obj. 6. Christus adumbratus est in nuptiis Adami innocentis cum Eva: juxta illud Apostoli ad Ephesios 5. *Sacramentum hoc* (matrimonium) *magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*: ergo futurus fuit ante Adami lapsum.

R. Conc. ant. nego conseq. quia cùm Adamus iniit cum Eva matrimonium, jam tunc prævisum erat eorum peccatum, & Christus jam erat futurus. Mirum igitur non est, quod illius unio cum Ecclesia, quæ ex hominibus lapsis, tanquam membris constat, Adami nuptiis adumbrata fuerit.

Obj. 7. Ex Tertulliano in lib. de resurrectione carnis, corpus Christi fuit exemplar ad quod exacta est formatio corporis Adami: *Quodcumque enim limus exprimebatur Christus cogitabatur homo futurus, quod & limus.* Sed exemplar est ante id quod ad illud exigitur: ergo, &c.

R. Dist. maj. Corpus Christi jam prædefiniti ex prævisione peccati futuri, fuit exemplar corporis Adami, conc. ant. Corpus Christi non prædefiniti ex prævisione peccati futuri, nego maj. Tertullianus eo in loco carnem hominis quam Marcion contra quem agit deprimebat, commendare voluit ex eo, quod

quod ad Christi, sed post peccati prævisionem jam prædefiniti, carnem exacta ac formata fuerit.

Obj. 8. Summum bonum est perfectissimo modo sui communicativum: ergo & per unionem hypostaticam cum humana natura: cùm non sit alius nobilior ac perfectior unionis modus.

R. Dist. ant. Summum bonum est perfectissimo modo sui communicativum, *ad intrà* seu per generationem Verbi, & productionem Spiritus sancti, conc. ant. ad extrà, nego ant. quia Deus est perfectus & beatus independenter ab operationibus ad extrà: ac proinde ab ipsa etiam Incarnatione.

Obj. 9. Si redemptio generis humani esset adæquatum motivum Incarnationis, sequeretur, nobilius, Christum scilicet, unicè ordinatum fuisse ad ignobilius, hominem nimirùm redimendum; sed hoc est absurdum: is enim qui agit ordinatè, nobilius ad ignobilius referre non debet.

R. Dist. maj. Sequeretur, nobilius ordinatum fuisse ad ignobilius tamquam ad finem *Cui*, conc. maj. tamquam ad finem *Cujus gratia*, nego maj. Incarnatio fuit quidem ordinata ad ignobilius, humani nimirùm generis salutem, tamquam ad finem *Cui*, sicut medicus ad ægrotum, non autem tamquam ad finem *Cujus gratia*, quia non fuit ultimus finis, quem Deus in Incarnatione sibi proposuit; imò verò medium, quo sibi gloriam extrinsecam compararet: ita tamen, ut eo medio gloriam hujusmodi sibi non fuisset comparaturus, si homo non peccasset.

8. *Q.* Christus venitne tum propter peccatum originale, tum propter actualia?

R. Venit: juxta illud primæ Joannis 1. *Sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato*: nec non juxta illud Matthæi cap. 1. *Ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Præcipuè tamen venit propter peccatum originale, quia totum humanum genus infecit.

CAPUT V.

De Essentia Incarnationis.

Nota. ESsentia Incarnationis posita est (ut dictum fuit superiùs) in actione per quam natura divina & humana unitæ sunt in una Verbi persona. Hic igitur dicendum est, de persona quæ humanam naturam assumpsit: 1. de natura quæ fuit assumpta: 3. de unione quæ fuit utriusque vinculum.

§. I.

De Persona assumente.

1. *Quæst.* SOla Verbi persona assumpsitne humanam naturam?

R. Sola assumpsit: tum quia de Verbo tantùm, non autem de cæteris personis dicitur, quod carnem induerit: *Verbum caro factum est Joan.* 1.: tum quia damnati sunt olim Patropassiani, seu Sabelliani, qui cùm non distinguerent realiter Patrem a Filio, cogebantur fateri Patrem fuisse Incarnatum, & passum.

Obj. 1. Incarnatio est opus ad extrà: ergo communis est singulis personis Sanctissimæ Trinitatis: siquidem opera ad extrà toti Trinitati communia sunt.

R. Ad 1. conc. ant. nego conseq. ad 2. dist. ant. opera ad extrà quæ oriuntur ex divinis personis tamquam causa efficiente, sunt communia toti Trinitati, conc. ant. quæ oriuntur à personis tamquam a principio relativo, nego ant. Hoc, non autem illo modo, Incarnatio oritur a Filio: oritur enim a Filio reduplicativè ut Filius est, ac proinde non potest esse communis toti Trinitati.

Obj.

Obj. 2. Ex S. Cyrillo, natura divina dicitur incarnata: ergo singulæ personæ humanam naturam assumpserunt; natura nimirùm singulis personis communis est.

R. Dist. ant. Natura divina dicitur incarnata ratione alterius, hoc est ratione personæ Verbi, quæ sola supplet vices subsistentiæ humanitatis, conc. ant. ratione sui præcisè, nego ant. quia natura divina per se non est terminus humanitatis; hoc est præcisè ut natura est, non supplet vices humanitatis.

2. Q. Tres personæ potueruntne simul eamdem naturam assumere?

R. Potuerunt: quia non est potior ratio de una tantum persona, quam de tribus: hoc est, non minùs tres simul potuerunt supplere subsistentiam creatam humanitatis, quam una tantùm.

Obj. 1. Unus & idem effectus non potest pendere a pluribus causis totalibus: quia essent totales & non totales; admitterent enim aliarum consortium: ergo, &c.

R. Nego ant. neque enim una causa desinit esse totalis, cum admittit aliarum consortium, si ipsa totum effectum producat: at reverà totum producerent in casu de quo agitur, singulæ personæ Sanctissimæ Trinitatis.

Obj. 2. Una persona non potuit assumere humanitatem propria subsistentia jam terminatam: ergo nec terminatam subsistentia alicujus personæ divinæ.

R. Conc. ant. nego conseq. quia natura quæ propriam habet subsistentiam est sui juris: ac proinde non potest fieri alterius: alioquin desineret esse proprii juris. E contrà verò natura terminata per subsistentiam alienam non est sui juris; & consequenter nihil impedit, quin sub alio titulo fiat iterùm juris alterius personæ.

Obj. 3. De natura humana quæ tribus divinis subsisten-

ſiſtentiis ſubſiſteret, dici poſſet, quòd eſſet ſimul Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: at id dici non poteſt, cum dici non poſſit, quòd Pater ſit Filius.

R ſp. Ad 1. conc. maj. nego min. ad 2. nego paritatem; quia hæc propoſitio, *Pater eſt Filius*, facit hunc ſenſum: perſona Filii eſt perſona Patris; iſta è contrà: *Natura humana eſt ſimul Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*, facit hunc ſenſum: Humana natura ſimul terminatur tribus ſubſiſtentiis, Patris nimirùm, Filii, & Spiritus ſancti.

Obj. 4. Dici non poteſt unam naturam humanam eſſe tres homines: ergo nec dici poteſt quòd tres habere poſſit ſubſiſtentias.

Reſp. Nego ant. quia ut dicantur tres homines, ſatis eſt ut ſit triplex perſona: quia denominatio multiplicationis ſumitur ex multiplicatione ſuppoſiti, quòd a natura diſtinguatur: hinc S. Thomas colligit, quòd ſi una perſona aſſumeret duas naturas, non diceretur duplex homo, ſed unus tantum.

§. II.

De Natura aſſumpta.

1. *Quæſt.* Qualibet natura potuitne aſſumi à Verbo?

R. Potuit: quia qualibet natura poteſt ſpoliari propria ſubſiſtentia, & terminari ſubſiſtentia divina: unde Corpus Chriſti mortuum in ſepulchro carens propria ſubſiſtentia, terminatum fuit per Verbi ſubſiſtentiam.

2. *Q.* Quam naturam Verbum aſſumpſit?

R. Humanam tantùm, juxtà illud Apoſtoli Heb. 2. *Non Angelos, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*. Prætereà eam tantùm aſſumpſit, quam ſanavit: at non aliam ſanavit, quàm humanam. Venit enim Filius hominis ſalvum facere quod perierat.

Obj.

Obj. Origenes docuit, Christum aliquando pro Diabolis passurum esse, eosque morte sua redempturum. Id testatur Hieronymus in Epistola ad Avitum.

Resp. Origenem, si ita sensit, turpiter errasse, nec non & in multis aliis capitibus; unde nullius est ponderis argumentum ex illius authoritate desumptum.

3. *Q.* Cur Verbum Incarnatum noluit Angelos apostatas redimere?

R. In hoc suam erga nos homines charitatem Deus commendavit. Præterea (ut ait Augustinus tractatu 110. in Joannem) Diabolus author fuit peccati, homo verò ejusdem Diaboli fuit imitator tantùm.

4. *Q.* Fuitne conveniens, ut Verbum solam humanam naturam assumeret?

R. Fuit. Scilicet par fuit, ut Diabolus in eadem natura vinceretur, quam ipse vicerat. Par fuit, ut natura quæ peccaverat, cum Verbo hypostaticè conjuncta sanaretur.

5. *Q.* Natura a Verbo assumpta habuitne propriam existentiam?

R. Habuit: quia natura quæ non habuisset existentiam, non fuisset ens verum & reale; illud enim differt a nihilo, quòd nihilum non habeat existentiam. Præterea Cyrillus in 1. Orat. adversùs Nestorium, docet existentiam carnalem humanitatis Christi initium accepisse in sinu Virginis: *Nec* (ait) *existentiæ carnalis initium viam alteram* (quàm generationem, & nativitatem) *habere possit*: atqui Verbum assumpsit id totum quod in Virgine initium habuit: ergo, &c.

Obj. Sophronius in Epistola Synodica quæ probata est in Sexta generali Synodo, sic de Christi humanitate loquitur: *In ipso enim* (Verbo) *& non per se ipsam existentiam habuit*. S. Joannes Damascenus lib.

lib.3. cap.12. docet carnem Christi *extantiam in ipso Verbo habere*: ergo,&c.

R. Ad 1. Dist. ant. Natura humana *non per se ipsam*, hoc est, ante suam unionem cum Verbo, non habuit existentiam, conc.ant. *Non per se ipsam*, hoc est unita Verbo non habuit propriam existentiam, nego ant. Hæc enim verba præcedunt ea,quæ nobis objecta sunt: *Simul enim caro, simul Dei Verbi caro*. Ad 2.dist. etiam ant. Caro Christi extantiam *sibi propriam* habuit in Verbo, conc. ant. *non sibi propriam*. nego ant.Nec enim Damascenus eo loci aliud voluit, quàm quod Ecclesia contra Nestorium, hoc est, naturam humanam ne momento quidem extitisse ante suam cum Verbo unionem: unde ibidem hæc habet Damascenus: *Assumptione carnis, hujus extantiam, & deificationem a Deo Verbo eodem momento fuisse*.

6. *Q.* Verbum assumpsitne personam humanam?

R. Non assumpsit: quia si assumpsisset, humana persona cum divina post unionem remansisset, cùm ea quæ Verbum semel assumpsit, numquam dimiserit; atqui non remansit: alioquin enim duæ essent in Christo personæ etiam post unionem: quod tamen Ecclesia in Nestorio damnavit, juxta illud Concilii Calchedonensis, actione 5.ubi definitur: *Utriusque naturæ proprietates salvas manere, & in unam personam, atque unam hypostasim concurrere*. Præterea si duæ in Christo forent personæ, admitti non posset idiomatum communicatio; hoc est, dici non posset hominem esse Filium Dei, & vicissim Filium Dei esse hominem: non enim idiomatum communicatio alio principio nititur, quàm quod una sit in Christo persona, in qua duæ naturæ subsistunt.

Obj. 1. Verbum assumpsit humanam substantiam: ergo & subsistentiam: ista enim est de conceptu alterius; nempè substantia definitur: *Ens per se subsistens*:

R. Conc.

R. Conc. ant. nego conseq. ad cujus probationem, dist. ant. Substantia definitur ens per se subsistens in exigentia, conc. ant. actu, nego ant. Hinc licèt humanitas Christi exigat per se subsistere, (in quo quidem capite differt ab accidente, quod exigit subsistere in alio tamquam in subjecto cui inhæreat) actu tamen per se non subsistit, sed in Verbo tantùm per cujus subsistentiam unicè subsistit.

Obj. 2. Natura est manca, & imperfecta, si propriam subsistentiam non habeat: atqui Verbum mancam, & imperfectam naturam non assumpsit: ergo, &c.

R. Dist. maj. Est manca, & imperfecta accidentaliter, conc. maj. substantialiter, nego maj. siquidem subsistere per se actu, est accidentale substantiæ; exigere verò per se subsistere, est illi essentiale, & in hoc differt ab accidente, quod quidem essentialiter exigit esse in alio.

Obj. 3. Subsistentia & individuum sunt unum & idem: ergo cùm Verbum assumpserit individuum humanæ naturæ, assumpsit & illius subsistentiam.

R. Nego ant. quia individuum, prout individuum, non aliud est, quam aliquid singulare; nempè sic acceptum opponitur communi: at id omne quod est singulare, non est persona, quia singulare excludit tantùm id quod est commune multis, persona verò excludit præterea conjunctionem cum ente superiore a quo pendeat, & cujus juris propriè sit: quod quidem dici non potest de natura humana, quam Verbum assumpsit: nempè per sui cum Verbo unionem desiit esse proprii juris, & facta est juris alieni, Verbi nimirùm.

7. Q. Verbum potuitne humanam personam assumere?

R. Non potuit: quia in ea suppositione humana natura proprii juris esset; utpote habens personam propriam; & simul non esset, utpote per hypostasim

postasim divinam facta juris alieni.

8. *Q.* Verbum assumpsitne verum corpus, an verò phantasticum tantùm?

R. Assumpsit verum. Nam 1. Scripturæ verum Corpus Christo tribuunt: *Corpus meum* (inquit ipse apud Isaiam cap. 50.) *dedi percutientibus*. Ad Hebræos 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, et ipse similiter participavit eisdem*. Joannis 8. Christus se ipsum dicit verum hominem: *Quæritis me interficere, hominem qui veritatem locutus sum vobis*. Christus post resurrectionem suum Corpus discipulis palpandum obtulit. Matthæus cap. 1. Christi genealogiam describit. 2. Ecclesia damnavit Cerdonem, Marcionem, Manichæum, quòd contenderent, Christi Corpus fuisse phantasticum tantùm & apparens, non autem verum & reale. 3. sequeretur, Christum, nec verè natum, nec verè passum fuisse, nec verè resurrexisse: quæ quidem singula & Scripturæ & Patribus, & sensibus contraria sunt.

Obj. 1. Apostolus ad Philippenses cap. 2. sic de Christo loquitur: *In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo*: Sed qui in similitudinem tantùm hominis factus est, non assumpsit veram carnem: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. in similitudinem quoad statum in quo sunt homines, seu quoad statum peccati, conc. maj. Scilicet (ut ait Apostolus ad Rom. 8.) *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati*. Quoad substantiam, nego ant. est enim verus homo.

Obj. 2. Apostolus secundæ ad Corinth. 5. hæc habet: *Et si cognovimus secundùm carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Hoc est, licèt olim putaverimus Christum habuisse verum corpus, nunc doctiores facti, id non credimus: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Sed nunc jam non novimus secun-

cundùm carnem, hoc est, non multi facimus carnalem quorumdam consanguinitatem cum Christo, conc. ant. non novimus veram in eo carnem, nego ant. Laudatæ igitur ex Apostolo sententiæ is est sensus: & si cognovimus secundùm carnem Christum, hoc est, licèt olim pluris fecerimus gentilem & consanguineum esse Christi secundùm carnem; nunc jam non novimus, id est, non multi id facimus, nec censemus in hujusmodi re gloriandum esse. Hincque patet Paulum eò loci carpere pseudo-Apostolos qui (ut constat ex ejus Epistolis) eo in primis gloriabantur, quòd Christo carne & sanguine conjuncti essent.

9 *Q.* Verbum assumpsitne corpus terrenum, an verò cœleste?

R. Terrenum assumpsit: Nam 1. Christus dicitur Filius hominis: 2. Matthæi 1. dicitur natus non *in* Maria, sed *de* Maria: *De qua natus est Jesus*. 3. Genitus est ex semine David. 4. Idem demonstrat Christi genealogia quæ refertur Matthæi cap. 1.

Obj. Apostolus 1. ad Corinth. 15. sic Christum opponit Adamo: *Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Secundus homo post resurrectionem, de cœlo cœlestis, conc. ant. ante resurrectionem, nego ant. Apostolus eò loci opponit Christi Corpus quod resurrexit, Adami corpori post peccatum; asseritque quòd, cùm istud mortale fuerit ac passibile, illud è contrà jam sit immortale & impassibile.

10. *Q.* Christi Corpus fuitne corpus corruptibile?

R. Fuit ante resurrectionem: nimirùm 1. Verbum assumpsit omnes, uno excepto peccato, humanæ vitæ miserias. 2. Christus in suo corpore verè passus est. 3. Ex Apostolo, *Crucifixus est ex infirmitate*.

Obj. 1. Psalmo 15. sic Christus Deum Patrem al-

loquitur : *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem* : ergo David prædixit Christi carnem fore incorruptibilem .

Resp. Dist.conseq. Post mortem & in tumulo positam conc.ant. ante mortem, & extrà tumulum, nego ant. *Hoc*, seu immunitatem à putredine, (inquit Fulgentius) *non eiusdem carnis incorruptibilitas, sed resurrectionis celeritas fecit* .

Obj. 2. Dionysius Alexandrinus in Epistola quam conscripsit adversùs Paulum Samosatenum, illum tamquam hæreticum arguit, quòd diceret Christi sanguinem esse corruptibilem, ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Post resurrectionem, conc. ant. nempè loquebatur de sanguine, qui in calice post consecrationem continetur, ante resurrectionem, nego ant.

Obj. 3. Christus non ex necessitate, sed ex potestate mortuus est: ergo illius caro non erat corruptibilis.

Resp. Dist. ant. ex potestate quæ inesset Verbo, conc. ant. quæ inesset carni, nego ant. *Principatus enim in Verbo erat* (inquit Augustinus in tractatu 47. in Joannem) *ibi potestas erat, quando poneret animam, & quando sumeret* .

II. Q. Corpus assumptum à Verbo fuitne sanctum, hoc est, genitum ex puella, quæ partum cum virginitate conjunxerit?

R. Fuit. Id enim prædictum fuerat apud Isaiam cap.7. *Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Varias ad illum locum Judæorum responsiones vide Institutionum nostrarum tom.4. confutatas. Id verò quod anteà prædictum fuerat, revera postea accidisse testatur Matth. cap.1. *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto* . Idem asseritur Lucæ 1. Hincque factum est, ut omnia fidei Symbola quæ ab Ecclesiæ incunabulis huc usque edita sunt, articu-

lum expresſè tradant, quòd Chriſtus de Maria Virgine prodierit.

Obj. Paulus ad Galatas 4. Sic de Chriſto loquitur: *Miſit Deum Filium ſuum factum ex mulirre*: atqui *mulier* eſt nomen fœminæ corruptæ: ergo, &c.

Reſpondet Tertullianus de virginibus velandis cap. 4. vocem *Mulier*, ſignificare ſexum, non verò conditionem, aut qualitatem ſexus: ſeu, nomen eſſe quod ſumitur pro *fœmina*, ſive ſit virgo, ſive non ſit; id autem probat ex eo quòd Eva ſtatim à ſua creatione, & antequam à viro cognita fuiſſet, mulier appellata ſit?

12. *Q.* Corpus Chriſti floruitne venuſtate formæ?

R. Non floruit: par enim non fuit ut externa pulchritudine mortales ad ſe alliceret: Ut quid ſe Chriſtus eo commendaſſet, quod cuique homini deſpectui eſſe debet? Incarnatio eſt Verbi exinanitio: par igitur fuit ut Chriſtus omnem, quæ ex ore pendet, humanam gloriam abdicaret.

Obj. 1. Hæc Pſalm. 41. habentur de Chriſto: *Speciosus forma præ Filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. ſpecioſus forma interna, conc. ant. externa, nego ant. *Hinc autem* (ait Chryſoſtomus in illum locum) *ſpecioſus forma præ Filiis hominum, ſignificant gratiam, ſapientiam, doctrinam.*

Obj. 2. Hieronymus in Epiſtola ad Principiam, aſſerit nonnihil ſidereum emicuiſſe in Chriſti vultu: ergo, &c.

Reſp. Nonnihil ſidereum emicuiſſe in Chriſti vultu, *aliquando*: cùm ſcilicet diſcipulos ad ſe attraxit, cùm terrefecit milites, cùm quæſtuarios ejecit è templo, conc. ant. emicuiſſe paſſim & ordinariè, nego ant.

13. *Q.* Corpus Chriſti fuitne exterius deforme?

R. Non fuit. Nam 1. oris deformitas nuſquam à Ju-

Judæis carnalibus exprobrata fuit Christo: 2. Quemadmodùm Christus eleganti forma non debuit hominum oculos ad se convertere: ita nec deformi abalienare; scilicet decuit ut eo in capite aurea mediocritas servaretur.

Obj. Isaiæ cap. 44. Hæc de Christo leguntur: *Non est species ei neque decor: & vidimus eum et non erat aspectus, et desideravimus eum*; ergo, &c.

R. Isaias loquitur de Christo pendente in patibulo, non autem ante passionem: *Despectus erat & ignobilis*, (inquit Hieronymus in caput 43. Isaiæ) *quando pendebat in cruce, & factus pro nobis maledictum, peccata nostra portabat, et loquebatur Patri: Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?*

14. Q. Verbum assumpsitne hominis animam?

R. Assumpsit; Nam 1. Joannis 10. sic loquitur: *Ego pono animam meam*, in passione, *ut iterum sumam eam*, in resurrectione 2. Damnati sunt Ariani, quod vellent Verbum esse in Christo animæ loco, ut ipsimet Verbo passionem & mortem adscriberent. 3. Verbum id assumpsit quod sanavit: *Cavendum est* (inquit Augustinus in libro de fide & operibus cap. 4.) *ne cùm crediderit aliquid nostrum non pertinere ad istam susceptionem, non pertineat ad salutem*. 4. Christus est verus homo: ergo præcipuam hominis partem, seu animam rationalem habuit.

Obj. S. Joannes cap. 1. de Incarnatione loquens, solius corporis meminit: *Verbum* (inquit) *caro factum est*: ergo, &c.

R. Nego conseq. S. Joannes quippe per Synecdochen locutus est, hoc est, partem pro toto sumpsit eoque tropo usus est, ut Dei in nos charitatem magis commendaret.

15. Q. Verbum assumpsitne cum hominis anima humanum intellectum?

R. Assumpsit: intellectus enim est necessaria animæ humanæ proprietas & perfectio: at Verbum assumpsit animam cum proprietatibus & perfectionibus necessariis; alioquin enim mancam & imperfectam animam assumpsisset: quod est absurdum.

16. R. Verbum assumpsitne humanam voluntatem?

R. Assumpsit. Nam 1. Christus ipse suam humanam voluntatem à Patris, ac proinde Verbi, voluntate distinxit: *Non mea* (inquit Lucæ 12.) *sed tua volantas fiat*. 2. Monothelitæ in sexta generali Synodo tamquam hæretici damnati sunt, quod unam (Verbi nimirum) in Christo voluntatem fuisse contenderent. 3. Imperfecta alioquin & manca fuisset anima quam Verbum assumpsit.

17. Q. In Christo fuitne una tantùm, an verò duplex operatio, divina nimirùm & humana?

R. Non una in Christo, sed duplex fuit operatio. Nam 1. duplex in eo fuit natura: at quælibet natura propriam sibi operationem habet. 2. Patres adversùs Eutychem, etiam post unionem in Christo duplicem naturam remansisse probarunt ex duplici operatione, humana nimirùm & divina. 3. Nonnullæ fuerunt in Christo operationes quæ divinæ voluntati tribui non possunt: eæ nimirùm omnes quibus corpus est occasio, ut tristari, sitire, esurire; nonnullæ etiam quæ tribui non possunt humanæ voluntati, ut sunt excitatio è mortuis, aliaque miracula quæ Christus patravit. Ob id in sexta generali Synodo damnati sunt Monothelitæ, quod unam tantùm in Christo operationem admitterent.

Obj. 1. Unum tantum fuit suppositum in Christo Verbi nimirùm: ergo & unica tantùm operatio; scilicet divina.

R. Nego conseq. Ratio est, quia licet unitas aut mul-

multiplicitas operantis sumatur ex unitate aut multiplicate suppositi; unitas tamen, aut multiplicitas operationis ex eo non petuntur, sed ex unitate aut multiplicitate naturæ, quia à natura sunt formæ per quas agens operatur.

Obj. 2. Causa principalis & instrumentalis eadem est & unica operatio: sed humanitas Christi fuit respectu Verbi, causa instrumentalis: ergo una tantùm fuit operatio Christi.

R. 1. Dist. maj. Si causa principalis & instrumentalis ejusdem sint naturæ, conc. maj. propter eam enim rationem motus qui imprimitur cerebro & manui ad pingendum; est una & eadem actio seu operatio: si sint diversæ naturæ, nego maj. ob id nimirùm actio per quam ignis comburit subjectum, non est eadem actio per quam applicatur subjecto.

R. 2. Dist. min. Humanitas Christi fuit causa instrumentalis Verbi ad operandam hominis salutem, conc. min. Ad actus sibi proprios, nego min. Ita S. Thomas 3. part. q. 19. art. 1.

Obj. 3. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Evangelium Joannis, hæc habet de suscitatione è mortuis filiæ principis Synanogæ: *Eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, & rursus tactu carnis vivificando, unam & congenitam per hæc ambo ostendit operationem*: ergo in Christo una tantùm fuit operatio.

R. Dist. conseq. Ergo una tantùm fuit operatio in patrandis miraculis, conc. conseq. in functionibus naturæ humanæ propriis, ut sunt velle & intelligere, nego conseq. In hoc ultimo capite, non autem in illo, posita fuit Monothelitarum hæresis.

18. R. Quotuplicis generis operationes fuerunt in Christo?

R. Triplicis. Nonnullæ enim fuerunt divinæ, aliæ humanæ, aliæ denique mixtæ. Primæ sunt eæ quæ emanarunt à Christo ut Deus est, ut sunt rerum creatio & conservatio. Secundæ, sunt eæ quæ natu-

naturæ humanæ propriæ sunt, ut bibere, flere, velle, intelligere. Tertiæ tandem sunt eæ in quibus egit utraque natura, ut cum Christus suo contactu curabat ægrotos; in ea nimirùm curatione natura divina agebat per suam omnipotentiam, & natura humana per suum contactum. Ita Cyrillus Alexandrinus in Epistola ad Acacium Melitinensem Episcopum.

19. *Q.* Quibus nominibus appellatæ sunt à Patribus *Mixtæ* Christi operationes?

R. A Patribus Græcis vocatæ sunt *Theandricæ*, à Latinis verò *Deiviriles*.

20. *Q.* In quo errarunt Monothelitæ circa operationem Theandricam, aut Deivirilem?

R. In eo quod docuerint operationem Theandricam, aut Deivirilem, unam tantùm esse non multiplicem: hoc est, non esse mixtam ex divina & humana, sed esse merè divinam, seu, solam Verbi voluntatem; ita ut nullo modo hominis voluntas in eam influeret.

Obj. Omnes Christi operationes fuerunt Theandricæ; nam omnes emanarunt ab eadem persona; ergo, &c.

R. Ad 1. Nego ant. Ad 2. dist. ant. Emanarunt ab eadem persona tamquam conferente dignitatem conc. ant. tamquam causa efficiente, nego ant. Igitur illæ tantùm operationes dicuntur Theandricæ, quæ emanarunt à natura divina, & à natura humana tamquam illarum causis efficientibus.

21. *Q.* Verbus assumpsitne corpus defectibus toti speciei communibus obnoxium?

R. Assumpsit. Hincque colligitur, quod Christi corpus reverà corruptibile fuerit, obnoxium motibus qui sunt doloris occasio, eique alterationi ac dissolutioni quæ mortem pariunt.

22. *Q.* Defectus corporei assumpti à Christo fueruntne necessarii?

R. Non

R. Non fuerunt quoad assumptionem ; Verbum enim potuerat assumere corpus illis defectibus non obnoxium, Non fuerunt quoque necessarii quoad actus : humanitas enim Verbo conjuncta poterat impedire, ne actus illi, famis v. g. aut doloris orirentur ; sed fuerunt necessarii spectata sola naturali conditione humanitatis assumptæ.

Obj. Hilarius libro 10. de Trinitate, docet ictibus quidem laceratum fuisse Christi corpus, inde tamen animam nihil doloris sensisse: scilicet animam Christi comparat cum aqua, cum igne, cum aere, quæ telo aliquo pervaduntur: ergo quemadmodùm in eo casu nec aqua, nec ignis, nec aer, aliquid doloris sentiunt ; ità nec anima Christi ad corporis cui unita erat, divisionem, aliquem dolorem percepit.

Resp. 1. Dist. conseq. Ita nec anima Christi ad corporis divisionem, aliquid percepit dolorem, eo modo quo nos percipimus, conc. conseq. siquidem nos impedire non possumus, ne ad divisionem corporis anima dolorem percipiat: alio modo, nego conseq. quia Christus poterat impedire, ne anima ad sui corporis divisionem, aliquid doloris pateretur.

Resp. 2. Dist. ant. Hilarius negat dolorem habuisse locum in Christo, prout Verbum est, conc. ant. prout homo, nego ant. Ratio solutionis petitur ex scopo quem Hilarius eò loci sibi proponit. Intendit autem solvere argumentum Arianorum, qui ex eo quòd fames, sitis, dolor, exstiterint in Christo, concludebant Verbum non esse Deum: asserebant nimirum in Christo non fuisse animam, sed Verbum vices illius supplevisse.

23. *Q.* Christus assumplitne naturales ac innocentes animæ passiones ?

R. Assumplit. Scilicet in anima Christi locum habuerunt motus illi, qui naturaliter oriuntur ex alicujus

cujus objecti apprehensione. Sic Christus dolorem ad sui corporis divisionem sensit: sic etiam ex apprehensione crucis & mortis, cœpit (ait Lucas) contristari & mœstus esse; sic pariter fuit ira: *Circumspiciens eos* (Marci 3.) *cum ira*: & ita de cæteris ac similibus motibus.

Obj. 1. Hieronymus in caput 26. Matthæi scribit, Christum nullas passiones expertum fuisse, sed tantùm *propassiones*, id est externam passionum similitudinem: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Christum non expertum fuisse passiones nostris quoad modum similes, conc. ant. neque enim Christus motus aliquot invitus sensit: nostris similes quoad substantiam, nego ant.

Obj. 2. Hilarius in libro 10. de Trinitate, à Christo timorem mortis quatuor argumentis removet. 1. Quòd ipse Christus ab Apostolis omnem mortis timorem abegerit. 2. Quòd Christus non fuerit infirmior iis martyribus, quibus mors in votis fuit. 3. Quòd mori, aut non mori in illius esset potestate. 4. Quòd ipse cæteris (militibus nimirùm à quibus comprehensus est) timorem incusserit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Timorem mortis qui fuerit involuntarius, ut in nobis, conc. ant. qui fuerit voluntarius, seu quem poterat (quod nos non possumus) cohibere, nego ant. Præterea dici potest, Hilarium loqui de Christo, ut Verbum est: agebat enim (ut supra dictum est) adversùs Arianos; non autem de Christo, ut homo est.

Obj. 3. Huminitas Christi à primo suæ conceptionis instanti fuit beata: fruita est enim visione Dei intuitiva: ergo non potuit tristitiæ passionem percipere.

Resp. Nego conseq. quia Deus, ex œconomia & dispensatione, impediit quoad caput de quo agitur, effectum beatitudinis qua Christus secundùm essentiam sumpta fruitus est semper.

4. Q.

24. Q. Ignorantia fuitne in Christo, prout est homo?

R. Non fuit, quia ex Apostolo, fuit in eo plenitudo omnis scientiæ.

Obj. 1. Apostolus primæ ad Corinth. 5. scribit, Christum non *novisse* peccatum. 2. De Christo infante sic Isaias cap. 4. loquitur: *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci* 3. De Christo dicitur quòd nonnumquam miratus sit: sed admiratio ignorantiam arguit: ergo, &c.

Resp. Ad 1. Apostolum loqui de cognitione experimentali, non autem de cognitione simpliciter sumpta. Ad 2. Eadem est adhibenda responsio. Ad 3. Dist. ant. In Christo fuit admiratio metaphoricè sumpta, quia os composuit ad modum mirantis, conc. ant. Admiratio propriè sumpta, quæ nimirùm nascitur ex aliquo novo, & insolito, nego ant. Alia argumenta vide iis locis ubi diximus de Christi divinitate.

25. Q. Peccatum fuitne in Christo?

R. Non fuit juxta illud ad Hebræos cap. 4 *Tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*: necnon & juxtà illud ejusdem Epist. cap. 7. *Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, Sanctus, Innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*. Prætereà si Christus peccasset, indiguisset Redemptore: quod dictu impium est.

Obj. 1. Psalmo 21. Sic David in Christi persona loquitur: *Longè à salute mea verba delictorum meorum* 2. Apostolus secundæ ad Corinth. 5. hæc scribit: *Eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit*: ergo, &c.

Resp. ad 1. Christum aliena delicta vocasse propria, quòd propter ea sese Deo Patri fidejussorem exhibuerit.

Resp. Ad 2. Peccatum eò loci sumi pro victima pecca-

peccati: idque juxtà Scripturæ morem, quæ sacrificia, peccati nomine nonnumquam appellat: *Peccata populi mei comedent.* Oseæ 4.

26. *Q.* Humanitas Christi potuitne peccare? aut fuitne impeccabilis?

R. Non potuit peccare. Nam 1. id expressè asserit Augustinus: *In cujus non tantum divinitate* (inquit lib. 2. de peccatorum meritis cap. 13.) *sed nec in anima, nec in carne ullum potuit esse peccatum.* 2. Potentia peccandi tribui posset Verbo tamquam principio *quod*: nempè denominationes tribuuntur supposito tamquam principio *quod*, quemadmodum illi, prepter unionem cum humana natura, mors, fames, sitis, dolor tribuuntur: sed id impium est: ergo, &c.

Obj. 1. in Christo fuit principium peccati, hoc est voluntas humana ex nihilo educta: quidquid enim eductum est ex nihilo, est defectile: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Principium impeditum tum ex visione beatifica, tum ex unione hypostatica, conc. ant. principium non impeditum, nego ant.

Obj. 2. Mors non minùs Deo repugnat, quàm peccatum: non enim Deus minùs est vivens per essentiam, quàm sanctus per essentiam: atqui mors non repugnat Deo, prout in humana natura subsistenti: ergo nec potentia peccandi.

Resp. nego maj. Ratio disparitatis est, quia mors est malum pœnæ, cujus Deus potest esse author: peccatum verò est malum culpæ, cujus Deus nec directè, nec indirectè potest author esse: cùm peccatum sit aliquid essentialiter inordinatum; ac proinde peccatum magis repugnat sanctitati per essentiam, quàm mors repugnet vitæ per essentiam in aliena natura subsistenti.

27 *Q.* Unde orta est in Christo impotentia peccandi?

R. Orta est 1. ex visione beatifica qua humanitas Chri-

Christi fruita est à primo suæ conceptionis instanti: nimirum visio beatifica tollit indifferentiam judicii, hoc est, efficit ne intellectus objectum legi contrarium apprehendat tamquam habens boni speciem, ac proinde efficit ne voluntas illud objectum amare possit; non enim voluntas ferri potest in objectum in quo intellectus nullam boni speciem apprehendere valet. Præterea eadem visio beatifica includit summum charitatis plenitudinem, quæ ita movet ac rapit voluntatem, ut voluntas non possit non amare Deum. Orta est 2. ex unione hypostatica: ita enim docuerunt Patres: *Nisi Christus esset Deus Verbum* (inquit Dionysius Alexandrinus in sua contra Paulum Samosatenum Epistola) *non poterat à peccato immunis esse*. Cyrillus Alexandrinus libro 6. in Joannem, agens de his Christi Verbis: *Quis ex vobis arguet me de peccato*, seu, quærens causam cur Christus peccare non potuerit, causam illam refert in unionem hypostaticam: *Quod* (inquit) *prorsùs fieri nequeat, ut in peccatum incidat, qui ex Deo prodiit Deus verus*. Hæc etiam habet Hilarius libro 10. de Trinitate: *Non est in vitiosa hominis infirmitate, quia Christus est*. Idem docet Augustinus in libro de corrept. & gratia cap. 12. *Cùm* (ait) *ista susceptio, talis esset, ut natura hominis à Deo ita suscepta, nullum in se motum malæ voluntatis admitteret.*

Obj. Persona Verbi nihil prorsùs immutavit in potentiis humanæ naturæ: ergo, cum humanitas Christi (seclusa unione) peccare potuerit, ita & cum unione hypostatica.

R. Dist. ant. Nihil immutavit physicè, conc. ant. moraliter, nego ant. Nimirùm persona Verbi, humanitati conjuncta, exigit ut Deus ita regat, moveat, ac determinet humanam Christi voluntatem, ut à bono deflectere non possit: unde licèt non sit causa proximè efficiens, quatenùs est persona, impec-

peccabilitatis humanæ naturæ in Christo, est tamen radix quæ exigit illam impeccabilitatem.

§. III.

De Unione.

Nota. IN Unione quæ inter personam Verbi, & humanam naturam intercedit, perpendi possunt Essentia, Proprietates, & Consequentia: de iis igitur est hic specialiter agendum.

De Essentia Unionis.

1. *Quæst.* UNio Verbi cum humanitate estne idem cum productione humanitatisChristi?

R. Non est idem: quia unio illa supponit, in prioritate naturæ, humanitatem jam productam: vinculum enim duorum supponit duo jam producta, ut patet in unione, quæ corpus cum anima conjungit.

Obj. 1. Humanitas Christi ipsa unione, seu assumptione creata fuit: *Natura nostra* (inquit Leo Magnus Epist. 11.) *non sic assumpta est, ut prius creata, posteà assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur:* ergo, &c.

R. Ad 1. Nego ant. Ad 2. dist. ant. Ut priùs prioritate temporis (quod volebat Nestorius) creata, posteà assumeretur, conc. ant. Priùs prioritate naturæ, nego ant.

Obj. 2. Creatio humanitatis Christi, & ejus Unio cum Verbo, eundem habuerunt terminum, subsistentiam nimirùm divinam: ergo sunt unum & idem.

Resp. Nego ant. Creatio enim habuit pro termino existentiam, quæ (ut superiùs dictum est) a subsistentia in Christo distinguitur: existentia enim abstrahit a termino, qui aut in se, aut in alio subsistat.

2. Q.

2. *Q.* Unio Verbi cum humanitate estne modus realiter ab extremis distinctus?

R. Non est: nam vel ille modus esset quid creatum, vel increatum. Si primum non redderet humanam naturam cum Verbo proportionatam; nec posset in Verbo recipi. Si secundum non magis posset in humanitate recipi, quam ipsa increata subsistentia Verbi.

Obj. 1. Humanitas Christi mutata fuit per suam cum Verbo unionem: ergo aliquid intrinsecum recepit, illud autem non aliud est quàm modus ab extremis distinctus: ergo, &c.

Resp. Humanitas intrinsecè mutata est per immediatam receptionem subsistentiæ Verbi, ac proinde non fuit modus necessarius ad efficiendum eam intrinsecam humanitatis mutationem.

Obj. 2. Humanitas unita Verbo est aliquid reale de novo positum in rerum natura: ergo est aliquid ab extremis distinctum.

Resp. Nego conseq. illud enim de novo positum, est ipsamet Verbi subsistentia, prout per se & immediatè humanitati conjungitur: quia sic conjuncta reddit humanitatem alteri supposito incommunicabilem, eamque in ratione naturæ subsistentis constituit.

3. *Q.* Estne aliquod discrimen inter Unionem, Unitionem, Incarnationem, Assumptionem, & Terminationem?

R. Differunt. Nam 1. Unio est vinculum extrema conjungens; Unitio verò est actio ex qua unio resultat tamquam terminus 2. Incarnatio effectivè sumpta, est idem cum Unitione, accepta verò; formaliter, est idem cum Unione. 3. Assumptio, quæ est quasi ad se, seu, ad esse proprium sumptio, differt ab Incarnatione, quod Incarnatio in suo primario conceptu dicat relationem ad humanam naturam; Assumptio verò relationem humanæ natu-

ræ ad Verbum. Tandem 4. Terminatio est effectus formalis subsistentiæ Verbi: ex illa enim subsistentia resultat terminatio, seu incommunicabilitas humanæ naturæ. Hinc verò patet unitionem esse communem singulis personis Sanctissimæ Trinitatis, Unionem e contra, propriam esse Verbo ut Verbum est, sicut Assumptio & Terminatio.

4. Q. In quo positivè consistit Unio hypostatica Verbi cum humanitate?

R. In sola communicatione esse divini facta humanitati. Scilicet posita illa sola communicatione, intelligitur quomodo natura humana non sit persona humana, sed divina: siquidem ratio propriæ personæ posita est in eo quòd natura aliqua sit juris proprii, non alieni; quòd se ipsam regat, ac gubernet: atqui per realem communicationem esse divini rectè intelligitur, quomodo natura humana non sit juris proprii, sed alieni; quomodo a se ipsa regi ac gubernari non possit. Nempè quoties natura inferior accedit ad superiorem, tunc inferior desinit esse juris proprii; natura inferior regitur, ac gubernatur à superiore. Id videre est in corpore humano respectu animæ rationalis: nam ideò corpus hominis non est persona, quæ sit distincta a persona animæ, quòd per modum naturæ inferioris accedat ad animam quæ est natura superior; quòd non a se ipso, sed ab anima moveatur ac gubernetur, animæque tribuantur omnia quæ fiunt a corpore. Ita ratiocinatur Cyrillus Alexandrinus in Scholiis pag. 782. Ita etiam Augustinus tractatu 19. in Joannem.

De

De proprietatibus unionis.

1.*Quæst.* UNio Verbi cum humana natura estne physica ac substantialis an verò moralis tantùm?

R. Nestorius anno 418. ad Episcopatum Constantinopolitanum evectus, docuit unionem de qua est quæstio, esse moralem tantùm, non autem physicam & substantialem.

Ex eo autem principio collegit 1. Verbum non alia secundùm speciem ratione, licet diversa secundum gradum, humanitatem inhabitasse, quam ea, quà homines justos cum aliis Sanctissimæ Trinitatis personis inhabitare.

Collegit 2. duplicem esse in Christo personam, inhabitatam quidem, seu humanam; & inhabitantem, seu divinam.

Collegit 3. Mariam Virginem non esse *Theotocon*, sed tantum *Christotocon*, id est, non *Deiparam*, sed *Christiparam*; quod nempè non Deum genuerit, sed merum hominem, qui sua eximia virtute posteà meruerit tam singularem authoritatis & gratiæ conjunctionem, ut Deus appellatus sit.

Collegit 4. admitti non debere realem ac veram idiomatum communicationem; seu contendit veras non esse propositiones in quibus personæ Verbi tribuantur, quæ humanæ naturæ conveniunt; aut eas in quibus, quæ personæ Verbi propria sunt humanæ naturæ adscribuntur: proindeque hasce propositiones, *Deus mortuus est. Homo est immortalis: Deus est bimestris, aut trimestris. Homo est æternus*, impias esse censuit.

2. Q. Quibus argumentis demonstrari potest unionem Verbi cum humana natura, esse non moralem tantùm, sed physicam, & substantialem?

R. Iis omnibus quibus in tractatu de Trinitate

demonstratum fuit Christum esse physicè verè, ac substantialiter Deum, eique latriæ cultum deberi qui soli Deo exhiberi potest. Non enim Christus potest esse physicè, verè ac substantialiter Deus, si inter Verbum & humanitatem non alia sit, quam moralis unio. Utitur illo argumento Cyrillus in Epistola ad Cœlestinum Papam: *Atqui* (ait) *quomodo non magis oportuit illud pro certo habere, cum omnes per terrarum orbem sparsi ortodoxi Episcopi, & Laici Christum Deum, Virginem verò qua illum genuit Deiparam esse confiteantur?*

3. *Q.* Unio Verbi cum humanitate fuitne Universalis?

R. Fuit Universalis, quia Verbum non mancam & imperfectam, sed totam, ac integram humanitatem vel mediatè, vel immediatè assumpsit.

4. *Q.* Quænam humanæ naturæ partes *immediatè* assumptæ fuerunt a Verbo?

R. Corpus, Anima, potentiæ animæ, intellectus scilicet & voluntas. Ratio est, quia omnes illæ partes sunt essentiales humanitati, aut ex essentia humanitatis proximè & necessariò sequntur.

5. *Q.* Verbum assumpsitne *immediatè* sanguinem?

R. Assumpsit immediatè, quia sanguis est pars integrans corporis: ita ut corpus non sit integrum sine sanguine. Et sanè 1. Levitici 17. *Anima* (animalis) *in sanguine est*. 2. Medium est quo anima omnes vitales operationes exercet: 3. connexionem habet necessariam cum corpore, ea nimirum de causa Concilium Tridentinum Sess. 3. cap. 3. definiit Christi sanguinem esse *per concomitantiam* sub speciebus panis consecrati, & vicissim corpus sub speciebus vini: 4. Verbum eo modo sanguinem assumpsit quo carnem, *Quia* (ait Apostolus ad Hebræos 2.) *pueri communicaverit carni & sanguini; & ipse similiter participavit eisdem*. 5. Christi sanguis per se, & solùm ratione corporis in quo continetur,

pre-

pretii est infiniti: *In quo* (ait Apostolus ad Eph. 1.) *habemus redemptionem per sanguinem ejus*: unde Clemens VI. in Extrav. *Unigenitus*, asserit unam sanguinis Christi guttulam fuisse sufficiens redemptionis nostræ pretium.

6. *Q.* Verbum assumpsitne *immediatè* partes quæ ad corporis ornatum pertinent?

R. Probabile est eas partes *immediatè* a Verbo fuisse assumptas, eo quod ad meliorem corporis statum pertineant, ut videre est in capillis, unguibus, & aliis hujusmodi. Jam verò quod spectat ad sudores, lacrymas, aliasque escrementitias partes, dicendum est, eas non pertinere aut ad ornatum, aut ad meliorem corporis statum, ac proinde immediatè cum Verbo unitæ non fuerunt, unde non alium cultum quàm relativum (si quæ in terris supersunt) merentur.

7. *Q.* Unio Verbi cum humanitate fuitne indissolubilis?

R. Fuit. Nam (ut docent Scholastici post sanctum Joannem Damascenum) *Quod semel Verbum assumpsit, numquam dimisit.* Hinc dicitur in Symbolis, quod Dei Filius ad inferos descenderit, quod anima Verbo unita remanserit; hinc etiam dicitur, quod idem Dei Filius sepultus fuerit, quia Verbum remansit unitum corpori quod jacuit in sepulchro.

Obj. In terris remanserunt, & nunc etiam servantur guttulæ sanguinis in lancea, in sudario, in corona spinea: & tamen cum illis guttulis Verbum non remansit unitum.

R. Axioma Theologicum quod mox laudatum est, intelligi de iis tantum partibus, quæ cum Christi corpore in resurrectione iterum conjungendæ erant, non autem de aliis.

8. *Q.* Verbum in triduo mortis remansitne unitum sanguini, qui ex Christi corpore in passione fusus est?

S 2 R. Quæ-

R. Quæstio illa ad fidem non pertinet: scilicet Pius Papa II. difficultatem illam inter Dominicanos & Franciscanos circa annum 1462. motam sic solvit, ut utrisque prohibuerit, ne ob id sibi invicem aliquam Theologicam notam inurerent.

De consequentibus unionem.

1. *Quæst.* EX unione substantiali Verbi cum humana natura sequiturne in Christo naturarum confusio?

R. Eutyches circa medium sæculum quintum Constantinopoli Abbas, docuit ante unionem duas fuisse in Christo naturas realiter distinctas, sed post unionem unam tantum coaluisse ex intima utriusque commixtione. Non alia ratione existimavit propugnari posse definitionem Concilii Ephesini I. quod quidem contra Nestorium definierat, unam tantùm esse in Christo personam. Addidit tam intimam fuisse utriusque naturæ unionem, ut divina absorpserit humanam.

2. *Q.* Potestne demonstrari duplicem in Christo naturam, etiam post unionem, remansisse?

R. Potest. Nam 1. in Christo esse divinam naturam demonstratur iis omnibus argumentis, quibus in Tractatu de Trinitate probavimus Christum esse Deum. 2. Esse pariter humanam naturam demonstratur iis rationibus, quibus superiùs ostensum est, non phantasticum, sed verum corpus humanum in Christo fuisse, necnon animam rationalem, easque facultates quæ ex ipsa naturaliter sequntur, intellectum scil. & voluntatem. 3. Utramque naturam, post unionem, in Christo remansisse, demonstrant hæc Apostoli verba ad Rom. 1. *De Filio suo qui factus est & ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute*. 4. Hûc referri debent ea Scripturæ loca, quæ docent, Christum esse simul

ſimul Deum & hominem. Tandem ſi humana natura in Chriſto poſt unionem non remanſerit; dici non poteſt quòd Chriſtus verè paſſus ſit, quòd verè ſit mortuus, quòd verè fuerit ſepultus: ſcilicet eæ propoſitiones veritatem non habent in Verbo, niſi in quantùm in natura humana realiter ſubſiſtit.

Obj. 1. Ex Cyrillo in Epiſtola 1. ad Succeſſum, *Poſt unitionem una eſt Verbi Dei Incarnata natura*: ergo, &c.

Reſp. 1. Eo loci nominæ *naturæ* intelligitur *hypoſtaſis*, ſeu *perſona*. Cyrillus enim agebat contra Neſtorium qui duas perſonas admittebat in Chriſto.

Reſp. 2. Diſt. ant. Verbi Dei Incarnata natura, una eſt unitate ſuppoſiti, conc. ant. Unitate ſubſtantiæ, nego ant.

Obj. 1. Cyrillus in Epiſtola 1. ad Succeſſum docet, duas naturas poſt unitionem *ſolà mentis conſideratione diſtingui*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Sola mentis conſideratione diſtingui *quoad ſeparationem*, conc. ant. *quoad entitatem & ſubſtantiam* nego ant. ſcilicet in exemplum diſtinctionis de qua agit, Cyrillus profert unionem animæ cum corpore, quæ licèt diſtincta ſint, non ſunt tamen ſeparata.

Obj. 3. Auguſtinus in Epiſtola ad Voluſianum ſcribit, Chriſtum eſſe *mixturam Dei, & hominis*: ergo una tantum in eo eſt natura, quæ ex illa mixtione reſultaverit.

Reſp. Nego conſeq. quia ea mixtio facta non eſt per mutationem unius naturæ in aliam, ſed tantùm per unionem; ratione cujus unionis homo quoque dici poteſt mixtura corporis & animæ.

Obj. 4. Juſtinus in Apologia ſecunda ſcribit, Verbum factum fuiſſe carnem eo modo quo panis in Euchariſtia fit Chriſti corpus: ergo per converſionem unius naturæ in aliam: cum panis in Euchariſtia verè convertatur in Chriſti corpus.

§ 1 *Reſp*.

Resp. Dist. ant. Eo modo secundùm aliquid, conc. ant. secundùm omnia, nego ant. In eo valet allata a Justino comparatio, quod sicut Verbum per Incarnationem *realiter* factum est caro: ita panis in Eucharistia fit realiter Corpus Christi per conversionem.

3. *Q.* Ex unione substantiali Verbi cum humana natura sequiturne Idiomatum communicatio?

R. Sequitur. Nam. 1. quemadmodum unio corporis cum anima efficit ut inter corpus & animam admittatur idiomatum communicatio: ita & idem præstat unio Verbi cum humana natura: est enim ex S. Cyrillo, & ex S. Augustino, similis unioni quæ inter corpus & animam reperitur. 2. Scriptura docet, Deum suo sanguine sibi Ecclesiam acquisivisse; Deum animam pro nobis posuisse; Filium hominis de cœlo descendisse. 3. Concilium Ephesinum I. damnavit Nestorium, quod eam, de qua agitur, Idiomatum communicationem nollet admittere; contendens eam habere locum inter ea quæ physicè sunt unita, non autem inter ea quæ moraliter tantùm conjuncta sunt, ut putabat Verbum cum homine unitum fuisse.

Obj. Felix Papa III. damnavit hanc propositionem: *Unus de Trinitate passus est*: quæ tamen est vera, si admittenda sit idiomatum communicatio: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Damnavit in sensu Eutychianorum, qui negantes humanam naturam in Christo remansisse, passionem ipsimet Verbo adscribebant, conc. ant. In sensu obvio, seu quem verba præ se ferunt, hoc est, in quantum significat unam Trinitatis personam in carne passam fuisse, nego ant. Scilicet Joannes Papa II. in Epistola ad Avitum, docet Catholicæ regulæ consentaneum esse, sive dicatur, *Unum de Trinitate passum esse*; sive, *Unam de Trinitate personam passam esse.*

Cùm

Cùm verò postea Monachi Scythæ contenderent, sine additione hujus propositionis, definitionem Synodi Calchedonensis adversùs Eutychem, esse mancam ac imperfectam, Hormisdas Papa in Epistola ad Possessorem, eandem, in sensu illorum Monachorum, propositionem damnavit.

4 Q. Communicatio idiomatum in Christo estne realis, an verò metaphorica tantùm?

R. Est realis: damnatus est enim Nestorius, quòd vellet eam communicationem esse tantùm metaphoricam.

5. Q. Quibus principiis nititur idiomatum communicatio.

R. Nititur 1. Unitate hypostasis quæ in Christo reperitur. Nititur 2. altero principio quod sequitur ex hypostasis unitate: nimirùm humanitas ratione unionis hypostaticæ, facta est humanitas propria Verbi. Nititur 3. immutatione naturæ in alteram naturam.

6. Q. Ex unione substantiali Verbi cum humanitate sequiturne personam Christi esse compositam?

R. Sequitur: 1. quia ex illa unione sequitur personam Christi subsistere physicè & realiter in duabus naturis. 2. Patres Quintæ Synodi generalis dicunt, Christi *unam esse subsistentiam compositam*. Eodem modo loquuntur Patres Sextæ generalis Synodi: *Unam ejus* (inquiunt Act. 11.) *subsistentiam compositam dicimus*. 3. Se habet persona in Christo, sicut truncus cui duæ arboris species insertæ sunt, ergo quemadmodum truncus ille rectè dicitur compositus; ita & persona Christi in qua duæ naturæ subsistunt. 4. Id in quo duo extrema uniuntur, dicitur compositum: sed duo extrema uniuntur in persona Christi, humana nimirùm & divina natura: ergo, &c.

Obj. 1. In suppositione de qua agitur, natura divina & natura humana essent partes, quæ constituerent

personam Christi, quod est falsum: nam alioquin sequeretur personam Christi esse perfectiorem natura divina: quia totum est perfectiùs parte: ergo, &c.

R. Nego ant. Se habent enim per modum termini tantùm: unde numerum faciunt, non partes: *Christus una persona est geminæ substantiæ* (inquit Augustinus libro 3. contra Maximinum cap. 11.) *Quia Deus & homo est: nec tamen Deus, pars hujus personæ dici potest.*

Obj. 2. Componentia etiam per modum numeri sunt priora composito, quod ex eis resultat: atqui natura divina non est prior persona Christi; ergo persona Christi non est composita.

R. Nego min. Ratio est, quia persona Christi non est persona Verbi simpliciter & absolutè sumpta, sed est persona Verbi reduplicativè prout terminat humanam naturam: at natura divina est prior persona Verbi reduplicativè prout terminante naturam humanam.

Obj. 3. Admitti non debent istæ propositiones: *Persona Verbi est composita*: ergo nec ista alia, *persona Christi est composita*, siquidem persona Christi est idem cum persona Verbi.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia in ista propositione, *Persona Verbi est composita*: nomen hoc, *persona*, absolutè ac simpliciter sumitur: è contrà in hac alia, *persona Christi*, &c. vox *persona* sumitur (ut loquitur Concilium Calchedonense) prout *in duabus naturis* existens: ac proinde est in Christo, non autem in se, ac simpliciter, composita.

Obj. 4. Hæc propositio: *Duæ naturæ, divinitas & humanitas sunt unus Christus*, non est vera: scilicet in Concilio Constantiensi Sess. 15. cum aliis Joannis Hus articulis damnata fuit: ergo nec ista *Persona Christi est composita*, est vera.

Resp.

Resp. 1. Nego ant. ad cujus probationem distig. ant. Damnata est in sensu Joannis Hus qui post Vvicle-fum eam sumebat in sensu diviso, conc. ant. in se, & absolutè sumpta, seu in sensu composito, nego ant. Hæretica est quatenùs facit sensum divisum, hoc est prout significat, divinitatem & humanitatem divisim sumptas, esse unum Christum; sana est è contra & vera, prout significat divinitatem & humanitatem hypostaticè conjunctas, esse unum Christum. Ita non pauci Theologi ratiocinantur.

Resp. 2. Concesso antecedente, nego conseq. Ratio est, quia Christus est aliquid aliud præter divinitatem & humanitatem: est enim prætereà divinitas & humanitas prout in persona Verbi subsistentes, juxta illud Augustini tractatu 78. in Joannem: *Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet, qua æqualis est Patri; humanam verò, qua major est Pater: utrumque autem simul, non duo, sed unus est Christus.*

CAPUT VI.

De Termino Incarnationis.

Nota. TErminus Incarnationis est id, quod resultat ex Incarnatione: id autem quod ex ea resultat est compositum illud quod Christus vocatur, quodque constat ex duabus naturis in una Verbi persona subsistentibus. In Christo autem perpendi possunt, Scientia, Sanctitas, Libertas, Meritum, Subjectio, Adoptio, Prædestinatio, Dignitas Capitis, Sacerdotis, Regis, Redemptoris, Mediatoris, Oratio ab eo fusa, & tandem Adoratio ipsi debita,

§. I.

§ I.

De Scientia Christi.

1. *Quæst.* Fuitne in Christo scientia creata?
R. Fuit: quia natura humana in Christo fuit natura perfecta, ac proinde natura quæ omnibus naturalibus dotibus prædita fuerit.

2. Q. Quotuplex fuit in Christo scientia creata?
R. Triplex, Infusa, Beata, & Acquisita.

3. Q. Quomodo eæ Scientiæ species definiuntur?
R. Scientia infusa, est ea quæ humanitati Christi indita fuit divinitùs, absque ullo humanitatis actu. Beata, definitur ea quam humanitas Christi habuit ex vi intuitivæ Dei visionis. Acquisita tandem est ea quam humanitas Christi propriis actibus comparavit.

4. Q. Quo argumento probari potest fuisse in humanitate Christi scientiam infusam?
R. Probari potest ex eo quòd illius humanitas statim instructa fuerit donis omnibus; fuit enim perfecta humanitas: at inter ea dona est scientia, non quidem acquisita, cùm fuerit in humanitate Christi à primo suæ conceptionis instanti: ergo fuit ipsi à Deo infusa.

5. Q. Quibus argumentis probari potest, scientiam Beatam in Christo fuisse?
R. Probari potest ex eo quòd humanitas Christi fruita sit intuitiva Dei visione: ergo habuit scientiam Beatam, quæ est ejusdem visionis effectus.

6. Q. Potestne demonstrari humanitatem Christi à primo suæ conceptionis instanti fruitam esse visione Dei intuitiva?
R. Potest. Nam 1. sic ipse Christus loquitur Joannis 3. *Si dixero, quoniam non novi eum* (Patrem

trem) *ero similis vobis mendax, sed scio eum, & sermonem ejus servo*. Scire & nosse Patrem, est eum intuitivè videre: qui enim intuitivè non videt, credit, nec novit, nec scit: atqui Christus ut homo erat, sciebat Patrem, est is qui dicebat: *sermonem ejus servo*: sed qui servabat sermonem Patris, seu qui obediebat præceptis Patris, erat Christus ut homo est; ergo, &c. Idem docet Augustinus in libro de Octoginta tribus quæstionibus, quæstione 15. ubi scribit, quòd inter Christum & nos illud sit discrimen, quòd cum ille Deum ante mortem intuitivè viderit: nos è contrà non simus eum nisi post mortem visuri. 3. Idem docet Eusebius Cæsariensis in libro 10. de Demonstratione Evangelica. 4. Idem fuit semper Catholicorum omnium sensus: hincque concluditur Ecclesiam caput illud habere ex Apostolorum traditione: unde erronea foret sententia qua contrarium assereretur.

7. *Q.* Quo argumento probari potest scientiam *Acquisitam*, fuisse in humanitate Christi?

R. Isto. Christo sæpiùs elicuit actus intellectus circà res, quæ sunt ordinis naturalis; multa quoque per actionem sensuum expertus est: ergo rerum illarum habuit scientiam acquisitam: de ea intelligi possunt hæc verba Lucæ 2. *Et Jesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines.*

8. *Q.* Quodnam fuit objectum scientiæ *Infusæ* Christo? hoc est quænam sunt res, quas humanitas Christi cognovit per scientiam infusam?

R. Cognovit res omnes necessarias, species omnium entium existentium, artes omnes, cunctas cujuscumque generis disciplinas: scilicet rerum illarum cognitio confert ad humanitatis assumptæ perfectionem.

9. *Q.* Quænam sunt, quæ humanitas Christi cognovit per scientiam Beatam?

R. Exi-

R. Existentia omnia, in quacumque temporis differentia concipiantur: quia beati in Deo quem vident, cognoscunt ea omnia quæ ad illorum statum pertinent: at cognitio omnium existentium ad Christi statum pertinet: scilicet à Patre constitutus est rerum omnium Dominus, Angelorum & hominum judex.

Obj. Humanitas Christi non cognovit tempus quo futura est extrema judicii dies: *De die autem illa vel hora* (inquit ipse Marci 13.) *nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius hominis, nisi Pater*: ergo Christus per scientiam beatam non cognovit omnia existentia in quacumque differentia temporis, quamvis ad illius statum, ut tempus extremæ judicii diei, pertinerent.

Resp. Dist. ant. Non cognovit, impropriè ac metaphoricè loquendo, conc. ant. propriè & non metaphoricè loquendo, nego ant. Humanitas Christi (metaphoricè loquendo) dicitur nescivisse tempus extremæ judicii diei, eo quòd Apostolos non fecerit illius scientes: unde sententiæ ex Marco laudatæ is est sensus: *Nemo scit, neque Filius hominis*, sed *Eà scientia quæ aliis communicari debeat*, nec enim quidquam à Filio manifestari debuit Apostolis, præter id quod Filius manifestandum à Patre didicerat.

Nec inde sequitur quòd (ut volunt nonnulli Scriptores) Christus ea loquendi ratione usus est restrictione mentali. Siquidem Apostoli iam sæpius observaverant, Christum sæpius adhibuisse similem metaphoricum loquendi modum: unde facilè supplebant id quod in sententia de qua agitur subintelligebatur. Nempè Joannis 15. in his Christi vocibus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo*, suppleverant vocem, *Manifestanda*. In his aliis de Spiritu Santo cap. 16. *Quæcumque audiet loquetur*, suppleverant quoque vo-

vocem *Manifestandam*: ita ut sic eam Christi sententiam intellexerint; *Quæcunque manifestanda audiet, loquetur.*

§. II.

De Sanctitate Christi.

1. *Quæst.* FUitne in humanitate Christi vera Sanctitas?

R. Fuit: juxta illud Lucæ 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

2. *Q.* Quotuplex fuit Sanctitas in humanitate Christi?

R. Duplex, Substantialis nimirùm, & Accidentalis.

3. *Q.* Unde oriebatur Substantialis Sanctitas humanitatis Christi?

R. Ex substantiali, seu hypostatica illius unione cum persona Verbi: Nam 1. per eam unionem Christus factus fuit Filius Dei: 2. Per eandem unionem uncta fuit substantialiter humanitas Christi: at unctio in Scripturis pro Sanctitate sumitur; juxta illud Augustini in cap.2. Epist.2. Joannis: *Unctio invisibilis, Spiritus sanctus: Unctio invisibilis caritas illa est, quæ in quocumque fuerit, tamquàm radix illi erit, quamvis ardente sole arescere non potest.*

4. *Q.* Unde oriebatur accidentalis Sanctitas humanitatis Christi?

R. Ex caritate habituali illi infusa in primo suæ conceptionis instanti, & ex caritate actuali qua semper & sine interruptione in Deum movebatur. Ea verò caritas dicitur Sanctitas accidentalis, quia distincta erat realiter tum à persona Verbi, tum ab humanitate, in qua tamquam in subjecto recepta erat.

Obj. 1. Sanctitas accidentalis reddit subjectum in quo est, Filium adoptivum; at id Christo etiam ut ho-

homo est, non convenit: ergo, &c.

R. Dist. mai. Si subjectum in quo recipitur, sit capax filiationis adoptivæ, conc. ant. si non sit illius capax, ut reverà capax non est Christus etiam ut homo est, quia nimirùm est Filius naturalis, nego ant.

Obj. 2. Sanctitas accidentalis eminenter continetur in substantiali, quam Christus habet: ergo post unionem hypostaticam est inutilis.

R. Conc. ant. nego conseq. Quia confert ut humanitas Christi compleatur ad agendum modo connaturali, per principium nimirùm sibi ad actus supernaturales proportionatum.

Obj. 3. Sanctitas accidentalis non est infinita: ergo inutilis fuit in Christo ad exhibendam Patri satisfactionem infinitam.

R. Conc. ant. nego conseq. Quia infinitum Christi meritum non petitur ex Sanctitate accidentali in se sumpta, sed prout est in operante qui propter unionem hypostaticam cum Verbo, dignitatis est infinitæ.

5. Q. De qua Sanctitate, Substantiali, an Accidentali, debet intelligi plenitudo gratiæ, quæ (dicente Scriptura) reperitur in Christo?

R. Intelligitur de utraque: & quidem 1. de substantiali, quæ cùm sit idem cum persona Verbi humanitatem sanctificante, est omninò infinita: 2. de accidentali: quæ quidem ideò plenitudo gratiæ dicitur, quod totam expleat humanitatis capacitatem.

6. Q. Plenitudo Sanctitatis & gratiæ fuitne necessariò in Christo?

R. Fuit: & quidem 1. quia Christus est naturalis Dei Filius: 2. quia caput est totius Sanctitatis quæ in fidelibus, qui sunt illius membra, reperitur: 3. quia Sacerdos est & mediator: *Talis enim* (ait Apostolus ad Hebræos 7.) *decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus*

tus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodùm Sacerdotes, pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi.

§. III.

De Libertate Christi.

1. *Quæst.* Libertas fuitne in humanitate Christi?
R. Fuit: 1. quia libertas est naturalis perfectio humanitatis: 2. Libertas requiritur ad merendum & ad satisfaciendum; quod quidem præstitit humanitas Christi.

2. Q. Quotuplex fuit libertas in humanitate Christi?

R. Duplex. Libertas nimirùm *voluntatis*, & libertas *arbitrii*. Prima, est ea per quam humanitas Christi quædam voluit, quæ tamen non poterat non velle. Altera est, per quam quædam voluit, quæ poterat non velle.

3. Q. Libertas quæ dicitur *arbitrii* fuitne in humanitate Christi ad Deum amandum?

R. Non fuit; quia non potuit non amare Deum: non potuit autem non amare Deum, quia in privatione aut negatione amoris Dei, intellectus Christi non apprehendit aliquod bonum, etiam apparens: voluntas verò non potest ferri in objectum in quo intellectus non apprehendit aliquod bonum, saltem apparens.

Obj. Humanitas Christi meruit per actus charitatis in Deum; ergo illorum respectu fuit libera libertate arbitrii.

R. Dist. ant. Meruit per actus charitatis in Deum prout ad creaturas terminatos, conc. ant. prout ad ipsum Deum terminatos, nego ant. charitas in Deum fuit quidem in humanitate Christi principium

pium meriti: sed per eam non meruit, nisi in quantum charitatis actus ad hominum salutem retulit, aut in quantum fuit principium quod eum movit ad exercitium aliarum à charitate virtutum: istas enim non autem illam pro libito omittere potuit; quia non sunt ultimus finis, sed tantùm media ad finem: libertas verò arbitrii non versatur circà finem ultimum, sed tantùm circa media quæ sunt ad finem: unde à S. Thoma definitur: *Electio mediorum servato ordine finis.*

4. Q. Humanitas Christi fuitne libera libertate arbitrii circa mortem sibi à Patre absolutè præceptam?

R. Fuit: quia mors non est finis ultimus, sed medium ad ultimum finem: at libertas arbitrii reperitur in omnibus, quæ sunt ad finem. Ita passim Thomistæ respondent.

Obj. Humanitas Christi non potuit non subire mortem sibi à Patre absolutè præceptam; ergo circa eam non fuit libera libertate arbitrii. Probat. ant. Si Christus potuisset non subire mortem, potuisset non obedire præcepto Patris, at non potuit non obedire, alioquin peccare potuisset; quia omissio mortis præceptæ est peccatum: ergo, &c.

Respondent Thomistæ ad 1. nego ant. ad 2. dist. maj. Si potuisset non subire mortem in sensu composito, potuisset non obedire præcepto Patris, conc. maj. Si tantùm in sensu diviso, nego maj. Humanitas Christi non potuit, propter rationem allatam, non subire mortem in sensu composito; hoc est, non subire mortem reduplicativè ut præceptam; sed potuit eam non subire sumptam in se, & consideratam seorsim à præcepto: quia privatio mortis in se, & absolutè sumptæ, hoc est, sine respectu ad præceptum Patris, non est malum culpæ, ac proinde nec peccatum: satis est verò ad libertatem arbitrii, ut res in se considerata, possit omitti & non omitti:

non

non enim requiritur ut possit omitti considerata prout subest præcepto divino, quia sic sumpta, est malum culpæ: at ad libertatem, etiam arbitrii, non requiritur potestas faciendi malum culpæ; hoc enim tantùm est essentiale libertati quòd sit *electio mediorum, servato* (ut fusè dicemus in tractatu de actibus humanis) *ordine finis*. Ita Massouliæus, Gonetus, & alii Thomistæ ratiocinantur.

§. IV.

De merito Christo.

1. *Quæst.* Estne de fide quòd humanitas Christi meruerit?

R. Est. Nam 1. meruit nostram redemptionem, juxtà illud Petri epist. 1. cap. 1. *Mementote, quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione, sed pretioso sanguine agni immaculati*. 2. In humanitate Christi fuerunt omnes conditiones ad merendum requisitæ; nimirùm sanctitas, libertas arbitrii, status viæ, & promissio ex parte Dei, acceptandi actus Christi in ordine ad præmium, juxtà illud Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus, dirigetur. Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit, & saturabitur.*

2. Q. Quo tempore humanitas Christi mereri cœpit?

R. A primo suæ conceptionis instanti: quia per actum perfectissimæ charitatis obtulit sese Deo Patri hostiam pro generis humani redemptione, juxtà illud Apostoli ad Hebræos cap. 10. *Ingrediens mundum dicit: hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: ecce venio: in capite libri scriptum est de me: ut faciam Deus voluntatem tuam.*

3. *Q.* Humanitas Christi mereturne jam in cœlis?

R. Non meretur: quia, ex ordinatione divina, in merente requiritur status viatoris, qui jam in Christo in cœlis existente non reperitur: est enim in cœlis comprehensor tantùm, cum è contrà in terris fuerit simul comprehensor, & viator.

4. *Q.* Per quos in specie actus meruit humanitas Christi?

R. Per omnes actus circà quos humanitas Christi fuit libera libertate arbitrii: non autem per eos circa quos fuit libera tantùm libertate voluntatis.

5. *Q.* Humanitas Christi meruitne sibi primam actualem gratiam?

R. Non meruit: quia prima gratia actualis est principium meriti: principium autem meriti non cadit sub meritum.

Obj. Gratia substantialis, sive unio hypostatica fuit in Christo primum principium meriti: gratia verò actualis secundarium tantùm: ergo Christus potuit ratione unionis hypostaticæ mereri sibi primam gratiam actualem.

Resp. Dist. ant. Unio hypostatica fuit primum principium *dignitatis* meriti, conc. ant. *causalitatis* meriti, nego ant. Quamvis enim unio hypostatica contulerit dignitatem meritis Christi, & exegerit ut gratia actualis conferretur humanitati Christi; non fuit tamen causa efficiens meriti, sed gratia actualis quà physicè humanitas ad actus supernaturales determinata fuit.

6. *Q.* Humanitas meruitne sui glorificationem, & sui nominis exaltationem?

R. Meruit utrumque: & quidem 1. sui glorificationem: eam enim petiit Joannis 17. *Pater clarifica Filium tuum*: in quæ verba sic loquitur Augustinus tractatu 104. in Joannem: *Ut Christus resurrectione glorificaretur, priùs humiliatus est passione. Humilitas, claritatis est meritum; claritas, humilitatis est præmium.*

7. Q. Hu-

7. *Q.* Humanitas Christi meruitne nobis salutem, & ea omnia quæ ad salutem conferunt?

℟. Meruit: Concilium enim Tridentinum Sess. 6. definiit 1. Christum nobis gratiam sanctificantem meruisse. Definiit 2. justum ex Christi meritis mereri sibi augmentum gratiæ: Definiit 3. Christum meruisse nobis prærequisitas ad justificationem dispositiones: ad ea omnia referri debent hæc Apostoli verba ad Ephesios 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus in Christo Jesu.*

8. *Q.* Humanitas Christi meruitne nobis bona temporalia?

℟. Non meruit, nisi ad salutem ordinentur: apertè nimirùm Christus in Evangelio profitetur, regnum sibi à Patre datum, non esse de hoc Mundo.

9. *Q.* Humanitas Christi meruitne Angelis, & Adamo innocenti gratiam quam habuerunt?

℟. Non meruit: quia Christus non fuit futurus, nisi post prævisum peccatum originale. Præterea, ex Apostolo, primæ ad Corinth. 5. non nisi pro mortuis, hoc est, lapsis mortuus est: *Si unus* (inquit) *pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.*

Obj. Ex Apostolo ad Coloss. cap. 1. Deus instauravit *omnia in Christo quæ in cœlis & in terra sunt*: ergo Christus Angelis gratiam meruit.

Resp. Dist. ant. Instauravit omnia, substituendo homines Angelorum ruinæ, conc. ant. Moriendo pro Angelis, nego ant. Ex ipsa hominum redemptione (inquit Augustinus Enchiridii cap. 16.) *Ruinæ illius Angelicæ detrimenta reparantur.*

§. V.

De Subjectione Christi.

1. *Quæst.* Humanitas Christi fuitne in se serva Dei Patris?

R. Fuit utpote creata: unde hæc ait Apostolos ad Philippenses 1. *Formam servi accipiens*.

2. Q. Christus potestne absolutè, ac sine hoc addito, *prout est homo*, dici servus Patris?

R. Non potest dici: quia servitus sine addito adscripta concreto, cadit in personam: at Christus secundùm personam non est servus Patris; cùm è contrà sit Filius ejus naturalis, ac proinde independens à Patre.

3. Q. Christus cum hoc addito, *prout homo*, potesne dici servus Patris?

R. Circà eam quæstionem duplex est Scholasticorum sententia. Prima, quæ est Sylvii & plurium aliorum, docet, hanc propositionem, *Christus prout est homo, est servus Patris*, esse, rigorosè loquendo, veram. Altera, quæ est Thomassini nostri & plurium aliorum, negat eamdem propositionem esse in rigore veram.

4. Q. Quænam ex illis duabus opinionibus conformior est Scripturæ & Patribus?

R. Ea, quæ docet Christum, *etiam prout homo est*, non posse dici servum Patris.

5. Q. Potestne ex Scriptura probari Christum non posse dici servum Patris, etiam cum hoc addito, *prout est homo?*

R. Potest. Et quidem 1. Christus nusquàm in Evangelio seipsum dixit Patris servum. 2. Apostoli Christum vocarunt quidem Dominum suum, sed nusquàm servum Patris. 3. Christum ècontrà Apostoli iis qui servi essent opposuerunt: *Moyses quidem tamquam famulus* (inquit Paulus in Epistola ad Hebræos cap. 3.) *fidelis fuit in tota domo ejus*: *Christus autem, tamquam Filius in domo sua*. Inde verò, seu quòd Christus non fuerit servus, hanc Apostolus elicit conclusionem: *Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus*.

6. Q. Potestne ex Traditione probari Christum

etiam cum hoc addito : *prout est homo* dici non posse servum Patris ?

R. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Paulum Samosatenum, expressè negat, Christum *qui natura Dominus erat*, *fuisse natura servum*. Objicit sibi hunc Apostoli textum : *Formam servi accipiens* : sed respondet formam in eo loco non significare naturam intrinsecam servi, sed apparentem tantùm : *Neque verò* (ait) *forma servi servus est : ut si famulum suum herus jubeat, pellem ovis induere*.

Theodoretus ad calcem secundi Dialogi, Apollinario vertit crimini, quod Christum vocasset servum; quod quidem (inquit) nullus nostrum antea ausus erat dicere.

Hadrianus Papa I. in Epistola ad Episcopos Hispaniæ damnat Felicem, & Elipandum, quod Christum ausi fuissent vocare servum.

Concilium Francofordiense, ut probet contra Felicem & Elipandum in Hispaniis Episcopos, Christum non esse Filium adoptivum, utitur hoc principio : quod Christus nec sit nec dici possit servus : *Si Deus verus est* (inquit in Epistola Synodica) *qui de Virgine natus est; quomodo potest tunc adoptivus esse vel servus? Deus enim nequaquam audent confiteri servum, vel adoptivum*.

Hincque patet verum non esse commentarium eorum qui, ut vim argumenti declinent, respondent, Concilium Francofordiense rejicere servi nomen, non quidem (ajunt absolutè,) sed tantùm, prout ex adoptione a Felice & Elipando colligebatur.

Prætereà si Concilium existimasset Christum posse aliquo sensu, seu cum additione, *prout est homo*, dici servum Patris, non negasset simpliciter, absolutè, & cum terminis indefinitis, eum nec esse, nec dici posse servum Patris, sed restrictionem ad-

hibuisset, ne termini indefiniti, quibus utitur, universaliter acciperentur.

Obj. 1. Isaiæ cap. 42. hæc habentur: *Ecce servus meus, suscipiam eum*: sed illa verba intelliguntur de Christo, ut patet ex Matthæi cap. 12., ergo, &c.

℞. Dist. maj. Vocatur servus metaphoricè, hoc est, prout servi officia exhibuit, conc. maj. Propriè & non metaphoricè, nego maj. Ita Concilium Francofordiense locum illum exponit.

Obj. 2. Psaltes Regius sic Christum loquentem inducit: *O Domine, ego servus tuus, & Filius ancillæ tuæ*, ergo, &c.

℞. Dist. ant. Inducit loquentem in persona aliena, hoc est, prout ratione officiorum quibus perfunctus est, in Israele, aut in Davide, aut in Prophetis, adumbratus fuit, conc. ant. In persona propria, nego ant. Ita respondet Hadrianus Papa in Epistola ad Hispaniarum Episcopos.

Obj. 3. Apostolus scribit, Verbum accepisse formam servi: ergo &c.

℞. Dist. ant. Secundum apparentiam & officia, conc. ant. Secundùm realitatem & conditionem, nego ant. Ita Concilium Francofordiense.

Obj. 4. Christus *prout homo*, fuit dependens & creatus: ergo & servus.

℞. Conc. ant. nego conseq. Siquidem ut quis sit servus realitèr & secundùm conditionem, satis non est quod habeat naturam dependentem, sed prætereà requiritur quod in eo sit persona dependens, quæ quidem non fuit in Christo: cum in eo alia non sit persona, quam persona Verbi. Ita expresè respondet Concilium Francofordiense.

Obj. 5. Christus fuit obediens Patri; tenebatur præceptis legis naturalis: ergo fuit servus.

℞. Conc. ant. nego conseq. Quamvis enim Filius obediat Patri, quamvis teneatur illius præcepta

pta servare, quamvis servilia ei exhibeat officia; non ob id tamen vocari potest servus. Ita Concilium Francofordiense, solvens illud argumentum à Felice & Elipando obj ctum.

Obj. 6. Christus prout est homo, Patrem adoravit, & nunc etiam adorat latriæ cultu: *Nos adoramus* (ait Christus ipse) *quod scimus*: ergo fuit, & est servus.

Resp. 1. Dist. ant. Adoravit dignè Deo, juxtà illud Apostoli ad Hebr. cap. 5. *Exauditus est* (à Patre) *pro sua reverentia*, conc. ant. Non dignè Deo; ut fit à servis, nego ant.

Resp. 2. Conc. ant. nego conseq. Quia licèt adoratio sit officium servi, nihilominus exhibentem non constituit servum. Ita ratiocinatur Tertullianus in libro de carne Christi.

Obj. 7. Plures Patres Christum vocarunt servum; scilicet Arianis contra Verbi divinitatem obiicientibus Prophetarum oracula, in quibus Christus vocatur servus, responderunt ea intelligi debere non prout *Verbum est*, *sed prout est homo*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Responderunt ea de Christo homine intelligi debere metaphoricè, conc. ant. propriè, nego ant. Ita argumentum illud solvit Hadrianus Papa in Epistola ad Episcopos Hispanos.

Obj. 8. Christus ipse *prout homo*, Deum Patrem vocat Dominum suum: sed qui Dominum habet, servus est; ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Vocat Dominum suum secundùm officia servilia, quæ Patri exhibuit, conc. ant. secundùm conditionem, nego ant. *Denominativè igitur* (ait S. Joannes Damascenus in libro de fide orthodoxa, cap. 2.) *dicitur servus, non quòd ipse sanè hoc existat, sed quod propter nos formam servi accepit, & servus nobiscum vocatus est.*

§. VI.

De Adoptione Christi.

1. *Quæst.* Christus poteftne dici Filius adoptivus cum exclusione filiationis naturalis?

R. Non poteft : quia Concilium Ephefinum I. damnavit Neftorium, quòd filiationem naturalem ac fubftantialem quæ oritur ex unione hypoftatica naturæ humanæ in perfona Verbi, à Chrifto excluderet.

2. Q. Chriftus poteftne dici abfolutè & fine hoc addito *prout eft homo*, Filius adoptivus?

R. Non poteft : quia filiatio fimpliciter & fine addito fumpta, cadit in perfonam: at Chrifti perfonæ, cùm fit perfona Verbi, adoptiva filiatio tribui non poteft.

3. Q. Chriftus poteftne dici filius adoptivus cum hac additione *prout eft homo?*

R. Non poteft. Si enim Chriftus non poffit dici fervus, etiam cum additione, *prout eft homo*; à fortiori non poteft dici Filius adoptivus.

4. Q. Poteftne demonftrari ex Scriptura Chriftum, etiam cum additione, *prout eft homo*, non poffe dici Filium adoptivum?

R. Poteft. Siquidem Scriptura Chriftum etiam, *prout eft homo* vocat Dei Filium : *Qui* (inquit Apoftolus ad Rom.8.) *proprio filio fuo non pepercit, fed pro nobis omnibus tradidit illum* : nimirùm fecundùm humanitatem traditus eft: *Quia* (ait Adrianus Papa) *non eft traditus fecundùm divinitatem, fed fecundùm id quòd homo erat.*

Joannis cap. 3. fic de Chrifto Joannes Baptifta loquitur : *Non enim ad menfuram dat Deus Spiritum, Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manus ejus*: eo in loco Chriftus dicitur Filius etiam, *prout eft*

homo: neque enim Pater illi *prout Deus est*, dedit omnia in manus. Confirmatur ex eo quòd post laudata verba, hæc subiiciantur: *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*: non enim ut Deus locutus est, sed *prout est homo*.

Licèt Christus Deum sæpè in oratione vocaverit Patrem, nusquam tamen dixit patrem *Nostrum*; ergo etiam *prout est homo*, non potest dici Filius adoptivus: alioquin enim, cùm oraret *ut homo*, dixisset aliquando Patrem *Nostrum*: communem scilicet & eodem modo cum aliis hominibus, *prout homo est*, Patrem habuisset.

5. *Q.* Potestne demonstrari ex Patribus Christum etiam *prout est homo*, nec esse, nec dici posse Filium adoptivum Patris?

R. Potest. Hilarius ex his Pauli verbis ad Rom. 1. *Qui proprio Filio suo non pepercit*, expresse concludit, Christum, etiam *ut est homo* (nam ea sententia de eo sic considerato intelligitur) concludit inquam, Christum non posse dici adoptivum: sic enim loquitur: *Numquidnam etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen?*

S. Ildephonsus in libro de Virginitate S. Mariæ; colligit Christum non esse Filium adoptivum, ex eo quòd sit cæterorum adoptator: *Ideò non est adoptivus Filius, sed adoptator (ut ita dicam) cæterorum.* Idem anteà docuerat Augustinus tractatu 2. in Joannem in illud capitis primi, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri.*

6. *Q.* Potestne rationibus demonstrari Christum, etiam *prout est homo*, nec esse nec dici posse Filium adoptivum?

R. Potest. Nam 1. Christus etiam, *prout est homo*, jus habet ad hæreditatem, cùm sit cum Verbo unitus. 2. Non est extraneus Filius, sed proprius 3. Filii nomen propriè convenit personæ: non autem naturæ. 4. Ille, qui adoptivus est, non physicè & sub-

substantialiter conjungitur cum adoptione, sed moraliter tantùm, scilicet per affectum & legem: atqui Christus, etiam *prout est homo*, non solùm per affectum & legem, sed etiam physicè & substantialiter cum Deo conjungitur, sicut anima cum corpore cui unita est: ergo, &c.

7. Q. Debeturne alicujus censuræ theologicæ nota doctrinæ qua assereretur, Christum dici posse, *prout est homo*, Filium adoptivum Patris?

R. Debetur. Nam 1. est *temeraria*: cùm nec Scriptura, nec Patres unquàm Christum dixerint adoptivum: 2. *erronea*: quia, ex unanimi ferè theologorum consensu, Scripturæ & Patribus adversatur: 3. Videtur quod ab Ecclesia damnata fuerit *ut hæretica*: quia proscripta est ab Hadriano Papa I. & à Concilio Francofordiensi in sensu Felicis & Elipandi.

Et sanè Felix, & Elipandus non eam propugnarunt cum exclusione filiationis naturalis: tum quia veram & realem inter Verbi personam, & hominis naturam admiserunt idiomatum communicationem, ut apertè patet ex fidei confessione, quam ante Concilium Francofordiense miserunt ad Carolum Magnum: tum quia unam tantùm in Christo personam admiserunt: *homo interior* (inquiunt in sua fidei confessione) *in unà eademque Dei, & hominis persona deglomeratus*: tum denique quia Hadrianus Papa & Concilium Francofordiense adversùs Felicem & Elipandum disputantes, nusquàm argumentis probarunt unionem substantialem Verbi cum humana natura, sed eam supposuerunt tamquam principium, ex quo necessariò sequeretur Christum nec esse, nec dici posse adoptivum Dei Filium.

Prætereà Felix & Elipandus non simpliciter & absolutè propugnarunt Christum, & esse & dici posse Filium adoptivum sed cum additione, *prout est homo*. Nam 1. Concilium Francofordiense in Epistola

ad

ad Hispaniarum Episcopos sic Felicis doctrinam exponit: *Quam adoptionem ad Christi voluit transferre humanitatem.* 2. Elipandus in fidei confessione ad idem Concilium missa sic loquitur: *Filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate, Mundum redemit.* 3. Idem de iis Episcopis asserunt, Jonas Aurelianensis in libro 1. de cultu imaginum, Ammonius lib. 5. de gestis Francorum, cap. 83. Ado Viennensis in Chronico ad annum 793. & ante eos omnes Hadrianus Papa I. in Epistola ad Episcopos Hispaniæ.

Obj. 1. Irenæus in lib. 3. adversùs hæreses cap. 21. scribit, *Dei* Verbum *adoptionem* percepisse: ergo, &c.

℟. Dist. ant. Et illa verba, *adoptionem percepisse,* non referuntur ad Christum, conc. ant. Et ad Christum referuntur, nego ant. Sensus enim Irenæi est, quòd (ut ipse ibidem loquitur) *homo immixtus sit Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, sit Filius Dei.*

Obj. 2. Marius Victorinus libro 1. contrà Candidum Arianum, docet, Christum *quadam adoptione* esse Filium *secundùm carnem:* ergo Marius Victorinus censuit Christum esse Filium adoptivum, *prout est homo.*

℟. Conc. ant. dist. conf. Adoptione impropriè dicta: quia nimirùm humanitas Christi nullo modo meruit suam cum Verbo unionem, conc. conseq. Adoptione propriè dicta, nego conseq. Quia Marius Victorinus non dicit Christum esse Filium adoptivum secundùm carnem adoptione vera, sed *quadam adoptione.*

Obj. 3. Hilarius in libro 2. de Trinitate post medium, scribit, carnem à Verbo adoptatam fuisse: *ita potestatis* (inquit) *dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur:* ergo, &c.

℟. 1. Mendum irrepsisse in Hilarii textum: nam loco

loco hujus vocis, *Adoptatur*, legendum est, *Adoratur*. Id enim innuunt hæc verba quæ præcedunt ea, de quibus est quæstio: *Panni sordent, Deus adoratur; ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur.*

R. 2. Dist. ant. Dum carnis humilitas adoptatur *impropriè* (quòd nimirùm unionem hypostaticam non meruerit) conc. ant. Propriè, nego ant.

Obj.4. S. Idelphonsus antè Felicis & Elipandi tempora, sic legebat in missa de cœna Domini: *Qui per adoptivi hominis passionem, dum suo indulsit corpori*, &c. In Missa de Ascensione sic quoque legebat: *Hodie Salvator noster post adoptionem carnis, sedem repetivit Deitatis*: ergo, &c.

R. Dato antecedente, quod tamen nonnulli falsum esse contendunt, nego conseq. Scilicet eum de quo agitur Missæ textum nusquàm probavit, imò rejecit Ecclesia Catholica. Ita Patres Concilii Francofordiensis in Epistola Synodica respondent. Addi potest Idelphonsum, ut superiùs ostensum est, nequaquam sensisse Christum dici posse Filium adoptivum: licèt in Missa (ut fertur) legerit, & licèt non correxerit quod in Missæ Canonem Toletanum per errorem aliquorum anteà irrepserat.

Obj.5. Christus, *prout est homo*, non est Filius naturalis; sic enim consideratus, à Deo Patre genitus non est, sed creatus: ergo est Filius adoptivus.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. À Deo Patre genitus non est, & est homo Verbo hypostaticè conjunctus, conc. ant. & non est homo hypostaticè conjunctus Verbo, nego ant. Ad filiationem, etiam naturalem, non requiritur humanitatis productio à Deo Patre per veram generationem, sed satis est ejusdem humanitatis hypostatica conjunctio cum Verbo: quia ut quis sit filius naturalis, satis est, ut ejus persona per veram generationem à Deo Patre producta sit.

Obj.

Obj. 6. In Christo est forma, ex qua necessariò sequitur adoptio, gratia nimirùm habitualis: ergo *prout homo*, dici potest Filius adoptivus.

Resp. Dist. ant. ex qua sequitur adoptio, si subjectum sit illius capax, conc. ant. si non sit capax, nego ant. Christus, *etiam ut homo*, propter unionem hypostaticam cùm Verbo, nusquàm fuit capax adoptionis: ac proindè mirum non est quòd gratia habitualis illum in eo effectum minimè produxerit.

§. VII.

De Prædestinatione Christi.

1. *Quæst.* CHristus potestne verè dici prædestinatus?

R. Potest: quia ab æterno decretum fuit, ut Christus esset in tempore.

2. *Q.* Quid in Christo est subjectum prædestinationis?

R. Duplex est; persona nimirùm Verbi & illius humanitas: scilicet utraque ab æterno præordinata fuit ad aliquid: persona quidem Verbi, ut in tempore subsisteret in humana natura; & humanitas, ut in tempore cum persona Verbi hypostaticè conjungeretur.

3. *Q.* Potestne ex Scriptura probari Christi personam ab æterno prædestinatam fuisse?

R. Potest: sic enim loquitur Apostolus ad Rom. 1. *De Filio suo, qui factus est ei* (Deo) *ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri*. Aliter tamen locus ille potest exponi, nempe in Græco textu, loco vocis *prædestinatus*: legitur *declaratus*, ita ut secundùm Græcum textum, is sit Apostolicæ sententiæ sensus: idem ille qui factus est

ex semine David secundùm carnem (quem proinde constat verum hominem fuisse) etiam declaratus est, & certissimis argumentis comprobatus, esse Filius Dei. Ea autem argumenta sunt 1. *Ex virtute*, hoc est, per miracula: 2. Secundùm *spiritum sanctificationis*, id est, per Spiritum Sanctum, quem in se credentibus, per evidentia signa multipliciter impertitus est: 3. *Ex resurrectione mortuorum*, sive a mortuis: seipsum enim (ut vivens prædixerit) à mortuis suscitavit.

5. Q. Quinam est terminus prædestinationis Christi? hoc est ad quid Christus, *ut est Deus*, & *prout est homo*, prædestinatus est?

R. Christus, *ut Deus est*, prædestinatus fuit ut in tempore subsisteret in humanitate; neque enim ab æterno in humanitate subsistit. Christus verò, *prout est homo*, prædestinatus fuit tùm ad veram Dei filiationem, tum etiam ad visionem beatificam. Et quidem 1. ad veram Dei filiationem: scilicet Christus prædestinatus fuit *prout est homo*, ad unionem hypostaticam cum Verbo, ex qua necessariò sequitur, quòd Christus etiam prout est homo, sit naturalis & verus Dei Filius: 2. Ad visionem beatificam, quia visio beatifica sequitur (ut superius ostensum est) ex vera & naturali Dei filiatione.

Obj. In hac propositione: *Christus prædestinatus est ad visionem beatificam*: vox *Christus* supponitur pro persona: atqui persona Christi prædestinata nòn fuit ad visionem beatificam: prædestinatio nimirùm locum non habet, nisi iis quæ in tempore incipiunt: at persona Christi non cœpit in tempore frui visione beatifica: ergo, &c.

Resp. Ad 1. conc. màj. nego min. Ad 2. dist. min. persona Christi prout non subsistens in humana natura, non cœpit in tempore frui visione beatifica conc. min. prout in ea subsistens, nego min.

6. Q. Poteśtne dici quod Christus *prout Verbum*, præ-

prædestinatus sit ut esset in tempore Filius Dei?

R. Potest: quia in tempore cœpit esse in humana natura Filius Dei.

Obj. Subjectum prædestinationis debet esse prius termino prædestinationis: sic prius est Petrum existere, quam illum ad dignitatem aliquam prædestinari: sed Christus *prout est Verbum*, non est prior filiatione divina: ergo dici non potest quod Christus *prout Verbum est*, prædestinatus sit ut esset in tempore Filius Dei.

R. Dist. min. Christus prout est Verbum, non est prior filiatione divina in se & absolutè sumpta, conc. min. Nempe Verbum est ab æterno Dei Filius non est prior filiatione divina in humana natura, nego min. Solutio patet ex dictis superiùs.

7. *Q.* Potestne dici quod humanitas sit prædestinata ad filiationem divinam?

R. Dici non potest: quia humanitas præcisè ut humanitas dicit naturam humanam: at filiatio divina cadere non potest in humanam Christi naturam, sed tantum in personam.

Obj. 1. Christus, *prout est homo*, dici potest prædestinatus ad filiationem divinam: ergo etiam & natura humana Christi.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia hoc nomen, *homo*, est nomen concretum, ac proinde nomen quod naturam & personam significat: è contra vero *humanitas*, *natura humana* sunt nomina abstracta, quæ non includunt personam.

Obj. 2. Dici potest quod humana natura Christi sit prædestinata ad unionem hypostaticam, ut patet ex Aug. Enchiridii cap. 40. ergo dici quoque potest, humanitatem, naturam humanam Christi, prædestinatam fuisse ad filiationem divinam.

R. Conc. ant. nego conseq. quia unio cadit in naturam; est enim illius subjectum: è contra verò filia-

filiatio non cadit nisi in personam. Ita ratiocinatur sanctus Thomas 3.p.q.24.art.1.in corp.

8. Q. Prædestinatio Christi estne exemplar prædestinationis hominum?

R. Est: quia sicut humana natura gratuitò, hoc est sine ullis præcedentibus meritis ab æterno prædestinata fuit ad gratiam unionis, & ad visionem beatificam: ità homines gratuitò, & sine ulla meritorum prævisione prædestinati fuerunt ab aterno ad gratiam & ad gloriam. Sic Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum cap.15.ratiocinatur.

9. Q. Prædestinatio Christi estne causa meritoria prædestinationis hominum tùm ad gratiam, tùm ad gloriam?

R. Est, nulla enim (ut Concilium Tridentinum sess.6. c.6. definiit) nobis beneficia, quæ ad salutem pertinent, aut in tempore conferuntur, aut præparata sunt ab æterno, nisi ex intuitu meritorum Christi.

10. Q. Quinam fuit ab æterno, secundùm nostrum concipiendi modum, ordo prioris & posterioris inter prædestinationem Christi, & prædestinationem nostram?

R. Iste. Primò Deus ab æterno statuit permittere Adami, ac proinde & illius posterorum lapsum. 2. Decrevit, nonnullos indeterminatè ex perditionis massa liberare. 3. Prædestinavit Christum. 4. Ex prævisis Christi meritis; hoc est, intuitu prævisorum meritorum Christi jam in intentione divina futuri, hos & illos in specie homines ad gloriam primùm, utpote finem, ac postea ad gratiam elegit.

Inde verò concluditur, quod licèt in Deo fuerit voluntas nonnullos indeterminatè homines salvandi, antequam Christi futuritio decerneretur, ac proinde antequam illius merita præviderentur; non fuit tamen voluntas aliquos in particulari eligendi aut ad gratiam, aut ad gloriam, independenter à prævisis Christi futuri meritis. Ita sensisse videtur sanctus Thomas 3.par. q.24. art.4.

§.VIII.

§. VIII.

De dignitate Capitis, Regis & Judicis in Christo.

1. *Quæst.* CHristus estne Caput hominum? *R.* Est: quia & dignior est hominibus, & in eos aut actu, aut potestate influit.

2. *Q.* Christus estne caput Ecclesiæ?

R. Est: *Et ipsum* (ait Apostolus ad Ephesios 1. *dedit caput super omnem Ecclesiam.* Nec mirum: sicut enim caput influit in membra, ita & Christus in Ecclesiam: cùm nullus ne levis quidem motus gratiæ sit in fidelibus, qui à Christo non oriatur.

3. *Q.* Quid Christus ut Caput, influit in justos qui viva sunt illius membra? quid in fideles qui sunt in statu peccati mortalis? quid in infideles qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio, de eoque nihil audient unquam?

R. Justis vitam spiritualem quæ in charitate posita est tribuit: fidelibus qui sunt in stau peccati mortalis largitur fidem & spem, nec non auxilia quibus ad conversionem moventur: infidelibus qui aliquando convertendi sunt, fidem non infundit quidem actu, sed infusurus est aliquando: unde licèt quamdiù infideles sunt, cum Christo conjuncti non sint, sunt tamen cum eo conjuncti in potentia quæ aliquando reducetur ad actum. Infideles verò qui nunquam habituri sunt fidem, sunt cum eo conjuncti potentia, quæ ad actum nusquam reducetur: *Quintò* (ait S. Thomas 3. par. qu. 8. art.3.) *eorum* (Christus est caput) *qui in potentia sunt sibi uniti, quæ nunquam reducetur ad actum; sicut homines in hoc mundo viventes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse membra Christi, qui jam nec sunt in potentia, ut Christo uniantur.*

4. Q. Per quam gratiam Christus in ratione Capitis constituitur?

R. Per gratiam seu per sanctitatem quam Deus in ejus humanitate cum Verbo hypostaticè conjuncta jugiter operatur: per illam nimirùm sanctitatem prout est in natura conjuncta Verbo, Christus nobis promeritus est dona omnia, quæ ad salutem ordinantur.

5. Q. Christus estne Caput Ecclesiæ prout est homo?

R. Est: sub ea enim ratione quandam habet cum corpore visibili, ut est Ecclesia, proportionem: ita tamen est caput Ecclesiæ prout est homo: ut homo non in abstracto, seu prout præcisus à persona Verbi concipiatur: quia sic in abstracto consideratus infinitam illam sanctitatem non haberet, quæ Ecclesiæ Capiti necessaria est: scilicet Christi sanctitas non est infinita; nisi in quantùm est in natura, quæ Verbo hypostaticè conjuncta est.

6. Q. Christus, dùm in humanis egit, fuitne verè ac propriè Rex?

R. Fuit: nempè interrogatus à Pilato, an Rex esset: *Ergo Rex es tu?* respondit se Regem esse: *Tu dicis quia Rex sum ego*. Joan. c.18.

7. Q. Christus fuitne Rex solùm ut Deus, an verò etiam ut homo?

R. Rex fuit, etiam ut homo; *Ego autem* (ait ipse Psalm.2. quem Paulus de Christo homine interpretatus est) *constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*.

8. Q. Christi, prout est homo, regnum fuitne temporale?

R. Non fuit. Nam id ipse Pilato respondens asseruit, *Regnum meum non est de hoc Mundo*. Joan. c.18.

Obj. Deus Pater Christo, etiam ut est homo, gentes pro hæreditate pollicitus est: *Postula à me* (inquit Psal. 2.) *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam*; ergo, &c.

Resp.

Resp. Dist. ant. Hæreditatem spiritualem, conc. ant. terrenam nego ant. *Quid est enim* (ait Augustinus in laudati Psalmi verba) *ejus regnum, nisi credentes in eum?*

9. *Q.* In quo positum est spirituale Christi regnum?

R. Positum est in institutione, administratione, dispensatione rerum omnium quæ ad hominum salutem ordinantur. Unde Christus potuit 1. Sacramenta instituere. 2. creare Magistratus Ecclesiasticos. 3. condere leges. 4. omnes omninò homines ad suarum legum observationem adstringere.

10. *Q.* Christus estne Judex vivorum & mortuorum?

R. Est. *Hic est* (ait Scriptura, Actorum 12.) *qui constitutus à Deo Judex vivorum & mortuorum.*

11. *Q.* Christus estne Judex vivorum & mortuorum, etiam prout est homo?

R. Est. *Potestatem* (verba sunt Evangelii, Joannis 5.) *dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.* Hinc est quòd Matthæi 24. visibilis futuri judicii apparatus & forma describantur.

§. IX.

De Sacerdotio Christi.

1. *Quæst.* Christus estne verè ac propriè Sacerdos?

R. Fuit, & nunc est verè Sacerdos. Nam 1. Apostolus in Epistola ad Hebræos c. 5. hæc Psalmi 109. verba: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, de Christo dicta fuisset contendit. 2. Christus seipsum olim pro nobis obtulit in cruce, & cruento quidem modo; nunc autem incruento, tum in cœlis, tum in Eucharistia.

2. Q. Christus estne Sacerdos, prout est Verbum

an prout est homo: an verò prout est & Verbum & homo?

R. Non est Sacerdos 1. prout est Verbum tantùm: quia Christus sub ea ratione non est inferior Patre, nec eum potest orare, nec ei offerre sacrificium; quæ tamen tria ad Sacerdotium requiruntur. 2. Non est Sacerdos prout homo tantùm; hoc est, prout est homo præcisus ab unione cum Verbo: quia sic consideratus, illius oratio, illius oblatio, pretii non sunt infiniti: quod tamen necessarium fuit, ut condigna satisfactio exhiberetur Deo Patri.

Dicendum est igitur Christum fuisse Sacerdotem, pr t est homo hypostaticè cum Verbo conjunctus. Nempe quòd *prout homo* fuerit Sacerdos, apertè docetur ab Apostolo: *Omnis Pontifex* (inquit ad Hebræos 5.) *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis*. Jam verò quòd fuerit Sacerdos, *prout homo hypostaticè cum Verbo conjunctus* patet ex eo, quòd sic consideratus, oblatùm ab eo sacrificium fuerit infinitæ dignatis: *Si quis ergo* (inquit Cyrillus adversùs Nestorium) *Pontificem & Apostolum nostrum, alium dixerit esse factum, præterquàm ipsum Dei Verbum, quando factum est caro, & secundùm nos homo.... anathema sit*.

3. Quandonam Christus cœpit esse Sacerdos?

R. In primo instanti quo humanitas illius concepta est in utero Mariæ; quia eodem instanti humanitas uncta fuit à Verbo per unionem hypostaticam: in ea autem unctione politum est Christi Sacerdotium.

4. Q. Christi Sacerdotium estne perpetuum? hoc est, perdurabitne semper?

R. Est: tum quia stabit in æternum unio hypostatica humanitatis cum Verbo: in qua quidem unione posita est essentia Sacerdotii Christi; juxta illud Augustini in Psalmum 26. *Unctus est ille Rex & Sacerdos*.

Obj.

Obj. Post extremum Judicii diem, Sacerdotium Christi erit inutile: neque enim tunc erunt peccata, quæ expiari debeant: ergo perpetuum non est Christi Sacerdotium.

R. Nego ant. nimirum electi post extremam Judicii diem indigebunt Sacrificio, non quidem ut expientur eorum peccata, sed ut ipsi cum Christo consummentur, hoc est, ut Christus & electi in perfectum Sacrificium Deo Patri offerantur: tunc enim (Apostolo teste epist. ad Ephes. c. 5.) seipsum Ecclesiæ caput, & Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam Deo Patri in perpetuum offeret Sacrificium.

5. Q. Quinam sunt effectus Sacerdotii Christi?

R. Unus, integra nimirùm peccatorum expiatio: eo enim peccata tùm quoad culpam, tùm quoad pœnam delentur: quoad culpam quidem, juxta illud ad Hebræos 9. *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis*: quoad pœnam verò; quia Christus seipsum offerens, æquale peccato pretium obtulit æterno Patri.

6. Q. Quodnam, quoad integram peccatorum expiationem, est discrimen inter Sacerdotium Christi & Sacerdotium Aaronicum?

R. Duplex est discrimen. Nam 1. Aaronicum Sacerdotium non erat perpetuum in hominibus qui eo semel inaugurati fuerant; in Christo è contrà perpetuum est: *Et alii quidem* (inquit Apostolus ad Hebræos 7.) *plures facti sunt Sacerdotes, idcircò quod morte prohiberentur permanere: Hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium; unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* 2. Hostiæ quæ ab Aaronicis Sacerdotibus offerebantur, non expiabant peccata, unde pro eisdem peccatis pro quibus jam oblatæ fuerant, singulis annis offerebantur: *Et omnis quidem Sacerdos* (ait Apostolus ad Hebræos 10.)

præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: è contrà, hostia quam Christus obtulit in cruce, ita vim habuit delendi peccata, ut iterùm ad eum finem offerri non debeat: *Neque* (ait Paulus ad Hebræos 9.) *ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine Mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.*

Obj. Christi humanitas unita Verbo quotidiè in Eucharistia offertur in Sacrificium; in cœlis quoque Christus singulis momentis seipsum hostiam viventem offert Deo Patri: *Ut* (inquit Apost. ad Heb. 9.) *appareat nunc vultui Dei pro nobis*: ergo à Mosaicis Sacrificiis non differt Sacrificium Christi, quod illa iterari deberent, istud verò non debeat iterari.

R. Nego conseq. Ratio est 1. quia licèt in Sacrificiis Mosaicis, singulis annis eadem in specie hostia pro peccatis offerretur, non offerrebatur tamen eadẽ numero: è contra Sacerdotes in Eucharistia, Christus in cœlis eandem numerum offerunt hostiam quæ in cruce oblata fuit. 2. Sacrificia Mosaica quæ uno anno offerebantur, licèt eadem essent in specie, non erant tamen eadem numero cum iis, quæ anno superiore oblata fuerant: è contra Sacrificium quod à Christianis offertur in Eucharistia idem non in specie tantùm, sed & numero est Sacrificium quod Christus obtulit in cruce: in eo enim eadem in individuo est hostia, quæ oblata fuit in cruce, idem Sacerdos qui eam obtulit in cruce, juxta illud Augustini in lib. 12. de Civitate Dei cap. 20. *Sacerdos ipse Christus, offerens, ipse & oblatio: cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ Sacrificium* 3. Mosaica sacrificia singulis annis iterabantur, ut priorum defe-

defectui & inefficaciæ suppleretur: è contra oblatio Christi in Eucharistia non iteratur, ut insufficientiæ aut defectui sacrificii crucis in cruce oblati suppleatur, sed tantùm ut infinita virtus sacrificii crucis fidelibus applicetur: unde non aliud quàm Crucis sacrificium fideles offerunt in Eucharistia: idem quippe est sacrificium, sola (ait Concilium Tridentinum) offerendi ratione diversum.

8. *Q.* Christus estne Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech?

R. Est: Illud enim Psalmi 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*: Apostolus in Epist. ad Hebræos cap. 7. interpretatur de Christo: *Contestatur enim*, ait, *quoniam tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.*

9. *Q.* Quænam sunt in quibus Sacerdotium Melchisedecis adumbravit Christi sacerdotium?

R. Multa sunt. Nam 1. sicut Melchisedech panem & vinum obtulit; ita & Christus suum corpus & suum sanguinem sub speciebus panis, & vini obtulit in Eucharistia.

2. Sicut Melchisedech non ex successione (quemadmodum Aaronici Sacerdotes) suum habuit Sacerdotium, ita nec Christus: per extraordinariam nimirùm missionem illud à Deo immediatè consecutus est: *Hic enim Melchisedech* (ait Apostolus ad Hebræos 7.) *sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in æternum.*

3. Quemadmodum Sacerdotium Melchisedecis præstantius fuit Levitico (id enim mysterii tunc adumbratum fuit, cùm Melchisedech ab Abrahamo in cujus lumbis erant Levitæ omnes, decimas accepit) ita Christi Sacerdotium longè præstantius est Aaronico: *Intuemini autem* (inquit Apostolus ad Hebræos 7.) *quantus sit hic, cui & decimas dedit de*

præcipuis Abraham Patriarcha. Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundùm legem, id est, à fratribus suis; quanquam & ipsi exirent de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit. Sine autem ulla contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.

4. Ideò præter Aaronicum sacerdotium fuit aliud, scilicet sacerdotium Melchisedecis, quòd illud esset imperfectum; ita necesse fuit ut aliud sacerdotium secundùm ordinem Melchisedech, Christi nimirùm, appareret: *Si ergo* (ait Apostolus ad Hebræos 7.) *consummatio per sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundùm ordinem Melchisedech, alium surgere Sacerdotem, & non secundùm ordinem Aaron dici?*

§. X.

De Oratione Christi.

1. *Quæst.* Christus dum in terris esset, oravitne?

R. Oravit, juxtà illud Lucæ 6. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei:* necnon & juxtà illud Apostoli ad Hebræos 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.*

2. *Q.* Christus, jam nunc in cœlis existens, oratne pro nobis?

R. Orat, juxtà illud Apostoli ad Hebræos 7. *Semper vivos ad interpellandum pro nobis.*

Obj.

Obj. Christus oratione quam fudit, dum in terris ageret, sacrificio quod obtulit in cruce, meruit omnia quæ ad hominum salutem conferre possunt, juxtà illud Apostoli ad Hebræos 10. *Unâ enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.* Ergo inutilis esset oratio quam nunc in cœlis pro nobis funderet.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Inutilis esset oratio ad merendum aliquid de novo, conc. ant. ad applicationem meritorum, quæ dum in terris esset, comparavit, nego ant.

3. Q. Christus oravitne in terris, & oratne nunc in cœlis, prout Verbum est, an verò prout homo?

R. Nec oravit olim, nec etiam jam orat præcisè prout est Verbum Patris: sic enim consideratus habet in se omnem operandi ad extrà virtutem. Dicendum est igitur orasse eum quondam, & nunc orare, prout est homo: sic enim consideratus, non habet (ut docet sanctus Thomas) voluntatem, quæ per se operativa sit ejus quod desiderat.

4. Q. Christus oravitne pro se dùm in terris ageret?

R. Oravit: scilicet corporis sui naturalis resurrectionem petiit, juxtà illud Apostoli ad Hebræos. 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Petiit quoque divinæ suæ missionis externam confirmationem, juxtà illud Joannis 17. *Pater, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.*

5. Q. Oratio Christi fuitne exaudita?

R. Fuit, juxtà illud ipsiusmet Christi, Joannis 2. *Sciebam, quia semper me audis*, id autem sanctus Thomas 3. part. q. 22. art. 4. hocce argumento probat: *Secundùm autem voluntatem rationis, Christus nihil*

nihil aliud voluit, nisi quod sciwit Deum velle. Et ideò omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis ejus creatio fuit exaudita.

Obj. 1. Christus non obtinuit dispensationem à Calice Passionis, quam tamen petiit Matthæi 26. ergo, &c.

Resp. Christum non absolutè, sed conditionatè tantùm petiisse dispensationem à calice Passionis: si nimirùm id Deo Patri placeret: *Verùm* (inquit) *non mea sed tua voluntas fiat.* Jam verò si quis roget cur Christus oraverit sub conditione quam sciebat nusquam ponendam esse, dicendum erit cum sancto Thoma, eum sic se gessisse, tum ut demonstraret naturalem non moriendi voluntatem, quam tamen impleri ratio absolutè & efficaciter noluit: tùm etiam ut manifestum faceret quantùm acerbus esset calix quem pro hominum salute bibiturus erat: tùm ut eos ad amorem pro tanto beneficio rependendum, excitaret.

Obj. 2. Christus Lucæ 13. petiit ut peccatum suis crucifixoribus dimitteretur: *Jesus dicebat, Pater, dimitte illis*, non tamen omnibus dimissum est: ergo, &c.

R. Illud argumentum sanctus Thomas 3. p. q.22. art. 4. hisce verbis solvit: *Ad secundum dicendum quòd Dominus non oravit* (petendo auxilium efficax) *pro omnibus crucifixoribus, neque etiam* (petendo singulare donum perseverantiæ) *pro omnibus qui erant credituri in eum, sed pro his solùm, qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.*

§. I.

§. XI.

De Redemptione per Christum.

1. *Quæst.* CHristus estne redemptor hominum? *R.* Est, juxta illud ad Romanos 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Unde Electi sic Apoc. 5. Christum alloquuntur: *Redemisti nos, Deus, in sanguine tuo*, &c.

2. *Q.* Christus estne mortuus solum pro hominibus ad regnum cœleste prædestinatis?

R. Non est mortuus pro solis prædestinatis: constat enim, reprobis qui baptizati sunt, fructum aliquem mortis Christi, justificationem nimirùm, collatum fuisse.

Obj. Christus pro solis suis ovibus mortuus est: *Animam meam* (inquit ipse) *pono pro ovibus meis.* At ovium nomine soli prædestinati intelliguntur; nempe subjicit Christus: *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. quantum ad integram liberationem, quæ includit vocationem, justificationem, & singulare donum perseverantiæ usque in finem, pro solis Electis mortuus est, conc. maj. quantùm ad imperfectam liberationem, quæ aut aliquas gratias actuales, aut justificationem complectitur, sed non singulare perseverantiæ donum, nego maj.

3. *Q.* Christus estne mortuus pro salute dumtaxat prædestinatorum?

R. Christus non est mortuus pro salute dumtaxat prædestinatorum. 1. Id patet ex damnatione quintæ Jansenii propositionis, quæ infra describetur. 2. Ille mortuus non est pro salute dumtaxat prædestinatorum, ex cujus meritis Deus Pater largitur homi-

minibus justis, etiam reprobis, auxilia actualia, ut perseverare possint usque in finem, ac proinde æternam consequi salutem: Atqui Deus Pater hominibus justis, etiam reprobis largitur ex Christi meritis auxilia actualia, per quæ perseverare possint usque in finem, ac proinde æternam consequi salutem, ut in nostro Tractatu de gratia dicemus. Scilicet Christus a Patre petiit illorum auxiliorum collationem, & hujusmodi auxilia, tùm ex natura sua, tùm ex Dei Patris intentione, tùm ex Christi voluntate ad salutem æternam ordinantur: ergo Christus non est mortuus *pro salute* eorum dumtaxat, qui sunt è numero prædestinatorum.

4. *Q.* Christus estne mortuus pro omnibus hominibus?

R. Mortuus est pro omnibus omninò hominibus. Id nimirùm expresſè in Scripturis asseritur: *Unus enim Deus* (ait Apostolus 1. ad Tim. 2.) *unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Primæ Joannis, hæc etiam habentur: *Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.*

5. *Q.* Quo sensu Christus pro omnibus hominibus mortuus est?

R. Duplici in sensu Christus mortuus est pro omnibus omninò hominibus. Et quidem 1. quoad virtutem pretii, quod obtulit Patri, scilicet Christi sanguis, per se & in ratione pretii (cùm propter suam cum Verbo unionem dignitatis sit infinitæ) satis fuit ad omnium omninò hominum redemptionem: 2. quoad præparationem (& ut loquuntur Thomistæ) quoad oblationem auxiliorum quæ ad salutem sufficiant. Scilicet cùm Christus, sicut & Pater per voluntatem antecedentem verè sincereque voluerit omnium in individuo hominum salutem, pro omnibus meritus est præparationem auxiliorum,

qui-

quibus finguli in individuo homines æternam salutem adipifci poffint.

6. *Q.* Chriftus eftne mortuus *æqualiter* pro omnibus in individuo hominibus?

R. Non eft *æqualiter* mortuus pro omnibus in individuo hominibus; nimirum pro Electis dumtaxat, a Patre petit fingulare perfeverantiæ donum; hoc eft auxilium efficax per quod Electi ad finem ufque perfeverent: pro reprobis petiit aut aliorum a fingulari perfeverantiæ actualis dono auxiliorum collationem, aut eorum faltem præparationem.

7. *Q.* Merita mortis Chrifti quæ (ut dictum eft) oblata fuit pro omnibus in individuo hominibus, communicanturne actu & de facto omnibus in individuo hominibus?

Refpondet Concilium Tridentinum hifce verbis feffione 6. *Verùm etfi ille pro omnibus mortuus eft, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, fed ii tantùm quibus meritum paffionis illius communicatur.*

8. *Q.* Chriftus per paffionem fuam & mortem redemitne homines propriè, & non metaphoricè tantùm?

R. Circa eam quæftionem eft impius error Socinianorum, qui contendunt, Chriftum metaphoricè tantum homines per paffionem redemiffe: eo nimirùm fenfu, quod (inquiunt) Chriftus admirabili patientiæ exemplo, veritatis viam, quam verbo prædicaverat, confirmaverit. Unde inferunt, Deum ex mera mifericordia & abfque ullo refpectu ad Chrifti paffionem, tanquam ad pretium fibi oblatum, pœnam peccato debitam iis remittere, qui credunt in eum qui juftificat impium. Illi Socinianorum impietati contraria eft Catholicorum doctrina, qui prædicant & credunt Chriftum, propriè loquendo, homines a pœnis, alioquin infligendis, redemiffe; idque patebit ex refponfionibus quæ traden-

dentur ad subsequentia Quæsita, quibus docebitur quantùm hoc in capite Ecclesia Christi discrepet a Synagoga Socini.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ad redemptionem propriè dictam?

R. Tres requiruntur; scilicet requiritur 1. ut Deus Pater pœnas peccato debitas, in Filium suum incarnatum conjecerit. 2. Ut Filius incarnatus pœnas hujusmodi in seipsum susceperit, eo fine ut iis homines liberaret. 3. Ut pœnæ peccatis alioquin debitæ, mutatæ fuerint in eas, quas Christus voluntariè, ex Patris tamen mandato, in se suscepit.

10. Q. Potestne ex Scriptura probari, Patrem æternum pœnas peccato debitas in Filium suum incarnatum conjecisse?

R. Potest; scilicet Isaiæ cap. 53. hæc habentur: *Posuit Dominus in eo* (Christo) *iniquitatem omnium nostrum*. Quo autem modo Deus Pater in Filio iniquitatem omnium nostrum posuerit, ibidem hisce verbis exprimitur: *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras; attritus est propter scelera nostra.*

Hæc etiam ait Apostolus ad Rom. 4. *Qui traditus est propter delicta nostra*. A Patre verò traditum illum esse in mortem ibidem asseritur: *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*.

Idem Apostolus 2. ad Corinth. 5. scribit Christum a Deo Patre factum fuisse hostiam pro peccato: *Eum* (inquit) *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.*

11. Q. Potestne ex Scripturis probari, Christum pœnas peccato alioquin infligendas, in seipso suscepisse, ut eis perferendis hominem liberaret?

R. Potest. Paulus enim ad Hebræos 2. docet, Christum pro nobis mortem gustasse. Joannis cap. 11. Idem Christus prænuntiatur moriturus pro tota gente

gente. Secundæ ad Corinth. 5. *Unus pro omnibus mortuus est*: Unde sic arguitur: ille pœnas, peccato alioquin infligendas, in seipso suscepit, eo fine ut iisdem pœnis homines reos liberaret, qui pro hominibus mortuus est; scilicet pro hominibus moriendo, seipsum eorum loco subrogavit atqui Christus, &c. ergo, &c.

12. *Q.* Poteſtne ex Scripturis probari pœnas, peccato alioquin infligendas, revera mutatas fuiſſe in eas, quas Christus in seipso pro nobis suscepit?

R. Poteſt. Nam Scripturæ docent, Christum morte sua avertiſſe à nobis pœnas, quibus alioquin castigandi eramus; eum placaſſe Patrem in nos justè iratum: *Et ipse est* (1. Joannis 2.) *propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius Mundi*. Ejuſdem Epiſtolæ cap. 4. Christus ob missus dicitur ut eſſet placamen pro peccatis: *Misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Ad Ephesios 1. à Christo per ejus sanguinem redempti dicimur: *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum*.

Ex iis autem locis sic argumentum conficitur: Pœnæ nobis propter peccatum infligendæ, mutatæ sunt in id quod fuit placamen, seu propitiatio pro peccatis nostris; in id per quod Deo reconciliati sumus; in id quo redempti fuimus: atqui pœnæ, quas Christus in se suscepit; hoc eſt, mors illius & paſſio fuerunt placamen, seu propitiatio pro peccatis nostris; per illius mortem, per illius sanguinem Deo reconciliati sumus; per eandem mortem, per eundem sanguinem redempti sumus à peccato: ergo pœnæ, alioquin peccatis nostris infligendæ, in eas mutatæ sunt, quas Christus in seipso pro nobis suscepit.

13. *Q.* Poteſtne ex Traditione probari, Christum propriè, & non metaphoricè tantum homines redemiſſe?

R. Po-

R. Potest. Justinus martyr ad Diognetum hæc scribit: *Proprium ipse Filium, pretium redemptionis nostræ pro nobis dedit. O dulcem permutationem.* Cyprianus: *Orabat* (ait in Epistola 8.) *ille pro nobis, cum peccator ipse non esset, sed nostra peccata portaret.* Hæc etiam Ambrosius in libro de Joseph Patriarcha, cap. 14. *Unus exsolvit quod ab omnibus debebatur.* Hæc etiam Augustinus in libro 13. de Trinitate cap. 14. *Pergit inde ad passionem, ut pro debitoribus nobis, quod ipse non debebat, exsolveret.*

Ex iis autem locis sic arguitur. Ii docuerunt, Christum *propriè* hominem redemisse, qui asseruerunt, Christum Deo Patri obtulisse pretium redemptionis nostræ; qui asseruerunt pœnam nobis debitam in illud pretium mutatam fuisse; exsolvisse eum pœnas quæ nobis debebantur; passum eum fuisse, ut ipse peccata nostra portaret: atqui id Patres asseruerunt unanimi consensu: ergo, &c.

Obj. 1. Dici non potest, quis sit is ex cujus jure & ira Christus reum hominem redemerit: non enim est Deus ipse; cum sit pars læsa, & creditor: scilicet redemptio non fit ex parte læsa nec ex creditore: quia pars læsa & creditor jus non habent exigendi pœnam, sed tantum restitutionem: ergo, &c.

Resp. Is ex cujus jure & ira Christus reum hominem redemit, esse Deum ipsum: non quidem tamquam partem læsam, aut tamquam creditorem, sed prout est supremus rerum omnium Dominus: sub ea nimirùm ratione consideratus, jus habet exigendi pœnam ab eo qui legem infregerit.

Obj. 2. Dici non potest cujus speciei, sit actus quo pœna homini reo debita, commutata fuit in eam, quam Christus in se suscepit: ergo, &c.

Resp. Est actus jurisdictionis; scilicet à Deo ipso qui superior est, facta fuit illa commutatio.

Obj. 3. Scripturæ loca in quibus Christus dicitur pro nobis mortuus, hostia, placamen, propitiatio, expo-

exponenda sunt metaphoricè: quia ad litteram sumpta, approbant factum quod est contra æquitatem, scilicet injustum est, Christum, alioquin summè innocentem, rei & sontis loco castigari: ergo. &c.

R. Dist. ant. Injustum est innocentem rei loco castigari, si ipse ex summa in reum caritate, & ex ardenti in Dei gloriam zelo non se liberè subjiciat rei loco, conc. ant. Si ipse illius loco ex summa in reum caritate & ex ardenti in Dei gloriam zelo, rei loco liberè se ipsum, ut Christus, subjiciat, nego ant.

Obj. 4. In locis scripturæ, in quibus Christus dicitur *pro nobis* mortuus, fuisse *pro* nobis propitiatio, hostia, & alia hujusmodi, præpositio *pro* sumitur pro utili: ita ut sensus sit, Christi mortem ad confirmandam veritatem, & ad patientiæ exemplum contulisse: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. alioquin dici posset, Apostolos, & Martyres *pro* nobis mortuos esse; quod tamen Paulus ipse negat 1. ad Corint. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis?* 2. In Caiphæ Prophetia præpositio *pro* necessariò sumitur pro subrogatione in alterius locum: *Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*. 3. Petrus primæ Epist. cap. 3. per præpositionem *pro* subrogationem in alterius locum apertè distinguit à patientiæ exemplo, quod Christus sua morte nobis præbuit: *Christus* (inquit) *passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus*.

§. XII.

De satisfactione à Christo exhibita.

Quæst. CHristi passio habetne rationem satisfactionis propriè dictæ?

X R. Hæc

R. Habet. Nempè satisfactio propriè dicta, tria complectitur: pœnæ impositionem à superiore; ejusdem pœnæ voluntariam susceptionem in inferiore; & tandem pœnæ, reo alioquin infligendæ, commutationem in pœnam, quam inferior, ex mandato superioris, in se ipso liberè susceperit: atqui &c. ergo, &c.

2. Q. Satisfactio exhibita à Christo, fuitne ex rigore justitiæ?

R. Circa eam quæstionem duæ sunt scholasticorum sententiæ: prima, quæ est negativa, à Scoto propugnatur in 3. dist. 19. altera, quæ est affirmativa, à S. Thoma defenditur.

3. Q. Quot sunt conditiones requisitæ ut aliqua satisfactio sit ex rigore justitiæ?

R. Quinque. Nam 1. debet esse ad alterum. 2. actus quo exhibetur, debet esse liber. 3. res quæ per satisfactionem redditur, debet esse æquivalens debitæ. 4. debet esse ex bonis, quæ satisfacienti propria sint, seu ex bonis in quæ satisfaciens verum dominium habeat; oportet 5. ut sit ex bonis aliàs indebitis, id est, non debet esse ex bonis quæ alio *justitiæ* titulo creditori debeantur. Potest addi 6. conditio, scilicet. Necesse est, ut creditor acceptare teneatur satisfactionem quam debitor exhibuerit.

4. Q. Christi satisfactio fuitne ad alterum?

R. Fuit. Quia exhibita fuit à Verbo in humana natura subsistente: at Verbum sub eo respectu distinguitur non tantùm à personis Patris, & Spiritus Sancti, sed etiam à se ipso prout in divina tantùm natura subsistit.

Obj. Satisfactio quæ à filio exhibetur Patri, non est propriè ad alterum, quia Pater & Filius unam tantùm, saltem moraliter, personam constituunt, ut jura ferunt: ergo, &c.

R. Dist. ant. Si non habeant diversa dominia, conc. ant. Si habeant, nego ant. Verbum prout sub-

sistens

sistens in humana natura habet dominium distinctum & diversum à dominio quod habet, prout in divina natura subsistens; unde satisfactio Christi exhibita non tantùm Patri & Spiritui Sancto, sed ipsi etiam Verbo, est propriè ad alterum.

5. *Q.* Actus quo Christus satisfactionem exhibuit, fuitne liber?

R. Fuit. Nimirùm Christus liberè mortuus est, ut probavimus superiùs agentes de Christi libertate.

6. *Q.* Pretium, quod per Christi satisfactionem persolutum est, fuitne æquivalens & æquale debito, per homines erga Deum contracto?

R. Fuit: quia mors Christi, propter humanæ naturæ cum Verbo unionem, meriti fuit, in genere moris, infiniti: quia majus vel minus meritum operis petitur ex merito personæ operantis.

Obj. Quando effectus producitur à duabus causis, quarum una est finita, & altera infinita, est simpliciter finitus, ut patet ex visione beatifica: sed Christi satisfactio emanavit ab illis causis, persona nimirùm Verbi, quæ est infinita; & humanitate quæ est finita, ergo, &c.

R. Dist. ant. Si ambæ causæ sint causæ physicæ, ut in visione beatifica, Deus & creatura, conc. ant. Si una sit causa physica, ut natura humana, & alia moralis, ut est Christi satisfactione, persona Verbi, nego ant.

7. *Q.* Satisfactio quam Christus exhibuit, fuitne ex propriis Christi bonis?

R. Fuit: quia exhibita est per actus humanitati proprios, de iis enim humana Christi natura pro libito, servato tamen ordine finis, disponere potuit: hoc est, potuit eos impendere ad actus virtutum alios ab actibus justitiæ.

Obj. Actus humanæ naturæ, utpote creatæ erant sub Dei dominio; ergo non erant sub dominio humanitatis.

 R. Dist.

R. Dist. ant. Erant sub Dei dominio universali; sicut res omnes creatæ, conc. ant. Sub dominio singulari, nego ant. Istud autem, ab illo non tollitur: scilicet operantis libertas per universale Dei dominium non tollitur.

8. Q. Actus per quos humana natura verbo conjuncta satisfecit, erantne, titulis aliis à titulo justitiæ, Deo debiti?

R. Erant, titulo nimirùm obedientiæ, religionis, charitatis, & gratitudinis.

Obj. Si illi actus, titulis aliis à titulo justitiæ, Deo debiti erant, nonnihil ex rigorosæ satisfactionis justitia detraxerunt: ergo, &c.

R. Nego ant. Quia cùm illi actus essent à principio hypostaticè conjuncto cum persona Verbi, valoris fuerunt infiniti: ac proinde perfectè explere potuerunt omnes omninò titulos, cujuscumque speciei supponantur. Prætereà multiplicatio titulorum non multiplicat debitum; sic qui debet centum aureos, & eos solvit creditori egenti, per unam eorum solutionem, & titulum justitiæ & titulum charitatis explet perfectè.

9. Q. Deus potuitne non acceptare exhibitam à Christo satisfactionem?

R. Non potuit: quia exigit infinita Filii dignitas ut semper à Patre exaudiatur, juxta illud ad Hebræos 5. *Exauditus est pro sua reverentia.*

Obj. 1. Deus Pater acceptavit satisfactionem à Christo exhibitam; tantum propter pactum de ea acceptanda; quod liberè inter ipsum & Christum sancitum fuerat: ergo poterat eam non acceptare: potuit enim pactum illud non ferire.

R. Nego ant. Non enim tantùm propter illud pactum acceptata fuit, sed prætereà propter ipsiusmet satisfactionis intrinsecam dignitatem: unde, secluso etiam eo pacto, Deus Pater, Christi satisfactionem acceptasset.

Obj. 2.

Obj. 2. Exhibita per Christum satisfactio, fuit ex gratia & liberalitate personæ offensæ, ex unione nimirum hypostatica quæ humanitati nullo modo debebatur: ergo, &c.

Resp. Dist: ant. Fuit ex gratia præsuppositivè, hoc est, satisfactioni exhibitæ ab humanitate, præsupposita fuit unio hypostatica, conc. ant. Fuit formaliter ex gratia, hoc est, fuit pars quæ opera satisfactoria componeret, nego ant. At gratia quæ tantùm præsuppositivè se habet ad opus satisfactorium, non opponitur rigori justitiæ, ut patet in debitore, qui creditorem solvit per pecuniam, quam sua industria lucratus est ex auro, quod ab eodem creditore mutuatus fuerat.

§. XIII.

De Christi Mediatione.

1. *Quæst.* Quid intelligitur Mediatoris nomine? *R.* Mediator est is qui inter aliquos diffidentes, aut saltem minimè conjunctos, medium se interponit, ut eos aut redigat in concordiam, vel novo fœdere conjungat.

2. *Q.* Christus estne Mediator Deum inter & hominem?

R. Est. Id enim expressè asseritur ab Apostolo primæ ad Tim. 2. *Unus* (inquit) *& Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.*

3. *Q.* Quot modis Christus est inter Deum & hominem Mediator?

R. Pluribus modis: per substantiam nimirùm & operationem. Et quidem 1. per *substantiam*, quia Deus & homo in Christo substantialiter uniuntur. 2. Per *operationem*, quia Mediator est per discretionem & judicium; à Deo enim constitutus est judex & arbiter ineundæ pacis, si Deus primùm igno-

ignosceret, & homo permaneret in fide, quæ per dilectionem operatur. 3. per modum *internuntii*, scilicet Christus sancitas à Deo leges hominibus nuntiavit, unde Malachiæ 3. dicitur *Angelus testamenti*, 4. *per orationem & supplicationem*: (unde ait Apostolus) *semper vivens ad interpellandum pro nobis* Hebr. 6. 5. *per solutionem & satisfactionem*: scilicet *propitiatio est pro peccatis nostris.* 1. Joann. 2.

5. *Q.* Christus estne Mediator prout est Deus, an verò, prout est homo?

R. Est Mediator prout homo, qui tamen cum Verbo substantialiter conjunctus sit. Primò Mediator est *prout homo*, juxtà illud Apostoli primæ ad Tim. 2. *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*. 2. Homo ille, Mediator est *in quantum Deo conjunctus*: nempè Scriptura illi sub ea ratione considerato adscribit Ecclesiæ acquisitionem: *In qua vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*, 3. non alia ratione potest Mediatoris partes explere, orationem nimirùm, satisfactionem, & alia hujusmodi, quæ ad pacem nostram cum Deo stabiliendam conferunt.

6. *Q.* Christus estne ita Deum inter & homines Mediator, ut excludat mediationem Sanctorum unà cum ipso in cœlis regnantium?

R. Non excludit; quia Sanctorum Mediatio non est (ut est Mediatio Christi) primaria mediatio, sed secundaria tantùm; scilicet apud Deum causam non agunt nostram, nisi ex meritis mortis quam Christus passus est; nisi in virtute gratiarum quibus ex Christi meritis donati sunt; non orant, nisi in ejus nomine; non aliud offerunt Deo, quàm Christum ipsum, aut illius dona.

Obj. Apostolus primæ ad Timoth. 2. scribit, Christum esse *solum* inter Deum & homines Mediatorem: *Unus Deus, unus & Mediator. Dei & hominum*

num homo Christus Jesus : sed qui *solus* est Mediator, excludit alios : ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Mediatorem *primarium*, qui scilicet pro nobis mortuus est, qui pro nobis satisfecit, qui nos dato pretio redemit, qui causa est meritoria omnium gratiarum, qui propria & non aliena merita obtulit Deo, conc. maj. Mediatorem secundarium, nego maj. Non alia ratione Sancti, qui una cum Christo regnant in cœlis, sunt nostri apud Deum Mediatores, quàm ii qui adhuc in terris militant ; quàm pastores qui pro suis ovibus orant : quemadmodùm ergo Christi Mediatio non excludit Mediationem Sanctorum in terris degentium, nec pastorum pro ovibus orationem : ita nec Mediationem Sanctorum qui cum eodem Christo regnant in cœlis.

7. Q. Quid fides Catholica docet de Sanctorum qui in cœlis regnant, erga nos officiis?

R. Docet 1. eos suas orationes pro nobis offerre : 2. bonum ac utile esse eos invocare : *Mandat sancta Synodus* (ait concilium Tridentinum Sess. 25.) *omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, ut ...... fideles diligenter instruant, docentes eos*, Sanctos, *una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.*

Obj. Sancti qui regnant in cœlis, non noverunt preces quas homines viatores ad eos dirigunt. ergo pro hominibus viatoribus non orant.

R. 1. Dato antecedente, licèt falsum sit, nego conseq. Dici enim potest sanctos in cœlis orare pro iis, qui eorum invocant auxilium, quamvis in specie non cognoscant à quibus invocentur, sicut nos

 hic

hic in terris orare solemus pro iis omnibus, qui se commendant orationibus nostris, quamvis nesciamus quinam ii sint in specie.

℟. 2. Nego ant. Quia (ut diximus agentes de intuitiva Dei visione) Deus revelat Sanctis, ea omnia que ad eos specialiter pertinent.

§. XIV.

De Adoratione Christo debita.

1. *Quaest.* Quid est Adoratio?
℟. Est cultus enti alicui propter supernaturalem ac eminentem ejus excellentiam exhibitus.

2. Q. Quotuplex est Adoratio?
℟. Triplex, Latriæ, Duliæ, & Hyperduliæ. Prima, definitur, *Cultus ob divinam & infinitam excellentiam exhibitus*: altera, *cultus enti exhibitus propter excellentiam creatam, sed pluribus communem*: tertia, *cultus alicui exhibitus propter excellentiam creatam, sed eximiam, & ipsi propriam.*

3. Q. Adoratio Latriæ, debeturne Christo?
℟. Debetur: quia debetur enti quod (ut Christus) est verè ac substantialiter Deus.

4. Q. Poteſtne dici, demonstrato Christo, quod huic homini adoratio debeatur?
℟. Potest: quia vox illa *homo*, cum sit nomen concretum, non significat naturam humanam solam, sed etiam personam: ea verò quæ personæ propria sunt, humanæ naturæ per communicationem idiomatum tribuuntur: propter eam enim rationem dicitur, quod hic homo (demonstrato Christo) sit Deus.

5. Q. Adoratio latriæ debeturne Christo, etiam prout est homo?
℟. Triplex est ea de re Scholasticorum opinio. Ale-

Alexander de Hales docet, humanitatem Christi sic consideratam, coli quidem debere cultu latriæ; sed qui relativus sit, hoc est, qui ultimò ad divinitatem terminetur, sicut cultus qui exhibetur imaginibus Christi. Scotus fatetur quidem, absolutum latriæ cultum deberi humanitati Salvatoris, sed addit deberi & ipsi alium cultum, qui hyperduliæ dicitur, propter eximias dotes ac virtutes quibus excellit. S. Thomas è contrà contendit Christo etiam prout est homo, non posse exhiberi alium à latria cultum.

6. Q. Potestne probari latriæ cultum deberi Christo, etiam prout est homo?

R. Potest. Scilicet Christo sub eo respectu considerato sub quo mundum ingreditur, debetur latriæ cultus, juxtà illud Apostoli ad Hebræos cap. 1. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei*: atqui Christus, prout est homo, mundum ingreditur: ergo, &c.

7. Q. Idem potestne probari ex sanctis Patribus?

R. Potest: Athanasius in Epistola ad Adelphium, vetat ne is qui Christum adorat, duplicem adorationis terminum sibi proponat, Verbum nimirùm & humanitatem: jubet ut utrumque conjunctim, hoc est una adoratione colatur: *Neque* (ait) *corpus ejusmodi per se dividentes, per Verbum adoramus: neque Verbum adorare volentes, ipsum longè à carne disjungimus*. Epiphanius in Ancorato docet, humanitatem esse veluti vestem Dei Verbi; hincque concludit unica cum Verbo adoratione coli eam debere, quemadmodùm unico ac eodem honore & regem, & purpuram qua indutus est, colimus; ita & Verbum & humanitatem ab eo assumptam. Ambrosius in libro 3. de Spiritu sancto cap. 12. Augustinus in Psal. 98. in his Psalmi verbis. *Adorate scabellum pedum ejus*, nomine, *scabelli*, intelligunt humanitatem Christi, ajuntque, eam sine impie-

tate

tate adorari. Idem expresè docet S. Joannes Damascenus libro 3. de fide orthodoxa cap. 8. *Quem* (inquit) *adoramus unica adoratione cum ejus immaculata carne.*

8. Q. Poteſtne probari ex Conciliis, Chriſti humanitati latriæ cultum deberi?

R. Poteſt. Epheſinum I. Concilium probavit Cyrilli Anathematiſmos duodecim adversùs Neſtorium; at Anathematiſmo 8. Cyrillus expreſsè docet, hominem aſſumptum & Dei Verbum unà & eadem adoratione coli debere: *Et non unà potiùs adoratione Emmanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenùs Verbum Caro factum eſt, anathema ſit:* Concilium generale V. eodem modo loquitur: *Si quis* (ait) *non unà adoratione Deum Verbum Incarnatum cum* ejus *carne adorat*, juxtà quod *ſanctæ Dei Eccleſiæ ab initio traditum eſt, anathema ſit.*

9. Q. Poteſtne probari ratione, abſolutum latriæ cultum deberi humanitati Chriſti.

R. Poteſt. Nempè honor qui primò & per ſe reſpicit perſonam, ſecundariò & ex conſequenti reſpicit ea omnia, quæ in illa perſona exiſtunt: ſed, &c. ergo, &c.

Obj. Humanitas Chriſti non eſt Deus: ergo illi non debetur adoratio latriæ.

Reſp. Diſt. conſ. Ergo illi primò & per ſe non debetur adoratio latriæ, conc. conſeq. Secundariò & ex conſequenti, nego conſeq. Solutio patet ex dictis.

10. Q. Poteſtne dici quòd humanitas Chriſti, ſolùm per accidens adoretur latriæ cultu?

R. Dici poteſt ſi per has voces, *per accidens*, idem intelligatur ac per has alias *ſecundariò & ex conſequenti*: E contrà dici non poteſt, ſi per easdem voces, *per accidens*, intelligatur adorationem deberi humanitati Chriſti, quia ſequitur (ut volebat Neſtorius) ex accidentali unione cum Verbo.

11. Q.

11. Q. Adoratio hyperduliæ poteſtne tribui Chriſto, ratione excellentiæ creatæ, quæ in ejus humanitate reperitur?

R. Non poteſt. Nam 1. inde ſequeretur humanitatem & Verbum in Chriſto, poſſe duplici adoratione coli, quod tamen fieri non poſſe, Cyrillus negat. 2. Nullus è SS. Patribus meminit hyperduliæ, quæ Chriſti humanitati exhiberi poſſit: 3. quando res cui per ſe cultus minor debetur, eſt conjuncta alteri cui debetur cultus præſtantior, minor ille cultus non exhibetur, ſed ſolus præſtantior, ſic qui Rex eſt & Comes ſimul, non honoratur officiis, quæ ſoli Comiti exhibenda ſunt.

12. Q. Debeturne Sanctis una cum Chriſto in cœlo regnantibus aliqua adorationis ſpecies, ſeu quod idem eſt, aliquis religioſus cultus?

R. Debetur: non minùs enim illis, quàm quibuſdam hominibus, adhuc in terra degentibus, exhibendus eſt honor propter excellentiam, quæ, ut in Eccleſiaſticis paſtoribus & multis hominibus maximè piis, ad religionem ſpectet.

13. Q. Cultus qui ſanctis debetur eſtne latriæ cultus?

R. Non eſt: *Quis enim* (ait Hieronymus adverſùs Vigilantium) *aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum?*

14. Q. Quomodo vocatur cultus religioſus qui Sanctis exhibendus eſt?

R. Is qui Sanctis exhibetur, vocatur cultus *duliæ*: qui verò Virgini Deiparæ, vocatur cultus *hyperduliæ*.

15. Q. Debeturne cultus aliquis Sanctorum reliquiis.

R. Debetur; quandam enim quæ ad religionem ſpectet, dignitatem compararunt ex eo, quòd vera fuerint Chriſti membra, & templum Spiritus ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda.

Pra-

Praxim qua cultus religiosus reliquiis exhibetur, quarto sæculo Vigilantius, sicut & decimo sexto Lutherani & Calvinistæ damnaverunt; sed eum Vigilantium, argumento ex consensu totius orbis petito, hisce verbis confutat Hieronymus: *Malè ergo facit Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundùm nos ossa veneranda, secundùm te, vilem pulvisculum, offert Domino Sacrificium, & tumulus eorum Christi arbitratur altaria. Et non solùm unius urbis, sed etiam totius orbis errant Episcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Basilicas Martyrum.*

16. *Q.* Cultus aliquis religiosus debeturne imaginibus sacris?

R. Debetur: nam 1. id post Nicænam II. Synodum Tridentina definiit Sessione 25. ubi hæc habentur: *Eisque* (de sacris imaginibus loquitur) *debitum honorem & venerationem impertiendam.* 2. Quando Iconomachi bellum indixere sacris imaginibus, omnes ubique Christiani eas in templis habebant, eisque quendam religiosum cultum exhibebant. 3. Imperatoris imagini, quòd Imperatorem repræsentet, cultus civilis exhibetur, ergo religiosus exhiberi debet imaginibus, quæ rem sacram repræsentant.

Obj. 1. Cultus exhibitus sacris imaginibus videtur idem esse cum eo quod Gentiles, Deorum suorum simulacris exhibebant: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Scilicet Gentiles credebant, simulacra sua Deos esse veros, juxtà illud Sapientiæ 13. *Appellarunt Deos opera manuum hominum*: aut saltem putabant, Deos suos, saltem per virtutem aliquam, inesse simulacris, quibus thus adolebant: at neutrum de imaginibus quas colunt, credunt Catholici: hoc est, nec credunt imagines esse Deos, nec aliquam eis inesse virtutem, propter quam cultum mereantur: *Non quòd credatur* (inquit Concilium

Tri-

Tridentinum Sess.25.) *inesse aliqua in eis divinitas, vel virtus propter quam sint colenda, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, sicuti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant.*

Obj.2. Exodi cap. 20. omnium omninò rerum per per se extantium, seu alteri per modum ornamenti non adhærentium, sculptura & pictura prohibentur: ergo & a fortiori imaginum, sive sculptarum, sive pictarum cultus.

℟. Circa prohibitionem de qua agitur, triplex est Theologorum sententia.

Prima, asserit Deum in antiqua lege non prohibuisse omnium prorsùs imaginum usum, sed earum dumtaxat, quæ ad falsum aliquod Numen repræsentandum fierent, quæque, propriè loquendo, Idola vocantur.

Altera, docet Judæis prohibitum fuisse, non tantùm inanium Deorum, (ut vult prima sententia) sed etiam Dei veri imaginem effingere, aliarum verò rerum imagines quæ ad latriæ adorationem non effingerentur, Judæis non fuisse prohibitas.

Tertia, contendit prohibitum fuisse Judæis aliquarum rerum, cujuscumque speciei supponantur, imagines sculpere aut pingere: *Non facies tibi sculptile* (inquit Scriptura Exodi 20.) *neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis & sub terra.* Eam praxim Judæos ad litteram servasse, docent Philo Judæus in libro de Decalogo, & Josephus libro 17. Antiquitatum.

Verùm quæstionis illiùs solutio non est necessaria, ut solvatur argumentum quod nobis objectum est: nempè, dato antecedente, nego conseq. Ratio est quia præceptum de non effingendis aliquarum rerum imaginibus, erat præceptum merè ceremoniale, & ideò latum, quod Judæi ad Deorum inanium cul-

tum

tum essent maximè propensi: at præcepta merè ceremonialia per Evangelii promulgationem abrogata fuerunt.

Obj. iterum 1. Gregorius Magnus in suis ad Serenum Episcopum Massiliensem Epistolis, docet nullum planè cultum sacris imaginibus exhiberi debere. 2. Libri Carolini damnant Nicænam II. Synodum, quod cultum imaginibus asseruisset. 3. Concilium Francofordiense eandem Nicænam II. Synodum ob eandem rationem proscripsit. 4. Idem factum est a Concilio Parisiensi, quod anno 825. celebratum est: ergo, &c.

R. Ad 1. Gregorius Magnus non alium imaginibus negavit cultum, quàm qui etiam in Nova lege primo Decalogi mandato prohibetur: at cultus qui primo mandati Decalogo in Nova lege prohibetur, est cultus latriæ absolutus. Confirmatur ex eo, quòd Gregorius probet, ut ante imagines populi fideles procumbant, eaque exteriùs faciant, quæ honorifici & religiosi cultus sunt argumenta.

R. Ad secundum, tertium, & quartum argumentum, libros qui Carolini dicuntur, Concilium Francofordiense, & Concilium Parisiense, per errorem facti, non autem ex errore juris damnasse Nicænam II. Synodum: scilicet illorum Conciliorum Patres censuerant Nicænam Synodum Latriæ cultum Sanctorum Imaginibus detulisse. *Ut* (inquiunt Patres Concilii Francofordiensis, Nicænæ II. Synodi referentes definitionem) *qui imaginibus Sanctorum: ita ut Deificæ Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur*.

Ratio verò cur Francofordiensi Concilio ita visum fuerit, petitur, ex eo quod Nicænæ Synodo adscripserit opinionem Constantini Episcopi, qui cùm suam in Synodo Nicena sententiam dixerat, usus fue-